

GENERALITAT DE CATALUNYA
EXTENSIO D'ENSENYAMENT TÈCNIC
ESCOLA PER CORRESPONDÈNCIA

GRAMÀTICA
CATALANA

TEXT PER A L'ALUMNE I EXERCICIS

2.ª edició, ampliada

BARCELONA
CARRER D'URCELL, 187
APARTAT DE CORREUS 1025

CURS PRÀCTIC
DE GRAMÀTICA CATALANA

GRAU SUPERIOR

**MANUALS ESCOLARS
BARCINO**

VOLUM I

**BARCELONA
EDITORIAL BARCINO**

Portaferrissa, 17

CURS PRÀCTIC
DE GRAMÀTICA CATALANA

GRAU SUPERIOR

PER

JERONI MARVÀ

2.ª edició, ampliada

EDITORIAL BARCINO * BARCELONA

1934

NOTA PRELIMINAR
DE LA PRIMERA EDICIÓ

Havem redactat aquest CURS PRÀCTIC DE GRAMÀTICA CATALANA, aprofitant en una gran part materials dels nostres EXERCICIS DE GRAMÀTICA CATALANA, publicats sota la revisió de Pompeu Fabra ⁽¹⁾.

Ens afalaga de reconèixer com la nostra decisió ha estat influïda per l'acolliment obtingut arreu de Catalunya pel nostre primer llibre, adoptat com a text d'alguns ensenyaments oficials.

Si aquell llibre era compost de petits tractats corresponents a diverses parts de la Gramàtica, l'obra present obeeix la idea d'estructurar un curs complet de la nostra llengua, ni de caràcter superior ni estrictament elemental, responent a un pla lògic del seu ensenyament.

Creiem que aquest caràcter mitjà, la seva estructuració i la profusió d'exercicis per a resoldre, faran trobar aquesta obra apta, no sols per a cursos normals d'en-

(1) «Col·lecció Popular Barcino», vols. 24, 37, 45, 48, 53, 57 i 63 (Barcelona, Editorial Barcino, 1927-30).

senyament secundari, sinó també per a cursos de català per correspondència que necessàriament caldrà establir, completant els que ja té establerts la Generalitat de Catalunya, per tal de fer arribar el coneixement metòdic de la llengua als reconcs allunyats dels centres urbans de cultura.

Prèvia una dissertació introductòria sobre la geografia i la història de la llengua, comencem l'estudi d'aquesta per aquelles estrictes nocions de fonologia considerades indispensables com a base d'estudi. Entrem tot seguit a presentar l'oració gramatical, element primordial de l'expressió completa d'un pensament. Vista la funció de cadascun dels mots que constitueixen les parts de l'oració simple, passem a l'estudi de les diverses categories gramaticals que se'n dedueixen. Dins cada categoria de mots, hom esbrina llurs formes i llurs usos, barrejant així l'estudi de la morfologia i el de la sintaxi, tan sovint indestriables, la qual cosa ens estalvia de tractar la mateixa qüestió dins capítols diferents, o si més no, jocs de referències d'uns capítols a uns altres, cosa que lleva condicions didàctiques als tractats o els fa poc manuals i els retreu d'una desitjada popularització. Abans d'estudiar les categories gramaticals constituïdes pels mots de mer enllaç, ens aturem a considerar breument l'estructura de l'oració complexa, de la qual presentem els més simples esquemes, que han d'abastar com a preparació per a compondre el procés de les anàlisis gramaticals més completes. Els capítols destinats a la Formació de paraules, a la Prosòdia i a l'Ortogra-

fia són considerats ací com a complementaris d'allò que constitueix el cos o base essencial del mecanisme de la Gramàtica.

Qui que segueixi atentament aquest CURS s'haurà enenyorit d'un suport suficient per a basar-hi la coneixença del llenguatge dels catalans, resseguir-ne les ignorades vetes, copsar les traces del seu desenvolupament modern, arribar a les fites del nexce entre la idea i el mot; però caldrà que tingui esment que per a assolir l'agilitat de la pensa autòctona a to amb l'expressió vernacla, no li abastarà l'estudi, ni que fos molt acurat, d'un text de gramàtica.

La intimitat amb el geni de la llengua sols s'aconsegueix pel tracte freqüent amb els autors que un guiatge imponderable ha designat com a modèlics, i l'esbrinament particular de cada sentit dels mots ha de confiar-se a l'ús constant del Diccionari.

No manca pas el català d'una maina d'aquella mena d'autors antics que totes les llengües honoren amb el nom de clàssics. Els nostres Llull, Eiximenis, Ausiàs March, Jaume Roig, Muntaner, Metge, Canals, Rois de Corella i tants altres, són la llum que irradia a través d'uns segles de decadència, fins que la veu dels precursors de la Renaixença obrí el període d'esplendor que estem travessant. Una corrua d'escriptors de primer rengle se'ns ofereix avui en dia com a model per a l'aprenentatge de la llengua, car ajunten a l'interès de la creació imaginativa l'acurada plasticitat del llenguatge i l'observança estricta de les lleis formulades pels nos-

tres gramàtics moderns, com a reflex de la vida secular i de la idiosincràsia de la nostra llengua.

Són, doncs, selecta i abundosa legió els autors modelics que s'ofereixen com a guiatge de la cultura lingüística dels catalans. Respecte als antics, cal recomanar les edicions acuradíssimes de Els Nostres Clàssics, i respecte als moderns, un instint selectiu d'aquells autors i d'aquelles edicions ja generalment coneguts per llur fidelitat a l'obra constructora i científicament depuradora de la darrera dècada.

Per la nostra banda, cuidem contribuir encara més a la divulgació dels coneixements gramaticals, amb la imminent publicació d'un Grau elemental d'aquest CURS PRÀCTIC, amb què confiem facilitar la tasca de molts catalans estudiosos i àdhuc desvetllar vocacions de futurs professors de llengua catalana, de què cada dia tindrem major fretura.

J. MARVÀ

Abril de 1932.

ADVERTIMENT
PER A LA SEGONA EDICIÓ

En publicar la primera edició d'aquesta obra, parlàvem d'oferir un curs de llengua catalana «ni de caràcter superior ni estrictament elemental».

Complerta la promesa que fèiem aleshores de redactar un Grau elemental del nostre CURS PRÀCTIC, hem aprofitat l'avinentesa d'haver de publicar una segona edició del que podríem anomenar «grau normal» o «mitjà» per a decantar-lo un punt cap a un caràcter de «grau superior». Això observarà el lector amb la major extensió del text que avui li oferim, com a resultat de l'ampliació i àdhuc nova redacció d'alguna de les seves parts. Així: hi hem afegit uns paràgrafs destinats a l'anàlisi gramatical; tant en tractar de les oracions simples com de les complexes; hem estructurat de bell nou, ampliant-lo, el capítol destinat a la conjugació; hem estès també considerablement el referent a la formació de paraules, i hem dedicat capítol a part a l'article definit, amb motiu d'ampliar el seu estudi.

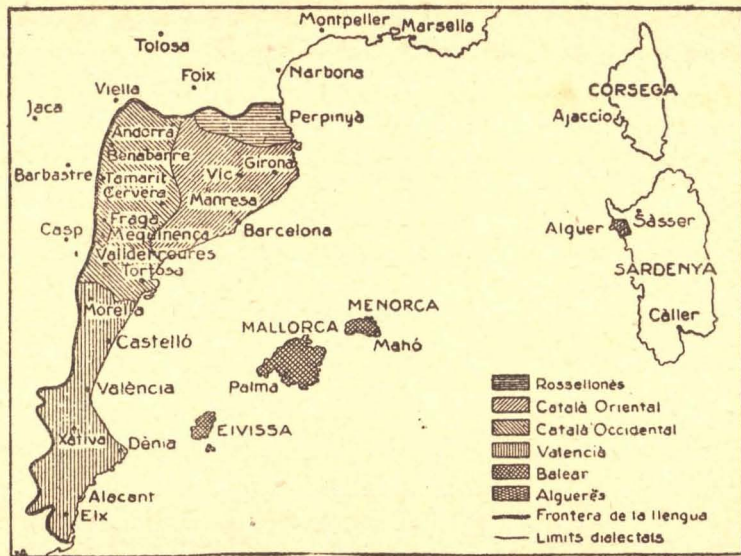
Ultra això, aquí hem desenvolupat uns conceptes amb més extensió del que eren tractats, allà hem afegit unes

observacions que aclareixen el contingut d'unes matèries, i encara havem intensificat i renovat tots el exercicis, tot posant cadascuna de llurs petites sèries al darrera de les matèries respectives, i no acumulant, com a la primera edició, tots els referents a la matèria de cada capítol. Amb aquesta modificació hem assentit a les suggestions que ens han fet alguns professors dels que ens fan l'honor d'emprar la nostra obra.

Encara més, hem multiplicat els exemples d'autoritats literàries, preferentment de la llengua antiga, i sobretot pel que es refereix a les qüestions sintàctiques. Per una raó ben comprensible, les cites són titulades al més breu que ens ha acudit: així Tirant rubricarà les cites de la famosa novel·la de Martorell i Galba; Curial assenyalarà la novel·la anònima «Curial e Güelfa»; Frondino serà la referència de la versió catalana de la «Història de Frondino e Brisona»; els noms dels reis alludiran les respectives Cròniques o sengles parlaments de corts. El bon seny del lector destriarà la resta.

També ha estat objecte d'ampliació la dissertació introductòria, a la qual hem afegit unes notes referents al desplegament literari de la llengua catalana.

J. MARVÀ

MAPA DE LES TERRES DE LLENGUA CATALANA

LA LLENGUA CATALANA

EL TERRITORI LINGÜÍSTIC

El català és la llengua vernacle parlada a la Catalunya estricta, o sia al territori constituït per les que foren anomenades quatre províncies catalanes, dins la divisió administrativa del vuitcents, pels qui volgueren plasmar una Espanya unitària i uniformista, i també a l'antic regne de València, a les illes Balears, al Rosselló, a Andorra, a les comarques aragoneses orientals i a la ciutat sarda d'Alguer.

Si damunt un mapa volem tirar una ratlla que deixi a orient els països de parla catalana, haurem doncs de començar saltant per damunt el Pirineu i arrencar des de Salses, més amunt de Perpinyà, on acaba l'anomenada Catalunya francesa i comencen les terres de llengua occitana. Entre aquesta ratlla i la mar quedarà compresa l'esmentada Catalunya francesa, generalment anomenada el Rosselló, per bé que compregui, ultra el Rosselló, altres valls del vessant d'enllà del Pirineu, com el Conflent, el Vallespir, el Fenollet i l'anomenada Cerdanya francesa. Aquesta ratlla entrarà a la Catalunya peninsular per

terres lleidatanes i deixarà enfora la vall d'Aran, on si bé el català és prou conegut, domina amb caràcter de llengua vernacla un dialecte gascó. Penetrarà després per la província d'Osca, on deixarà dins l'àrea lingüística catalana les terres del Ribagorça, una llenca de nord a sud que comprèn poblacions tan importants com Roda, Benabarre, Camporrells, Peralta de la Sal, Tamarit de Llitera i Fraga. Així mateix escrostonarà un bocinet de la província de Saragossa, les poblacions més importants del qual són Mequinença i Maella. Així mateix, Calaceit, Be-seit, Aiguaviva, la Codonyera, la Ginebrosa, Lledó, Masalió, Torre del Comte, Vall-de-roures, Valljonquera, de nom ben català, junt amb altres, són poblacions de parla catalana dins la província de Terol.

La ratlla divisòria s'endinsa després per l'antic regne de València, que travessa de dalt a baix, partint els dos dominis lingüístics, català i castellà. De la província de Castelló, s'emporta unes tres quartes parts el domini català. No són sols poblacions de vora la mar, com Vinaròs, Penyíscola, Oropesa, Borriana, que parlen la varietat valenciana de la nostra llengua, sinó també moltes de l'interior, que amb llur nom popular revelen la filiació lingüística: Morella, Catí, Portell, Cervera del Mestrat, Castellfort, Sant Mateu i moltíssimes d'altres. A la província de València s'estreny bon xic la faixa catalana, que comprèn nogensmenys tot el litoral i una part de l'interior—densíssimament poblada—, d'on també la toponímia ens revela la catalanitat, amb els noms d'Atzaneta, Pinet, Pobla del Duc, Pobla Llarga, Tous, Terrateig, Valldigna, Carlet, Montserrat, Torrella,

Vallès, Almoines, Bellreguard, Castellonet, Pedralba, Pobla de Vallbona, Riba-roja, Vilamarxant, Ontinyent, Fontfiguera, Quart de les Valls, Puig, Hostalet, Serra, Rafelbunyol, Montcada, etc. La ratlla divisòria es separa de la mar a mesura que s'atansa a la província d'Alacant, per delimitar una regió lingüística que conté, tot i ésser la més allunyada de la Catalunya estricta, una varietat interessantíssima on es conserven en gran puresa formes tan antigues com elegants del nostre llenguatge. Les oscil·lacions de la frontera lingüística en la direcció llevant-ponent, són ací marcadíssimes; la corba arriba fins a tocar la població de Pinós, prop la frontera amb la província de Múrcia. Després de deixar la major part de la província d'Alacant dins el domini català, la ratlla arriba a la mar, havent inclòs com a darreres poblacions de parla catalana Crevillent, Elx i Santa Pola.

No cal dir com a l'est d'aquesta àrea lingüística queden les illes Balears, que abracen noves varietats de la nostra llengua.

I cal comptar encara els habitants de la ciutat d'Alguer, dins l'illa de Sardenya, que conserven la nostra llengua com a deixalla d'un antic ordenament polític de les costes de la Mediterrània.

Traduint en xifres aqueixes nocions de geografia lingüística, es pot dir que el català és llengua vernacle dins la Catalunya estricta per a unes 2 500 000 persones, i que hi ha uns 1 400 000 valencians, uns 80 000 aragonesos i uns 300 000 balears que parlen el nostre idioma. Si sortim d'Espanya, trobarem a l'anomenada Catalunya francesa, o departament fran-

cès dels Pirineus Orientals, uns 200 000 habitants que parlen català. I cal comptar que l'àrea descrita encloou el principat d'Andorra, amb uns 6 000 habitants, on la llengua catalana no ha deixat, en cap moment, d'ésser l'únic idioma oficial. Per a l'estadística completa, cal comptar els 12 000 sards que parlen la varietat algueresa. El total és doncs de 4 500 000 persones que parlen català.

L'extensió territorial del domini lingüístic català comprèn 61000 km², i reuneix en conjunt 1620 municipis, més de 50 ciutats, més de 560 viles i més de 4000 llogarrets o poblats.

FILIACIÓ DEL CATALÀ

La llengua catalana no és pas la llengua dels primers pobladors de la nostra terra. Aquests, abans de la conquesta pels romans, parlaven alguna de les llengües anomenades ibèriques.

Cap als 300 anys a. J. C. s'iniciaren les conquestes de Roma, que, havent començat successivament per la Gàl·lia Cisalpina i per Grècia, estengué el seu imperi a Espanya. L'empenta imperialista i colonitzadora dels romans imposà a tots els pobles conquerits la llengua llatina, que, havent començat a sonar com a estrangera dins el nostre país, va esdevenir la llengua dels nostres avantpassats.

La transformació evolutiva del llatí parlat o vulgar, a través dels segles va produir dins la península ibèrica tres llengües distintes, que s'estenen com faixes de nord a sud; i així quedaren formats el català

a l'est, el portuguès a l'oest i el castellà a la faixa central i més ampla.

El català és doncs una de les llengües neollatines, filles de l'idioma que els romans escamparen per les terres de llur vastíssim imperi, vehicle de llur civilització i de llur cultura, el qual, en fraccionar-se arran de la seva decadència política i obeïnt a lleis etnològiques i fonètiques particulars, es convertí en les diverses llengües del sud d'Europa que constitueixen la gran família de les llengües romàniques o neollatines.

Aquesta família comprèn : *romanès*, a Romania; *reto-romà*, que segueix la corba dels Alps, dels Grisons al Friül; *italià*, dins el regne d'Itàlia, cantó suís del Ticino, part dels Grisons, Sardenya, Còrsega i costes d'Ístria i de Dalmàcia; *francès*, a la meitat septentrional de la França (salvades algunes terres extremes del nord-oest), Bèlgica walona i part, d'Alsàcia-Lorena; *provençal*, a la meitat meridional de França (Llenguadoc, Provença, Delfinat, Alvernya, Llemosí, Gascunya); *franco-provençal*, a les regions centro-orientals de França, a la Suïssa francesa i a les valls del Soana i Aosta a Itàlia; *català*, a Catalunya, Balears, València, Rosselló, Andorra i Alguer (Sardenya); *espanyol*, tret del territori català, del basc i de Galícia, a tota l'Espanya; i *portuguès*, a Galícia i Portugal. El francès, l'espanyol i el portuguès han adquirit, per la colonització, nous territoris fora de la llar europea.

El fons primitiu del vocabulari català era format gairebé exclusivament per mots del llatí vulgar, esdevinguts catalans per simples canvis de pronun-

ciació, el conjunt dels quals, a través del temps i d'altres circumstàncies, constitueix l'evolució fonètica de l'idioma. Aquesta evolució és un fenomen perfectament inconscient: un producte o desenvolupament de la naturalesa. Així, un mot llatí com *occulum* no es transformarà de cop i volta en el mot català *ull*, ni en el curs d'un petit període. Han calgut centúries, ha calgut passar per un gran nombre de generacions successives perquè aquell mot del llatí clàssic amb set sons, hagi esdevingut un mot amb només dos sons, a través d'una evolució no observada per aquells mateixos que n'eren l'instrument.

A principis del segle VIIIe s'havia produït la invasió dels àrabs a la Península Ibèrica. Si bé la llengua dels invasors no s'aferrà a Catalunya, hi deixà més d'una empremta.

Amb menys intensitat potser, trobem a la nostra llengua senyals de la dominació visigòtica i de la influència germànica, senyals que ens traspassaren molts cops els mateixos romans.

Moltes altres influències rebé la nostra llengua al pas dels esdeveniments, però aquí es tracta d'influències literàries, que sols de lluny es relacionen amb els grans trastorns bèl·lics o polítics, mer efecte de contactes de veïnatge o de moda del temps, com aquells a què totes les llengües estan mútuament exposades per llei natural.

FORMACIÓ EVOLUTIVA DELS MOTS

El major cabal del nostre lèxic modern, o, si més no, del seu nucli fonamental, és constituït per aquella aportació primitiva del llatí vulgar, junt amb els mots que s'hi han ajuntat utilitzant els recursos de formació de nous mots damunt els existents.

Entre aquests mots del fons principal de la llengua, trobem sobretot: els noms dels membres del cos, dels animals més relacionats amb la vida de l'home, dels elements constitutius de la natura, dels arbres i plantes i dels fruits de la terra més antigament coneguts, dels estris de treball manual més antics, de les operacions, intel·lectuals o materials, bàsiques dins la vida humana, dels atributs i qualificatius de les coses d'aquells dos ordes, ja coneguts al temps de l'imperi romà, dels nombres, de les dates del calendari, i altres denominacions usuals; en fi, de tot allò que pot reflectir la vida simple dels catalans que anaven plasmant llur llengua tot desprenent-la del si de la mare llatina.

La transformació dels mots llatins en catalans es realitza en virtut de lleis fixes, que determinen per llur obrar la característica personal del nostre idioma entre els idiomes germans. En realitat, la nostra boca i la nostra gorja són com un laboratori on s'ha operat aquesta transformació per virtut d'uns fets diferencials i una selecció natural dels agrupaments humans.

Tot seguit hom trobarà alguns exemples d'aquests mots que els filòlegs anomenen evolutius o populars, partint de la base del llatí vulgar, o sia la llengua

parlada dins un període immediatament anterior al de l'aparició del català: *peu* (del llatí *pede*), *genoll* (de *genuculu*), *cabell* (de *capillu*), *home* (de *homine*), *dona* (de *domina*), *pare* (de *patre*); *fill* (de *filiu*), *llebre* (de *lepore*), *conill* (de *cuniculu*), *cavall* (de *caballu*), *bou* (de *bove*), *aire* (de *aere*), *llum* (de *lumine*), *cel* (de *coelu*), *vall* (de *valle*), *flor* (de *flore*), *freixe* (de *fraxine*), *pi* (de *pinu*), *roure* (de *robure*), *bedoll* (de *betullu*), *arbre* (de *arbore*), *món* (de *mundu*), *fulla* (de *folia*), *oir* (de *audire*), *creure* (de *credere*), *llaurar* (de *laborare*), *caçar* (de *captiare*), *bla* (de *blandu*), *dolç* (de *dulce*), *roig* (de *rubeu*), *negre* (de *nigru*), *deu* (de *dece*), *gener* (de *jenuariu*), *on* (de *unde*).

FORMACIÓ ERUDITA

Ultra aqueixa formació popular de mots, hi ha l'anomenada formació sàvia o erudita. Procedeix especialment de l'Edat mitjana, en què els lletrats, avesats a l'ús del llatí, que ja no era llengua del poble, introduïren dins la parla corrent mots del llatí escrit que els eren necessaris per a l'expressió d'idees i modalitats que la llengua vulgar no posseïa. Així mateix, quan a l'època del Renaixement es conreà l'estudi del grec, hom introduí alguns mots d'aquesta llengua. Tots aquests mots manlevats a les llengües clàssiques ens eren transportats sense més alteració que la necessària per a llevar-los l'aspecte d'estrangeria. Són exemples de mots erudits: *impressió* (de *impressionem*), *allegar* (de *allegare*), *verb* (de *verbum*), *amplitud* (de *amplitudo*), *porus* (de *porus*).

ELS DOBLES DE LA LLENGUA

Un cas curiós és el del mot llatí que ha experimentat ambdues formacions, la popular i l'erudita, i així ha donat lloc generalment a dos mots de significança distinta. Així un mot llatí com *viaticum*, ha donat per evolució espontània el mot català *viatge*. Posteriorment, recolzant-se en la seva procedència de *via* o *camí*, fou manllevat del llatí, amb l'expressa i mera supressió dels dos sons finals, per indicar el proveïment de les coses necessàries per a un llarg camí; i en aquesta mateixa forma l'adoptà l'Església per al sagrament que administra a la proximitat de l'hora del traspàs o camí de l'eternitat.

Aquestes parelles de mots, com *viatge* i *viàtic*, procedents d'un mateix mot llatí per les dues vies respectives de l'evolució i del manlleu, són anomenats *dobles*. Són exemples d'altres dobles: *eixam* i *examen*; *artell* i *article*; *anyal* i *anual*; *aixel·la* i *axilla*; *espatlla* i *espàtula*; *estret* i *estricte*; *dret* i *directe*; *canonge* i *canònic*; *orgue* i *òrgan*; *muscle* i *múscul*; *cadira* i *càtedra*.

ELS MOTS FORASTERS

Deixant l'origen que podríem dir clàssic dels mots, ens trobem amb un cabal de mots d'origen àrab, que responen generalment a institucions creades o importades per la raça que dominà al nostre país una llarga temporada, i principalment pels nous cultius

agrícoles que aquella ens féu conèixer. Tals són, per exemple : *alcalde, alcohol, albergínia, albíxeres, alcova, xifra, cabila, drassana, gatzara, safareig, assotar, safrà, safandria, arròs, sucre, carxofa.*

Són mots d'origen germànic: *dansa, blanc, blau, hissar, tassa, guerra, herald, Ramon, Arnald* (o *Arnau*).

D'aquella llengua neollatina anomenada occità o provençal, que a més d'ésser el parlar popular del sud de França, esdevingué el famós llenguatge poètic, i en certa manera convencional, dels trobadors dels països veïns (Itàlia, França del nord, Catalunya), n'havem reportat alguns mots, la majoria amb una ascendència remota dins el mateix llatí, tals com *aimia, beutat, espasa, daurar, Ausiàs.*

Finalment, les relacions polítiques, comercials o culturals de la nostra llengua amb les veïnes o amb altres de superior cultura, ens han dut nombrosos manlleus. Així tenim del castellà, sense comptar els més vistents i innecessaris castellanismes moderns, que la llengua literària tendeix a desarrelar, un seguit de mots d'adopció, com *duro, gaspatxo, pandero, patilla, resar.* Són mots manlevats al francès : *biberon, lilà, fricandó, grip, grisú, matiné, orfebre, peluix.* L'italià ens ha donat, per exemple : *fatxa, fantotxe, mamarratxo, casino, cantàbil, diletant, esbirro.* De l'anglès tenim : *rosbif, míting, futbol, púding, club, dandi, esport, jersei, tiquet, bar.* Trobaríem, encara, mots alemanys com *bivac, blocaus,* portuguesos com *sarau, curaço,* i de moltes altres llengües amb què ens posem cada vegada més en contacte per raó de la major facilitat de comunicacions.

Aquesta assimilació de mots segueix cada dia, i anirà seguint encara, de la mateixa manera que el català ha anat prestant manlleus a altres llengües, especialment a la castellana.

Aquests manlleus no són pas un detriment per a la llengua que els accepta dins la proporció convenient o necessària, sinó una riquesa creixent a l'impuls dels progressos de la humanitat i dels seus diferents pobles, i un dels sistemes que han tingut sempre les llengües obertes als processos de la cultura per a enfortir-se i cooperar a una confraternitat entre tots els qui es reconeixen ciutadans del món.

EVOLUCIÓ LITERÀRIA

Orígens i creixença.—Els primers documents que se'ns conserven escrits totalment en català, daten del segle XI. Molt abans, però, ja es troben, en documents redactats en llatí, bon nombre de paraules catalanes. Les *Homilies d'Organyà*, el text literari més antic en la nostra llengua, és de la primera meitat del segle XII.

A mitjan segle XII trobem a Catalunya una producció escrita en llengua provençal: la lírica trobadoresca. Als nostres poetes, però, els traeix sovint l'origen, i en llurs composicions abunden els catalanismes. El rossellonès Berenguer de Palol inaugura la sèrie de noms il·lustres — Guillem de Berguedà, Guillem de Cabestany, Hug de Mataplana, Ramon Vidal de Besalú, Guillem de Cervera, etc. — que Catalunya donà a la poesia provençal; amb Cerverí de

Girona, que mor al darrer quart del segle XIII, pot ben dir-se que es clou la llista de trobadors catalans. Després d'ell trobem molts poetes, encara, que segueixen la tradició i escriuen en llengua no pròpia: més que com a *trobadors*, però, cal assenyalar-los com a *deixebles dels trobadors*.

En llengua catalana neix, en el segle XIII, la prosa narrativa (amb obres com la primera redacció de la *Crònica* del rei Jaume), gènere que es desplega ràpidament en el període de la nostra literatura que hom ha volgut anomenar nacional.

Plenitud.— La figura gegantesca de Ramon Llull, el més gran dels escriptors catalans, porta el nostre verb a un grau màxim d'esplendor; amb la seva producció enciclopèdica, la llengua catalana és la primera, entre les romàniques, que hom fa servir per als conceptes filosòfics; en les seves obres místiques, Llull arriba a dolceses sublimes. Cal recordar especialment, entre la seva producció, el *Blanquerna*, el *Llibre de meravelles* (o *Fèlix*), el *Llibre de contemplació*, el *Llibre d'Amic e Amat*, el *Desconhort*, etc.

Al costat del gran català de Mallorca brillen, inoblidables, altres noms: els cronistes Bernat Desclot, Ramon Muntaner i Bernat Descoll (el darrer, autor de la *Crònica de Pere III*); Arnau de Vilanova, contemporani de Llull, cultivador de la literatura científica; Francesc Eiximenis, enciclopèdic, autor d'obres interessantíssimes escrites en un llenguatge vivaç i popular, com els quatre llibres que se'ns han conservat del *Crestià* (el *Primer*, el *Segon*, el *Terç* i el *Dotzè*), com el *Regiment de la cosa pública*, com

el *Llibre dels àngels* i el *Llibre de les dones*, en els quals hom pot trobar, vivents de tan plàstics, els nostres costums medievals; Bernat Oliver, que escriví en llatí l'*Excitatori de la pensa a Déu*, del qual posseïm una bellíssima versió catalana; Pere March i altres poetes.

Ultra els gèneres mencionats cal remarcar, dins la primera etapa del període nacional, la literatura satírica, l'oratòria política, el drama religiós, l'allegoria didàctica i, especialment, la producció jurídica, que adquirí molt aviat un desenvolupament sorprenent: les compilacions dels *Usatges de Barcelona* i del *Consolat de Mar* són una bona mostra dels nostres textos legals, alguns dels quals havien d'incorporar-se, després, a les *Constitucions de Catalunya*.

Amb Bernat Metge, poeta encara aprovençalat, però prosista renaixent, autor de *Lo somni*, obra cabdal, comença un nou període (1388-1500) en la nostra literatura. Les influències del Dant, del Petrarca i del Boccaccio són visibles en una sèrie d'obres i autors d'aquesta època. Noves tendències, ben diverses, enriqueixen els gèneres literaris; nous mots — italianismes, llatínismes — s'introdueixen a la llengua. L'estil dels nostres escriptors adquireix en més d'una ocasió una gran agilitat i no és difícil de recordar l'amplitud i galania dels mestres italians.

En la novellística sobresurten dues produccions extraordinàries: *Tirant lo Blanc* i *Curial e Güelfa*; hom hi constata un realisme de gran relleu que els dona caràcter propi, el qual deriva, en bona part, de les gracioses narracions del *Decameró*. Una versió d'aquesta obra boccacesca és la perla de les compo-

sicions forasteres trasplantades a la nostra llengua. Amb una trama novellesca, el *Llibre de les dones* de Jaume Roig, escrit en versos apariatats de quatre síl·labes, assenyala el cim de la literatura satírica.

Hi ha altres noms a retenir, d'aquesta edat d'or de les nostres lletres: Martí l'Humà, autor d'una proposició de corts que és un abrandat cant de lloança a Catalunya; sant Vicenç Ferrer, els sermons del qual encara ens impressionen actualment; Antoni Canals, autor de *L'escala de contemplació*, traductor de Valeri Màxim, amb un estil periòdic que li encomana el seu comerç amb els clàssics; Anselm Turmeda, frare i apòstata, famós pel seu *Llibre de bons ensenyaments* i per la incisiva *Disputa de l'ase*; Jordi de Sant Jordi i Ausiàs March, grans poetes influïts del Petrarca, que després són imitats, principalment el segon, per autors catalans i espanyols; Bernat Boades, que escriví el *Llibre dels feyts d'armes de Catalunya*; *La fi del comte d'Urgell*, crònica d'autor desconegut; Joan Rois de Corella, que sotmet la llengua a una tortura i un contorsionisme poc adients a la seva contextura interior.

Decadència. — Tombant el segle, comença un període de decadència que s'allarga fins els primers anys de la centúria passada. Extingida la dinastia barcelonina, monarques forasters havien vingut a regir els destins de la nostra terra, i la llengua de la cort deixava sentir ací la seva influència. En aquests segles minva molt la producció catalana, fins a extingir-se, i el llenguatge s'empobreix notablement. La unitat de l'idioma literari, absoluta encara en

temps d'Alfons IV, es perd; hom usa un dialecte local, de mica en mica, i a València s'arriba a una llengua vulgar, corrupta, plena d'influències forasteres. Una sola figura, Pere Serafi, representa dins el Principat el moviment poètic; més endavant, Vicenç Garcia (el Rector de Vallfogona) i la seva escola donen una producció on és inútil de cercar cap galania d'estil ni profunditat de concepte. En els altres gèneres hom cedeix, a poc a poc, davant la invasió de la llengua espanyola, o bé emmudeix.

La dinastia dels Borbons, enemiga de la nostra llengua, li lleva el seu caràcter d'oficial (que sols manté a Andorra): primer Lluís XIV de França, al Rosselló; després Felip V d'Espanya, a València, Mallorca i el Principat, successivament.

Renaixença. — El romanticisme desvetlla a Catalunya una nova activitat literària i crea una escola, en llengua espanyola encara, però de fons intensament català. *L'Oda a la Pàtria* d'Aribau és el primer crit de la nova albadada que apunta per a la nostra llengua; després d'ell, la constància exemplar de Rubió i Ors desvetlla una sèrie de poetes que es dediquen a enaltir aquella parla creguda morta que hom volia oblidar. A Mallorca, Pons i Gallarza i Marià Aguiló assenyalen les primeres fites en el desvetllament renaixentista. També València, amb Tomàs Villarroya, Constantí Llombart i, sobretot, Teodor Llorente, s'incorpora al moviment de recobració de la llengua. La creació dels Jocs Florals (1859) assegura una regular producció en vers i dona un cert to acadèmic a la producció literària. En el teatre, però, es

cultiva encara llarg temps la sàtira en la llengua vulgar i corrompuda que parlava el poble barceloní, i obtenen gran èxit les comèdies de Serafi Pitarra. És remarcable, cap a mitjans de segle, l'aparició de periòdics catalans.

Jacint Verdaguer, el terrerol de Folgueroles, fou el salvador de la renaixença. A la llengua encara balbucient portà ell un ric tresor d'expressions i modismes que li donaren una fortitud i una gràcia extraordinària; les seves obres, principalment les místiques, són d'una sinceritat corprenedora. Àngel Guimerà porta el teatre català a un grau màxim d'evolució i perfeccionament i és traduït a multitud d'idiomes.

La fi de segle i el començament del nou-cents posseeixen bon nombre de grans poetes: Joan Maragall, sincer i serè, influït dels romàntics alemanys; els mallorquins M. Costa i Llobera i Joan Alcover, d'una elegància extraordinària; Josep Carner, que ha arribat a una perfecció insuperable a través de diverses provatures. La prosa i la novel·la han tingut mestres indiscutibles: Narcís Oller, Víctor Català, Joaquim Ruyra. En tots els gèneres, i també en la producció científica, hom ha arribat ja a un to de normalitat. Les posicions de la nostra parla han estat ampliades i millorades: la creació, en 1907, de l'Institut d'Estudis Catalans, i la de la Mancomunitat de Catalunya en 1914, li obrien nous camins i noves possibilitats; perseguida durant la dictadura espanyola de 1923-1929, assoleixen els llibres catalans el més alt tiratge que hagin mai obtingut; amb la República esdevé llengua oficial, penetra a l'escola i readquireix el lloc

---

d'honor que li pertoca. Internament, fruit de l'obra depuradora de gramàtics i literats, acomplida sota el mestratge de Pompeu Fabra, sembla que hom hagi arribat a la creació, pura i perfecta, d'una bella llengua literària.

FONOLOGIA

ELEMENTS DEL MOT

1. — L'element primordial del mot és el **so**, representat gràficament per una **lletra**.

Una o diverses lletres pronunciades d'un sol cop de veu constitueixen una **síl·laba**.

Una o diverses síl·labes que expressin per llur conjunt una **IDEA**, constitueixen un **mot**, element lògic del llenguatge.

2. — Els sons o lletres d'una llengua es divideixen en **vocals** i **consonants**.

Les *vocals* poden formar síl·laba per elles mateixes. Les *consonants*, per a formar-ne, necessiten el suport d'una vocal o d'un grup de vocals.

Són exemples de vocals que formen síl·laba per elles mateixes: la preposició *a*, la conjunció *i*, la primera i la darrera lletra del mot *unió*, la *a* de *teatre*, la *e* de *poema*, la *e* de *ètica*, la *i* de *illa*.

Un grup de vocals pot constituir també una síl·laba. En són exemples: les interjeccions *ai!*, *ui!*, els noms *Iu*, *au*, *ou* i els grups inicials dels mots *aire*, *auxili*, *eina*, *Europa*, *oidà!*

VOCALS

3. — Els *signes* gràfics de les vocals catalanes són els mateixos cinc de l'alfabet llatí; però els **sons vocàlics**, o vocals fòniques del català, són **vuit**.

Hi ha la **a**, d'un mot com *pa, mare*; la **i**, d'un mot com *vori, guilla*; la **u**, d'un mot com *ull, bufar*.

Hi ha dues *e*: la **e oberta** i la **e tancada**. És oberta (segons la pronunciació de Barcelona) la *e* dels mots *pes, mena*; i tancada, la de *llest, parent*.

Hi ha dues *o*: la **o oberta** i la **o tancada**. És oberta (segons la pronunciació de Barcelona) la *o* de *plora, llençol*; i tancada, la de *bot, poma*.

La pronunciació, oberta o tancada, d'una *e* i d'una *o* no és coincident a les diverses regions de parla catalana.

Hi ha encara una altra vocal, anomenada **vocal neutra**, que no té signe especial per a la seva representació gràfica. És el so lax, intermedi entre *a* i *e*, que té la vocal final dels mots *cosa* i *pare*, segons la pronunciació de Barcelona.

Resumint: les vocals del català són les vuit, diverses de so, que figuren a cada un dels mots **gran, tres, gens, pi, moll, por, lluç, de**.

Exercicis (§ 3)

a) Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que representen una *e oberta* i la dels que representen una *e tancada*, segons la vostra pronunciació habitual:

testa, fareu, guanyem, ple, reixa, resa, peixos, teu, pela, ambient, solera, greix, mena, fuster, llesca, guarneix, moment, Cileta, penya, groller, paret, cel, neu, prunera, feina, res, treu, diguessin, fent, tres, manera, foment, baster, ponent, feix, promet, grotesc, fel, ferro, Manuel.

b) Destrieu en dues llistes els mots següents: la dels que presenten una *o oberta* i la dels que presenten una *o tancada*, segons la vostra pronunciació habitual:

pom, sostre, pinyons, Barcelona, serioses, colla, bunyol, tros, bo, salons, prou, ros, mosca, ribot, bossa, sola, Vilanova, pinjol, roig, mona, font, olla, renou, prosa, perol, fumador, cargol, fons, pilota, blancor, greixosa, abandona, Ripoll, carona, onze, llosa, Madrona, trespol, calor, pom. *ll*

Cadascuna de les llistes anteriors conté *vint mots* de cadascuna *de les menes esmentades*, atenint-nos a la pronunciació de Barcelona.

CONSONANTS

4. — Hi ha *divuit* signes simples per a representar les consonants:

b be (alta)	j jota	r erra
c ce	l ela	s essa
d de	m ema	t te
f efa	n ena	v ve (baixa)
g ge	p pe	x xeix o ics
h hac	q cu	z zeta

La lletra *c* amb diacrític, *ç* (**ce trencada**), serveix per a representar en totes les seves posicions el mateix so que hom li reconeix davant de *e* i de *i*.

L'anomenada *l palatal* es representa amb dues *eles* acoblades: *ll (ella)*.

L'anomenada *n palatal* es representa pel dígraf format per una *n* i una *y* (*i grega*): *ny (enya)*.

ACCENT TÒNIC

5.—Un mot pot tenir una o diverses síl·labes. Si només en té una, és anomenat *monosíl·lab*; si en té més d'una, *polisíl·lab*.

Dins un mot polisíl·lab hi ha una síl·laba que és pronunciada amb més força que les altres. Aquesta major intensitat constitueix l'**accent tònic** o **prosòdic**.

Les vocals o síl·labes que cospen l'accent tònic són anomenades **tòniques** o **fortes**, i, per contraposició, són anomenades **àtones** o **febles** les que no tenen aqueixa condició. Així un mot com *confiança* (*confi-an-ça*) té una sola síl·laba forta, la tercera, i tres de febles.

Hi ha alguns mots compostos amb dues síl·labes tòniques, com *trencaclosques* (*tren-ca-clos-ques*), que té tòniques la primera i la tercera.

6. — Quant als mots d'una síl·laba, aquesta pot ésser *forta* o *feble*.

Hi ha un gran nombre de monosíl·labs forts: *pa, fe, pau, mà, pes, ham, gros, sí, lluç, perd, venç, res, gens, rai, puix, fins*, etc.

Són monosíl·labs febles: *el, la, un, ma, et, es, us, li, a, en, de, per, i, hi, que* i alguns altres.

Exercicis (§ 6)

Fer dues llistes amb mots del text següent, que compreguin respectivament *tots els monosíl·labs febles* i *tots els monosíl·labs forts*.

Els més antics pobladors de Catalunya sembla que foren els lígurs, que s'estenien un temps per tota l'Europa occidental. Els seguiren els ibers, emparentats amb les poblacions camítiques de l'Àfrica i d'ella procedents; els quals, després d'establir-se a Andalusia, es van estendre al llarg de la costa, vers el nord, fins més enllà dels Pirineus. Atacats pels gals, retrocediren, i podria ésser que aquests, penetrant a Catalunya, haguessin deixat algun clap cèltic al nord i oest. Els grecs, que des del segle setè visiten Espanya en llurs viatges, funden del cinquè en avall una filera de factories al llarg de la costa. Els cartaginesos travessen el nostre país per atacar Roma, amb la qual debaten sovint llur plet. Les legions romanes desembarquen a Empúries, cap a la fi del segle terç abans de Jesucrist. Vençuda Carthago, la nostra terra resta sotmesa a Roma, i forma part de l'Espanya Citerior i més tard de la Tarraconense.

DIVISIONS DE LES CONSONANTS

7. — Les consonants es divideixen en **sordes** i **sonores**.

Són *sonores* les que es produeixen amb vibració de les cordes vocals, i *sordes* les que no van acompanyades de la dita vibració.

Les sordes són : **c, p, t, f, s** i **x**. Totes les altres són sonores.

A cada *sorda* correspon una *sonora* determinada, segons la taula següent :

Sordes	Sonores
c (<i>ca</i>)	g (<i>gos</i>)
p (<i>por</i>)	b (<i>bo</i>)
t (<i>tu</i>)	d (<i>dur</i>)
f (<i>fi</i>)	v (<i>vi</i>)
s (<i>sal</i>)	z (<i>zel</i>)
x (<i>xoc</i>)	j (<i>joc</i>)

8. — Segons el mecanisme de llur producció, les consonants es divideixen en **momentànies** o **oclusives** i **contínues** o **fricatives**.

Les *momentànies* es produeixen per obertura sobtada o tancament sobtat del pas de l'aire. Les *contínues* consisteixen en el so produït pel pas de l'aire a través dels òrgans bucals.

Són consonants **MOMENTÀNIES**: *c*, *p* i *t*. Llurs sonores corresponents, *g*, *b* i *d*, poden ésser *momentànies*, com en *arenga*, *bou*, *falda*, i *contínues*, com en *sogre*, *roba*, *fada*.

Anomenem **nasals** les consonants que es produeixen amb ressonància dins les fosses nasals. Són **NASALS**: *m*, *n* i *ny*.

9. — Les consonants també es divideixen segons l'òrgan bucal que intervé a la producció del so corresponent. I així s'anomenen:

bilabials: **p**, **b**, **m**.

labiodentals: **f**, **v**.

linguodentals: **t**, **d**, **s**, **z**, **n**, **l**, **r**.

palatals: **x**, **j** i les representades per **ll** i **ny**.

velars: **c** (= *k*), **g** (de *gat*), **q**.

VALOR FÒNICA DE LES CONSONANTS

— **10.** — La **b**, BILABIAL SONORA, té el so d'aquesta lletra dins els mots *bo, beina, ceba*.

Sona com la seva sorda corresponent (**p**) al final de paraula i davant una consonant sorda. Així, *Jacob, calb, dubte, subsistir* són pronunciats [*Jacop, calp, dupte, supsistir*].

Entre una vocal tònica i una *l*, la *b* sona doble. Així, *poble, reble*, pronunciats [*pobble, rebble*]. Si la vocal precedent és feble, el nexa *bl* presenta adés la *b* geminada, com a *establir* [*estabblir*]; adés la presenta simple, com a *biblioteca*.

— **11.** — La **c** té dos sons :

I. So DE S SORDA davant *e* o *i*. Ex.: *cel, ciri* [*sel, siri*].

II. So VELAR (= *k*), a totes les altres posicions. Ex.: *taca, cor, xaruc, clau*.

Entre una vocal tònica i una *l*, sona generalment doble. Així, *article, xucla* [*articcle, xuccla*]. No és doble, p. e., en *proclama, reclam*.

12. — La **ç** sona sempre com a S SORDA, o sia com a *c* davant de *e* o de *i*. Ex.: *cançó, força, lluç* [*cansó, forsa, llus*].

— **13.** — La **d**, LINGUODENTAL SONORA, té el so d'aquesta lletra dins els mots *dau, dosser, cada*.

Sona com la seva sorda corresponent (**t**) al final de paraula i davant d'una consonant sorda. Així, *ràpid, adquisició*, pronunciats [*ràpit, atquisició*].

14. — La **g** té el so VELAR SONOR (**gue**) d'aquesta lletra dins els mots *gorra, regar, aigüera, glàndula, magrana, maragda*, i un so PALATAL (=j) davant *e* o *i*: *verge, llegir, metge* [*verje, llejir, metje*].

Sona com la seva sorda corresponent (**c** = **k**) a la fi de mot, no precedida de *i* forta. Ex.: *pròleg, càstig* [*pròlec, càstic*].

Sona com a **tx** a la fi de mot, precedida d'una *i* forta. Ex.: *mig, desig* [*mitx, desitx*].

Aquest mateix so de **tx** té el dígraf **ig** al final de paraula, darrera vocal. Ex.: *maig, festeig, goig* [*matx, festetx, gotx*].

Entre una vocal i una *l*, sona generalment doble. Així, *regla, segle* [*reggla, seggla*]. No és doble, p. e., en *aglutinant, jeroglífic*.

El dígraf **gu** seguit de *e* o *i* té el so velar de la *g*. Ex.: *guerra, segui*.

15. — La **q** sona com a *c* VELAR. Ex.: *quantitat, freqüent, quota*.

El dígraf **qu** davant *e* o *i* sona també com a *c* velar. Ex.: *queixal, inquirir* [*keixal, inkirir*].

16. — La **r** sona SUAU entre vocals, o formant nexa amb una altra consonant. Ex.: *cerer, baró, cabra, cruel, drap, safrà, gras, emprèn, triar*.

Sona FORTA al començament de mot i darrera una de les consonants *l, m, n* o *s*. Ex.: *ric, roca, folrar, somriure, Manresa, desroentar*.

També sona forta en certs mots compostos, com *contrarestar, suprarenal, birefringent, antircligiós, conirostre*.

El dígraf **rr** sona sempre com a **r FORTA**. Ex.: *corró, esborrar*.

17. — La **s** té dos sons :

I. Un so **sonor** entre vocals : *rosa, illusió, entusiasme*, i excepcionalment dins alguns mots com *enfonsar, endinsar, transacció*.

II. Un so **sord** (*s espanyola*) dins totes les altres posicions. Ex.: *sol, sant, pensa, molsa, pols, entès*.

També té el so sord en certs mots compostos, com *antesala, antisocial, contrasegell, entresuar, sobre-seure, suprasensible, unisexual, bisulfat, trisecció, asèptic, hiposulfit, parasintètic, monosèpal, hende-castllab, polisulfur*.

El dígraf **ss** sona sempre com **s sorda**. Ex. : *missa, impressió, grossos*.

18. — La **v** representa un so LABIODENTAL SONOR, però és pronunciada amb el so bilabial de **b** a Barcelona i dins la major part del domini continental. Així *vida, rave* [*bida, rabe*].

19. — La **x** té dos sons :

I. El so PALATAL SORD (molt semblant al de *ch* francesa) (**xeix**), al principi de mot, darrera consonant, i en algun altre cas. Ex.: *xic, xocar, llanxa, Elx, guixa, clixé, estocafix, disbauxa*.

El mateix so que la *x* palatal té el dígraf **ix** darrera vocal. Ex.: *caixó, moixaina, flux*.

II. Darrera vocal sona generalment amb un so COMPOST (**ics**), com el del nexa **cs**. Ex.: *hexàgon*,

làrix, mixt, màxim, fixar, crucifix. (Compareu amb el so de *fúcsia*).

També té el mateix so compost darrera consonant en alguns mots com *esfinx, larinx*.

De vegades el so compost *cs* es sonoritza i es muda en el **gz**, com als mots : *examen, exhortació*.

20. — La **z** sona en totes les posicions com **s sonora**. Ex. : *zoologia, zenit, colze, brunzir, atzerola, trapezi*.

21. — Algunes consonants poden presentar-se dobles, tals com la *d*, la *m* i la *n*. Ex. : *addició, immens, panna*. La *l* doble amb un punt enmig (PUNT VOLAT) és llegida com dues *eles*. Així, *collegi, illusió, franel·la*. Quan la doble *l* no té el punt intercalat, es llegeix amb el so de *ella*. Així, *palla, lluna, ull*.

També es troba geminada la **ll** en alguns noms de lloc, compostos, com *Vall-llebrera, Vall-llòbrega*.

Les consonants *c* i *g* poden presentar-se dobles, però amb so distint. Ex. : *acció* (segona *c=s*), *suggerir* (segona *g=j*).

Les lletres dobles *rr* i *ss* no són consonants dobles, car no representen la duplicació d'un so, sinó un so simple, diferent en certs casos del representat respectivament per *r* i *s*.

Nogensmenys, el signe **ss** respon en alguns casos a la topada dins un mot d'una *s* amb una altra *s*. Així, *transsudar, dessalar, qualssevol* (plural de *qualsevol*). La pronunciació, però, no acusa duplicació de so : *transsudar* és, doncs, pronunciat [*transudar*].

22. — Els signes **y**, **ch**, **k** (*ca*) i **w** (VE DOBLE, pronunciat *v*) apareixen dins alguns noms estrangers, com: *York*, *kòdak*, *Arcachon*, *Blanchard*, *wagne-rià*, *darwinista*.

Els dos primers d'aquests signes es troben conservats dins alguns cognoms catalans, com *Aymerich*, *Mayner*, *Subirachs*, per bé que alguns catalans tendeixen a rectificar llurs cognoms d'acord amb l'ortografia establerta.

També apareix dins cognoms castellans, esmentats sovint en català, la lletra modificada **ñ** (=ny); com en *Núñez*, *Cañada*.

Exercicis (§§ 7, 10, 11, 13, 14, 16, 17, 19)

a) Destriar els mots següents en dues llistes: una d'aquells en què la lletra *b* presenta el seu so sonor, i una altra d'aquells en què presenta el so sord corresponent, de *p*:

albercoc, dubtós, dissabte, bestiar, adob, ballar, rebec, cabdell, subsistència, embarcar, orb, orbetat, subvenció, baró, absorbent, pebre, saber.

b) Destriar els mots següents en dues llistes: una d'aquells en què la lletra *d* presenta el seu so sonor, i una altra d'aquells en què presenta el so sord corresponent, de *t*:

daina, maragda, sord, impedir, admissió, drama, advertiment, rodona, àcid, esbandir, esdrúixol, retard, adjutori, adquisició, modern, cadmi, Bagdad.

c) Destriar els mots següents en tres llistes, segons el so de la lletra *g*, que figura a cada mot: 1.ª,

MOTS AMB SO VELAR SONOR; 2.ª, MOTS AMB SO PALATAL (=j); 3.ª, MOTS AMB SO VELAR SORD (=k):

gerra, amarg, gràcia, zoòfag, aigua, amiga, marge, regar, petge, anàleg, magre, Magdalena, girar, albergínia, regust, segó, burg, corretges, següent.

d) Destriar els mots següents en dues llistes: 1.ª, d'aquells que en pronunciar-los *fan doble* la lletra *b*, *c* o *g* que contenen; 2.ª, d'aquells que *no la doblen*:

noblesa, ablanir, declamar, aglanar, regle, aplevar, obligació, tecla, doble, aclucar, acoblar, fibló, miracle, notable, arreglar, joglar, saludable.

e) Destriar els mots següents en dues llistes, segons el SO SUAU O FORT de la *r*:

ruc, cara, sabre, fresc, birectangle, poagre, colrat, soroll, raig, conreu, ultraridícul, antiràbic, traça, rumia, somris, tendre, desrovellar, dentirostre, prenc, compra, renúncia.

f) Destriar els mots següents en dues llistes segons el SO SONOR O SORD de la *s*:

cohesió, sala, desolat, bisectriu, enfonsada, cansat, res, transeünt, bisulfat, empolsar, decisiu, monosíl·lab, sobresalt, escalfar, presència, solitud, riquesa, causa, museu, gros, barra-sec, asimètric, cosir, asiàtic.

g) Destriar els mots següents en dues llistes, segons el so de la *x*: 1.ª, dels que presenten el so XEIX; 2.ª, dels que presenten el so ICS:

burxar, calaix, asfíxia, teixó, afluixar, axioma, guix, mixtura, escorxa, xerrac, manxa, fix, òxid, carxofa, índex, esbiaixar, reixa, exili, ponx, marxa, exclusió.

DIFTONGS

23. — Dues vocals que formen part d'una mateixa síl·laba constitueixen un **diftong**.

Coneixerem que dues vocals en contacte formen diftong si estan compreses en un dels casos següents:

a) Quan la primera és una *u* i va precedida d'una *g* o una *q*. Ex.: *guanyar, quatre, quocient, unguent, seqüència, ambigüitat*.

b) Quan la segona és una *i* o una *u* febles. Ex.: *reina, boira, teulada, enfeinat, niu, cuina*. No hi ha diftong, en canvi, en: *pais, egoista, saüc*, per tractar-se d'una *i* o d'una *u* fortes.

EXCEPCIONS: Les combinacions en què la segona vocal és una *i* o una *u* febles no formen diftong quan la *i* o la *u* són la primera vocal que contribueix a formar un compost, com *reunir* (de *re* i *unir*), *autoinducció* (de *auto* i *inducció*); quan formen part de les terminacions *us* i *um*, com *Pius, harmòni**um*; i dins mots com *traïdor, saüquer* (derivats respectius de *traïr, saüc*, amb *i* o *u* fortes) o certes formes de verb com *agrairé, oiria* (de *agrair, oir*).

TAULA DELS DIFTONGS

ai	<i>espai, empaitar</i>
ei	<i>feina, reina, beneitó</i>
oi	<i>cofoi, almoïner</i>
ui	<i>cuina, buïdar, obliquitat</i>
au	<i>palau, taulada</i>
eu	<i>peu, neula, teuleria</i>

iu	<i>viu, ciutat</i>
ou	<i>moure, pou, roureda</i>
uu	<i>duus, lluu</i>
ua	<i>guanter, qualitat</i>
ue	<i>llengüeta, qüestió</i>
uo	<i>quota</i>

24. — Hi ha en català un sol **triftong**, o sia un grup de tres vocals que formen part d'una mateixa síl·laba: és el grup **uai**, que sols es troba dins el mot *guaitar* i altres de la mateixa família, i en algun nom propi, com *Alguaire*.

Exercicis (§§ 23, 24)

Separar els mots següents en dues llistes: la dels que presenten un *diftong* o *triftong*, i la dels que no en contenen cap:

— rampoina, mainada, actriu, aigüera, Lluís, buit, quantitat, beneir, guaitava, cairat, embeinar, contraindicació, teulada, freqüent, traïdoria, circuit, ambició, aquós, guardapols, agraït, fruita, polaina, ambigüitat, suau, tingueu, reumatisme, piular, aguait, aiguader, prou, altruisme, coure, reeixir, Màrius, aguant, ciutadà, induït, espontaneïtat, Andreu, familiar, escriure, oint.

DIVISIÓ DELS MOTS EN SÍL·LABES

25. — Un mot té, en general, tantes síl·labes com vocals. Així: *rosa*, *pensa*, *trena*, *pair*, *poncem* són mots de dues síl·labes; *carrera*, *glòria*, *engegar*, *raïmet*, *transhumant*, són de tres síl·labes; *esperança*,

cafetera, ocasió, continua, són de quatre síl·labes; *oposicions, instrumentista* són de cinc síl·labes, etc.

Cal, però, tenir en compte, per a saber el nombre de síl·labes d'un mot, els agrupaments dits *diftongs*. Així: *cau, reis, peu, noi* són mots d'una sola síl·laba; *espai, gripau, moure* són mots de dues síl·labes.

Exercicis (§§ 23, 24, 25)

a) Establir la separació en síl·labes dels mots següents :

accions, canviaria, sol·licitació, antiguitat, enviareu, embeinar, excel·lència, quixotesc, aeriforme, aiguabarreig, mixtificació, vacuïtat, entreveuen, contínua, setze, iodhídric, països, contrarietat, tornaríem, farmàcia, guaitàveu, estentòria, autoinducció, realitzar, quantitat, introduiran, afaitapobres, contraindicació, xilografia, cueta, magnèsia, somnolència, coure, veïnatge, panteïsta, boina, creació, quocient, conseqüència, raïmet, emprenrfeu, aquàrium, treuen, aguaitar, profecia, ciutadania, heroïsmes, encreuar, següent, serietat, eclesiàstic, ansiosament, resistiu, anfractuositat, reintroduir, paciència, cuinera, ensaïmada.

b) Fer una llista dels diftongs trobats als mots de l'exercici anterior, acompanyant cada mena de diftong dels mots on ha estat trobat.

L'ORACIÓ GRAMATICAL

SUBJECTE I PREDICAT

26. — Una **oració** o **proposició** és un grup de mots amb què expresseu un pensament i amb els quals, referint-nos a un subjecte (cosa o ésser), afirmem, neguem, manem, prohibim o preguntem d'ell, alguna cosa. Ex.: *En Pere treballa. La cadenera no té aigua. Vosaltres portareu les cadires a la sala. Tu, no saltis a corda. On s'atura l'autoòmnibus?*

27. — Una oració consta de **subjecte** i **predicat**. **Subjecte** és el mot o conjunt de mots que indiquen l'ésser o cosa que presentem a la consideració d'altri per tal de dir-ne alguna cosa. **Predicat** és el mot o conjunt de mots amb els quals diem alguna cosa del subjecte. Als exemples del paràgraf anterior són SUBJECTES: *en Pere, la cadenera, vosaltres, tu, l'autoòmnibus*; i són PREDICATS: *treballa, no té aigua, portareu les cadires a la sala, no saltis a corda, on s'atura*.

Exercicis (§§ 26, 27)

a) Dins totes les frases de la llista següent que siguin oracions, destriar el *subjecte* del *predicat*:

1. La Rosalina canta. — 2. L'estany de Banyoles. — 3. Aquestes flors ja són passades. — 4. L'Everest és la muntanya més alta del món. — 5. El professor dels meus amiguets. — 6. El meu oncle m'ha regalat uns binocles. — 7. On s'ha amagat l'Angelina? — 8. L'alba somriu. — 9. Ahir la Maria va arribar de Vilanova. — 10. La vorada d'aquelles andanes. — 11. El meu amic Sebastià Llorenç. — 12. Quina vespa t'ha picat? — 13. Aquells nois t'ho explicaran. — 14. Vosaltres no us mogueu. — 15. Demà vindran a casa les meves cosines. — 16. Les pluges de la tardor. — 17. El centenari de la naixença d'aquest gran home. — 18. El gos s'ha menjat tot el formatge. — 19. El sabater de la cantonada. — 20. El marit de la Palmira té el títol de doctor en ciències.

b) Afegir un *predicat* apropiat qualsevol a cadascun dels grups de mots de l'exercici anterior que no constitueixen una oració.

ORACIONS EL·LÍPTIQUES

28. — Són així anomenades aquelles oracions que aparentment sols consten de subjecte o de predicat, perquè no cal que l'altre element sigui expressat per al sentit complet. Ex.: *Algú porta llumins?* — *En Miquel*. D'aquestes dues proposicions, la primera consta de SUBJECTE, *algú*, i PREDICAT, *porta llumins*; però la segona sols consta de SUBJECTE, *en Miquel*, perquè el predicat que li correspondria, *porta llumins*, no cal que sigui repetit. *La Maria fa el men-*

jar, arregla la casa i repassa la roba dels seus germans. Aquí hi ha tres oracions: la primera és completa; però les altres dues sols consten de PREDICAT, perquè llur subjecte, *la Maria*, queda sobreentès.

29. — Hi ha una mena d'oracions que manquen realment de subjecte; són les que expressen fenòmens de la naturalesa, els quals no són atribuïts a cap persona ni cosa determinada. Per aquest motiu s'anomenen **impersonals**. Ex.: *Fa fred. Plovisqueja. No fa lluna. Era de nit.*

Exercicis (§§ 28, 29)

Les oracions escrites en cursiva tenen el subjecte o el predicat sobreentès. Destriar aquelles on tot sigui *subjecte*, d'aquelles on tot sigui *predicat*, i d'aquestes darreres, destriar-ne les impersonals.

1. *Demà anirem a Tiana.* — 2. Qui t'ha dit això? *El meu germà.* — 3. *No fan cas de res.* — 4. *Feia un fred glacial.* — 5. Qui vol jugar amb mi? *Jo* — 6. Què volia la minyona? *Demanava la clau de l'armari.* — 7. A quina hora vindrà el teu germà? *Vindrà a dos quarts de vuit.* — 8. Què tens? *Tinc mal de cap.* — 9. ¿Oï que és metge el germà de l'Esperança? *Si, que ho és.* — 10. *Tota la nit ha plogut.* — 11. Qui és aquell que ha entrat? *És el meu cunyat.* — 12. *On anireu? Anirem a la serra del Corredor.* — 13. *Porta'm un llibre.* — 14. En Joan prou va venir; però *no em va contar res de nou.* — 15. D'on venia el teu amic? *Venia del Cercle Artístic.* — 16. Qui t'ho ha contat? *Un amic del meu pare.* — 17. En Xavier s'ha examinat, i *ha tret Excellent.*

COMPLEMENTS VERBALS

30. — El mot que expressa la idea central del predicat és un **verb**. De vegades ell tot sol constitueix el predicat, com en : *el gall canta*, on tot el predicat és constituït pel verb *canta*. Altres vegades el verb va acompanyat d'altres mots, que completen el seu sentit o determinen les circumstàncies que l'envolten, i que s'anomenen **complements**. Així a l'oració: *la mare desa la vaixella a l'armari*, el predicat consta del mot principal *desa* (verb) i de les expressions *la vaixella* i *a l'armari*, que completen i determinen respectivament «la cosa desada» i «el lloc on és desada».

Exercicis (§ 30)

Dins el predicat de les oracions següents, separar el verb dels mots o grups de mots que el completen o determinen :

1. Han anat a la vinya de l'oncle. — 2. Vindran a les nou.
- 3. Corrien amb delit. — 4. Compleix la teva obligació.
- 5. Avui l'enginyer s'ha acomiadat de la fàbrica. — 6. Enguany ha nevat molt. — 7. La Joana donarà l'encàrrec a la seva cosina. — 8. Té bastant d'aigua per a tot el viatge. — 9. Les contínues distraccions d'aquell noi descoratjaven el professor. — 10. Va arribar al poble amb el cotxe de l'ordinari.

COMPLEMENTS ACUSATIU I DATIU

31. — Els **complements del verb** són de diverses menes. Quan el complement indica la persona, ani-

mal o cosa damunt la qual recau l'acció atribuïda al subjecte, és anomenat **complement acusatiu**, i també **COMPLEMENT DIRECTE**.

Així, si diem : *en Joan clava; la mestra explica; la nenu enganxa*, atribuïm als subjectes *en Joan, la mestra i la nena* respectivament les accions de *clavar, explicar i enganxar*; però és evident que aquestes accions han de recaure damunt alguna cosa, puix que no és possible clavar, explicar o enganxar no res. Els mots que expressaran la cosa clavada, explicada o enganxada, seran el complement acusatiu d'aquests verbs. Ex. :

Subjecte	Verb	Complements acusatius
<i>En Joan</i>	<i>clava</i>	<i>un clau les rodes del carro</i>
<i>La mestra</i>	<i>explica</i>	<i>una lliçó de geografia com es fa el problema</i>
<i>La nena</i>	<i>enganxa</i>	<i>els fulls del llibre les peces trencades</i>

32.— Observi's que el complement acusatiu va juxtaposat al verb sense cap mot que els serveixi de nexa. Tots els complements altres que l'acusatiu solen unir-se al verb mitjançant un mot d'enllaç, anomenat *preposició*, el qual no forma part de la frase que expressa el complement, sinó que simplement fa de nexa entre ella i el verb. D'aquesta mena de complements, en diem **COMPLEMENTES PREPOSICIONALS**. Ex. :

Subjecte	Verb	Preposició	Complement
<i>Ella</i>	<i>escriu</i>	A	<i>la seva mare</i>
<i>En Joan</i>	<i>es recorda</i>	DE	<i>mi</i>
<i>La Maria</i>	<i>parla</i>	AMB	<i>els seus veïns</i>
<i>Elles</i>	<i>confiaven</i>	EN	<i>vosaltres</i>

33.—Entre els complements dits preposicionals cal distingir el **complement datiu**, que és el que designa l'ésser a qui és adreçada o per a qui es fa l'acció del verb, aquell qui en rep un profit o dany. El complement datiu és introduït generalment mitjançant la preposició *a*. Ex. :

Subjecte	Verb	Comp. acusatiu	Prepos.	Comp. datiu
<i>La nena</i>	<i>posa</i>	<i>un llaç</i>	A	<i>la nina</i>
<i>En Pere</i>	<i>escriurà</i>	<i>una postal</i>	A	<i>la seva tia</i>

34. — Cal distingir bé el complement acusatiu del datiu, especialment en aquelles oracions el verb de les quals només va acompanyat d'un d'aquests dos complements. Estudiem, p. e., el complement de les oracions següents :

He trobat la teva mare
Ell escriu a la teva mare

A la primera oració, el complement *la teva mare* ens diu «qui ha estat la persona trobada», ens especifica on ha terminat l'acció de trobar que ha fet el subjecte; és un complement acusatiu. A la segona oració el grup de mots *a la teva mare* no ens diu pas «quina ha estat la cosa escrita», car hom no escriu *la mare*, sinó que escriu una lletra, una targeta, una comunicació, etc., que en aqueixa oració s'ha deixat de consignar; aquí el complement *la teva mare* ens indica precisament la persona a qui hom adreça l'escrit, la que el rebrà, aquella per a qui hom ha fet l'acció d'escriure: és, per tant, un complement datiu.

Exercicis (§§ 31, 32)

— a) Completar les oracions següents afegint al verb un complement *acusatiu* i un de *datiu* :

1. La meva germana escriu...
2. El masover dóna...
3. Ella cantarà...
4. La Maria ha llegit...
5. Ramon, porta...
6. La Julita ha recitat...
7. La mestra explicarà...
8. Les circumstàncies exigeixen...

— b) Destriar el *subjecte*, el complement *acusatiu* i el complement *datiu* de les oracions següents :

1. L'Associació literària dedicarà una vetllada a la reina de la festa. — 2. Cada dia la Lluïsa enviava una targeta postal a la seva amiga. — 3. Fes un compliment a l'àvia. — 4. Ha dedicat aquesta peça a l'Orfeó vilafranquí. — 5. Ben poca cosa diuen aquests mots a l'ànima del poble. — 6. Els teus germans han portat llamins a les nenes. — 7. Dóna estrenes als mossos. — 8. Comunicareu aquests acords al secretari de l'assemblea. — 9. El mestre donava una lliçó als nois sota l'ombra d'un garrofer immens. — 10. En Bartomeu deu tres pessetes a l'Eduard. — 11. Han adreçat llur condol al germà del difunt. — 12. Ja ha donat menjar als conills, la masovera?

DETERMINACIONS CIRCUMSTANCIALS

35. — Hi ha una mena de complements verbals que no determinen cap terme de l'acció del verb, sinó alguna de les circumstàncies en què s'ha produït la dita acció. Aquests complements s'anomenen, per raó de llur naturalesa, **CIRCUMSTANCIALS**. Però, per

no constituir sovint veritables complements o expressions necessàries per a completar el sentit del verb, són més generalment anomenats **determinacions circumstancials**.

Les circumstàncies expressades per aqueixos complements poden ésser molt diverses, tals com les del *lloc* de l'acció, del *temps*, de la *manera* com s'ha produït, de l'*instrument* amb què s'ha fet, etc.

Ex.: *A la tarda passarem* PER AQUELL ALTRE CAMÍ (determinació circumstancial de *lloc*). — *Els nois arribaran* DEMÀ (de *temps*). — *Entreu a la cambra* SENSE FER SOROLL (de *manera*). — *Trençava les nous* AMB LA MÀ DE MORTER (d'*instrument*).

36. — Les *determinacions circumstancials* poden ésser expressades per un sol mot juxtaposat (que generalment és un dels anomenats *adverbis*), o bé per un mot o grup de mots introduït per mitjà d'un mot d'enllaç (*preposició*). Ex. :

<i>La Maria seu</i>	<i>aqui</i>
<i>Ton pare arriba</i>	<i>avui</i>
<i>La Glòria treballa</i>	<i>bé</i>
<i>El vapor surt</i>	<i>dilluns</i>

Amb preposició

<i>Treu un mocador</i>	DE	<i>la capsa</i>
<i>T'ho enviaré</i>	PER	<i>l'ordinari</i>
<i>Deixa-m'ho</i>	SOBRE	<i>la taula del despatx</i>
<i>Fes-hi un forat</i>	AMB	<i>la barrina petita</i>
<i>Se n'anaven</i>	A	<i>casa</i>

Exercicis (§§ 35, 36)

Assenyalar les *determinacions circumstancials* de les oracions següents. Separar també les que són introduïdes amb preposició de les que no ho són.

1. Cal agafar-ho amb pines. — 2. Dinarem vora la font. — 3. Demà arribaran els assembleistes. — 4. Deixa-ho damunt de la cadira. — 5. Cada diumenge fan una excursió pels volts de la ciutat. — 6. La setmana entrant deurà fer bon temps. — 7. Passava per l'andana precipitadament. — 8. Es casaran el dia primer de juny. — 9. La criada caminava de puntetes pel jardí. — 10. A dos quarts de vuit la comitiva entrava a la casa de la vila. — 11. Els excursionistes escalaven el cim amb sengles bastons punxeguts. — 12. Van executar les operacions amb tota cura. — 13. Em va explicar molt bé els incidents de l'excursió. — 14. S'acomiadaren molt afectuosament al portal de la casa. — 15. Prenia la fresca a l'eixida en mànigues de camisa. — 16. Amb el càntir gros beuràs més bé. — 17. Aquell noi et es va explicar com un home. — 18. La Generalitat de Catalunya fou restaurada l'any 1931.

PREDICATIUS

37. — Hi ha una mena d'oracions que serveixen per a expressar alguna qualitat o condició del mot o grups de mots en funció de subjecte. Aquest subjecte és unit amb el mot o grup de mots que expressen la qualitat mitjançant alguna forma dels verbs *ésser* o *estar*, o algun altre de significació semblant com *aparentar*, *semblar*, *presentar-se*, *creure's*, *tornar-se*, etc. El complement d'aquests verbs és anomenat **predicatiu**, i també per alguns *complement atribut*. Exemple :

Subjecte	Verb	Predicatiu
AQUESTA NOIA	és	MOLT EIXERIDA
EN MIQUEL	serà	METGE
EL FADRÍ	sembla	POC DESIMBOLT
EL VI	es torna	AGRE
LA SEVA TIA	està	MALALTA
LA QÜESTIÓ	apareix	BEN CLARA
EL SEU GERMÀ	es creu	UN SAVI
EL DIA	es presenta	BONIC
LES CAIXETES	estaven	ESPANYADES
TOTS ELS MOBLES	eren	DE NOGUERA
AQUELL HOME	es va quedar	PARAT

38. — No sempre un predicatiu expressa una qualitat del *subjecte*; de vegades n'expressa una del **COMPLEMENT ACUSATIU**. Així ho veiem als exemples següents :

Subjecte	Verb	Compl. acusatiu	Predicatiu del compl.
<i>Els socis</i>	<i>elegiren</i>	EL SENYOR VINYALS	PRESIDENT
<i>Jo</i>	<i>considero</i>	EL TEU AMIC	SINCER
<i>L'esport</i>	<i>fa</i>	ELS HOMES	RESISTENTS
<i>Déu</i>	<i>va anomenar</i>	LA TENEBRA	NIT

Les condicions de *president*, *sincer*, *resistents*, *nit* no són atribuïdes al subjecte respectiu, sinó al complement acusatiu.

Exercicis (§§ 37, 38)

a) Completar les oracions següents afegint-hi un *predicatiu* :

1. El noi es va posar... — 2. Aquestes fruites no semblen... — 3. Aquells homes són... — 4. Aquella noia es sent... — 5. Tots estem... — 6. La via del tren està... — 7. L'afer es presenta... — 8. Els cap-grossos es tornen... — 9. Napoleó es creia... — 10. Aquesta pera es torna... — 11. Els exàmens han resultat... — 12. El meu germà està... — 13. L'An-

tonet serà... — 14. La noia es va quedar... — 15. En Joan va romandre... — 16. La façana és... — 17. Ell ja es considerava... — 18. De tots tres, és l'únic que ha sortit...

b) Assenyalar els *predicativus* de les clàusules següents, separant-los en dos grups, segons que ho siguin del *subjecte* o del *complement acusatiu* :

1. La fotografia d'en Pere és la millor de totes. — 2. El jutge va declarar processats tots els detinguts. — 3. Aquest minyó és tan tivat que ni el rei li és bon mosso. — 4. Abans era molt simpàtic; però ara s'ha tornat intractable. — 5. El teu amic ha estat nomenat ambaixador. — 6. La meva àvia conserva el cap molt clar. — 7. Verdaguer és el primer poeta de la Catalunya renaixent; cal considerar-lo una gran glòria nacional. — 8. Alexandre tenia esparverats els seus enemics. — 9. Les pluges han posat el camí intransitable. — 10. Tots han sortit il·lesos, gràcies a una casualitat que ha semblat un miracle. — 11. L'avi està molt dèbil; el més petit trastorn el deixa abatut. — 12. L'Aureli és un bon treballador; deixa el treball molt polit. — 13. L'hàbit fa incorregibles els mals instints. — 14. L'home és insaciable; les riqueses i els plaers del món no el fan feliç.

EXERCICIS DE REPÀS

Dins les clàusules següents, assenyalar el *subjecte*, els *predicativus*, els *complements acusatius*, els *complements datius*, els *complements preposicionals* (no datius) i les *determinacions circumstancials* que hom hi trobarà :

1. «Sa mare la pentinava — amb una pinteta d'or». — 2. «Muntanyes del Canigó — fresques són i regalades». — 3. «M'ha vingut enyorament — i una cruel mala gana». — 4. «Era Guillem de Dela gallard fadrí». — 5. «Ta rama

verda i blanca — com cabellera d'àngel t'emmantella». — 6. «Altívoles muntanyes — amunt la vall coronen». — 7. «Quatre pilars més blancs que l'assutzena -- formen davant un pòrtic de verdor». — 8. «Vora el barranc dels Algadins — s'alcen al cel quatre palmeres». — 9. «El nom escaigudíssim de Marina — li posa el vell patró». — 10. «Demani als homes consol». — 11. «Els monjos també ploren». — 12. «Enveja el sol sa cara bonicoia». — 13. «Estels del mar darem-te per joguina». — 14. «A on són mes companyones?» — 15. «Ta dolcíssima cantúria — em recorda el paradís». — 16. «Ta dolcíssima cantúria — em transporta al paradís». — 17. «Cinc rius brollen d'aqueixa muntanya grandiosa». — 18. «A eixams així a trenc d'alba les àuries abelles — murmurioses volen vers l'ametller florit». — 19. «Les masies del pla semblen ovelles». — 20. «Convertí mes capelles en estables». — 21. «Els tudons amb l'heurerera conversaven». — 22. «Em vingué amb la pobresa la bonança». — 23. «El trist vassall vora la llar fumosa — els jorns comptats amb un carbó escrivia». — 24. «Jeia la pols en els trofeus de guerra». — 25. «Les eines queien de les mans dels homes». — 26. «Tu eres amb ell al paradís perdut». — 27. «Això per un moment amb claredat intensa — llavors més bé què mai veié mon esperit». — 28. «Tu em parlaràs amb veu forta i seguida — de l'abismal i etern». — 29. «Sorprèn mos ulls la portalada — d'un paradís». — 30. «Un aquí troba la llum més clara». — 31. «Aspra i ferrenya sonarà en ses cordes — fines la llengua de ma pàtria dura». — 32. «En el silenci de la nit tranquila — ressonen els murmuris ignorats». — 33. «L'hereu, la nora i l'avi, un cap al tard d'estiu — de la llaurada tornen». — 34. «La vostra mà de pare m'encamina». — 35. «La fúnebre avetosa — en son llit de tenebres trista jau». — 36. «Unes boirines flonges — baixaven de les crestes lentament». — 37. «Això m'ha dit avui l'eflorescència — d'uns ignorats jardins». — 38. «Un núvol per les muntanyes — porta en ses verges entranyes — la castedat de la neu». — 39. «Amb una delicada tristesa de germanes — les roses de setembre s'esfullen lentament». — 40. «Amb la dolor esdevienien — les roses més esclatants».

CATEGORIES GRAMATICALS

39. — Havem vist que hi ha uns mots que anomenem *verbs*, uns altres *preposicions*, uns altres *ad-verbis*. Encara hi ha altres menes de mots.

Totes les paraules que emprem per a expressar els nostres pensaments poden distribuir-se en set grups o **categories gramaticals** segons allò que expressen i la funció que realitzen dins l'oració.

Les CATEGORIES GRAMATICALS són set, i s'anomenen: *verb, nom substantiu, adjectiu, pronom, ad-verb, preposició i conjunció*.

40. — **Verb**: és el mot que expressa la idea central del *predicat*. Ex.: *canta, venia, sembla, escriurà*.

En lloc d'un mot *verb*, pot usar-se una FRASE VERBAL, com la que podem considerar als exemples següents: *En Pere m'HA DEIXAT aquest llibre. Més tard l'HAURÍEM VIST. Aquesta setmana HAUREM D'ESTUDIAR molt. Ja li ho VAIG DIR. Després de molt cercar HAN HAGUT DE TORNAR a casa seva. VAN FER FUGIR tothom. Tot ho VOLDRIA SABER.*

41. — **Nom substantiu**: és la paraula que serveix per a anomenar els éssers i les coses. És el mot principal del *subjecte* i dels *complements verbals*. Moltes

vegades constitueix també un *predicatiu*. Ex.: EL ROSER *ha florit*. *Ens han dut* LA CAPSA. *Dóna això a* LA MAJORDONA. *Parlem de* LA FESTA. *Aqueix riu s'anomena* EBRE. *El meu costé és* ADVOCAT.

No sempre un NOM SUBSTANTIU constitueix ell tot sol un subjecte o un complement verbal. Aquest mot principal pot anar acompanyat d'altres mots o grups de mots que s'anomenen ADJUNTS o ATRIBUTS del nom.

Així, al costat d'exemples d'oracions com :

EL CRIAT *ha portat* ROSES

poden oferir-se'n com els següents :

EL CRIAT DEL MEU ONCLE *ha portat* ROSES BLANQUES

Les expressions *del meu oncle* i *blanques* són ADJUNTS respectius dels substantius que constitueixen l'element principal del *subjecte* i del *complement*.

42. — Adjectiu : és la paraula que acompanya el substantiu per tal de precisar-lo, tot expressant alguna de les qualitats de l'ésser que anomena, o determinant simplement de quin es tracta. Són adjectius: *bonic* (llibre bonic), *gruixut* (cordill gruixut), *malfeiner* (noia malfeinera), *aquest* (aquest llapis), *nostre* (el nostre pis).

Els adjectius constitueixen també molt sovint un *predicatiu*. Exemple : *La vaixella és* ANTIGA.

43. — Pronom : és el mot que serveix per a designar un ésser o objecte sense anomenar-lo, i que substitueix el nom dins el subjecte, o dins els complements verbals. A les oracions següents són pronoms els mots en versaletes : *ELLA sortirà*. *No LA perdís*. *ENS cansaríem massa*. *QUI HO demana?*

ELLA, és a dir : *la Mercè*.

No LA perdís (No perdís l'esperança).

ENS, és a dir : *jo i uns altres*.

QUI, és a dir : *la persona, desconeguda, que ho demana*.

HO, és a dir : *aquella cosa*.

44. — Adverbi : és el mot que es refereix sempre al verb per tal d'expressar una de les circumstàncies dins les quals es realitza la seva acció. Són adverbis: *avui* (Avui sortirem); *lluny* (Viuen lluny); *malament* (Parla malament); *darrerament* (Darrerament ballaren una sardana).

Un ADVERBI, o un *grup adverbial*, constitueix moltes vegades, sense cap additament, una determinació circumstantial. Ex.: *Tornaran DEMÀ. Caminen A POC A POC*.

Certs adverbis poden ésser modificadors d'adjectius. Ex.: *El vestit era POC ajustat*. Encara més poden ésser modificadors d'altres adverbis. Ex.: *La segona vegada no ho va fer TAN bé* (POC, modificador de l'adjectiu *ajustat*; TAN, modificador de l'adverbi *bé*).

45. — Preposició : és un mot d'enllaç que serveix per a unir el verb amb els seus complements i determinacions. Ex.: *pico AMB un martell; puja DAMUNT aquesta cadira; vaig A l'escola; surt DE l'oficina; camina DE puntetes*.

La preposició pot unir també un nom amb un altre mot o grup de mots que li fa de complement. Ex.: *barret DE palla; màquina D'escriure; un full DE paper vermell; cel SENSE núvols; pollastre AMB samfaina; doctor EN filosofia*.

— **46. —** Un mot o grup de mots, precedit de preposició, que fa de complement d'un nom o d'un verb,

constitueix una locució. La locució té generalment una categoria distinta de la dels seus components.

Així: dins l'expressió *barret DE palla*, el grup *de palla* constitueix una locució amb categoria d'adjectiu, car diu una qualitat del *barret*; dins l'expressió *cel SENSE núvols*, el grup *sense núvols* és una locució adjectiva, car és equivalent d'un adjectiu que podria formar-se, com *desennuvolat*; així mateix *DE paper vermell* indica la qualitat del *full*; a *camina DE puntetes*, el grup *de puntetes* és una locució adverbial, o element modificador del verb *camina*, car expressa la manera de caminar.

47. — Conjunció: és un altre mot d'enllaç que uneix oracions o elements de l'oració, tot marcant la relació que hi ha entre ells. Ex.: *En Pere plegarà QUAN hagi acabat la feina. No sortirem MENTRE faci mal temps. No sé SI vindrà en Joan o el seu germà.*

QUAN uneix ací les dues oracions: *en Pere plegarà i hagi acabat la feina*. MENTRE uneix les oracions: *no sortirem i faci mal temps*. SI uneix les oracions *No sé i vindrà en Joan o el seu germà*. O, relaciona disjuntivament els dos termes del subjecte d'aqueixa darrera: *en Joan i el seu germà*.

48. — Hi ha una altra mena de mot, que no és sinó un pronom descategoritzat, el qual fa de simple acompanyant del nom i de vegades serveix per a determinar-lo. És l'anomenat ARTICLE, que alguns consideren com una altra categoria gramatical.

49. — Aquestes categories gramaticals formen tres grups ben determinats:

- a) Un de constituït pel **nom**, el **pronomen** i el **verb**, que són els MOTS CENTRALS O ESSENCIALS de l'oració.
- b) Un altre de constituït per l'**adjectiu** i l'**adverbi**,

que són els MOTS MODIFICADORS I DETERMINATIUS dels del grup anterior.

c) I un de darrer, constituït per la **preposició** i la **conjunció**, que són els nexes o MOTS D'ENLLAÇ, entre els mots, ells amb ells, entre els elements de les oracions, o entre les oracions mateixes.

Exercicis (§§ 39 a 45, 47)

Determinar a quina de les categories gramaticals pertany cadascun dels mots de les clàusules següents, sense comptar els articles :

1. Aqueix llibre costa tres pessetes. — 2. Vosaltres posareu les cadires a la galeria tapada. — 3. Ara traurem la taula rodona a l'eixida. — 4. Aquí viu el fill petit de la mestressa. — 5. Jo treballo sempre amb claror natural. — 6. L'lur germà toca admirablement el piano. — 7. La revista surt cada dissabte. — 8. Tu sortiràs amb mi si acabes aviat la tasca. — 9. Quan treguis la roba, no perdis cap agulla. — 10. Ara veig que això és cert.

ANÀLISI ELEMENTAL

50. — Per a analitzar degudament una oració, de la qual volem estudiar l'estructura, no basta determinar la categoria gramatical de cadascun dels seus mots. Només l'agrupament natural d'aquests, respecte a un concepte, adés essencial, adés modificador, adés de mer enllaç, i constituint les veritables *parts de l'oració*, pot palesar-nos com una oració és construïda.

Dins l'anàlisi elemental d'una oració simple, cal

cercar quins dels elements següents hi podem trobar:

- a) El subjecte.
- b) El substantiu principal d'aquest subjecte, separat dels seus atributs.
- c) El verb o frase verbal.
- d) Els elements modificadors del verb.
- e) Cadascun dels complements verbals (acusatiu, datiu o merament preposicional).
- f) El substantiu principal de cadascun d'aqueixos complements, separat dels seus atributs.
- g) El predicatiu del subjecte o del complement.
- h) Les determinacions circumstancials.

Vegeu, com a exemple, l'anàlisi de l'oració següent:

L'endemà els fills del masover van trobar feta una brasa la barraca gran.

Destaquem de primer antuvi el SUBJECTE, *els fills del masover*. L'afirmació feta damunt el subjecte és expressada principalment per la FRASE VERBAL *van trobar*. Hi ha una cosa trobada, *la barraca gran*, que constitueix el COMPLEMENT ACUSATIU. D'aquest complement hom diu una condició, *feta una brasa*, cosa que constitueix un PREDICATIU DE COMPLEMENT. Finalment l'expressió *l'endemà* indica una circumstància de temps de la troballa, i constitueix per tant una DETERMINACIÓ CIRCUMSTANCIAL.

Dins el subjecte, trobem un mot principal, substantiu, modificat per un altre substantiu mitjançant una preposició. Dins el complement acusatiu, trobem un substantiu modificat per un adjectiu.

Dels elements possibles dins una oració, trobem, doncs, dins la proposada, els següents:

Subjecte : *els fills del masover.*

Substantiu principal del subjecte : *els fills.*

Verb : *van trobar.*

Modificador del verb : *l'endemà* (determinació de temps).

Complement acusatiu : *la barraca gran.*

Substantiu principal del complement : *la barraca.*

Predicatiu del complement : *feta una brasa.*

Exercicis (§ 50)

Efectuar l'anàlisi elemental de les oracions següents, d'acord amb les normes establertes :

1. La lluna estava amagada darrera una cortina de núvols. — 2. Vaig mirar el cel amb una curiositat voluptuosa. — 3. La remor dels meus peus despertava de vegades alarmants ressonàncies dins aquelles sepulcral profunditats. — 4. En Lluís anava llambregant amb recel la fosca insondable dels carrerons. — 5. Al cap de poca estona assolírem la placeta de l'Església. — 6. Aleshores no ens anguniava la basarda. — 7. En Peret va començar a queixar-se de dolor a la cama. — 8. El minyó se n'anà tot decidit costa amunt. — 9. Vaig tapar amb la mà la boca del renegaire. — 10. Vam fer les paus sense més explicacions. — 11. Tot seguit el noi deixà les gàbies en terra amb un moviment de mal humor. — 12. Amb les mans a les butxaques de les calces, va donar l'adéu al seu company. — 13. Nosaltres no havíem de causar cap dany als ocellets. — 14. Immediatament ens escampàrem alegrois per la muntanya. — 15. Ens ajaguérem de bocaterrosa sobre un marge. — 16. En Joan s'acostà resoltament a la colla. — 17. La junta general proclamà per unanimitat el Dr. Calvet president del Col·legi de Metges. — 18. Totes ses filles l'anaren a esperar a l'estació. — 19. El senyor Pepet de can Xicoi és considerat l'hereu més ric de la contrada. — 20. Tres dies després vaig trobar el seu pare tot content. — 21. Aquell jardí evocava a aquella

ànima encongida un record penós. — 22. Aquella festa no ens va resultar gens divertida. — 23. La presència de l'ésser estimat retornà l'alegria al cor oprimint de la donzella. — 24. S'apropava de pressa el dia de l'obertura de la verema per tot l'Empordà. — 25. Les dones de la casa havien penjat garlandes de llorer tot al volt de la cambra. — 26. Els nois es sentien molt animats davant els preparatius de la gatzara. — 27. El jutge municipal arribà esbufegant a l'hora de les postres. — 28. Enmig de tanta joventut alegre ell' es sentia més jove. — 29. La jovenalla dansà joiosament a l'era tota la tarda al so d'un flabiol. — 30. Els encarregats de la feina deurién ésser escassament mitja dotzena. — 31. Aquella quimera no podia esdevenir de cap manera una realitat. — 32. Tothom hauria cregut aquest minyó més valent.

LA CONJUGACIÓ

MODES DEL VERB

51.—Els **modes personals del verb** són quatre :
INDICATIU, CONDICIONAL, SUBJUNTIU i IMPERATIU.

a) L'**indicatiu** és el mode en què es presenta el verb dins una oració expositiva. El fet de l'acció expressada pel verb s'ofereix ací com a real i objectiu. Ex.: *Ells CULLEN flors. La noia ANAVA de pressa. Ell li ho EXPLICÀ tot. No li HA VINGUT de nou. Demà FARAN festa.*

b) El **condicional** indica l'acció, no com a real, sinó com a possible, o bé com a realitzable sota una condició. Ex.: *M'AGRADARIA de tenir bona veu. Prou hi ANIRIA si el convidaven.*

c) El **subjuntiu** presenta el verb com un esdeveniment irreal, sols desitjat o purament imaginat. El fet que ell expressa vol ésser subordinat a un altre fet, indicat per un dels altres tres modes. Ex.: *Li direm que VINGUI. No voldria que s'ho PRENGUÉS malament. No sé que HAGIN ACABAT les obres. Si ho HAGUÉS PREGUNTAT li ho hauríem dit.*

d) L'**imperatiu** expressa un manament, i es troba

dins les anomenades oracions imperatives afirmatives. Ex.: TORNA *de seguida*. FEU *el que us manen*.

52.—Ultra els modes personals, el verb pot revestir les formes d'INFINITIU, GERUNDI i PARTICIPI, amb valors respectives de *nom substantiu*, *adverbi* i *adjectiu*.

a) L'**infinitiu** és la forma amb què hom designa el verb.

Segons la terminació de l'infinitiu, cada verb és inclòs dins un dels TRES TIPUS DE CONJUGACIÓ establerts.

Tots els verbs els infinitius dels quals acaben en **-ar**, pertanyen a la **primera conjugació**: *cantar, tornar, eixugar*.

Els verbs els infinitius dels quals acaben en **-ir** (llevat *dir*), pertanyen a la **tercera conjugació**: *mentir, cosir, agrair*. Dins la **segona conjugació**, s'hi apleguen tots els altres verbs.

Les terminacions pròpies dels infinitius de la segona conjugació són :

-re: *caure, rebre, vendre*.

-er (accentuació al radical): *tòrcer, créixer, espremer*.

-er (terminació forta en [è]): *haver, poder, saber, soler, valer, voler*.

-er (terminació forta en [é]): *fer*.

-r: *dir, dur*.

Els exemples citats dins les tres darreres categories són els únics verbs de la categoria respectiva.

b) Les terminacions del **gerundi** són, en general,

-ant, -ent i -int, respectivament per a les conjugacions primera, segona i tercera. Ex.:

cantant, tornant, eixugant
caient, rebent, creixent
havent, sabent, volent
mentint, cosint, agraint

La terminació *-ent* és amb [è] per als sis únics verbs que presenten aquesta vocal a la terminació de l'infinitiu, i també per a *caldre* i *cabre*. Així: *havent, podent, sabent, solent, valent, volent; calent i cabent*. Els altres verbs fan el gerundi en [é]: *rebent, torcent, fent, dient*.

Els verbs *escriure* i *viure*, classificats dins la segona conjugació, fan llurs respectius gerundis *escriuint* i *vivint*.

c) Les terminacions regulars del **participi** són **-at, -ut i -it**, respectivament per a les tres conjugacions. Ex.:

cantat, tornat, eixugat
caigut, espremut, sabut
mentit, cosit, agrait

A les conjugacions segona i tercera hi ha un gran nombre de participis irregulars.

Exercicis (§§ 51, 52)

a) Escriure els GERUNDIS dels verbs següents, separant-los en tres grups segons les conjugacions:

tornar, bullir, sargir, fer, trencar, vendre, pintar, permetre, beure, sucari, ferir, rentar, teixir, brogir, batre, abandonar, repetir, remetre, garantir, curar, enganyar, témer, prodigar, reproduir, marcir, endegar, espremer, beneir, rompre.

b) Escriure els PARTICIPIS dels verbs següents, separant-los en tres grups segons les conjugacions :

pentinar, fregir, rebentar, dir, conjuguar, restringir, emmorenir, cabre, fingir, convèncer, sortir, premsar, perdre, concebre, saber, gronxar, eixir, triturar, patir, percebre, cruixir, predicar, ressentir, furta, compartir, retre, enquistanar, fabricar, revendre, dur.

c) Separar en set grups, segons llur mode, les formes verbals de les frases següents :

1. Aquest matí *hem endreçat* tots els armaris. — 2. No *crec* que *arribi* tan d'hora. — 3. *Treu* aquests llibres d'ací i *posa*'ls al seu lloc. — 4. Jo *la prenc* per la cintura, - la *tisora* va *enrenou* - *desflorant* tanta «hermosura» - fins que el cor me n'*ha dit* prou. — 5. El noi et *susdit anirà* en llibertat a *comprar* calcomanies a casa l'*adroguer*; o, *confabulat* amb altres, *sortirà* d'estudi i *jugarà* amb escomesa incivil, *llançant-se* contra les cames dels passants. — 6. Si *sabessis* el mar com *és bonic*; - si *sabessis* la llum de la carena, - si *pugessis*, *series* mon marit, - si *baixessis*, ma joia *fóra* plena. — 7. *Has arribat* a misses *dites*; ja tot *és dat* i *beneït*. — 8. Enguany *ha renillat* més fort que mai, - que ja *pressent* la fi que li *arriba*. — 9. Sant Jordi, *estrenyeu* els esperons; - *som* el jovent que *ve* al vostre darrera, - *ens sentim* cavallers i *ens adalera* - *perdre*'ns amb Vós endins els horitzons. — 10. Quan *arreglis* els calaixos, *digues-m'ho* i t'*ajudaré*. — 11. Si jo m'*hagués pensat* que no *haviem* de *sortir*, no *hauria vingut* pas. — 12. Els petits sibarites es *deixen caure*, de retorn, a l'hostal de l'Avellaneda. — 13. Llavors *vaig comprendre* el cas. — 14. *Castigueu* nostres sentits - amb tant d'*oblidades* febres!. — 15. Que demà quan *surti* el sol - *tornarem a prendre* el vol - per les serres *encantades*, - i els camins de les cascades - *seguirem* de sol a sol. — 16. Ho *havem fet* perquè *sabéssiu* el pa que s'*hi dona*. — 17. *Topant* de cap en una i altra soca, - *avançant* d'esma pel camí de l'aigua, - se'n *ve* la vaca tota sola. *És cega*. — 18. Què *volieu* que *fes*? L'*havia* de *deixar estar* *rosegant-se* els punys? — 19. *Estigues* quiet i no *amoïnis* el teu company. —

20. ¿Què *val* que m'haja *tret* una enganyosa sort - a *veure* de més prop les torres de Castella, - si el cant dels trobadors no *sent* la mia orella, - ni *desperta* en mon pit un generós record?. — 21. Mentre vosaltres *colliu* la fruita nosaltres *prepararem* la beguda. — 22. De canyes *és envoltada* - una aigua amb son cantussol; - jo *veig* tota l'estelada - *caiguda* en el reguerol. — 23. Vida que *vull acompanyar* - del cant que *obeirà* la sang dintre les venes, - perquè les meves obres cada instant - de mi mateix *siguin* vivents i plenes. — 24. Us *penseu* que s'enulja? No; al contrari Li *agrada* aquest viure emocional i neguitós, no *ha nascut* per a *fer* el dropo. — 25. Els homes l'*han respectada* i l'*han mantinguda* intacta, com si hi *volguessin copsar* tota la dolor que *suscità* i tota la glòria que *promogué*.

CONJUGACIÓ INCOATIVA

53.—Cal advertir que la major part dels verbs de la tercera conjugació prenen la forma dita **incoativa**, això és, que afegeixen l'increment **eix** entre el radical i la terminació a les PERSONES DEL SINGULAR I TERCERA DEL PLURAL, del PRESENT D'INDICATIU, PRESENT DE SUBJUNTIU I IMPERATIU. Exemple : *pat-eix-o*, *pat-eix-es*, *pat-eix-i*...

Per aquesta raó, dins els paràgrafs següents, en estudiar les terminacions corresponents als presents dels modes indicatiu i subjuntiu i a l'imperatiu, donarem, a més de les que pertanyen a la FORMA PURA (sense l'increment *eix*), les que corresponen a la FORMA INCOATIVA (amb l'increment *eix*).

Els únics verbs que es conjuguen en FORMA PURA són, ultra *tenir* i *venir* (que presenten caràcters de la segona conjugació), els següents : *ajupir*, *bullir*, *collir*, *cosir*, *cruixir*, *dormir*, *eixir*, *escopir*, *esmu-*

nyir, fugir, grunyir, morir, munyir, obrir, omplir, pruir, pudir, retrunyir, sentir, sortir, tossir i llurs compostos (llevat *assentir* i *dissentir*).

Es conjuguen en les dues formes indistintament *brunzir* i *mentir*; però és preferible la forma pura. També *lluïr* es conjuga en les dues formes: en FORMA PURA quan el mot assoleix el seu SENTIT RECTE (emetre llum) i en FORMA INCOATIVA dins el seu SENTIT FIGURAT.

És molt corrent dins el llenguatge modern de conjugar els verbs *acudir, presumir* i *consumir* en forma pura. Sembla, però, millor d'usar-los en forma incoativa, tot conformant-se amb l'ús antic. En canvi, erradament alguns conjuguen *cruïxir* en forma incoativa.

«Si los peresosos *presumeixen* de reganyar o de mal respondre quan són represos de llur ociositat...» (*Eiximenis*).— «Tremol la terra, *cruïxen* los focs e lo cel git llamps». (*Canals*).

INDICATIU

54.—El **mode indicatiu** té quatre temps simples: *present, pretèrit imperfecte, pretèrit perfecte* i *futur*. Els tres primers es formen afegint al radical del verb (o sia allò que queda de separar la terminació pròpia de l'infinitiu) unes desinències determinades, que són:

a) Per al **present**:

Primera conjugació:

-o -es -a -em -eu -en

Segona conjugació :

-o -s — -em -eu -en

Tercera conjugació :

Forma pura :

-o -s — -im -iu -en

Forma incoativa :

-eixo -eixes -eix -im -iu -eixen

A remarcar : que dins les conjugacions segona i tercera (en la forma pura) la tercera persona del singular del present d'indicatiu no té terminació, i per tant es forma amb el mer radical; i a la tercera conjugació, en la forma incoativa, es forma només amb l'increment *eix*. A la segona persona de la tercera conjugació, la terminació, darrera l'increment *eix*, pren la forma *-es*.

Ex. : *porto, portes, porta, portem, porteu, porten. temo, tems, tem, temem, temeiu, temen. dormo, dorms, dorm, dormim, dormiu, dormen. serveixo, serveixes, serveix, servim, serviu, serveixen.*

b) Per al pretèrit imperfecte :

Primera conjugació :

-ava -aves -ava -àvem -àveu -aven

Segona i tercera conjugacions :

-ia -ies -ia -íem -íeu -ien

Ex. : *cantava, cantaves, cantava; cantàvem, cantàveu, cantaven.*

botia, boties, botia; botíem, botíeu, botien.
sentia, senties, sentia; sentíem, sentíeu, sentien.

c) Per al **pretèrit perfet** :

Primera conjugació :

-í -ares -à -àrem -àreu -aren

Segona conjugació :

-í -eres -é -érem -éreu -eren

Tercera conjugació :

-í -ires -í -írem -íreu -iren

Ex. : *saltí, saltares, saltà; saltàrem, saltàreu, saltaren.*

planyí, planyeres, planyé; planyérem, planyéreu, planyeren.

eixí, eixires, eixí; eixírem, eixíreu, eixiren.

55.—Futur. Les formes del futur són derivades de l'infinitiu, i s'obtenen per a tots els verbs juxtaposant a aquell les terminacions

-é -às -à -em -eu -an

Ex. : *diré, diràs, dirà; direm, direu, diran.*

Als verbs acabats en **-RE** es suprimeix la vocal final en afegir les terminacions corresponents. Així d'ABSOLDRE, tenim : *absoldré, absoldràs, absoldrà; absoldrem, absoldreu, absoldran.*

56.—Perfet perifràstic. El temps així anomenat no és sinó un possible substitut per a tots els casos del PERFET SIMPLE, car ambdós tenen idèntica significa-

ció. Es forma per a qualsevol verb posposant l'infinitiu corresponent a les formes :

vaig vas va vam vau van

Així: *vaig triar, vas triar, va triar; vam triar, vau triar, van triar*, respectivament equivalents a *trià, triares, trià; triàrem, triàreu, triaren*.

Al costat de les formes auxiliars *vaig, vas; vam, vau, van*, hi ha les equivalents *vàrcig, vares; vàrem, vàreu, varen*. Les primeres són en tota ocasió preferibles.

CONDICIONAL

57.—Aquest mode té un sol temps simple, que es forma, per a tots els verbs, juxtaposant a l'infinitiu les terminacions pròpies del pretèrit imperfecte d'indicatiu de les conjugacions segona i tercera.

Ex.: *pensaria, pensaries, pensaria; pensariem, pensariem, pensarien*.

Als verbs acabats en **-RE** es suprimeix la vocal final en afegir les terminacions corresponents. Així de **CAURE** tenim: *cauria, cauries, cauria; cauriem, cauríem, caurien*.

És error d'alguns escriptors moderns conjuguar com si fossin de la tercera conjugació els verbs *concebre, percebre* i *apercebre*, per suposar-los un fals infinitiu [*concebir, percebir*].

«E ab aquesta dolor posseí aquell divinal Fill del dia que el *concebé* fins que el véu mort en la creu» (*Villena*).—«e no menys que Laquesis s'era altada d'ell, s'*apercebé* d'això»

(*Curial*).—«aperceben-se d'això» (*Curial*).—«i el món d'una edat nova, inconscient m'obria,—incendiant la porta sense percebre el foc» (*Alcover*).

Exercicis (§§ 54 a 57)

a) Conjuguar els temps simples d'indicatiu dels verbs *tractar, espremer, perdre, ajupir i servir*.

b) Dins les frases següents, canviar totes les formes de *pretèrit perifràstic* per les equivalents de *perfet simple*.

1. Ahir vaig menjar a la fonda. — 2. La mare va tornar a entrada de fosc. — 3. Mentre ells van estudiar, jo vaig corregir llurs treballs. — 4. Què us van donar els vostres cosins? — 5. Si elles van perdre, va ésser perquè van jugar de mala gana. — 6. Cada dia vam sortir junts. — 7. Quin llibre vas triar? — 8. Vosaltres no vau complir allò que vau prometre. — 9. Això que us va encarregar el director és molt difícil. — 10. Quan vaig acabar de menjar, vaig començar altra vegada la tasca. — 11. Vas dormir dues hores seguides. — 12. Ací vaig aprendre a tenir paciència. — 13. Qui va rebre la carta? — 14. No van deixar res per verd. — 15. No vam aconseguir de fer-lo quedar.

c) Dir en quin temps estan les formes verbals *en cursiva*, de les frases següents :

1. Jo li *donaré* una pera. — 2. Què *volia* en Pere? — 3. Demà *vindran* els de casa. — 4. Potser us *farà* gràcia això que us *diré*, però *podeu* ben creure que *parlo* seriosament. — 5. Hostes *vingueren* que de casa ens *tragueren*. — 6. Ja *vas sentir* el que li *vaig dir*; doncs *pensa* que també *anava* per a tu. — 7. No *podria* donar-me un bocí de cordill? — 8. Jo ja li *deixaria* el meu, però avui el *necessito*. — 9. Em *vas dir* que no *vindries*, però jo no et *vaig creure*. — 10. Entre mi *pensava* : *tindrà* ganes de tornar-hi després de la desfeta que *va sofrir* dijous?

SUBJUNTIU

58.—El **mode subjuntiu** té dos temps simples : *present* i *pretèrit imperfet*. Es formen afegint al radical les terminacions següents :

a) Per al **present** :

Primera i segona conjugacions :

-i -is -i -em -eu -in

Tercera conjugació :

Forma pura :

-i -is -i -im -iu -in

Forma incoativa :

-eixi -eixis -eixi -im -iu -eixin

Ex. : *torni, tornis, torni; tornem, torneu, tornin.*
creixi, creixis, creixi; creixem, creixeu, creixin.
fugi, fugis, fugi; fugim, fugiu, fugin.
pateixi, pateixis, pateixi; patim, patiu, pateixin.

b) Per al **pretèrit imperfet** :

Primera i segona conjugacions :

-és -essis -és -éssim -éssiu -essin

Tercera conjugació :

-ís -íssis -ís -íssim -íssiú -íssin

Ex. : *donés, donessis, donés; donéssim, donéssiú, donessin.*

rebés, rebessis, rebés; rebéssim, rebéssiú, rebessin.
sofrís, sofríssis, sofrís; sofríssim, sofríssiú, sofríssin.

Exercicis (§ 58)

a) Conjugar els temps simples de subjuntiu dels verbs *mirar*, *plànyer* i *bullir*.

b) Completar les frases següents amb una forma de subjuntiu d'un dels verbs :

creure, *acompanyar*, *sortir*, *posar*, *adobar*, *ésser*, *venir*, *voler*, *arribar*, *saber*, *prendre*, *fer*, *rentar*, *dir*, *sentir*, *cosir*, *deixar*;

i distingir les formes del present de les del preterit :

1. Voldria que tu m' . . . aquesta cadira trencada.—2. No et . . . pas que nosaltres . . . fer-hi cap negoci. —3. Seria ben estrany que tu . . . primer que ningú. —4. El que fa que ningú no es . . . comprometre, és que tothom . . . criticat o mal vist, per més honrat i pulcre que . . . —5. Vaig dir-los que ells . . . el que volguessin, però vosaltres fareu el que us manaré. —6. Si . . . en Jordi, digueu-li que m'esperí. —7. Si . . . aquesta medicina i et . . . estar de fumar, aviat t'hi coneixeries. —8. S'ho escoltava com si . . . ploure. —9. Mentre li . . . plat a taula, li . . . i . . . la roba, i li . . . un recó per a dormir, ja no demanava res més. —10. Et demano que m' . . . a casa del metge.

IMPERATIU

59.—El **mode imperatiu** té un sol temps, el qual manca de primera persona del singular.

En alguns casos rars l'imperatiu té una forma diferent de les altres del verb per a la segona persona del singular. En tots els altres casos les formes d'imperatiu són idèntiques a altres formes del present d'indicatiu o del present de subjuntiu.

Als verbs regulars l'imperatiu es forma de la manera següent :

a) **Les formes febles** (de radical feble), o sia la primera i segona del plural, **són iguals a les mateixes formes de l'indicatiu** (idèntiques també a les respectives del subjuntiu) : *cantem, canteu*.

b) **La segona persona singular és igual a la tercera singular del present d'indicatiu** : *canta*.

c) **Les terceres persones, singular i plural, són iguals a les respectives del present de subjuntiu** : *canti, cantin*.

Així tenim, per ex., l'imperatiu de CANTAR :

canta tu, canti ell; cantem nosaltres, canteu vosaltres, cantin ells.

Els verbs irregulars tenen les formes febles de l'indicatiu diferents de les respectives del subjuntiu : *prenem, preneu; prenguem, prenguen*.

En aquests verbs, llevat de poques excepcions, LA PRIMERA PERSONA DEL PLURAL ÉS IGUAL A LA RESPECTIVA DEL SUBJUNTIU, I LA SEGONA A LA RESPECTIVA DE L'INDICATIU. En resum : per formar l'imperatiu, hom pren de l'indicatiu les segones persones, i del subjuntiu, les altres. Així el verb PRENDRE, que fa

l'INDICATIU : *prenc, prens, pren, prenem, preneu, prenen,*

i el SUBJUNTIU : *prengui, prenguis, prengui, prenguem, prengueu, prenguin;*

fa l'IMPERATIU : *pren, prengui, prenguem, preneu, prenguin.*

Exercicis (§ 59)

a) Conjugar l'imperatiu dels verbs, *comprar*, *empènyer*, i *partir*.

b) Donades les formes del present d'indicatiu (*moc, mous, mou, movem, moveu, mouen*) i les del present de subjuntiu (*mogui, moguis, mogui, moguem, mogueu, moguin*) del verb MOURE, conjugarne l'imperatiu.

Igualment amb el verb RESOLDRE (*resolc, resols, resol, resollem, resolcu, resolen;—resolgui, resolguis, resolgui, resolguem, resolgueu, resolguin*).

Igualment amb el verb VIURE (*visc, viús, viu, vivim, viviu, viuen;—visqui, visquis, visqui, visquem, visqueu, visquin*).

c) Modificar les clàusules següents, posant el verb en *imperatiu* i conservant la mateixa persona :

1. Cada dia portàveu l'esmorzar. — 2. Faràs la tasca abans de sortir. — 3. Sempre el posaven davant de tot. — 4. Els nois tanquen la porta. — 5. En sortiràs de seguida. — 6. Vosaltres vindreu i us portareu una cadira. — 7. Mai no ens posàvem el barret. — 8. Ell corregia les proves d'impremta. — 9. En Silveri ajudava el seu pare. — 10. Vindries amb mi? — 11. Vosaltres donareu els volants. — 12. Aixecaven la planxa amb totes dues mans. — 13. Han desat la feina al calaix. — 14. Vosaltres fugíeu del foc. — 15. Tu embolicaves els paquets. — 16. Nosaltres no deixarem passar ningú sense la contrasenya.

TEMPS COMPOSTOS

60.—Els **temps compostos** del verb són formats posposant el **PARTICIPI** del verb corresponent a determina-

des formes simples del verb auxiliar **haver**. Ex. : *he comprat, havíem dormit, hàgiu acabat, haver batut.*

Hi ha **quatre temps compostos** dins el mode *indicatiu*, un al *condicional* i dos al *subjuntiu*. Hi ha també les formes compostes d'*infinitiu* i de *gerundi* respectivament.

La formació dels temps compostos és la següent :

a) **Infinitiu i gerundi** (anomenats també *pretèrit d'infinitiu* i *pretèrit de gerundi*), amb les formes del mateix nom del verb auxiliar, que són *haver* i *havent*. Ex.: *haver sortit; havent cantat.*

b) **Pretèrit indefinit**, amb les formes respectives del PRESENT D'INDICATIU del verb auxiliar : *he, has, ha; havem* (o *hem*), *haveu* (o *heu*), *han*. Ex.: *he vingut, ha donat, havem dormit.*

c) **Pretèrit anterior**, amb el PRETÈRIT PERFET : *haguí, hagueres, hagué; haguérem, haguéreu, hagueren*. Ex. : *haguí molt, haguéreu parlat.*

d) **Pretèrit plusquamperfet d'indicatiu**, amb el PRETÈRIT IMPERFET D'INDICATIU : *havia, havies, havia; havíem, havíeu, havien*. Ex.: *havies fet, havíem aixecat.*

e) **Futur**, amb el mateix temps de l'auxiliar : *hauré, hauràs, haurà; haurem, haureu, hauran*. Ex. : *haurà parlat, haureu patit.*

f) **Condicional**, amb el mateix temps de l'auxiliar, el qual té formes dobles, equivalents : *hauria, hauries, hauria; hauríem, hauríeu, haurien*, o bé : *haguera, hagueres, haguera; haguérem, haguéreu, hagueren*. Ex.: *hauria o haguera intervingut.*

g) **Pretèrit perfet de subjuntiu**, amb el PRESENT DE SUBJUNTIU : *hagi, hakis, hagi; hàgim, hàgiu, hagin*. Ex. : *hagi tret, hagin resolt.*

h) Pretèrit plusquamperfet de subjuntiu, amb el PRETÈRIT IMPERFET DE SUBJUNTIU : *hagués, haguessis, hagués; haguéssim, haguéssiu, haguessin*. Ex. : *haguessis mirat, haguéssim dit*.

El PRETÈRIT ANTERIOR es pot formar també emprant, en lloc de les formes simples del pretèrit perfet, les del perfet perifràstic : *vaig haver, vas haver, va haver; vam haver, van haver, van haver*. Ex. : *vas haver escrit, van haver trencat*.

La conjugació completa del verb és generalment exposada en l'ordre següent :

Infinitiu : cantar.

Gerundi : cantant.

Participi : cantat.

Infinitiu compost : haver cantat.

Gerundi compost : havent cantat.

INDICATIU

Present : canto, etc.

Pretèrit imperfet : cantava.

Pretèrit perfet : cantí o vaig cantar.

Pretèrit indefinit : he cantat.

Pretèrit anterior : haguí cantat o vaig haver cantat.

Pretèrit plusquamperfet : havia cantat.

Futur : cantaré.

Futur compost : hauré cantat.

CONDICIONAL : cantaria.

Condicional compost : hauria cantat o haguera cantat.

SUBJUNTIU

Present : canti.

Pretèrit imperfet : cantés.

Pretèrit perfet : hagi cantat.

Pretèrit plusquamperfet : hagués cantat.

IMPERATIU : canta.

VERB «HAVER»

61.—Per la seva importància, singularment en les seves funcions d'auxiliar, és ací exposada la conjugació d'aquest verb en els seus temps simples.

Gerundi : havent.   *Participi* : hagut.

MODE INDICATIU

Present

jo he	nosaltres havem
tu has	vosaltres haveu
ell ha	ells han

Les persones primera i segona del plural tenen també les formes contractes respectives *hem* i *heu*.

Pretèrit imperfet

jo havia	nosaltres havíem
tu havies	vosaltres havíeu
ell havia	ells havien

Pretèrit perfet

jo haguí o vaig haver
tu hagueres o vas haver
ell hagué o va haver
nosaltres haguérem o vam haver
vosaltres haguéreu o vau haver
ells hagueren o van haver

Futur

jo hauré	nosaltres haurem
tu hauràs	vosaltres haureu
ell haurà	ells hauran

MODE CONDICIONAL

jo hauria o haguera
 tu hauries o hagueres
 ell hauria o haguera
 nosaltres hauríem o haguérem
 vosaltres hauríeu o haguéreu
 ells haurien o hagueren

MODE SUBJUNTIU

Present

jo hagi	nosaltres hàgim
tu hagis	vosaltres hàgiu
ell hagi	ells hagin

Pretèrit imperfet

jo hagués	nosaltres haguéssim
tu haguéssis	vosaltres haguéssiu
ell hagués	ells haguéssin

El verb *haver*, diu la seva funció d'auxiliar, manca de MODE IMPERATIU.

Les formes del present d'indicatiu del verb *haver* serviren antigament per a constituir, junt amb l'infinitiu de cada verb, la perífrasi que representava el futur (*témer he = temeré*). Així mateix el condicional antic era format amb l'infinitiu del verb respectiu i les terminacions del pretèrit imperfet d'indicatiu de *haver* (*témer havia = témer hia = temeria*).

«E fer s'ha en aquesta forma : que la majestat del senyor rei...» (*Tirant*). — «e los diables trufar-se han d'ell» (*Eiximenis*). — «e nós restrènyer e tancar-nos hem dins les termes de Líbia» (*Canals*). — «Si or portau - tancat ab clau, - ben estojat - e ben guardat - trobar-lo heu» (*Roig*). — «La fembra li respòs, e dix que ella tornaria a son marit, e acusar s'hia de sos falliments» (*Llull*). — «llavors amar-vos hien les dones, car seríets gallard» (*Eiximenis*). — «tornem-nos-en lla on som

partits, e io tornar-me n'he a mon senyor lo rei, e vós tornar vos-n'ets [heu] en la ciutat» (Desclos). — «els pregaren que a açò se volguessen acordar e que cercar-se hia manera com aquest fet se llevàs de camí» (Curial).

Exercicis (§§ 60, 61)

a) Donar la CONJUGACIÓ COMPLETA, o sia en totes les seves formes simples i compostes, del verb *comprar*.

b) Dins les frases següents canviar els *temps simples* de verb pels COMPOSTOS corresponents :

1. Ell ho dóna a la mare. — 2. No senties que et cridaven? — 3. Quan acabis de menjar, escriurem la carta. — 4. Ja entraria, si tingués invitació. — 5. No permetríem que pagués l'entrada. — 6. Tot el dia parlava del mateix. — 7. Aquests veïns sempre tenen la ràdio oberta. — 8. Anàvem a vuitanta quilòmetres per hora.

c) Dins les frases següents, canviar els *temps compostos* del verb pels SIMPLES corresponents :

1. Ja ha passat el tramvia de les nou. — 2. Si hagués arribat cinc minuts més aviat encara l'hi hauria trobat. — 3. Qui ha vist aquest espectacle no l'oblida mai més. — 4. Això ja havia succeït altres vegades, però mai no hi havíem donat importància. — 5. Esperem que hagi donat la volta sencera. — 6. Quan van haver entrat i van haver pres possessió del local, es van adonar de com era inconfortable. — 7. Què haurà dit la teva mare? — 8. Aquest dibuix li ha sortit força bé.

VERB «ÉSSER»

62.—Aquest verb és anomenat *substantiu*, per tal com expressa la substància o qualitat essencial del

subjecte. Ex. : *Aquests homes són els enginyers de la companyia.*

Ultra això, serveix com a auxiliar, per a formar les formes de la veu passiva dels verbs, i també, en alguns casos, com a auxiliar per als temps compostos:

L'infinitiu presenta la seva forma dialectal **esser** (forma feble, o sia amb accent tònic a la terminació), i la seva contracta **ser**, pròpia de la parla vulgar de Barcelona.

Hom trobarà la seva conjugació completa dins els seus temps simples al paràgraf **105**, entre els verbs que tenen irregularitats especials.

SIGNIFICANÇA DELS TEMPS VERBALS

63.— a) El **present d'indicatiu** expressa la coincidència de l'acció amb el temps en què és enunciativa (PRESENT ACTUAL). Ex. : *Jo escolto. Ells escriuen.*

També pot expressar l'estat ordinari o l'ocupació corrent (PRESENT HABITUAL). Ex. : *En Pere està malalt. En Joan dirigeix una fàbrica.*

Altres vegades és usat per a traslladar mentalment a l'actualitat un fet passat o futur (PRESENT HISTÒRIC). Ex.: *Amb la caiguda del comtat d'Urgell s'entronitza definitivament a Catalunya la dinastia forastera. Demà comencen les nostres vacances.*

b) El **pretèrit imperfet d'indicatiu** assenyala una acció passada, però que era present en un temps ja passat. Ex. : *Van arribar mentre sopàvem.*

També pot expressar l'acció que és condició d'una altra. Ex. : *Si tu volies, tot es podria arreglar.*

c) El **pretèrit perfet d'indicatiu** assenyala una acció passada dins un període de temps ja passat. Ex. : *Ramon Llull VA MORIR l'any 1315. Ahir VEIÉ-REM els teus cosins.*

d) El **pretèrit indefinit** assenyala un fet que s'acaba de realitzar, o bé realitzat en un període de temps que encara no és acabat. Ex. : *En Miquel HA ANAT a veure la meva tia. La collita d'enguany HA ESTAT magra.*

e) El **pretèrit anterior** assenyala una acció anterior immediata a una altra que també és passada. Ex. : *Fins que li ho HAGUÉ DIT tot, no va callar.*

f) El **pretèrit plusquamperfet d'indicatiu** assenyala una acció ja realitzada en produir-se'n una altra. Ex. : *Com que ho HAVIA OBSERVAT tot detinguda-ment, ens ho va poder explicar.*

g) El **futur simple** assenyala una acció a realitzar en un temps esdevenidor. Ex. : *Demà PLOURA. Em COMPRARÉ un bon diccionari.*

h) El **futur compost** assenyala una acció a realitzar en un temps esdevenidor, però anterior a una altra. Ex. : *Quan ell vindrà, jo ja HAURÉ ACABAT la tasca.*

i) El **condicional simple** assenyala la possibilitat d'una acció mitjançant una condició. Ex. : *Hi ANIRIA, si tenia temps.*

j) El **condicional compost** assenyala la possibilitat d'una acció futura, però anterior a una altra acció o a un temps determinat. Ex. : *Ens va assegurar que abans de Nadal ja ens HAURIA ACABAT les obres.*

l) El **present de subjuntiu** expressa una acció irreal o imaginada, que en cas d'ésser real s'expres-

saria pel present d'indicatiu o pel futur simple. Ex. : *Vull que ho FACIS. M'agradarà que VINGUIS.*

També assenyala l'acció sota un manament prohibitiu (ORACIONS IMPERATIVES NEGATIVES). Ex. : *No FACIS això. Demà no VINGUEU.*

m) El **pretèrit imperfecte de subjuntiu** expressa l'acció irreal que, essent real o possible, correspondria expressar, pel pretèrit imperfecte d'indicatiu, pel pretèrit perfecte d'indicatiu o pel condicional simple. Ex. : *Desitjava que ARRIBÉS ben aviat.*

n) El **pretèrit perfecte de subjuntiu** expressa l'acció irreal que, essent real, correspondria expressar pel pretèrit indefinit o pel futur compost. Ex. : *Tinc por que no HAGIN SOFERT retard.*

o) El **pretèrit plusquamperfecte de subjuntiu** expressa l'acció irreal que, essent real o possible, correspondria expressar pel plusquamperfecte d'indicatiu o pel condicional compost. Ex. : *No em pensava que HAGUESSIS TRIGAT tant.*

El llenguatge vulgar usa encara de vegades un altre temps que és un **pretèrit perifràstic de subjuntiu**, el qual expressa com a irreal l'acció que, essent real, expressaríem pel pretèrit perfecte d'indicatiu. Aquesta perifrasi és l'addició de l'infinitiu a les formes *vagi, vagis, vagi; vàgim, vàgiu, vagin*. Ex. : *Ell no creu pas que el VAGIN ENGANYAR.*

OBSERVACIONS SOBRE L'ÚS D'ALGUNS TEMPS

64.—Dins una proposició condicional que expressa un fet no existent en realitat, pot emprar-se indistintament l'imperfecte de subjuntiu o el d'indicatiu.

Ex. : *Si FES sol no ens hi podríem estar*, o *Si FEIA sol no ens hi podríem estar*. *Si TINGUÉS vergonya no faria el que fa*, o *Si TENIA vergonya no faria el que fa*. La forma d'indicatiu és, però, preferible a la de subjuntiu.

65.—Quan una condició s'expressa per un verb en plusquamperfet de subjuntiu, de vegades el verb subjecte a la dita condició és expressat també en plusquamperfet de subjuntiu, en lloc de posar-lo, com es correspon, en condicional compost. Així cal dir : *Si HAGUÉSSIS TORNAT d'hora, HAURÍEM (O HAGUÉREM) POGUT sortir*; però no és considerat igualment correcte: *HAGUÉSSIM POGUT sortir*. *Si HAGUÉSSIU VIST aquell espectacle, us HAURÍEU (O HAGUÉREU) emocionat*; millor que : *us HAGUÉSSIU EMOCIONAT*.

66.—A les proposicions introduïdes amb la conjunció *quan*, que expressen una acció a realitzar en un temps futur, hom usa indistintament el verb en FUTUR i en PRESENT DE SUBJUNTIU. Ex. :

- a) *Quan tornaràs en parlarem.*
- b) *Quan tornis en parlarem.*

Aquí el català antic preferia el verb en indicatiu com a l'exemple a); en canvi, el català escrit modern usa de preferència el verb en subjuntiu, com a l'exemple b), la qual cosa no és recomanable. Altres exemples : *Quan sortiràs, tancarem les vidrieres*, preferible a : *Quan surtis, tancarem les vidrieres*. *Quan jugarem, ens posarem les espadenyas*, preferible a : *Quan juguem, ens posarem les espadenyas*.

També dins certes oracions on entra un pronom dels

anomenats relatius, i que expressen un fet de realització incerta, el verb pot adoptar indistintament les formes del FUTUR i del PRESENT DE SUBJUNTIU. Ex. :

a) Els qui *vindran* berenaran amb mi.

b) Els qui *vinguin* berenaran amb mi.

El català antic emprava gairebé sempre el futur, com a l'exemple a), i en canvi el català modern usa generalment el present de subjuntiu, com a l'exemple b); és preferible, però, emprar sempre la forma del FUTUR i no la del present de subjuntiu.

D'altra banda, com que a la majoria dels verbs catalans la primera i segona persona del plural dels presents d'indicatiu i de subjuntiu són idèntiques, l'ús del subjuntiu en aquestes proposicions pot donar lloc a construccions equívokes. Ex. :

a) *Els qui PORTAREM invitació entrarem de seguida.*

b) *Els qui PORTEM invitació entrarem de seguida.*

El primer d'aquests dos exemples, conforme amb la construcció del català antic, porta el verb de la subordinada relativa en FUTUR, i així la seva interpretació no dóna lloc a dubtes; però el segon exemple, conforme a la construcció moderna, té el verb en subjuntiu, i com que *portem* tant pot ésser la 1.ª persona plural del present de subjuntiu com la del present d'indicatiu, la dita construcció pot tenir dos sentits ben distints : un que equival a l'exemple a), i un altre que expressa una acció present, *els qui portem* (ara, en aquest moment) *invitació, entrarem de seguida.* Aquest equívoc s'evitarà emprant sempre, però especialment en casos com aquest, el FUTUR.

PARADIGMES DE LA CONJUGACIÓ REGULAR

67.—	1. ^a	2. ^a	3. ^a
INFINITIU	cantar	témer	sentir
GERUNDI	cantant	tement	sentint
PARTICIPI	cantat	temut	sentit

INDICATIU

Present

jo canto	temo	sento
tu cantes	tems	sents
ell canta	tem	sent
nosaltres cantem	temem	sentim
vosaltres canteu	temeu	sentiu
ells canten	temen	senten

Model de la conjugació incoativa

assoleixo	assolim
assoleixes	assoliu
assoleix	assoleixen

Pretèrit imperfet

cantava	temia	sentia
cantaves	temies	senties
cantava	temia	sentia
cantàvem	temfem	sentíem
cantàveu	temfeu	sentíeu
cantaven	temien	sentien

Pretèrit perfet

cantí	temí	sentí
cantares	temeres	sentires
cantà	temé	sentí
cantàrem	temérem	sentírem
cantàreu	teméreu	sentíreu
cantaren	temeren	sentiren

Pretèrit perfet perifràstic

vaig cantar	témer	sentir
vas »	»	»
va »	»	»
vam »	»	»
vau »	»	»
van »	»	»

Pretèrit indefinit

he cantat	temut	sentit
has »	»	»
ha »	»	»
havem »	»	»
haveu »	»	»
han »	»	»

Pretèrit anterior

haguí o vaig haver	cantat	temut	sentit
hagueres o vas haver	»	»	»
hagué o va haver	»	»	»
haguérem o vam haver	»	»	»
haguéreu o vau haver	»	»	»
hagueren o van haver	»	»	»

Pretèrit plusquamperfet

havia cantat	temut	sentit
haves »	»	»
havia »	»	»
haviem »	»	»
havíeu »	»	»
havien »	»	»

Futur simple

cantaré	temeré	sentiré
cantaràs	temeràs	sentiràs
cantarà	temerà	sentirà
cantarem	temerem	sentirem
cantareu	temereu	sentireu
cantaran	temeran	sentiran

Noteu el futur de PROMETRE (terminació en -RE):

prometré	prometrem
prometràs	prometreu
prometrà	prometran

Futur compost

hauré	cantat	temut	sentit
hauràs	>	>	>
haurà	>	>	>
haurem	>	>	>
haureu	>	>	>
hauran	>	>	>

CONDICIONAL

Simple

cantaria	temeria	sentiria
cantaries	temeries	sentiries
cantaria	temeria	sentiria
cantaríem	temeríem	sentiríem
cantaríeu	temeríeu	sentiríeu
cantarien	temerien	sentirien

Noteu el condicional dels verbs en -RE:

prometria	prometríem
prometries	prometríeu
prometria	prometrien

Compost

hauria	o haguera	cantat	temut	sentit
hauries	o hagueres	>	>	>
hauria	o harguera	>	>	>
hauríem	o haguérem	>	>	>
hauríeu	o haguéreu	>	>	>
haurien	o hagneren	>	>	>

SUBJUNTIU

Present

canti	temi	sentí
cantis	temis	sentis
canti	temi	sentí
cantem	temem	sentim
canteu	temeu	sentiu
cantin	temin	sentin

Model de la conjugació incoativa

assoleixi	assolim
assoleixis	assoliu
assoleixi	assoleixin

Preterit imperfect

cantés	temés	sentís
cantessis	temessis	sentíssis
cantés	temés	sentís
cantéssim	teméssim	sentíssim
cantéssiu	teméssiu	sentíssiu
cantessin	temessin	sentíssin

Preterit perfect

hagi	cantat	temut	sentit
hagis	»	»	»
hagi	»	»	»
hàgim	»	»	»
hàgiu	»	»	»
hagin	»	»	»

Preterit plusquamperfect

hagués	cantat	temut	sentit
haguéssis	»	»	»
hagués	»	»	»
haguéssim	»	»	»
haguéssiu	»	»	»
haguéssin	»	»	»

Preterit perifràstic

vagi	cantar	témer	sentir
vagis	»	»	»
vagi	»	»	»
vàgim	»	»	»
vàgiu	»	»	»
vagin	»	»	»

IMPERATIU

canta	tem	sent
canti	temi	senti
cantem	temem	sentim
canteu	temeu	sentiu
cantin	temin	sentin

Model de la conjugació incoativa

	assolim
assoleix	assoliu
assoleixi	assoleixin

EXERCICIS DE REPÀS

Analitzar els verbs de les clàusules següents indicant persona, mode i temps :

1. Prenc el meu farcell i, ficant la clau al pany, descorro els forrellats. — 2. No se m'amagava que si la bona Mèroe havia estalviat el meu coll, no ho havia pas fet per misericòrdia. — 3. ¿Què serà de mi, vaig dir, quan demà aquest home aparegui degollat? — 4. La mare s'afanyà a transmetre l'explicació als veïns, i tot seguit la nova volà per tota la barriada, davallant fins als patis més pregons i enlairant-se fins als terrats més alts, amb una bonior que anava creixent i eixamplant-se. — 5. I no us penséssiu que, mogut per ressentiments particulars, un odi personal m'hi atí. — 6. Després que el nunci hagué tornat a cridar, un vell s'aixecà.

— 7. Car t'estimo com no podria més, qualsevol que siguis.—
 8. De manera que em calgué apartar-me ben lluny de l'ordi que el vespre abans havia posat. — 9. Li mana que sense triga doni al bon vetllador la recompensa. — 10. Nosaltres, perdent-ho tot, amb prou feines ens salvàrem nedant. — 11. ¿Voldries, potser, que jo mateixa em destralegés les cames? — 12. Si ella s'havia transformat, era per voluntat pròpia. — 13. En moltes de les places hauries vist jeure desferres salvatgines de cossos mig morts. — 14. ¿Fins a quan, diu, aguantarem aquesta ròssa? — 15. Respongué un dels de la colla que havia arribat darrerament : «¿Per ventura ets tu sol a ignorar que les grans cases són molt més fàcils d'assaltar que no les xiques?»

MODEL : 1. *Prenc* : primera persona del singular del present d'indicatiu; *ficant* : gerundi; *descorro* : primera persona del singular del present d'indicatiu. — 2. *amagava* : . . .

VERBS IRREGULARS

68. — No tots els verbs catalans segueixen, per a la formació de llur conjugació, els models que acabem d'exposar, sinó que n'hi ha molts que, en determinades formes, sofreixen alteracions, adés a la terminació, adés al radical. Aquests verbs són els anomenats **verbs irregulars**.

ALTERACIONS A LA TERMINACIÓ

69. — Les alteracions que afecten la terminació dels verbs són les següents :

a) Una d'*eufònica* que consisteix a intercalar una **e** entre el radical i la **s** pròpia de la desinença de la

SEGONA PERSONA DEL SINGULAR DEL PRESENT D'INDICATIU dels verbs de la segona i tercera conjugació, el radical dels quals acaba en **c, s, x** o **g**, per tal de facilitar la pronunciació. Ex. : *tòrcer, torces* (en lloc de *torçs*), *tossir, tusses*; *créixer, creixes*; *fugir, fuges*.

Els verbs *córrer, omplir, obrir* i els seus compostos, a més d'aquesta irregularitat en tenen una altra d'ortogràfica a la terminació de la TERCERA PERSONA SINGULAR DEL PRESENT D'INDICATIU, la qual és **e** en lloc de **a**. Ex. : *córrer, fa corres i corre* (en lloc de *corrs i corr*); *obrir, obres, obre; omplir, omples, omple*.

b) Una d'ortogràfica que consisteix a posar una dièresi damunt les terminacions **im, iu, ia, ies, iren, i, is, in** i les altres començades per **i** sense accentuar, dins els verbs que tenen el radical acabat en vocal : Ex. : del verb *fruir* : *fruïm, fruïu; fruïa, fruïes, fruïen; fruïres, fruïren; fruïssis, fruïssin*; del verb *crear* : *creï, creïs, creïn*.

c) Unes altres, ja més importants, que consisteixen en la supressió de terminacions o en el canvi d'unes terminacions per altres en els verbs que presenten més d'un radical. En aquests verbs s'esdevé :

I. Quan la PRIMERA PERSONA SINGULAR DEL PRESENT D'INDICATIU presenta un radical diferent del de l'infinitiu, llavors no té terminació. Ex. : *ofendre, jo ofenc; caure, jo caic*.

II. Quan la SEGONA PERSONA SINGULAR DE L'IMPERATIU presenta el mateix radical que el present de subjuntiu, llavors pren la terminació **es**. Ex. : del verb *dir* : *dignes* (subj. *digui*).

III. Els verbs **tenir** i **venir** presenten al PERFET D'INDICATIU, a l'IMPERFET DE SUBJUNTIU i al PARTICIPI

les terminacions pròpies de la segona conjugació. El verb **estar**, només les pren al PERFET D'INDICATIU. Als dits temps aquests verbs fan :

Perfet d'indicatiu :

TENIR	VENIR	ESTAR	Compareu-lo amb el verb regular SORTIR
tingu-í	vingu-í	estigu-í	sort-í
tingu-eres	vingu-eres	estigu-eres	sort-ieres
tingu-é	vingu-é	estigu-é	sort-í
tingu-érem	vingu-érem	estigu-érem	sort-írem
tingu-éreu	vingu-éreu	estigu-éreu	sort-íreu
tingu-eren	vingu-eren	estigu-eren	sort-íren

Imperfet de subjuntiu :

TENIR	VENIR	SORTIR
tingu-és	vingu-és	sort-ís
tingu-essis	vingu-essis	sort-íssis
tingu-és	vingu-és	sort-ís
tingu-éssim	vingu-éssim	sort-íssim
tingu-éssiu	vingu-éssiu	sort-íssiu
tingu-essin	vingu-essin	sort-íssin

Participi :

ting-ut	ving-ut	sort-it
---------	---------	---------

IV. Els verbs **escriure** i **viure** prenen les terminacions de la tercera conjugació al GERUNDI: *escriu-int*, *viv-int*, i a totes les formes verbals que tenen el mateix radical que el gerundi : **escriv-**, **viv-**. Ex. : *escrivim* i *escrivires* en lloc de *escrivem* i *escriveres*; *viviu* en lloc de *viveu*.

Exercicis (§ 69)

a) Posar la vocal final a les formes verbals de les oracions següents (tercera persona singular del present d'indicatiu):

1. Ajust. la porta i obr. la finestra. — 2. Aquest noi no discorr. gaire. — 3. En Biel pint. el menjador. — 4. La noia buid. el safareig. — 5. En Ceferi concurr. a totes les festes i festetes, però sempre hi arrib. tard. — 6. El Sr. Fustagueres socorr. les necessitats d'aquesta pobra gent. — 7. En Gonçal obr. sempre d'acord amb les seves conviccions. — 8. El pare ompl. tots els sots de terra. — 9. Abans de començar el joc el jutge recorr. el camp i dón. instruccions als seus ajudants. — 10. Sempre que ompl. els aljubs, obr. totes les aixetes.

b) Escriure els PRESENTS D'INDICATIU, DE SUBJUNTIU I L'IMPERATIU; dels verbs *convèncer*, *cosir*, *conèixer* i *reeixir*.

c) Conjuguar tots els temps simples dels verbs *conduir* i *prear*.

d) Donar la forma de la PRIMERA PERSONA SINGULAR DEL PRESENT D'INDICATIU dels verbs *treure*, *poder*, *cloure*, *entendre*, *caure*, *coure*, *prendre*, *creure*, *descriure*, *deure*, *difondre* i *complaire* (els SUBJUNTIUS dels quals fan respectivament *tregui*, *pugui*, *clogui*, *entengui*, *caigui*, *cogui*, *prengui*, *cregui*, *descrigui*, *degui*, *difongui* i *complagui*).

e) Completar les clàusules següents posant el verb tancat entre parèntesi en la SEGONA PERSONA DEL PRESENT D'IMPERATIU. (La forma que acompanya l'infinitiu és la del present de subjuntiu):

1. Vaig a fer-te un retrat; (*estar*, *estigui*) quiet i mira l'objectiu. — 2. (*dir*, *digui*) totes les coses que has vist. — 3.

Se n'ha anat, però (*saber, sàpiga*) que tornarà. — 4. (*tenir, tingui*) compte a caure. — 5. No rondinis; (*tenir*) paciència, que ja t'arribarà el torn.

f) Conjuguar el pretèrit perfet d'indicatiu del verb *estar* construint amb cada forma verbal una oració.

g) Conjuguar tots els temps simples del verb *viure* i subratllar totes les formes que prenguin les terminacions pròpies de la tercera conjugació.

ALTERACIONS AL RADICAL

70. — Les alteracions que afecten el radical dels verbs poden ésser de tres menes:

a) Unes de merament *ortogràfiques*, és a dir, que no afecten la fonètica del mot, sinó la seva ortografia. Ex.: la *c* del verb *picar* en certes formes es canvia en *qu*, per a conservar precisament la fonètica de l'infinitiu; així: *picava, picarem, pica*, però *piquessis, piques, piquin*.

b) Una de merament *eufònica*, que consisteix en la intercalació d'una *d* en determinades formes d'alguns verbs per a facilitar la pronunciació de certs grups de sons, la qual *d* desapareix quan aquests grups de sons no es presenten. Ex.: *valia, valem*, però *valdria, valdrem; resolem, resolien*, però *resoldràs, resoldrien*.

c) Unes altres, ja més importants, que consisteixen en la modificació dins determinades formes verbals, del radical de l'infinitiu, adés suprimint-li algun so, com de *coure, coent*; adés canviant-lo per un altre, com de *beure, bevies*; adés afegint-li un altre so,

com de *voler*, *volgués*. D'aquesta manera es formen radicals nous dins un mateix verb, que serveixen per a la formació gairebé sistemàtica de determinats temps. Així hi ha verbs que tenen dos, tres i àdhuc més radicals. Ex.: el verb *conèixer* té dos radicals: *coneix-* (coneixia, coneixeré) i *coneg[u]-* (coneguí, coneguessis); el verb *moure* en té tres, *mou-* (mouen, mourem), *mov-* (movem, movies) i *mog[u]-* (moguis, moguessis); el verb *voler*, ultra la forma *vull*, té quatre radicals diferents: *vol-* (volia, volem), *vulg[u]-* (vulgui, vulguin), *volg[u]-* (volguí, volgueren) i *vold-[d eufònica]* (voldran, voldríem).

Exercicis (§ 70)

a) Destriar les formes verbals de les clàusules següents en tres llistes, segons que l'alteració que hi hagi al radical sigui *ortogràfica*, *eufònica* o *formal*: (Si hi ha alguna forma que tingui més d'una mena d'irregularitat, repetir-la a les llistes que calgui).

1. No *trenquis* les fulles tendres. — 2. Sempre *bevia* amb el càntir. — 3. Jo *comprendria* que ho *diguessis* tu, però no que ho *vulgui* dir ell. — 4. No et *calcis* encara. — 5. Cada matí *reguem* les flors. — 6. Nosaltres *pugem* sempre plegats. — 7. *Segui*, *seguí*, no *faci* compliments! — 8. De poc que no *caic* al rec. — 9. *Aixequeu-lo* entre tots. — 10. Ja *veig* que no *saps* com sortir-te'n. — 11. *Estic* segur que no li *doldrà* gens. — 12. Ara *assagem* un coral de Bach. — 13. Ja *pots*, tan ganassa, contra aquest marrec? — 14. Ens *escrivim* molt sovint. — 15. Demà no *vindrem*.

b) Mirar de trobar tots els radicals diferents que hi ha als verbs *pretendre* i *deure*.

ALTERACIONS ORTOGRÀFIQUES DEL RADICAL

71.— Als radicals verbals es produeixen els canvis ortogràfics següents :

Els verbs de la primera conjugació el radical dels quals acaba en **c**, **ç**, **g**, **j** i **u** precedida de *g* o *q*, canvien respectivament aquestes terminacions per **qu**, **c**, **gu**, **g** i **ü**, quan la terminació comença en *e* o *i*.
Ex. : *tacar*, *taques*; *caçar*, *cacem*; *furgar*, *furguen*; *rajar*, *ragi*; *obliquar*, *obliqués*.

Un verb com *tossir* suprimeix una *s* a la seva forma sense terminació : *tus*.

A les formes sense terminació, i davant la terminació *s*, una *d* precedida de vocal es canvia en **t**, una *b* en **p** i una *g* en **ig**. Ex. : *poder* : *pot*, *pots*; *saber* : *sap*, *saps*; *fugir* : *fuig*.

72. — Hi ha verbs que experimenten un canvi de la vocal en passar de les formes FORTES (accentuades al radical) a les FEBLES (accentuades a la terminació). Són els següents :

a) Els verbs **jeure**, **treure**, **heure** i **néixer** canvien la *e* per una **a** dins les formes FEBLES : *jaiem*; *tragueren*; *havia*; *naixent*.

b) Els verbs **collir**, **cosir**, **tossir**, **escopir** i **sortir** canvien la *o* per una **u** a les formes FORTES : *cullen*; *cuses*; *tusso*; *escup*; *surtin*.

c) El verb **eixir** canvia *e* per una **i** a les formes FORTES : *ixo*, *ixes*, *ix*, *ixen*, *ixi*, etc.

d) Els verbs **voler** i **poder** tenen en **u** el radical velaritzat del present de subjuntiu i de l'imperatiu : *vulgui*, *pugui*.

Exercicis (§§ 71, 72)

a) Escriure els temps de verbs següents :

1) PRESENT D'INDICATIU d'encalçar, plaçar, rascar, corcar, trafiquejar, colpejar, trafegar i endegar.

2) PRESENT I PRETÈRIT IMPERFET DE SUBJUNTIU de llançar, descalçar, retocar, trabucar, marejar, forcejar, pessigar, rebregar i enaiguar.

3) IMPERATIU I PRETÈRIT PERFET D'INDICATIU d'apedaçar, alçar, sucar, pellucar, potinejar, forjar, vagar, segregat i obliquar.

4) PRESENT D'INDICATIU de rebre, cabre, poder, pudir i fugir.

b) Dins les formes verbals següents substituïu el punt per la vocal que correspongui :

1. Em tr.uré les sabates. — 2. Mentre no tr.gueu cap cosa del seu lloc... — 3. Ja pots ben dir que aquell dia n.s.ques. — 4. Ha n.scut un minyonet ros i blanquet. — 5. Si ell tr.ia això, jo tr.uria tota la resta. — 6. La Ció c.sia per les cases. — 7. Quan nosaltres s.rtirem ells encara no h.u.ran arribat. — 8. Alba n.ixent, d'estrelles coronada. — 9. Tothom t.ssia i m.via xivarri. — 10. No esc.piu a terra. — 11. Ja podeu rec.llir tots els papers. — 12. Cull unes quantes peres que nosaltres ja c.llirem alguns préssecs. — 13. Sempre que v.lgueu venir, demaneu-ho. — 14. Ell hauria v.lgut quedar-se, però el seu pare no ho va v.ler. — 15. Ja ho p.dríem deixar així mateix. — 16. Aahir mateix p.gueres tornar? — 17. Mai no he p.gut, ni he v.lgut, fer-ho. — 18. Mentre no v.lgués enredar-lo... — 19. No v.lem res d'aquella gent. — 20. Quan v.lgueu, p.dem anar-nos-en.

c) Escriure els PRESENTS D'INDICATIU i IMPERATIU dels verbs *sortir*, *tossir* i *reeixir* (*reïxo*).

ALTERACIONS EUFÒNIQUES DEL RADICAL

73. — Als verbs en **-ldre** i **-ndre**, la *d*, purament eufònica, no forma part del radical (*mol-d-re*, *enten-d-re*), i no apareix a les altres formes del verb sinó al futur i condicional, que, com és sabut, deriven de l'infinitiu. Així: *moldré*, *resoldries*; *entendriem*, *vendran*, però *molem*, *resols*, *entenen*, *veniem*.

Aquesta *d* eufònica també apareix a les formes de futur i de condicional dels verbs *valer*, *voler*, *soler*, *tenir* i *venir*. Ex.: *valdré*, *valdria*; *voldràs*, *voldries*; *soldrem*, *soldriem*; *tindreu*, *tindrieu*; *vindran*, *vindrien*.

Exercicis (§ 73)

Escriure totes les formes verbals dels verbs *caldre*, *fondre*, *valer* i *tenir* que portin una *d* eufònica.

ALTERACIONS FONÈTIQUES DEL RADICAL

74. — Les **alteracions fonètiques del radical** poden dividir els verbs que les sofreixen en *tres grups*:

1.^r GRUP. Verbs que tenen **radicals velaritzats**, això és, que en algunes formes prenen al final del radical un so velar *c*, *g*, *sc*.

2.ⁿ GRUP. Verbs que tenen radicals acabats en un dels diftongs **au**, **eu**, **iu**, **ou**, els quals suprimeixen o alteren la *u* final, al mateix temps que velaritzen alguns radicals.

3.^r GRUP. Verbs d'irregularitat especial, que són en nombre reduït.

1.ª GRUP : RADICALS VELARITZATS

75. — La gran majoria dels verbs que no admeten terminació per a la PRIMERA PERSONA SINGULAR DEL PRESENT D'INDICATIU, presenten en aquesta forma el radical acabat en *c* (so velar). Aquesta *c* és afegida generalment al radical de l'infinitiu; però als verbs de radical en diftong substitueix la *u*. En el verb *viure* la *u* és substituïda pel grup *sc*. Ex.: *valc, molc; fonc, entenc; bec, trec; visc.*

76. — Tenen **radical velaritzat** :

- a) Tots els verbs en **-ndre, -ldre i -ler**, llevat *voler*.
- b) Tots els verbs de **radical amb diftong**, llevat *veure*.
- c) Els verbs *conèixer* i *aparèixer* amb llurs compostos. Hi ha també verbs dels d'irregularitat especial que velaritzen el radical. Són *estar, tenir, venir, dir* i *dur*.

VERBS EN «-NDRE»

77. — Són els verbs :

<i>aprendre</i>	<i>entendre</i>	<i>prendre</i>
<i>atendre</i>	<i>estendre</i>	<i>pretendre</i>
<i>dependre</i>	<i>fondre</i>	<i>romandre</i>
<i>despendre</i>	<i>ofendre</i>	<i>suspendre</i>
<i>encendre</i>	<i>pondre</i>	<i>tondre</i>
		<i>vendre</i>

i llurs compostos.

Aquests verbs fan la conjugació mitjançant els radicals següents :

a) Amb el radical *velaritzat* que apareix a la primera persona del singular del present d'indicatiu (*aprenc, atenc*), canviada la *c* en *gu* formen :

—tot el present de subjuntiu;

—les persones de l'imperatiu provinents del subjuntiu;

—tot el pretèrit perfet d'indicatiu;

—tot el pretèrit imperfet de subjuntiu;

b) Amb el radical de l'*infinitiu*, que porta una *d* eufònica, formen :

—tot el futur;

—tot el condicional.

c) Amb el radical *pur* : tots els altres temps.

78. — Tots aquests verbs formen el participi amb la terminació *ès*, llevat *fondre* i *tondre*, que fan *fos* i *tos*; *pondre*, que fa *post*; *romandre*, que fa *romàs*, i *vendre*, que té el participi regular *venut*.

Els participis en *-ès* són :

<i>après</i>	<i>entès</i>
<i>atès</i>	<i>estès</i>
<i>depès</i>	<i>ofès</i>
<i>despès</i>	<i>pretès</i>
<i>encès</i>	<i>suspès</i>

Així mateix el fan en *-ès* els compostos d'aquests verbs, com *desaprès*, *desentès*, i els compostos de *prendre*, com *comprès*, *sorprès*; però *prendre* fa *pres*, que no porta accent per ésser un mot monosíl·lab.

«seran vostres cors tota la setmana, ab què vós paguets tot ço que s'hi *depèn*» (*Eiximenis*). — «no és seny *despendre*

lo temps vanament» (*Curial*). — «no podent-te veure ne trobar, romanc sobtadament desolada e trista.» (*Fronchino*). — «com lo rei sabés que Festa era romasa ab la reina.» (*Curial*).

79.—Exemple de la conjugació d'un verb en -NDRE:

Aprendre

Radicals. Del gerundi : apren
De l'infinitiu : aprend
Del pres. ind. 1.ª : apreng-apreng[u]

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imp.</i>	<i>Pret. perf.</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
aprenc	aprenia	aprenguí	aprenDré	aprenDria
aprens	aprenies	aprengueres	aprenDràs	aprenDries
apren	aprenia	aprengué	aprenDrà	aprenDria
aprenem	apreníem	aprenguérem	aprenDrem	aprenDríem
apreneu	apreníeu	aprenguéreu	aprenDreu	aprenDríeu
aprenen	aprenien	aprengueren	aprenDran	aprenDrien

SUBJUNTIU

IMPERATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	
aprengui	aprenguéss	
aprenguis	aprenguéssis	apren
aprengui	aprenguéss	aprengui
aprenguem	aprenguéssim	aprenguem
aprengueu	aprenguéssiu	apreneu
aprenguin	aprenguéssin	aprenguin

Participi

aprens

Gerundi

aprenent

VERBS EN «-LDRE»

80.— Són els verbs :

<i>absoldre</i>	<i>moldre</i>
<i>dissoldre</i>	<i>remoldre</i>
<i>doldre</i>	<i>resoldre</i>
<i>condoldre's</i>	<i>toldre</i>
<i>caldre</i>	

Aquests verbs es conjuguen com els en **-ndre**. Tenen igual que ells un radical *velaritzat*, un radical amb *d* eufònica i un radical *pur*, els quals serveixen per a formar els mateixos temps que en aquells verbs.

El participi d'aquests verbs és també irregular: *absoldre* fa *absolt*; *dissoldre* fa *dissolt*; *doldre* fa *dolgut*; *condoldre* fa *condolgut*; *moldre* fa *mòlt*; *remoldre* fa *remòlt*; *resoldre* fa *resolt*; *toldre* fa *tolt* i *caldre* fa *calgut*.

81.— *Exemple de la conjugació d'un verb en -ldre:*

Doldre

Radicals. Del gerundi : *dol*
De l'infinitiu : *dold*
Del pres. ind. 1.ª : *dolc-dolg[u]*

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	<i>Pret. perf.</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>dolc</i>	<i>dolia</i>	<i>dolguí</i>	<i>doldré</i>	<i>doldria</i>
<i>dols</i>	<i>dolies</i>	<i>dolgueres</i>	<i>doldràs</i>	<i>doldries</i>
<i>dol</i>	<i>dolia</i>	<i>dolgué</i>	<i>doldrà</i>	<i>doldria</i>
<i>dolem</i>	<i>dolíem</i>	<i>dolguérem</i>	<i>doldrem</i>	<i>doldríem</i>
<i>doleu</i>	<i>dolfeu</i>	<i>dolguéreu</i>	<i>doldreu</i>	<i>doldríeu</i>
<i>dolen</i>	<i>dolien</i>	<i>dolgueren</i>	<i>doldran</i>	<i>doldrien</i>

SUBJUNTIU		IMPERATIU
<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	
<i>dolgui</i>	<i>dolgués</i>	
<i>dolguis</i>	<i>dolguessis</i>	dol
<i>dolgui</i>	<i>dolgués</i>	<i>dolgui</i>
<i>dolguem</i>	<i>dolguéssim</i>	<i>dolguem</i>
<i>dolgueu</i>	<i>dolguéssiu</i>	doleu
<i>dolguin</i>	<i>dolguessin</i>	<i>dolguin</i>
<i>Gerundi</i>	<i>Participi</i>	
dolent	<i>dolgut</i>	

VERBS EN «-LER»

82. — Són els verbs

Valer amb els seus compostos *equivaler* i *prevaler*, i el verb *soler*.

El verb *valer* segueix una conjugació especial. Vegeu § 100.

Aquests verbs es conjuguen com els en **-ndre** i **-ldre**. Tenen com ells tres radicals. El radical velaritzat també es troba en el participi, que tots fan en **-gut**. Així: *valgut*, *equivalgut*, *prevalgut* i *solgut*.

83. — *Exemple de la conjugació d'un verb en -ler :*

Valer

Radicals. De l'infinitiu : val
 del pres. indic. 1.ª : *valc-valg[u]*
 del futur : vald

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	<i>Pret. perf.</i>	<i>Futur</i>	<i>Condic.</i>
<i>valc</i>	<i>valia</i>	<i>valgui</i>	<i>valdré</i>	<i>valdria</i>
<i>vals</i>	<i>valies</i>	<i>valgueres</i>	<i>valdràs</i>	<i>valdries</i>
<i>val</i>	<i>valia</i>	<i>valgué</i>	<i>valdrà</i>	<i>valdria</i>
<i>valem</i>	<i>valiem</i>	<i>valguérem</i>	<i>valdrem</i>	<i>valdriem</i>
<i>valeu</i>	<i>valfeu</i>	<i>valguéreu</i>	<i>valdreu</i>	<i>valdrfeu</i>
<i>valen</i>	<i>valien</i>	<i>valgueren</i>	<i>valdran</i>	<i>valdrien</i>

SUBJUNTIU

IMPERATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	
<i>valgui</i>	<i>valgués</i>	
<i>valguis</i>	<i>valguessis</i>	<i>val</i>
<i>valgui</i>	<i>valgués</i>	<i>valgui</i>
<i>valguem</i>	<i>valguéssim</i>	<i>valguem</i>
<i>valgueu</i>	<i>valguéssiu</i>	<i>valeu</i>
<i>valguin</i>	<i>valguessin</i>	<i>valguin</i>
<i>Gerundi</i>		<i>Participi</i>
<i>valent</i>		<i>valgut</i>

ALTRES VERBS DE RADICAL VELARITZAT

84. — Són els verbs: *conèixer* i *parèixer*, i els compostos d'aquests: *desconèixer*, *reconèixer*, *aparèixer*, *comparèixer*, *desaparèixer*, *reaparèixer*.

Tots aquests verbs sols tenen dos radicals: el radical velaritzat que serveix per a formar els temps assenyalats (§ 87, b), i el radical pur de l'infinitiu amb el qual es formen tots els altres.

Hi ha encara els verbs *estar*, *tenir*, *venir*, *dir* i *dur* que tenen irregularitats especials (vegeu §§ 96,

103, 104, 109 i 110), que també velaritzen en alguns temps el radical.

85. — *Exemple de la conjugació d'aquests verbs :*

Conèixer

Radicals. De l'infinitiu : *coneix*

Del present ind., 1.ª : *conec-coneg[u]*

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>P. imperf.</i>	<i>P. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>conec</i>	<i>coneixia</i>	<i>coneguí</i>	<i>coneixeré</i>	<i>coneixeria</i>
<i>coneixes</i>	<i>coneixies</i>	<i>conegueres</i>	<i>coneixeràs</i>	<i>coneixeries</i>
<i>coneix</i>	<i>coneixia</i>	<i>conegué</i>	<i>coneixerà</i>	<i>coneixeria</i>
<i>coneixem</i>	<i>coneixíem</i>	<i>coneguèrem</i>	<i>coneixerem</i>	<i>coneixeríem</i>
<i>coneixeu</i>	<i>coneixíeu</i>	<i>coneguèreu</i>	<i>coneixereu</i>	<i>coneixeríeu</i>
<i>coneixen</i>	<i>coneixien</i>	<i>conegueren</i>	<i>coneixeran</i>	<i>coneixerien</i>

SUBJUNTIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>
<i>conegui</i>	<i>conegués</i>
<i>coneguis</i>	<i>coneguéssis</i>
<i>conegui</i>	<i>conegués</i>
<i>coneguem</i>	<i>coneguéssim</i>
<i>conegueu</i>	<i>coneguéssiu</i>
<i>coneguin</i>	<i>coneguéssin</i>

IMPERATIU

<i>coneix</i>
<i>conegui</i>
<i>coneguem</i>
<i>coneixeu</i>
<i>coneguin</i>

Gerundi
coneixent

Participi
conegut

Exercicis (§§ 77 a 85)

a) Escriure tots els temps que tenen formes amb radical velaritzat dels verbs *encendre, romandre, resoldre i prevaler*.

b) Escriure l'IMPERATIU dels verbs *fondre*, *ofendre*, *absoldre* i *desaparèixer*.

c) Escriure tots els radicals diversos, amb indicació dels temps on es troben, dels verbs *dependre*, *moldre*, *soler*, *aparèixer* i *reconèixer*.

d) Completar les clàusules següents posant en PARTICIPI el verb que està entre parèntesi:

1. Diu que no l'han (*atendre*) com calia. — 2. Han (*moldre*) tot el cafè que quedava. — 3. Si no hi arribo a anar hauria (*prevaldre*) el seu parer. — 4. El meu germà ha (*pendre*) les avellanes a molt bon preu. — 5. Mai no ha (*dependre*) de ningú. — 6. Cada any havia (*tondre*) les ovelles per aquest temps. — 7. Ha (*sortir*) bé dels exàmens, però encara no li han (*estendre*) les paperetes. — 8. La gallina blanca ha (*pondre*) més ous que no la rossa. — 9. Per gust, hauriem (*romandre*) més dies a Espot, però l'obligació ens cridava a Barcelona. — 10. L'han (*suspendre*) de llatí. — 11. En pocs anys haurà (*despendre*) tota la seva fortuna. — 12. El tribunal ha (*absoldre*) un dels acusats i ha (*condemnar*) els altres dos. — 13. En el cel ha (*aparèixer*) una estrella nova. — 14. Avui hem (*fondre*) aquelles figures d'en Solanic. — 15. Per als seus fills, mai no li ha (*doldre*) res.

2.ª GRUP: CANVIS DEL DIFTONG RADICAL

86. — Els verbs que tenen el radical acabat en un dels diftongs **au**, **eu**, **iu**, **ou**, experimenten un canvi de radical dins el GERUNDI. La **u** del diftong esdevé:

a) Canviada en **v** en uns verbs, com *beure*: **bevent**.

b) Canviada en **i** en altres verbs, com *creure*: **creient**.

c) Suprimida en uns altres, com *ploure*, **plaent**.

VERBS QUE AL GERUNDI CANVIEN LA «U» EN «V»

87. — Són :

<i>beure</i>	que fa al gerundi	<i>bevent</i>
<i>deure</i>	—	<i>devent</i>
<i>heure</i>	—	<i>havent</i>
<i>ploure</i>	—	<i>plovent</i>
<i>moure</i>	—	<i>movent</i>
<i>escriure</i>	—	<i>escrivint</i>
<i>viure</i>	—	<i>vivint</i>

i llurs compostos: *embeure*, *commoure*, *remoure*, *prescriure*, *descriure*, *reviure*, *conviure*, etc.

Aquests verbs fan la conjugació mitjançant els radicals següents :

a) Amb el *radical del gerundi* formen :

—la primera i segona persones del plural del present d'indicatiu;

—tot el pretèrit imperfecte d'indicatiu;

—la segona persona del plural de l'imperatiu (com a equivalent a la respectiva del present d'indicatiu).

b) Amb el *radical velaritzat* que apareix a la primera persona singular del present d'indicatiu, canviada la **c** en **gu**, formen :

—tot el present de subjuntiu;

—les persones de l'imperatiu provinents del subjuntiu;

—tot el pretèrit perfecte d'indicatiu;

—tot el pretèrit imperfecte de subjuntiu;

—el participi.

c) Amb el *radical pur* tots els altres temps. Noteu que el verb *escriure* i els seus derivats fan el par-

ticipi en **t**: *escrit, prescrit, descrit, conscrit*; i els pretèrits perfet d'indicatiu i imperfet de subjuntiu amb el radical del gerundi i les terminacions de la tercera conjugació: *escriví, escrivires; escrivís, escrivíssis*, etc. El verb *viure* i els seus derivats fan el participi en **-scut**: *viscut, conviscut, reviscut*.

«Per lo sènyer En Gabriel Comelles vos *escriví* de vostra sanitat.» (*Carta s. xv*).

88. — *Exemple de la conjugació d'un verb pertanyent a aquest grup:*

Deure

Radicals. De l'infinitiu: *deu*
del present ind., 1.ª: *dec-deg[u]*.
del gerundi: *DEV*.

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Imperf.</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>dec</i>	DEVIA	<i>degui</i>	<i>deuré</i>	<i>deuria</i> ²
<i>deus</i>	DEVIES	<i>degueres</i>	<i>deuràs</i>	<i>deuries</i>
<i>deu</i>	DEVIA	<i>degué</i>	<i>deurà</i>	<i>deuria</i>
DEVEM	DEVÍEM	<i>deguèrem</i>	<i>deurem</i>	<i>deuríem</i>
DEVEU	DEVÍEU	<i>deguèreu</i>	<i>deureu</i>	<i>deuríeu</i>
<i>deuen</i>	DEVIEN	<i>degueren</i>	<i>deuran</i>	<i>deurien</i>

SUBJUNTIU

IMPERATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	
<i>degui</i>	<i>degués</i>	
<i>deguis</i>	<i>deguéssis</i>	<i>deu</i>
<i>degui</i>	<i>degués</i>	<i>degui</i>
<i>deguem</i>	<i>deguéssim</i>	<i>deguem</i>
<i>degueu</i>	<i>deguéssiu</i>	DEVEU
<i>deguin</i>	<i>deguéssin</i>	<i>deguin</i>

Gerundi

Participi

DEVENT

degut

VERBS QUE AL GERUNDI SUPRIMEIXEN LA «U»

89. — Són :

<i>cloure</i>	que fa el gerundi	<i>cloent</i>
<i>coure</i>	—	<i>coent</i>
<i>ploure</i>	—	<i>plaent</i>
<i>riure</i>	—	<i>rient</i>
<i>noure</i>	—	<i>noent</i>
<i>raure</i>	—	<i>raent</i>

i llurs compostos : *concloure, descloure, recloure, recoure, comploure, desploure, somriure*, etc.

Aquests verbs es conjuguen com els del grup anterior. Tenen igual que ells un radical *provinent del gerundi*, un radical *velaritzat* i un radical *pur*, que serveixen per a formar els mateixos temps que en aquells verbs. Per al verb *riure*, veg. § 91.

Noteu que el verb *cloure* i els seus compostos fan el participi : *clos, desclòs, reclòs*, etc. I també que el verb *coure* fa el participi *cuit*, quan es refereix a la preparació de substàncies per mitjà del foc, i el participi *cogut* quan es refereix a la sensació de coïssor.

«Per què, veent los colps no ésser tals que molt li poguessen *noure*.» (*Curial*). — «e farà pau final ab tu e ab los teus; fer t'ha valença contra tots aquells que *noure't* volran.» (*Tirant*).

90. — *Exemple de la conjugació d'un verb pertanyent a aquest grup :*

Plaure

Radicals. De l'infinitiu : *plau*
 Del pres. indic. 1.ª : *plac-plag[u]*
 Del gerundi : *PLA*

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	<i>Pret. perf.</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>plac</i>	PLAÏA	<i>plagui</i>	plauré	plauria
<i>plaus</i>	PLAÏES	<i>plagueres</i>	plauràs	plauries
<i>plau</i>	PLAÏA	<i>plagué</i>	plaurà	plauria
PLAEM	PLAÏEM	<i>plaguèrem</i>	plaurèm	plaurfem
PLAEU	PLAÏEU	<i>plaguèreu</i>	plaurèu	plaurfeu
<i>plauen</i>	PLAÏEN	<i>plagueren</i>	plauran	plaurien

SUBJUNTIU

IMPERATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	
<i>plagui</i>	<i>plagués</i>	
<i>plaguis</i>	<i>plaguéssis</i>	plàu
<i>plagui</i>	<i>plagués</i>	<i>plagui</i>
<i>plaguem</i>	<i>plaguéssim</i>	<i>plaguem</i>
<i>plagueu</i>	<i>plaguéssiu</i>	PLAEU
<i>plaguin</i>	<i>plaguéssin</i>	<i>plaguin</i>

Gerundi

Participi

PLAENT

plagut

«e venia a sa altesa si li *plaïa* manar alguna cosa» (*Tirant*). — «Melchior respòs que li *plaïa*» (*Curial*).

VERBS QUE AL GERUNDI CANVIEN LA «U» EN «I»

91. — Són :

<i>caure</i>	que fa el gerundi	<i>caient</i>
<i>creure</i>	—	<i>creient</i>
<i>jeure</i>	—	<i>jaient</i>
<i>lleure</i>	—	<i>lleient</i>
<i>seure</i>	—	<i>seient</i>
<i>treure</i>	—	<i>traient</i>
<i>veure</i>	—	<i>veient</i>

i llurs compostos: *recaure, escaure, descreure, re-treure, contreure, distreure, reveure, entreveure*, etc.

Aquests verbs, més el verb *riure*, es conjuguen com els dels dos grups anteriors. Tenen, igual que ells, un radical, PROVINENT DEL GERUNDI, amb modificació de la *u* subjuntiva; un radical *velaritzat* i un radical *pur*, els quals serveixen per a formar els mateixos temps que en aquells verbs; però de més a més tenen l'IMPERFET D'INDICATIU rizotònic, és a dir amb accent damunt la darrera vocal del radical [è], quan els altres verbs tenen l'accent damunt la terminació: *creia, seia, treia, reia*.

Noteu que el verb *treure* i els seus derivats fan el participi en *t*: *tret, distret, contret*.

La conjugació del verb *veure*, que té unes irregularitats especials, la trobareu al § 102.

92.— *Exemple de la conjugació d'un verb d'aquest grup:*

Creure

Radicals. De l'infinitiu: *creu*
 Del present indic. 1.ª: *crec-creg[u]*
 Del gerundi: *CREI*
 Del pret. imp. ind.: **cre** (amb *e* tònica)

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>crec</i>	creia	<i>creguí</i>	creuré	creuria
<i>creus</i>	creies	<i>cregueres</i>	creuràs	creuries
<i>creu</i>	creia	<i>cregué</i>	creurà	creuria
CREIEM	crèiem	<i>creguérem</i>	creurem	creuríem
CREIEU	crèieu	<i>creguéreu</i>	creureu	creuríeu
<i>creuen</i>	creien	<i>cregueren</i>	creuran	creurien

SUBJUNTIU		IMPERATIU
<i>Present</i>	<i>Pret. imperfect</i>	
<i>cregui</i>	<i>cregués</i>	
<i>creguis</i>	<i>creguessis</i>	<i>creu</i>
<i>cregui</i>	<i>cregués</i>	<i>cregui</i>
<i>creguem</i>	<i>creguéssim</i>	<i>creguem</i>
<i>cregueu</i>	<i>creguéssiu</i>	<i>CREIEU</i>
<i>creguin</i>	<i>creguessin</i>	<i>creguin</i>
<i>Gerundi</i>	<i>Participi</i>	
<i>CREIENT</i>	<i>cregut</i>	

Noteu que pel fet que el radical del pretèrit imperfect d'indicatiu és fort o tònic, la terminació, que en els verbs regulars és forta, en aquests verbs és àtona.

Exercicis (§§ 87 a 92)

a) Escriure el GERUNDI dels verbs *contreure*, *com-moure*, *seure*, *concloure*, *descriure*, *reviure*, *preveu-re*, *caure*, *desplaure*, *somriure*, *beure*, *incloure*, *dis-treure*, *recoure*, *reveure*, *heure*, *lleure*, *inscriure* i *somoure*.

b) Escriure totes les formes provinents del gerundi del verb *viure*.

c) Escriure totes les formes irregulars del verb *veure*.

d) Escriure l'IMPERATIU dels verbs *remoure*, *pre-veure*, *jeure*, *cloure* i *heure*.

e) Escriuiu el PRETÈRIT IMPERFET D'INDICATIU dels verbs *escriure*, *complaure*, *retreure*, *cloure* i *riure*, i explicar quina irregularitat tenen.

3. GRUP: VERBS D'IRREGULARITAT ESPECIAL

93. — Com hem dit al paràgraf 74, hi ha uns quants verbs, que tenen irregularitats especials, que no poden ésser exactament classificats dins els grups precisats fins ara. Els més importants d'aquests verbs, dels quals donem a continuació la conjugació en llurs temps simples, són els següents :

<i>anar</i>	<i>estar</i>	<i>pruir</i>
<i>cabre</i>	<i>fer</i>	<i>saber</i>
<i>córrer</i>	<i>haver o heure</i>	<i>tenir</i>
<i>dir</i>	<i>lluir</i>	<i>venir</i>
<i>dur</i>	<i>néixer</i>	<i>veure</i>
<i>ésser</i>	<i>poder</i>	<i>voler</i>

94. — Ultra aquests verbs i els estudiats als paràgrafs anteriors, n'hi ha encara alguns altres que només tenen irregular el participi. Els principals són:

<i>estrènyer</i>	que fa el participi	<i>estret</i>
<i>constrènyer</i>	—	<i>constret</i>
<i>restrènyer</i>	—	<i>restret</i>
<i>atènyer</i>	—	<i>atès</i>
<i>empènyer</i>	—	<i>empès</i>
<i>admetre</i>	—	<i>admès</i>
<i>remetre</i>	—	<i>remès</i>
<i>comprometre</i>	—	<i>compromès</i>
<i>trametre</i>	—	<i>tramès</i>
<i>sotmetre</i>	—	<i>sotmès</i>
<i>establir</i>	—	<i>establert</i>
<i>complir</i>	—	<i>complert (i complit)</i>
<i>suplir</i>	—	<i>suplert</i>
<i>omplir</i>	—	<i>omplert</i>
<i>reblir</i>	—	<i>reblert</i>
<i>morir</i>	—	<i>mort</i>

<i>cobrir</i>	—	<i>cobert</i>
<i>obrir</i>	—	<i>obert</i>
<i>oferir</i>	—	<i>ofert</i>
<i>sofrir</i>	—	<i>sofert</i>
<i>imprimir</i>	—	<i>imprès</i>

«e la volentat de nostra Dona, que hac eleta virginitat, no pogra [hauria pogut] ésser *complida* en la nativitat de son fill» (*Llull*). — «Aquesta donzella havia en aquell cas *complits* catorze anys» (*Tirant*). — «Al món no és dona *complida* - e proveïda - de saviesa» (*Roig*). — «No era, emperò, *complit*, lo segon any del seu maridatge» (*Curial*). — «car jo us promet de continent jo haja ací *complit* lo promès, la iré veure» (*Carta s. xv*). — «en aquest món no es pot *atènyer* un goig *complit*» (*Tirant*).

95.

ANAR

Noteu els radicals en *an*, provinents de l'infinitiu, i els en *v* que es troben a les formes fortes dels presents.

— Al futur i al condic. les terminacions són les dels verbs de la 3.ª conj. en lloc de les de la 1.ª que li correspondrien.

INDICATIU

	<i>Present</i>	<i>Pret. imp.</i>	<i>Pr. perf.</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>vaig</i>	anava	aní	aniré (iré)	aniria (iria)	
<i>vas</i>	anaves	anares	aniràs (iràs)	aniries (iries)	
<i>va</i>	anava	anà	anirà (irà)	aniria (iria)	
<i>anem</i>	anàvem	anàrem	anirem (irem)	aniríem (iríem)	
<i>aneu</i>	anàveu	anà eu	anireu (ireu)	aniríeu (iríeu)	
<i>van</i>	anaven	anaren	aniran (iran)	anirien (irien)	

SUBJUNTIU		IMPERATIU
<i>Present</i>	<i>Pret. imp.</i>	
<i>vagi</i>	anés	<i>vés</i>
<i>vagis</i>	anessis	<i>vagi</i>
<i>vagi</i>	anés	anem
anem	anéssim	aneu
aneu	anéssiú	<i>vagin</i>
<i>vagin</i>	anessin	
<i>Gerundi</i>	<i>Participi</i>	
anant	anat	

Les formes de futur *iré*, *iràs*, etc. i de condicional *iria*, *iries*, etc., d'ascendència clàssica, són emprades al llenguatge corrent de les contrades nord-est.

«E io què em faré, ni què diré, ni on iré» (*Eiximenis*). — «D'aquí avant *iràs* menjar un bon diable on te vulles, car una gallina menjar-la m'he io» (*Eiximenis*). — «e a forma de cavallers caminants, àlias errants, *iran* per totes encontres e combatran tots los cavallers que al torneig *iran*. E aquell cavaller qui no *irà* a forma de cavaller errant, no serà admès en lo torneig. E si lo cavaller qui *irà* al torneig nulls temps hac aimia, quins pensaments aportarà» (*Curial*). — «car he dubte que si lo traïdor de Tirant ho sabia, no em fes matar, e après *iria-se'n*» (*Tirant*).

96.

ESTAR

Radicals. De l'infinitiu : *est*

Del present d'ind. 1.ª pers. : *estic-estig[u]*
 NOTEU que totes les persones del present d'indicatiu menys la 1.ª i 2.ª del plural són irregulars, i que tot l'imperatiu és velaritzat.

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>estic</i>	<i>estava</i>	<i>estigui</i>	<i>estaré</i>	<i>estaria</i>
ESTÀS	<i>estaves</i>	<i>estigueres</i>	<i>estaràs</i>	<i>estaries</i>
ESTÀ	<i>estava</i>	<i>estigué</i>	<i>estarà</i>	<i>estaria</i>
<i>estem</i>	<i>estàvem</i>	<i>estiguérem</i>	<i>estarem</i>	<i>estaríem</i>
<i>esteu</i>	<i>estàveu</i>	<i>estiguéreu</i>	<i>estareu</i>	<i>estaríeu</i>
ESTAN	<i>estaven</i>	<i>estigueren</i>	<i>estaran</i>	<i>estarien</i>

SUBJUNTIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>
<i>estigui</i>	<i>estigués</i>
<i>estiguis</i>	<i>estiguéssis</i>
<i>estigui</i>	<i>estigués</i>
<i>estiguem</i>	<i>estiguéssim</i>
<i>estigueu</i>	<i>estiguéssiu</i>
<i>estiguin</i>	<i>estiguéssin</i>

IMPERATIU

<i>estigues</i>
<i>estigui</i>
<i>estiguem</i>
<i>estigueu</i>
<i>estiguin</i>

Gerundi
estant

Participi
estat

97.

FER

Radicals. De l'infinitiu : f

Del pres. de subj. : **FAC**

Del pret. imp. d'ind. : **fe** [è]

Del futur i cond. : *far*

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>faig</i>	feia	<i>fiu</i>	<i>faré</i>	<i>faria</i>
<i>fas</i>	feies	<i>feres</i>	<i>faràs</i>	<i>faries</i>
<i>fa</i>	feia	<i>fèu</i>	<i>farà</i>	<i>faria</i>
<i>fem</i>	fèiem	<i>férem</i>	<i>farem</i>	<i>fariem</i>
<i>feu</i>	fèieu	<i>fèreu</i>	<i>fareu</i>	<i>fariEU</i>
<i>fan</i>	feien	<i>feren</i>	<i>faran</i>	<i>farien</i>

SUBJUNTIU		IMPERATIU
<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	
FACI	fes	
FACIS	fessis	<i>fes</i>
FACI	fes	FACI
fem	féssim	fem
feu	féssiu	feu
FACIN	fessin	FACIN
	<i>Gerundi</i>	<i>Participi</i>
	fent	fet

«Lo filòsof, oïdes les raons que el crestià dix al jueu, entès aquelles raons e *fèu-se* batejar» (*Llull*). — «¿E què saps tu io què *fiu* a ell?» (*Eiximenis*). — «io *fiu* fer en Alemanya aquesta tenda» (*Curial*).

98.

SABER

Aquest verb només té irregulars els tres presents, però es comet generalment l'errada de fer irregulars altres formes. Cal evitar formes com: *sapiguer*, *sapigués*, *sapigut*, *sapiguent*, molt corrents al llenguatge parlat.

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperf.</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
SÉ	sabia	sabí	sabré	sabria
SAPS	sabies	saberes	sabràs	sabries
SAP	sabia	sabé	sabrà	sabria
sabem	sabiem	sabérem	sabrem	sabriem
sabeu	sabíeu	sabéreu	sabreu	sabríeu
saben	sabien	saberen	sabran	sabrien

SUBJUNTIU		IMPERATIU
<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	
<i>sàpiga</i>	sabés	
<i>sàpigues</i>	sabessis	<i>sàpigues</i>
<i>sàpiga</i>	sabés	<i>sàpiga</i>
<i>sapiguem</i>	sabéssim	<i>sapiguem</i>
<i>sapiguen</i>	sabéssiu	<i>sapiguen</i>
	sabessin	<i>sàpiguen</i>
<i>Gerundi</i>		<i>Participi</i>
sabent		sabut

99.

CABRE

Segueix el mateix model de *Saber* llevat a la 1.^a persona del PRESENT D'INDICATIU, que fa: *cabo*, i a l'IMPERATIU, que fa: *cap*, *càpiga*, *capiguem*, *cabeu*, *càpiguen*.

Al llenguatge parlat es cometen en aquest verb les mateixes errades que hem assenyalat al verb *saber*.

«de present que jo *sabi* que aquest cavaller menava donzella en son conduit.» (*Curial*). — «Molt ha que no *sabi* res de vostre estament e sanitat». (*Carta s. xv*). — «Com l'emperador *sabé* tan singular nova, féu tocar les campanes de la ciutat.» (*Tirant*). — «Adam format, - ans fet pecat - més no *sabé*, - véu, conegué.» (*Roig*). — «per ço que per elles *sabés* elevar son enteniment a contemplar e a saludar nostra Dona.» (*Llull*). — «Ans que hi entràs - ni m'hi trobàs, - cert no hi *cabi* - ni res *sabi*.» (*Roig*). — «En heretgia, - rebel·lió, - e traïció, — ella *sabés* - que hi *cabés*, - cert no ho celara, - ans m'acusara.» (*Roig*).

100.

VOLER

Radicals. De l'infinitiu : vol

Dels temps velaritzats { presents : VULG[u]
pretèrits : volg[u]

Del futur i condicional : vold

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imp.</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
vull	volia	volgui	voldré	voldria
vols	volies	volgues	voldràs	voldries
vol	volia	volgué	voldrà	voldria
volem	volfem	volguérem	voldrem	voldríem
voleu	volfeu	volguéreu	voldreu	voldríeu
volen	volien	volgueren	voldran	voldrien

SUBJUNTIU

IMPERATIU

Present

Pret. imperfet

VULGUI

volgués

VULGUIS

volguessis

VULGUES

VULGUI

volgués

VULGUI

VULGUEM

volguéssim

VULGUEM

VULGUEU

volguéssiu

VULGUEU

VULGUIN

volguessin

VULGUIN

Gerundi

Participi

volent

volgut

101.

PODER

Radicals. De l'infinitiu : pod [o pot]

Del pres. d'ind., 1.ª : PUC - PUG[u]

Dels pretèrits : pog[u].

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
PUC	podia	<i>pogui</i>	podré	podria
pots	podies	<i>pogueres</i>	podràs	podries
pot	podia	<i>pogué</i>	podrà	podria
podem	podíem	<i>poguèrem</i>	podrem	podríem
podeu	podíeu	<i>poguèreu</i>	podreu	podríeu
poden	podien	<i>pogueren</i>	podran	podrien

SUBJUNTIU

IMPERATIU

Present   *Pret. imperfet*

PUGUI	<i>pogués</i>
PUGUIS	<i>poguëssis</i>
PUGUI	<i>pogués</i>
PUGUEM	<i>poguèssim</i>
PUGUEU	<i>poguèssiu</i>
PUGUIN	<i>poguëssin</i>

PUGUES
PUGUI
PUGUEM
PUGUEU
PUGUIN

Gerundi

Participi

podent

pogut

Pareu atenció a no emprar les formes dolentes *poguer* i *poguent*.

102.

VEURE

Radicals. De l'infinitiu : veu

Del present d'ind., 1.ª : *veig-veg*

Del gerundi : VEI

Del pret. imperf. ind. : **ve** [è] — El pret. perfet d'indic. té el plural i la 2.ª persona sing. en **v**; i les altres dues persones i el participi tenen irregularitat especial.

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imp.</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>veig</i>	veia	<i>viu</i>	veuré	veuria
<i>veus</i>	veies	<i>veres</i> (VEIERES)	veuràs	veuries
<i>veu</i>	veia	<i>vèu</i> (VEIÉ)	veurà	veuria
VEIEM	vèiem	<i>vèrem</i> (VEIÉREM)	veurem	veuríem
VEIEU	vèieu	<i>vèreu</i> (VEIÉREU)	veureu	veuríeu
veuen	veien	<i>veren</i> (VEIEREN)	veuran	veurien

SUBJUNTIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>
<i>vegi</i>	VEIÉS
<i>vegis</i>	VEIESSIS
<i>vegi</i>	VEIÉS
<i>vegem</i>	VEIÉSSIM
<i>vegeu</i>	VEIÉSSIU
<i>vegin</i>	VEIESSIN

IMPERATIU

<i>veges</i> (o <i>ves</i>)
<i>vegi</i>
<i>vegem</i>
<i>vegeu</i>
<i>vegin</i>

Gerundi

VEIENT

Participi

vist

Poseu cura a no usar mai les formes dolentes: *vegent*; *vegi*, *vegeres*, *vegé*, *vegérem*, *vegéreu*, *vegeren*; *vegés*, *vegessis*, *vegéssim*, *vegéssiu*, *vegessin*.

«Quant fo denant lo rei, e *viu* lo gran ordonament de sa cort, e *viu* son gran poder e son bon regiment.» (*Llull*). — «Siats cert que null temps *viu* cavaller en tan àvol punt com vós érets.» (*Curial*). — «e com venc lo sendemà envers hora de migjorn, de gran tros lluny *veren* la terra.» (*Xalabín*). — «sies savi, e *veges* que los estats se volen graduar e muntar per escala.» (*Curial*). — «e com *vèu* que no el podia trobar, entrà dins la ciutat.» (*Tirant*). — «Vora la mar de Lusitània, un dia - los gegantins turons d'Andalusia - *veren* lluitar dos enemics vaixells.» (*Verdaguer*).

103.

TENIR

Radicals. De l'infinitiu : ten
 Del pres. d'indic., 1.^a : *tinc-ting[u]*
 Del futur i cond. : TIND

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	<i>P. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>tinc</i>	<i>tenia</i>	<i>tingui</i>	TINDRÉ	TINDRIA
<i>tens</i>	<i>tenies</i>	<i>tingueres</i>	TINDRÀS	TINDRIES
<i>té</i>	<i>tenia</i>	<i>tingué</i>	TINDRÀ	TINDRIA
<i>tenim</i>	<i>teníem</i>	<i>tinguérem</i>	TINDREM	TIEDRÍEM
<i>teniu</i>	<i>teníeu</i>	<i>tinguéreu</i>	TINDREU	TINDRÍEU
<i>tenen</i>	<i>tenien</i>	<i>tingueren</i>	TINDRAN	TINDRIEN

SUBJUNTIU

IMPERATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	
<i>tingui</i>	<i>tingués</i>	
<i>tinguis</i>	<i>tinguessis</i>	<i>tingues</i> (o té [ten])
<i>tingui</i>	<i>tingués</i>	<i>tingui</i>
<i>tinguem</i>	<i>tinguéssim</i>	<i>tinguem</i>
<i>tingueu</i>	<i>tinguéssiu</i>	<i>tingueu</i> (o teniu)
<i>tinguin</i>	<i>tinguessin</i>	<i>tinguin</i>

Gerundi

tenint

Participi

tingut

104.

VENIR

Segueix el mateix model de TENIR llevat a l'imperatiu que fa :

VINA, *vingui, vinguem, veniu, vinguin.*

105. ÉSSER (o SER)

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imp.</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>sóc</i>	era	FUI	seré	seria - FÓRA
<i>ets</i>	eres	FORES	seràs	series - FORES
<i>és</i>	era	FOU	serà	seria - FÓRA
<i>som</i>	érem	FÓREM	serem	serfem - FÓREM
<i>sou</i>	éreu	FÓREU	serem	serfeu - FÓREU
<i>són</i>	eren	FOREN	seran	serien - FOREN

SUBJUNTIU

IMPERATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	
<i>sigui</i>	FOS	
<i>siguis</i>	FOSSIS	<i>sigues</i>
<i>sigui</i>	FOS	<i>sigui</i>
<i>siguem</i>	FÓSSIM	<i>siguem</i>
<i>sigueu</i>	FÓSSIU	<i>sigueu</i>
<i>siguin</i>	FOSSIN	<i>siguin</i>

Gerundi

Participi

essent

estat

Tingueu cura de no usar mai les formes dolentes *siguent*, *sigué* i *sigués*, i eviteu encara la vulgar *sigut*.

«Molt *fui*, sènyer, meravellat d'aquelles paraules.» (*Llull*).
— «E no saps que jo són orde de matrimoni e de l'orde d'aquells qui estan en consciència, e de virginitat, com jo *fui* al món esposa de Josep, verge ans del part, e en lo part e après del part.» (*Marsili*).

106.

HEURE o HAVER

Radicals. De l'infinitiu : hav o heu
 Velaritzat fort : **hec-heg[u]**
 Velaritzat àton : *hag[u]*
 Del futur i condicional : **HAU**

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
hec	havia	<i>hagui</i>	HAURÉ	HAURIA
heus	havies	<i>hagueres</i>	HAURÀS	HAURIES
heu	havia	<i>hagué</i>	HAURÀ	HAURIA
havem	havíem	<i>haguérem</i>	HAUREM	HAURÍEM
haveu	havíeu	<i>haguéreu</i>	HAUREU	HAURÍEU
heuen	havien	<i>hagueren</i>	HAURAN	HAURIEN

SUBJUNTIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>
hegui	<i>hagués</i>
heguis	<i>haguéssis</i>
hegui	<i>hagués</i>
<i>haguem</i>	<i>haguéssim</i>
<i>hagueu</i>	<i>haguéssiu</i>
heguin	<i>haguéssin</i>

IMPERATIU

heu
hegui
haguem
 haveu
heguin

Gerundi

havent

Participi

hagut

107.

NÉIXER

(Vegeu § 72 a)

INDICATIU

<i>Pres.</i>	<i>Pret. imp.</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condic.</i>
neixo	naixia	naixí (<i>nasqui</i>)	naixeré	naixeria
neixes	naixies	naixeres (<i>nasqueres</i>)	naixeràs	naixeries
neix	naixia	naixé (<i>nasqué</i>)	naixerà	naixeria

<i>naixem</i>	<i>naixíem</i>	<i>naixérem</i> (<i>nasquérem</i>)	<i>naixerem</i>	<i>naixeríem</i>
<i>naixeu</i>	<i>naixíeu</i>	<i>naixéreu</i> (<i>nasquéreu</i>)	<i>naixereu</i>	<i>naixeríeu</i>
<i>naixen</i>	<i>naixien</i>	<i>naixeren</i> (<i>nasqueren</i>)	<i>naixeran</i>	<i>naixerien</i>

SUBJUNTIU		IMPERATIU
<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	
<i>neixi</i>	<i>naixés</i> (<i>nasqués</i>)	<i>neix</i>
<i>neixis</i>	<i>naixessis</i> (<i>nasquessis</i>)	<i>neixi</i>
<i>neixi</i>	<i>naixés</i> (<i>nasqués</i>)	<i>naixem</i>
<i>naixem</i>	<i>naixéssim</i> (<i>nasquéssim</i>)	<i>naixeu</i>
<i>naixeu</i>	<i>naixéssiu</i> (<i>nasquéssiu</i>)	<i>naixin</i>
<i>naixin</i>	<i>naixessin</i> (<i>nasquessin</i>)	
	<i>Gerundi</i>	<i>Participi</i>
	<i>naixent</i>	<i>nascut</i>

108.

CÓRRER

Radicals. De l'infinitiu : corr
Velaritzat : corre[u]

INDICATIU				
<i>Present</i>	<i>Pret. imper.</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>corro</i>	<i>corria</i>	<i>correguí</i>	<i>correré</i>	<i>correria</i>
<i>corres</i>	<i>corries</i>	<i>corregueres</i>	<i>correràs</i>	<i>correries</i>
<i>corre</i>	<i>corria</i>	<i>corregué</i>	<i>correrà</i>	<i>correria</i>
<i>correm</i>	<i>corriem</i>	<i>correguérem</i>	<i>correrem</i>	<i>correríem</i>
<i>correu</i>	<i>corríeu</i>	<i>correguéreu</i>	<i>correreu</i>	<i>correríeu</i>
<i>corren</i>	<i>corrien</i>	<i>corregueren</i>	<i>correran</i>	<i>correrien</i>

SUBJUNTIU		IMPERATIU
<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	
<i>corri</i>	<i>corregués</i>	<i>corre</i>
<i>corris</i>	<i>correguessis</i>	<i>corri</i>
<i>corri</i>	<i>corregués</i>	

<i>correguem</i>	<i>correguèssim</i>	<i>correguem</i>
<i>corregueu</i>	<i>correguèssiu</i>	<i>correu</i>
<i>corrin</i>	<i>correguessin</i>	<i>corrin</i>

Gerundi

corrent

Participi

corregut

«cridant grans crits, *corregueren* per la plaça amunt e avall.» (*Curial*).

109.

DIR

Radicals. De l'infinitiu : di

De la 1.^a persona sing. present indicatiu:*dic - dig[u]*De la 2.^a i 3.^a persona sing. i 3.^a plural

present indicatiu : DIU

De l'imperfet d'indicatiu : **de** [è]

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicional</i>
<i>dic</i>	deia	<i>digui</i>	<i>diré</i>	<i>diria</i>
DIUS	deies	<i>digueres</i>	<i>diràs</i>	<i>diries</i>
DIU	deia	<i>diguè</i>	<i>dirà</i>	<i>diria</i>
<i>diem</i>	dèiem	<i>diguèrem</i>	<i>direm</i>	<i>diriem</i>
<i>dieu</i>	dèieu	<i>diguèreu</i>	<i>direu</i>	<i>dirieu</i>
DIUEN	deien	<i>digueren</i>	<i>diran</i>	<i>dirien</i>

SUBJUNTIU

IMPERATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	
<i>digui</i>	<i>digués</i>	
<i>diguis</i>	<i>diguessis</i>	<i>digues</i>
<i>digui</i>	<i>digués</i>	<i>digui</i>
<i>diguem</i>	<i>diguèssim</i>	<i>diguem</i>
<i>digueu</i>	<i>diguèssiu</i>	<i>digueu</i>
<i>diguin</i>	<i>diguessin</i>	<i>diguin</i>

Gerundi
dient

Participi
DIT

110.

DUR

Radicals. De l'infinitiu : du

De la 1.^a pers. sing. present indicatiu:

duc - dug[u]

De la 2.^a i 3.ª pers. sing. : DUU

De l'imperfet d'indicatiu : **du** (fort)

INDICATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	<i>Pret. perfet</i>	<i>Futur</i>	<i>Condicionat</i>
<i>duc</i>	duia	<i>dugui</i>	duré	duria
DUUS (o dus)	duies	<i>dugueres</i>	duràs	duries
DUU (o du)	duia	<i>dugué</i>	durà	duria
duem	dúiem	<i>duguérem</i>	durem	duríem
dueu	dúieu	<i>duguéreu</i>	dureu	duríeu
duen	duien	<i>dugueren</i>	duran	durien

SUBJUNTIU

IMPERATIU

<i>Present</i>	<i>Pret. imperfet</i>	
<i>dugui</i>	<i>dugués</i>	
<i>duguis</i>	<i>duguessis</i>	DUU (o du)
<i>dugui</i>	<i>dugués</i>	<i>dugui</i>
<i>duguem</i>	<i>duguéssim</i>	<i>duguem</i>
<i>dugueu</i>	<i>duguéssiu</i>	dueu
<i>duguin</i>	<i>duguessin</i>	<i>duguin</i>

Gerundi
duent

Participi
dut

111.—Els verbs **lluir** i **pruir** són regulars en totes les seves formes llevat a la 2.ª i 3.ª PERSONES DEL SINGULAR DEL PRESENT D'INDICATIU, on, igual que els verbs *dir* i *dur* tenen un radical amb diftong en *u*: *lluus*, *lluu*; *pruus*, *pruu*. Certes formes, d'acord amb les regles ortogràfiques, porten dièresi damunt la vocal de la terminació: *lluïm*, *lluïu*; *lluï*, *lluïs*, *lluïn*; *pruïm*, *pruïu*; *pruï*, *pruïs*, *pruïn*.

Exercicis (§§ 94 a 110)

A les clàusules següents omplir els buïts amb *formes verbals simples* adients. Els infinitius entre parèntesis indiquen el verb la forma adequada del qual cal emprar:

1. Em pensava que no hi cabríem però hi hem . . . tots.
- 2. Crida en Miquel i . . . -li que . . . el favor d'esperar-me. — 3. Ell no ho sabia; quan ho ha . . . ha tingut una gran alegria. — 4. Qui ha . . . el primer d'arribar? — 5. En comptes de dir «jo vaig fer» també es pot dir «jo . . . ».
- 6. Aquest noi ha (*créixer*) com els arbres de la Rambla.
- 7. Si . . . segur que no havien de venir, no els esperaria. — 8. Si per St. Jaume . . . festa, aniríem a Tossa. — 9. Qui no . . . pots que no . . . a l'era. — 10. Quan vosaltres (*poder*) estar per mi, llavors en parlarem. — 11. Si vosaltres (*veure*) com ha crescut el poble, quedaríeu meravellats. — 12. De tant en tant hem anat (*saber*) com li anava el negoci. — 13. Què faríeu, si (*veure*) que la gent s'impacientava? — 14. . . paciència que ja t'arribarà l'hora. — 15. Nosaltres anirem (*venir*) darrera vostra. — 16. Si (*ésser*) més endreçat, no perdries les coses. — 17. Quan la comitiva (*ser*) a mig camí, féu un moment d'aturada. — 18. Teníem posada una llocada amb catorze ous, i ahir ens . . . nou pollets, els altres . . . segurament demà. — 19. Tots (*córrer*) al seu darrera, però no (*poder*) atrapar-lo. — 20. Nois: (*dur*) les cadires a la sala, que ací fan nosa. — 21. No (*dir*) res

i potser passarà desapercebut. — 22. A quina tipografia han (*imprimir*) aquests programes? — 23. Aquest auto (*córrer*) a 80 km per hora. — 24. Demà cal que (*venir*) abans de les nou; tu vina a les vuit i vós . . . a dos quarts de nou. — 25. Així que nosaltres (*veure*) que tombava la cantonada tancàrem la porta. — 26. Mentre vosaltres (*poder*) aguantar, nosaltres us ajudarem. — 27. . . . -ne tant com en saps, no t'hauries de fer pregar. — 28. Ha (*suplir*) la falta d'intel·ligència amb la bona voluntat. — 29. Hem anat (*veure*) com preparava la festa. — 30. Quan (*saber*) la fallida d'en P. què vas pensar?

VEU PASSIVA

112.—És la forma que pren el verb quan es gira la frase de tal manera que el COMPLEMENT ACUSATIU o objecte de l'acció passa a ésser SUBJECTE.

Així la clàusula o oració : *L'arquitecte Julià dirigeix LES OBRES*, pot ésser redactada en la forma : *LES OBRES són dirigides per l'arquitecte Julià.*

En passar *les obres* d'objecte del verb *dirigeix* a subjecte, aquell pren la forma *són dirigides*.

La veu passiva del verb es forma en tots els temps afegint el seu PARTICIPI a les formes respectives del verb *ésser*. En aquest cas el participi comporta les inflexions d'un adjectiu segons el gènere i el nombre del subjecte. Així, són formes de la veu passiva del verb *estimar* :

Infinitiu : ésser estimat.

Gerundi : essent estimat.

Present d'indicatiu : sóc estimat (o estimada), ets estimat, és estimat; som estimats (o estimades), etc.

Imperfet d'indicatiu : era estimat, etc.

Perfet d'indicatiu : fui estimat, o vaig ésser estimat, etc.

Indefinit : he estat estimat, etc.

Anterior : hagué estat estimat, o vaig haver estat estimat, etcètera.

Plusquamperfet d'indicatiu : havia estat estimat, etc.

Futur : seré estimat, etc.

Futur compost : hauré estat estimat, etc.

Condicional : seria estimat, o fóra estimat, etc.

Condicional compost : hauria estat estimat, o haguèra estat estimat, etc.

Present de subjuntiu : sigui estimat, etc.

Imperfet de subjuntiu : fos estimat, etc.

Perfet de subjuntiu : hagi estat estimat, etc.

Plusquamperfet de subjuntiu : hagués estat estimat, etc.

Les oracions que porten el verb en veu passiva i en les quals no és especificada la persona agent (subjecte de l'oració activa), poden molts cops ésser expressades amb el verb posat en veu activa i acompanyat de la partícula *es* o *se*.
EXEMPLE : *Les quotes SERAN COBRADES dins la primera quinzena del mes.* Això és enunciat de vegades d'aquesta manera:
Les quotes ES COBRARAN dins la primera quinzena del mes.

Cal no confondre aquest *ES* amb el pronom reflexiu de la mateixa forma. L'oració construïda així no té sentit reflexiu, car hom no vol pas dir que *les quotes s'hagin de cobrar elles mateixes*. En fer una anàlisi d'oracions, no ens havem de deixar sorprendre per la falsa aparença reflexiva d'aqueixa construcció.

No són, doncs, *reflexives*, sinó *passives*, per llur sentit, oracions com les següents : *No es donen estrenes. S'obriran les classes el dia primer d'octubre. Tanta audàcia no s'explica. Han de tenir-se en compte totes les circumstàncies.*

Exercicis (§ 112)

a) Separar les clàusules següents en dos grups : un de les que tinguin el verb en la *veu passiva* i un altre de les que el tinguin en la *veu activa*.

1. Totes les cartes han estat escrites per mi. — 2. No

diguis que en Pere no hagi estat estimat per la Rita. — 3. Jo no deixaré les regnes a ningú. — 4. En Joan va ésser advertit per un desconegut. — 5. Unes dones repassaven silenciosament els esvorancs de la xarxa. — 6. Per què em miren tos ulls blaus, - si no em vols, dolça xiqueta? — 7. Sempre que els pobles han estat ferits pel llamp de la guerra, vencedors o vençuts han hagut de travessar períodes calamitosos. — 8. I aleshores demanaren la seva part de patrimoni i s'encetaren els plets i les disputes. — 9. Les nines del Pirineu - posen un ram a la porta. — 10. Mentre continuïs essent ben considerat pels teus superiors, no t'has d'enquimerar. — 11. Si la decoració fos projectada per en Jordi, no hauríem de témer cap carrincloneria. — 12. Ja pots començar la recitació de la teva poesia.

b) Convertir totes les oracions de veu passiva trobades a la llista anterior, en altres de veu activa equivalent, i viceversa, convertir les de veu activa en veu passiva.

TEMPS D'OBLIGACIÓ

113. — Quan cal expressar l'acció del verb com una obligació a complir, usem la perífrasi següent: el temps respectiu del verb *haver* seguit de la preposició *de* i l'INFINITIU del verb.

Per a aquest cas, el verb *haver* presenta a la primera persona del present d'indicatiu la forma *haig*, usada en equivalència amb *he*.

Erròniament, hom fa els temps d'obligació amb el verb *tenir* i la conjunció *que*, forma del tot inadmissible. Així hom no dirà mai *tinc que sortir*, sinó *haig de sortir*, o *he de sortir*.

Són, doncs, formes d'obligació del verb DIR :

- 1 *Infinitiu* : haver de dir.
Gerundi : havent de dir.
- 2 *Present d'indicatiu* : he de dir, o haig de dir, etc.
- 3 *Imperfet d'indicatiu* : havia de dir, etc.
- 4 *Perfet d'indicatiu* : haguí de dir, o vaig haver de dir, etc.
Indefinit : he hagut de dir, etc.
Anterior : haguí hagut de dir o vaig haver hagut de dir, etc.
- 5 *Plusquamperfet* : havia hagut de dir, etc.
- 6 *Futur* : hauré de dir, etc.
Futur compost : hauré hagut de dir, etc.
- 7 *Condicion al* : hauria de dir o haguera de dir, etc.
Condicion al compost : hauria hagut de dir o haguera hagut de dir, etc.
- 8 *Present de subjuntiu* : hagi de dir, etc.
Imperfet : hagués de dir, etc.
Perfet : hagi hagut de dir, etc.
Plusquamperfet : hagués hagut de dir, etc.

Exercicis (§ 113)

a) Conjuguar els TEMPS COMPOSTOS D'OBLIGACIÓ del verb *parlar*.

b) Escriure vuit clàusules on figuri una forma simple verbal d'obligació, cadascuna pertanyent a un temps diferent.

PARTICIPI

114. — Hi havia antigament en català, ultra el **participi passat** que és el mode impersonal considerat, el **participi de present**, avui reduït a la funció d'ADJECTIU VERBAL, o sia adjectiu derivat del verb, i usat sovint en funció de nom substantiu.

El participi de present tenia les terminacions **-ant** per als verbs de la primera conjugació, i **-ent** [é] per a les conjugacions segona i tercera. Així, per als de la primera i per a molts de la segona, llur forma coincideix amb la del GERUNDI. Són antics participis de present, vius encara dins llur nova funció: *agonitzant, anant, aspirant, caminant, cantant, canviant, comerciant, davallant, dominant, donant, entrant, girant, marxant, portant, recitant, regnant, saltant, semblant, sollicitant, tombant, trencant, volant, voltant; aprenent, atraient, caient, combatent, concloent, concurrent, contendent, creient, dolent, escaient, escrivent, pertanyent, plaent, ponent, pretendent, renaixent, rompent, sabent, seient, somrient, contradient; suplent, avinent, brunzent, bullent, convinent, dorment, ixent, lluent, morent, oient, provinent, prudent, tinent, vinent*, etc.

Tots els antics participis de present usats com a adjectius, són d'una sola terminació. Ex.: *passió dominant, idea escaient, aigua bullent, font prudent*.

Alguns, en funció de substantiu, han passat a significar ocupació, ofici o condició, i han arribat a formar un femení distint del masculí, com: *aprenent, aprenenta; estudiant, estudianta*.

La majoria dels verbs catalans actuals no tenen forma per al participi de present.

115. — El **participi passat** presenta terminacions irregulars dins un gran nombre de verbs de la segona conjugació, tal com hem vist a l'estudi dels verbs irregulars i als d'irregularitat especial (vegeu § 94).

CONCORDANÇA DEL PARTICIPI

116. — Quan una proposició porta el verb en un temps compost de la veu activa, el **participi passat** concorda amb el **complement acusatiu** si aquest és un PRONOM FEBLE DE TERCERA PERSONA; en tot altre cas resta invariable. Ex.: *Han vingut a veure la Maria, però no l'han TROBADA. On heu deixat les eines? Les hem DESADES al calaix. Has vist els gegants? Sí, els he VISTOS des d'un balcó de la Rambla. Però: Encara no he LLEGIT el diari. Avui he VIST els teus dibuixos. Aquest matí hem REPARTIT les circulars que ens has DONAT.*

Nogensmenys, avui hi ha la tendència, poc recomanable, de deixar el participi invariable àdhuc quan el complement acusatiu és un pronom feble de tercera persona. Així en els tres primers exemples anteriors, hom diu també: ... *però no l'han TROBAT... Les han DESAT al calaix... Sí, els he VIST, des d'un balcó de la Rambla.*

Quan el verb d'una proposició està en temps compost i va seguit d'un verb en infinitiu, si a la proposició hi ha un complement acusatiu expressat per un pronom feble de tercera persona, cal precisar bé si aquest complement ho és del VERB EN TEMPS COMPOST o de l'INFINITIU. Si ho és del *temps compost*, el participi concordarà amb el pronom feble; si ho és de l'*infinitiu*, el participi restarà invariable, llevat que es tracti d'un dels verbs *voler, poder, saber, fer, gosar* i *haver de*, en el qual cas concordarà també

amb el pronom feble que farà de complement. Ex. :

- a) *Aquestes nenes, LES he VISTES passar.*
 b) *Aquestes obres, LES he VIST imprimir.*

En el primer exemple, el pronom feble LES, que representa *aquestes nenes*, és complement acusatiu del verb *veure*, no del verb *passar*, car ens diu què és *el que hem vist*, això és, *les nenes que passaven*. En canvi, en el segon exemple, el pronom LES, que representa *les obres*, és complement acusatiu del verb *imprimir*, no del verb *veure*, car ens diu no ço que hem vist, sinó ÇO QUE HEM VIST IMPRIMIR.

Exemples de l'excepció: *La resposta, no me l'han VOLGUDA donar. Les gallines, LES hem POGUDES vendre a bon preu. No ELS hem SABUTS veure. La reparació, l'hem FETA fer pel manyà. Els nens, no ELS hem GOSATS deixar sols. Hem comprat tinta, però l'hem HAGUDA de llençar.*

Per precisar bé a quin verb fa referència el pronom feble en funció de complement acusatiu, pot acudir-se al recurs de posposar el pronom al verb en infinitiu. Si la combinació és possible i no altera el sentit, el pronom és el complement de l'infinitiu i llavors el participi ha de restar invariable; si la combinació no és possible, o sia que dóna una clàusula incongruent, el pronom és complement del temps compost i llavors el participi ha de concordar-hi. Ex.: Traslladant el pronom LES darrera l'infinitiu tindrem :

- a) *Aquestes nenes he vist passar-LES.*
 b) *Aquestes obres he vist imprimir-LES.*

La clàusula a) no té sentit; el pronom *les* no és complement de *passar* sinó de *he vist* i per tant el participi ha de concordar amb el pronom :

Aquestes nenes LES he VISTES passar.

La clàusula *b)*, té sentit i és equivalent a: *aquestes obres LES he VIST imprimir*; per tant el participi ha de quedar invariable.

Exercicis (§ 116)

a) Completar la forma verbal composta de les clàusules següents, posant la terminació adient de participi passat al radical incomplet :

1. Has vist els dibuixos? Si ja els has vis..., desa'ls dins la carpeta. — 2. Ja has lleg... la carta? — 3. Han començ... les visites electorals però no les han acaba... — 4. Hem trobat els teus parents i els hem convid... a berènar. — 5. No hem rebu... les comunicacions. — 6. On heu endreç... els llapis de color? Els hem des... a l'armari. — 7. Ja heu tanc... les oques? — 8. He busc... les eines per tot arreu i no les he trob... — 9. Quantes pomes has menj...? Jo n'he menj... dues i en Josep n'ha menj... tres. — 10. Aquests nois, els he trob... molts dies a la font.

b) Posar la terminació que calgui al participi incomplet de les clàusules següents fent que concordi o no amb el complement acusatiu segons que ho sigui de la forma verbal composta o de l'infinitiu.

1 La teva filla, l'he senti... cantar. — 2. Aquesta sardana, mai no l'he pogu... treure. — 3. Aquestes noies, les hem vist... ballar a l'Esbart. — 4. Ja tenim la taula, però encara no l'han pogu... envernissar. — 5. Hem parlat de la festa, però no l'hem acab... d'organitzar. — 6. Aquesta actriu, l'he fe... treballar diverses vegades. — 7. Avui ens han portat les llibretes, i ja les hem du... a rellegir. — 8. Tan a la vista que tenia la gorra i no l'ha sabu... trobar. — 9. Aquests jugadors, els hem vis... actuar a Granollers. — 10. Em sembla que aquesta cançó, ja l'he senti... cantar altres vegades. — 11. La gimnàstica, l'haurien hagu... de fer a ple aire. — 12. No duc les maletes perquè les he deixa... portar al macip.

c) Escriure totes les clàusules de l'exercici anterior en què el complement acusatiu ho sigui del segon verb, traslladant el pronom àton què fa de complement acusatiu darrera el verb en infinitiu.

MODEL : 2. Aquesta sardana, mai no he pogut treu-
re-la.

NOM SUBSTANTIU

117.—El **nom substantiu** serveix per a anomenar les persones, els animals i les coses. Pot ésser del gènere *masculí* o *femení*, i pot emprar-se en els dos nombres: *singular*, si designa un sol ésser o objecte, i *plural*, si en designa més d'un.

FORMACIÓ DEL FEMENÍ

118.—Dins els noms de condicions personals, professions i d'animals, el nom *femení* es forma generalment afegint al *masculí* la terminació *-a*. Ex.: *noi, noia; fill, filla; professor, professora; forner, fornera; gat, gata*.

També hi ha, però, en casos menys freqüents, altres terminacions per a fer el femení; són: *-na* (darrera vocal forta), *-essa, -iu* i *-ina*. Ex.: *lleó, lleona; cosí, cosina; fadrí, fadrina; jutge, jutgessa; sastre, sastre, poetessa, duquessa, baronessa, abadessa* (noteu *princesa*); *emperadriu, actriu, institutriu; reina, heroïna, gallina*.

Els noms *sogre, mestre, deixeble* i *alumne*, fan els

femenins canviant la *e* en *a*; així: *sogra*, *mestra* (també *mestressa*), *deixebla* i *alumna* (també *alumnessa*).

119.—Cal remarcar : a) Els casos en què el femení té més importància que el masculí, i aquest es forma afegint al femení la dessinència *-ot* : *bruixa*, *bruixot*; *perdiu*, *perdigot*; *abella*, *abellot*; *merla*, *merlot*; *dida*, *didot*.

b) Els casos en què masculí i femení tenen arrel distinta : *home*, *dona*; *oncle*, *tia*; *ase*, *somera*; *pare*, *mare*; *gendre*, *nora*; *porc*, *truja*; *marit*, *muller*; *caball*, *euga*; *boc*, *cabra*.

c) El cas dels noms d'animals que tenen una sola forma per als dos gèneres : *rossinyol*, *camell*, *escarabat*, *mosquí*; *oreneta*, *rata-pinyada*, *formiga*, *sargantana*, els quals marquen el gènere afegint els mots *mascle* i *femella*.

GÈNERE DELS NOMS

120.—Fins ací hem estudiat sols la forma del gènere en els noms que expressen éssers masculins o femenins. Hi ha, però, molts noms d'èssers i objectes que no tenen gènere propi, però als quals, per raons morfològiques, n'atribuïm un. Ex. : *cadira*, *clavell*, *vidre*, *olla*, *morter*. Qualifiquem aquests noms de masculins quan per costum els usem precedits de l'article *el*, i de femenins quan els usem amb l'article *la*. Així, *el clavell*, *el vidre*, *el morter*, són masculins, i *la cadira*, *l'[la]olla* són femenins.

121.—Cal tenir present que, en general, les llengües catalana i castellana han atribuït a aquesta mena de noms el mateix gènere, però que hi ha algunes excepcions, en les quals aquests dos idiomes es separen. SOVINT EQUIVOQUEM EL GÈNERE D'AQUEIXES PARAULES SOTA LA INFLUÈNCIA DEL CASTELLÀ. Les principals són :

l'avantatge, els avantatges	CAST.	<i>la ventaja</i>
l'escafandre, els escafandres	>	<i>la escafandra</i>
el corrent	>	<i>la corriente</i>
el pendent	>	<i>la pendiente</i>
el costum	>	<i>la costumbre</i>
el senyal	>	<i>la señal</i>
el llegum	>	<i>la legumbre</i>
la calor	>	<i>el calor</i>
la suor	>	<i>el sudor</i>
l'anàlisi, les anàlisis	>	<i>el análisis (o la análisis)</i>
les pólvores	>	<i>los polvos</i>
la fi (=acabament, final)	>	<i>el fin</i>

No és correcta la distinció que fan alguns entre *el corrent del riu* i *la corrent elèctrica*. Cal dir *el corrent elèctric*.

El mot *vessant* (cast. *vertiente*) admet indistintament ambdós gèneres.

«e vos concordau la batalla a tot *avantatge* seu e dan [dany] meu» (*Tirant*).—«*Lo costum* és, com aquella senyora lo ha fet cavaller lo besa» (*Tirant*).—«qui tinga *hostal* ab *lo senyal* parat» (Doc. del s. xvi).—«Verme [cuc] que rosega o menja *los llegums*» (*Esteve*).—«Cobriu la torre amb teulada de *dos pendents*» (*J. March*).

122.—Hi ha alguns mots que s'usen dins tots dos gèneres amb significació diferent. Ex. : *el son* i *la son*; *el llum* (aparell) i *la llum* (agent físic); *el vall* (=fossat) i *la vall*; *el fi* (=finalitat, objecte; equilibri de la balança) i *la fi* (=terme, acabament); *el còlera*

(malaltia) i *la còlera*; *el salut* (acció de saludar) i *la salut* (=sanitat).

«e així com moguem [moguérem] darrers de Salou, al primer son fom [fórem] primers de tots los altres» (*Rei Jaume*).—«e com era prop del matí, volia un poc reposar e dormir, per raó de la frèvol i flaca natura, e deia a *la son*: Vina, mal servent» (*Flos Sanctorum*).—«D'un gran *vall* és vallejat» (*Turmeda*).—«car no em sé *quina fi* haurà la batalla» (*Curial*).—«e com la balança serà *al fi*» (*Tirant*).

123.—Hi ha finalment una quantitat de NOMS ABSTRACTES terminats en *-or*, que la llengua literària, seguint el català antic, fa femenins, però en els quals el llenguatge corrent ha generalitzat el gènere masculí. Tals són: *amor, honor, fervor, favor, rancor, furor, dolor, color, terror...*

«E l'Amat esguarda's son Amic, qui ha per *sa amor* totes aquestes tribulacions» (*Llull*).—«la qual, per força d'armes tenen e posseeixen contra tots los cristians d'aquest món, e contra l'*alta honor* que cové a Jesucrist e a sos conseqüents» (*Llull*).—«e tan fortment aïrava *les deshonors* de son Amat, que dubtava que les aïràs» (*Llull*).—«No és *la fervor* ni la devoció que ésser solia en lo temps dels apòstols e dels màrtirs» (*Llull*).—«fiant de *la favor* e ajuda de tan gran enamorat» (*Alegre*).—«e caem en errors de *les quals* no ens podem defendre sens divinal adjutori» (*Tirant*).—«E abraçada-la fraternalment, quasi *tota la color* perduda, a Déu la recomanà» (*Curial*).

Exercicis (§§ 118, 119, 121, 122)

a) Formar el femení dels mots següents :

teixidor, carnisser, pollí, pavorde, tresorer, mul, empedador, general, president, comte, director, déu, fabricant, bacallaner, conill, actor, nebot, gegant, oncle, germà.

b) Dels 20 femenins que segueixen, n'hi ha 10 de ben fets i 10 de mal fets; destriar-los i corregir els equivocats :

deixeblessa, princesa, cunyada, lloba, orfa, rossinyola, marquessa, alumnessa, coquesa, lleona, cosina, onclesa, jutgessa, metgesa, actora, doctora, padrina, duquesa, autora, goça.

c) Escriure el masculí dels femenins següents :

estanquera, alumna, tia, germana, prioressa, merla, hereva, truja, dida, abadessa, majorala, mestressa, sogra.

d) Corregir el determinant del gènere dels noms que no tinguin el que els correspongui :

1. Sembla que hagi arribat el fi del món. — 2. Ha dormit tota la nit d'una son. — 3. Tenen una botiga de llegums cuites. — 4. Aquest sistema presenta unes grans avantatges. — 5. S'ha sentit com pessigat per la corrent. — 6. Hi ha unes fortes pendents. — 7. Aquest estiu encara no ha fet uns calors tan forts com altres anys. — 8. El corredor n.º 3 portava una gran avantatja sobre els seus companys. — 9. Es deixa dur per la corrent impetuosa dels seus afectes. — 10. Sembla que va amb bons fins. — 11. Tots segueixen la mateixa costum apresada del país llur. — 12. Han comprat una llum fastuosa per al menjador. — 13. No tenen encara llum elèctric a la casa; aviat els donaran la corrent. — 14. L'he llegida del principi al fi. — 15. Sap el vent i no sap el corrent. — 16. El cop li va deixar una senyal, i encara la té ben marcada.

FORMACIÓ DEL PLURAL

124.—En general, els noms formen el plural afegint una *s* al singular. Ex. : *arbre, arbres; clavell, clavells; bou, bous; paret, parets.*

125.—En fer aquest canvi certs noms sofreixen modificacions ortogràfiques. Són :

a) **Els acabats en a inaccentuada** la canvien en *e* davant la *s* del plural. Ex. : *dona, dones; fulla, fulles; poeta, poetes.*

b) **Els acabats en a precedida de c, g, ç, j, qu o gu,** ultra el canvi d'*a* en *e*, per conservar la mateixa pronúncia davant *e*, canvien la consonant esmentada en *qu, gu, c, g, qui* i *gui* respectivament. Ex. : *troca, troques; plaga, plagues; raça, races; pluja, pluges; pasqua, pasqües; aigua, aigües.*

126.—**Els acabats en vocal accentuada** formen el plural afegint *ns* al singular. Ex. : *mà, mans; capità, capitans; lleó, lleons; camí, camins.*

EXCEPCIONS : Hi ha un gran nombre de mots d'aquesta categoria que fan el plural afegint sols una *s* al singular. Són el mot *mercè* i tots aquells els corresponents castellans dels quals també acaben en vocal accentuada (llevat *robí, carmesí, i borseguí*, que fan *robins, carmesins, i borseguins*). Ex. : *sofà, sofàs; cafè, cafès; bisturí, bisturís.*

Cal observar que els acabats en *r* muda fan el plural en *s*. Ex. : *flor, flors; ésser, éssers; carrer, carrers.*

127.—**Els acabats en ç formen** el plural en *-os* si són masculins i afegeixen simplement *s* si són femenins. Ex. : MASCULINS : *braç, braços; arboç, arboços; comerç, comerços;* FEMENINS : *la calç, les calços; la faç, les façs.*

128.—Els acabats en s.

a) Si són masculins monosíl·labs o aguts, fan el plural afegint *os* al singular. Ex. : *mas, masos; pis, pisos; marquès, marquesos.*

D'aquests, n'hi ha un gran nombre que en fer el plural doblen la *s* davant la terminació *os*. Són tots els polisíl·labs acabats en *às, és* (amb *e* tancada), *ís, òs, ós, i ús*, més els mots *nas, pas, bres, interès, ris, gos, os, ós, cos, cós, mos, tros, bus* i *rus*. Ex. : *compàs, compassos; cabàs, cabassos; revés, revessos; ingrés, ingressos; ants, anissos; canyís, canyissos; arròs, arrossos; colós, colossos; pallús, pallussos; nassos; passos; bressos; interessos...*

EXCEPCIONS : *gimnàs, hipocràs; avís, comís, compromís, encís, maravedís, matís, narcís, país* (*països*), *paradís, permís, somrís, tamís, tornavís; espòs, repòs; abús, desús, refús, obús, andalús;* els quals fan el plural *gimnasos, hipocrasos, avisos, comisos*, etc.

Tampoc no doblen la *s* els monosíl·labs *as, gas, cas, mas, ras, vas, mes, pes, bes, fris, pis, clos, fus, ús, nus*, que fan els plurals *asos, gasos, casos*, etc.

b) Si són femenins, o masculins polisíl·labs no aguts, són invariables. Ex. : *la pols, les pols* (compari's amb *el pols, els polsos*); *el llapis, els llapis; el lapsus, els lapsus; el cactus, els cactus; l'òmnibus, els òmnibus*. També són invariables els mots *temps, fons, reps, plus, bis, pus*, i els noms dels dies de la setmana, llevat *dissabte* i *diumenge*.

129.—En general els mots acabats en x, tx, sc, st i xt, fan el plural afegint os al singular. Ex. : crucifi-

xos, complexos; peixos, calaixos; despatxos, empatxos, esquitxos; boscos, cascós, ruscos; testos, astos, fastos; textos, pretextos.

Alguns escriptors, conformant-se amb el parlar de certes regions, prefereixen per als mots en *sc*, *st* i *xt* els plurals arcaics en *s*; així fan : *boscs, ruscs, texts, asts, pretextes*.

Cal tenir en compte :

a) Que els pocs acabats en *x* que no són masculins i aguts fan el plural en *-s* : *índexs, apèndixs, còdexs, hèlixs, esfinxs*. Així mateix *linx* fa, al plural, *linxs*.

b) Que el plural de *post* és *posts* [pronunciat *pots*], i el de *host* és *hosts*.

130.—Els acabats en *g* o *ig* fan el plural en *s* muda : *el raig, els raigs; el desig, els desigs*.

«*posts* de roure, de vern, de pi» (Doc. del s. XV).—«Dues pots (sic) pintades l'una de tela ab un crosifici [crucifix] i l'altra de guix amb la figura de la Verge Maria» (Doc. del s. XVI).—«aquells són ducs e reis de les companyes e de les hosts e dels estols dels vicis» (Collacions).—«É així recorrent en aquests dos raigs, essencials, infalibles, inofuscables, i potentíssimes perfeccions de l'altíssima majestat increada» (Malla).—«e lo tresor de l'amat són los pensaments, e els desigs, e els turments, e els plors, e els llanguiments que l'amic sosté per honrar e amar son amat (Llull).

Exercicis (§§ 124 a 130)

a) Escriure el plural dels mots següents :

gruix, escarràs, vèrtex, marbre, platja, fus, mercè, terròs, estruç, fanguera, mica, sega, pes, falç, traça, solaç, pis, pastís, repàs, làrix, safareig, pi, paraigua, poema, cantó,

porus, hèlix, pas, dijous, exprés, plor, sabó, calça, tija, autobús, autoòmnibus, harmòni^um, fusta, cirerer, tabú, mitjà, reflex, gaig, influx, guardamobles, incomplex, totx, rebaix, mas.

b) Corregir els plurals equivocats de les frases següents :

1. Tots els despatxs tanquen a la una. — 2. Hà comprat tres dotzenas de llapissos i una capsa de compasos. — 3. Ha vingut de païssos llunyans. — 4. Una fageda és un bosc de fatjos. — 5. Ho he fet d'acord amb els seus desitjos. — 6. No els hem pogut treure cap paraula; semblen esfinx. — 7. La muntanya és plena d'arbossos. — 8. Ha comprat dues pape-rines d'anisos. — 9. Els busos no han trobat res. — 10. Els dos collarets de robís anaven dins els estotjos respectius. — 11. Han trencat unes branques d'uns boixs que han trobat per aquells camins — 12. Han ornat la sala amb uns sofans carmesins.

ARTICLE DEFINIT

131.—Sovint davant el substantiu posem l'**article**, que pot ésser *definit* (*el cavall*) o *indefinit* (*un cavall*).

L'**article definit**, davant d'un nom substantiu, serveix, dins les llengües que en tenen, per a designar que parlem, no d'un ésser o objecte qualsevol, sinó d'un o d'uns éssers determinats. Així: *He visitat EL palau* (això és, un palau determinat a què ens referim, i no un palau qualsevol).

132.—Les formes de l'*article definit* són idèntiques a certes formes del pronom. Els articles són pronoms que han perdut llur força pronominal, i ja no serveixen per a substituir el nom sinó sols per a acompanyar-lo, i sovint determinar-lo en la forma que havem vist.

L'article definit té generalment per al masculí la forma **el** a les contrades del català oriental i **lo** a la majoria del parlar occidental. Aquesta darrera era la forma més usual de la llengua antiga; la pròpia del català literari modern és **el**.

La forma femenina de l'article davant els noms femenins és **la**.

Els plurals respectius de *el*, *lo* i *la* són: **els**, **los** i **les**.

133.—Les formes del singular poden reduir-se a l' davant un mot que comenci en vocal o *h*. Ex.: *l'avi*, *l'eina*, *l'institut*, *l'illa*, *l'ombra*, *l'opinió*, *l'huracà*.

Escriurem, però, *el iode*, per tractar-se d'una *i* consonant.

EXCEPCIÓ: Davant els mots femenins que comencen en *i* o *u* feble, precedida o no d'una *h*, cal emprar l'article *la* (sense apòstrof). Ex.: *la Isabel*, *la unitat*, *la hisenda*, *la humanitat*. També cal posar *la* davant *host*, *ira* i *una* (hora del rellotge), davant de les vocals: *la e*, *la u*, i davant certs noms amb el prefix *a*, com *la anormalitat*, *la asèpsia* (per tal de diferenciar-los a la pronunciació de *la normalitat*, *la sèpsia*).

134.—Dins algunes regions de la costa nord i a Mallorca el poble conserva la forma antiga de l'article definit *es*, masculí, i *sa*, femení, amb els plurals respectius *ets* i *ses*.

Vegeu els exemples següents del dialecte blanenc que el contista Joaquim Ruyra posa en boca dels seus personatges: «Sóc *es* noi de *s'*espardenyner». — «Xucla *s'*oli de *ses* llànties i sent venir *sa* mort. Tres dies abans de morir *es* meu oncle va cantar tota *sa* nit a *sa* xemeneia de casa, ella, *sa* mala bruixa». — «No sé per què *s'*hi ha d'embolicar en coses d'home un neulim de criatura, que encara necessita que *sa* mainadera el duga a coll. Uix! A cada quatre passos se li nuen

ses canonades de sa freixura i li fan figa *ets* tendrumets». — «Se lleva a ses negres de nit i a qualsevol hora que aneu as (a es) collet, ja me l'hi trobareu segut as peu *des* (de es) ram bufant-se *ets* dits i comptant estrelletes». — «És una porbrica que ha perdut sa bossa *dets* (de ets) diners.»

Vegeu així mateix una mostra del parlar popular mallorquí en aqueix paràgraf de *Rundayes mallorquines* transcrites per Mn. Antoni M.ª Alcover: «Sortint de Manacor *pes* (per es) camí de Tortoa, a la dreta, troben s'hort *des* Gabre, on (quan *ets* animals parlaven com ara ses pedres) capllevava un hortolà que nomia Pere, tan xalest i deixondit que al mateix Barrufet en persona hauria feta sa garangola».

A Mallorca usen, encara més, la forma d'article masculí *so*, plural *sos*, davant de certs complements verbals preposicionals. Ex.: «Han vingut amb *so* tren».

Exercicis (§§ 132, 133)

Posar en singular els mots següents amb l'article corresponent, i destriar-los en cinc llistes, totes les quals constaran d'un mateix nombre de mots:

- 1.ª, de mots amb l'article masculí *el*.
- 2.ª, de mots amb l'article masculí *l'*.
- 3.ª, de mots amb l'article femení *la*, segons la regla general.
- 4.ª, de mots amb l'article femení *l'*.
- 5.ª, de mots amb l'article femení *la* davant *i* o *u* febles.

els pares, els senyors, les dones, les històries, els homes, els usos, els gossos, les intelligències, les ortigues, les angines, els herois, les cases, els compassos, les pomes, les aigües, les unions, les oques, les il·lusions, els minyons, els himnes, les olles, les teles, les croses, els elefants, els plats, les hisendes, les cordes, les instàncies, els ulls, les humitats, les eines, els aires, les fonts, les hòsties, els savis, les reixes, els hisendats, els papers, les urnes.

ARTICLE NEUTRE

135.—L'article masculí singular algunes vegades, en lloc de precedir un nom substantiu, precedeix un *adjectiu*, o un mot d'una categoria qualsevol pres dins el sentit substantivat, o *tota una oració*, començada pel relatiu *que*. Exemples :

No distingeix el bo del dolent (això és : *allò que és bo d'allò que és dolent*).—*El millor que pots fer és deixar-ho estar* (això és : *la cosa millor que pots fer...*).—*Ja sé el com i el què*.

Fes el que et sembli.—*Per fi es decidí a parlar : era el que volíem*.

L'article usat en aquests casos és anomenat **neutre**.

Com veiem, l'*article neutre*, o sia el que precedeix un mot substantivat o la conjunció *que*, té en català la mateixa forma de l'*article masculí*.

136. — A les contradetes on l'article masculí singular té la forma *lo*, presenta també la mateixa forma per al neutre Així diuen : *Lo millor que pots fer. Fes lo que et sembli*.

És un costum reprovable el d'emprar dins un mateix parlar la forma *el* per al masculí i *lo* per al neutre, imitant en això la distinció que fa la llengua castellana i que la nostra no ha fet mai d'una manera espontània.

Ja havem vist que la llengua antiga emprava *lo* per a tots dos gèneres, però reduïa aquesta forma a *l* formant un tot fonètic amb un mot acabat en vocal. Aquesta forma reduïda és la que després donà, per reforç de la consonant sola, la forma moderna *el*.

Vegeu exemples antics i moderns de la forma neutra :

«Aital treball no solament satisfà a l'*espiritual*, ans encara al *temporal*» (*Eiximenis*).—«l'abaixà de l'altura dels cels al *pregon* dels inferns» (*Eiximenis*).—«així com un lleó afamat, que no guarda res ne sap *el* que es fa» (*Eiximenis*).—«enganyadors e gastadors *del seu* e d'altri» (*Eiximenis*).—«que li fes gràcia e li donàs compliment *del* que tant desitjava» (*Tirant*).—«mas no fareu lo cor ni el poreu subvertir *al* que voleu» (*Tirant*).—«no decerneix lo ver *del fals*» (*Tirant*).—«se creurà de vós tot lo contrari *del* que la vostra llengua manifesta» (*Tirant*).—«fer més *del possible*» (*Tirant*).—«ni t'acumules - idolatries - per frasqueries - de quantes són, - ni *pel* *pregon*, - ni *pel* de fora» (*Roig*).—«Per un diner - molt regategen; - florins barregen - *pel* que volrien; - quant han darien - *pel* que no tenen» (*Roig*).—«Així mateix vos prec caramente hajau a memòria *del* que us ha pregat» (*Carta del segle XV*).—«Jo moriré, i encara - espolsarà el mestral ta negra oliva; - res serà *del* que és ara: - tu sobre el blau penyal romandràs viva» (*Pons i Gallarxa*).—«Fóra només l'ombra del temps que passa, - i la illusió *del* lluny i de l'a prop» (*Maragall*).

137.—L'ús de l'article *el* davant de les oracions començades per *que* pot resultar equívoc. Així l'expressió

va obtenir el que més desitjava

si no és ben aclarida pel context, pot donar lloc a una confusió de sentit; car no podem saber si *el* es refereix a un substantiu masculí (per exemple, *el premi*) o bé vol tenir un sentit neutre (*aquella cosa*). Igualment pot resultar equívoca a les contrades on usen l'article *lo*; car en dir

va obtenir lo que més desitjava

no sabrem si voldrà dir *lo premi que...* o *la cosa que...*

Desfarem l'equívoc substituint l'article pel mot neutre *allò* o per *la cosa*, expressió neutra; així tin-

drem : *va obtenir allò que més desitjava*, o *va obtenir la cosa que més desitjava*.

- 138.— Alguns escriptors moderns prefereixen la introducció de l'arcaisme *ço*, per tal de suprimir l'equívoc, i escriuen : *va obtenir ço que més desitjava*.

Aquesta combinació *ço que*, poc recomanable, per innecessària, dins la llengua moderna, és molt freqüent a la llengua antiga.

«e donà consell a aquells qui dubten en *ço que* no entenen» (Llull).— «ara em content de *ço que* em fa tristura» (Jordi de Sant Jordi).— «Havia gran dolor e despagement de *ço que* son pare feia» (Muntaner).— «ell era vengut aquí per atendre *ço que* havia promès» (Desclos). — «se'n vagen saus e segurs, ab llurs robes e ab tot *ço que* portar-ne volran» (Rei Jaume).

- 139.— Pot considerar-se com una mena d'article neutre la forma *ço*, usada davant de les expressions *del meu, del teu, del llur*, etc. (cast. *lo mío, lo tuyo, lo suyo*). Així es formen *ço del meu, ço del teu*, etc., per a indicar *allò que és meu, allò que és teu*, etc, de què es troben molts exemples a la llengua antiga.

«li acaptaren la sepultura, car no hi bastava *ço del seu*» (Eiximenis).— «E si per malícia vol tenir *ço de l'altre*, fer l'han venir a la cort» (Eiximenis). — «lo duc de Borgonya se n'anà a la sua terra, e lo comte de Foix semblantment en *ço del seu* tornà» (Curial).— «Un bisbe prefcava una vegada e deia que aquells qui donaven *ço del llur* als pobres, que Déus los ho tornava en cent dobleries» (Eximplis).— «despendria de *ço del seu* dos-cents mília escuts» (Tirant).— «No despengam *ço del nostre* sens efecte» (Fauls d'Isop, s. XVI). — «Així que també us serà honra que vengau ab tot *ço del vostre*, encara que més tinguésseu» (Doc. del s. XV).— «estant ell testimoni en *ço de son pare* lo comte» (Doc. del s. XV).

140.—La forma *lo* de l'article masculí és usada arreu de Catalunya dins certes frases fetes, com : *Per lo senyal de la santa creu*; però és també correcte : *Pel senyal...*

141.—La llengua moderna, viciada per certs usos mal imitats del castellà, empra sovint l'article *lo* davant mots que no són pas noms substantius, i dins casos en què el geni de la nostra llengua no el permet. Així dins les següents expressions vicioses :

- a) *no et sabia dir LO avara que era aquella dona.*
- b) *el porter ens dirà LO ocorregut.*
- c) *ara portaran LO altre.*
- d) *m'escriuixeix de pensar LO lluny que és.*
- e) *vina LO més aviat possible.*
- f) *LO admirable d'aquella pintura.*

Totes aquestes frases provenen d'un intent de traduir mot per mot una frase castellana, dins la qual és emprada correctament la forma *lo* de l'article neutre castellà.

El remei per a redreçar aquestes frases dins una expressió catalana genuïna, no és, com fan alguns, de substituir aqueix *lo* per un *ço*, ni tampoc per la forma d'article *el*, traducció catalana de *lo*; car aquestes frases no són correctes ni dins les contrades que usen la forma d'article *el*, ni dins les que usen la forma *lo*. L'única solució bona és construir-les segons girs adients amb el geni de la nostra llengua. Elles seran ben girades segons les respectives expressions següents :

- a) *no et sabia dir COM era d'avara aquella dona.*
- b) *el porter ens dirà EL QUE HA ocorregut.*

c) *ara portaran ALLÒ altre, o portaran LES altres COSES, o portaran la resta.*

d) *m'escriuixeix de pensar COM és DE lluny.*

e) *vina AL més aviat possible.*

f) *EL QUE és admirable d'aquella pintura, o EL QUE TÉ D'admirable aquella pintura.*

Exercicis (§§ 135, 138, 139, 141)

De les clàusules següents, esmenar degudament les que tinguin un *lo* incorrecte, o que sense ésser-ho absolutament ho sigui dins el llenguatge literari modern.

1. No sap lo que es diu. — 2. Tot lo que hem vist us ha agradat molt, però encara és millor lo que heu de veure. —
3. Després de lo succeït no hi ha manera d'arranjar-ho. —
4. No creguis res de lo que et digui. — 5. És de lo més bonic que hi ha. — 6. No es pot concebre lo deixat que anava. —
7. Lo més admirable de tot era la seva llestesa. — 8. Demà et doldrà lo que ara has dit. — 9. Si només despens de lo teu, ningú no et farà cap retret. — 10. Lo lleig que eral —
11. Lo més terrible és lo mal arreglada que estava la carretera. — 12. Lo més tard seran les nou quan començaran. —
13. Lo cert és que no va saber contestar a lo exposat per ell. — 14. Això és lo que em sap més greu. — 15. Ja podeu pujar de peus damunt de lo afirmat per ell. — 16. No us podeu imaginar lo trista que era aquella cerimònia.

ADJECTIU

142.—Hi ha dues menes d'**adjectius**: QUALIFICATIUS i DETERMINATIUS.

ADJECTIU QUALIFICATIU

143.—L'*adjectiu qualificatiu* expressa una qualitat dels éssers o objectes. Ex.: *nen* EIXERIT; *casa* BAIXA.

144.—Hi ha dues categories d'adjectius qualificatius. Els uns tenen una forma de femení distinta de la forma del masculí; s'anomenen **adjectius de dues terminacions**: *bonic, bonica* (*moble bonic, cara bonica*); *llarg, llarga* (*carrer llarg, cinta llarga*). Uns altres que sense canviar de forma s'apliquen indistintament a noms masculins i femenins; són anomenats **adjectius d'una terminació**. Ex.: *fàcil* (*treball fàcil, lliçó fàcil*); *elegant* (*vestit elegant, senyora elegant*).

145.—Els adjectius de dues terminacions fan el femení en *-a*; els acabats en vocal forta, en *-na*; els

acabats en *au, iu, ou*, canvien *u* per *v*, per regla general abans de la *a*; els en *eu* solen fer-ho en *ea*.
 Ex. : *prim, prima; eixut, eixuta; savi, sàvia; rodó, rodona; serè, serena; fi, fina; comú, comuna; nou, nova; blau, blava; viu, viva; hebreu, hebrea.*

Els femenins de *boig, roig, mig* i *lleig*, són *boja, roja, mitja* i *lletja*. El de *nul* és *nulla*. El de *tranquil* és *tranquilla* o *tranquilla*, indistintament.

ADJECTIUS D'UNA TERMINACIÓ

146.—El català posseeix un gran nombre d'adjectius d'una sola terminació, a molts dels quals, en el llenguatge corrent, és donada indegudament una forma diferent per al femení, que cal evitar.

Són **adjectius d'una terminació** :

a) Els acabats en *aç, iç, oç*; com *capaç, feliç, veloç*.

b) Els acabats en *al fort, el fort* i *il fort* o feble; com : *general, cordial; cruel, fidel; civil, humil; hàbil, dècil*.

EXCEPCIONS : *mal, mala; pararel, pararella; tranquil, tranquila; juvenívol* i tots els acabats en *ivol*.

c) Els en *ar*; com *vulgar, circular, familiar*.

EXCEPCIONS : *car, cara; clar, clara; avar, avara; rar, rara*.

Dels acabats en *or*, només són d'una terminació *bicolor, tricolor, unicolor* i *multicolor*; els comparatius *millor, pitjor, major* i *menor*, i els acabats en *-erior*, com *superior, interior...*

d) Els en *ant* i *ent*; com *semblant*, *constant*; *prudent*, *evident*.

EXCEPCIONS: Són de dues terminacions, *sant*, *atent*, *content*, *lent*, *calent*, *dolent*, *valent*, *cruent* i els terminats en *-lent* (en castellà terminats en *-lento*), *opulent*, *violent*...

e) Els acabats en vocal neutra són gairebé tots d'una sola terminació, i s'escriuen amb *e* final. Exemples: *amable*, *doble*, *cèlebre*, *terrestre*, *feble*, *simple*, *illustre*, *jove*, *insigne*, *informe*, *fúnebre*, *probable*, *rude*, *possible*, *bilingüe*.

N'hi ha, però, uns pocs que s'escriuen amb *a* final. Els principals són: *hipòcrita*, *agrícola*, *nòmada*, *indígena*, *idòlatra*, *iconoclasta*, *idiota*, *homicida*, *belga*, *celta*.

Els adjectius que tenint vocal neutra final són de dues terminacions (és a dir, que s'escriuen amb *e* en el masculí i *a* en el femení), són els següents:

els acabats en *-cte*: *docte*, *directe*, *correcte*...

els acabats en *-pte*: *apte*, *inepte*, *corrupte*...

els acabats en *-ple*: *duple*, *triple*, *quàdruple*...

els acabats en *-gne*: *digne*, *benigne*, llevat *insigne*...

i els mots:

afille, *agre*, *altre*, *ample*, *aspre*, *còmode*, *culte*, *destre*, *esquerre*, *improbe*, *integre*, *lledesme*, *llefre*, *magre*, *negre*, *neutre*, *nostre*, *omnímode*, *pigre*, *pobre*, *probe*, *prompte*, *pulcre*, *rèprobe*, *sacre*, *sinistre*, *tendre*, *vague*, *vernacle*, *vostre*, *uni-valve*, *bivalve*.

f) Els mots *gran*, *suau*, *breu*, *lleu*, *greu*, *màrtir*, *púber*, *sublim*, *afí*, *àrab*, *mat*, *partíci*p.

147.—Cal tenir present que en castellà hi ha també aquestes dues categories d'adjectius, i que en els

dos idiomes es corresponen generalment els d'una mateixa categoria.

Hi ha, però, algunes excepcions: les principals són: *ferm*, *fort*, *inert*, *covard*, *verd*, *trist*, *agrest*, *cortès*, *gris*, *dolç*, *calent*, *pòbre*, que són de dues terminacions en català i d'una en castellà; *rude*, que és d'una en català i de dues en castellà.

«la tua real *elegant* senyoria, afabilíssima reina» (*Tirant*). — «Una filla haguí, apellada Manto, qui en nigromància e altres arts per los catòlics reprovades, no fo [fou] *menor* que Medea» (*Metge*). — «Júpiter, dix [digué] que molt *major* era la luxúria de la fembra que de l'hom» (*Metge*). — «mas tu més *cruel* que lleó famejant» (*Tirant*). — «nat en lloc *agrest* e pobre, fou pastor en son jovent» (*Collacions*). — «Que els hòmens *rudes* e viciosos deuen ésser nombrats en nombre de les bèsties e no d'hòmens» (*Canals*). — «Vós, dona *cortesa*» (*Masdovelles*). — «apar que senyor que no serva sa llei, no aprova sa llei, ans la tinga per *nulla*» (*Eiximenis*). — «e romangueren los sants e virtuosos braços tots *nus*» (*Eximplis*).

Exercicis (§ 146)

a) Destriar en dues llistes els *adjectius qualificatius* dels fragments següents, segons siguin d'una *terminació* o de *dues terminacions*, expressant-los en la forma del masculí i singular.

» Clara coneixença he que molt són estat prolix en mes paraules. E per tal, jatsia que moltes altres virtuosos dones m'acórreguen, conclouré breument en la regina dona Maria, ara regnant; no gens per tal que ella meresca ésser darrera per menoritat de virtuts, mas per dar-li'n avantatge e honor. Ella serà la clau que tancarà l'obra, e lo signe posat a la fi del rerascrit, e lo segell autoritzant complidament a aquell. Tantes són les virtuts de què la poria dignament lloar, que no sé on començ; però, per tal com darrerament he feta menció de conjugal amor, vull-hi ajustar ço que en fall.

Alguns poetes fan gran festa de la cordial amor, que Pe-

nèlope hagué a Ulixes, marit seu, per tal com en sa llonga absència no l'oblidà, dient que null temps prendria altre marit, posat que el seu jamai no tornàs, car muller d'Ulixes volia morir. Assats li mostrà gran amor, a mon juí, mas sens comparació fo molt més aquella que la propdita reina mostrà haver al senyor rei, car no solament li recordà contínuament d'ell, mentre trigà per llarg temps subjugar ab extrems perills de sa persona lo regne de Sicília, e l'esperà mig vídua, e, segons comuna opinió, ab temerosa esperança de no veure'l jamai; ans per sostenir e socórrer a aquell, vené tot quant havia e li tramès gran esforç de gent d'armes e molta moneda, romanent ella e vivent, considerat son estament, ab gran inòpia e fretura.» (De *Lo Somni*, de Bernat Metge).

«El blau del cel era moll, tendre, intensíssim. El sol, ja força baix, cairejava de grogues lluentors les cases del Mercadal. Les teulades resplendien com vidrim. Vagarosos reflexos irisats aclarien ça i lla les ombres amb llur delicadíssima lluminària. El carrer de Ciutadans començava a fosquejar; però a la plaça del Vi l'aire era tan diafànic, tan impregnat de claror, que la vista no perdia cap detall... ni una volva, ni una esquerda, ni un gra de sorra.

No passava quasi ningú; un senyor vell amb un paraigua sota l'aixella; una minyona de servei amb una ampolla a la mà; dos capellans que es passejaven per sota les voltes; poca gent més. Els balcons eren deserts. Els pardals piulaven i xerrotejaven sorollosament per damunt de les teulades invisibles. De tant en tant, alguna de llurs ales apareixia esvalotadament per defora dels ràfecs. En l'aire, enmig del cel, a una profunditat immensurable, un ocell,... tal vegada la primera oreneta,... daurat de sol, immòbil en un punt, aletejava. O l'interessant solitari! Era un puntet viu que palpitava isòcronament amb el meu cor... i es diria que fos el cor, el centre vital del món aeri. Ell i jo ens confoníem en un mateix ritme harmònic; i bevíem la mateixa llum, les mateixes blavors puríssimes i les mateixes exhalacions de la terra i de l'aigua i de les plantes amables. I em plaia que fos així. I ara mireu quina sensibilitat més estranya la meva: fins i tot vaig entendre-me i emocionar-me.» (De *El primer llustre d'amor*, de J. Ruyra).

b) Alterar cadascuna de les frases següents, substituint el nom masculí que hi figura per un de femení que hi tingui poca o molta relació. (MODEL: *Menjo el peix molt fresc. Menjo la vianda molt fresca.*)

1. El meu germà està content. — 2. Ha tingut un gran pensament. — 3. És un noi molt humil. — 4. El meu cosí és audaç i atrevit. — 5. És un solemne disbarat. — 6. Hem anat a saludar el nostre insigne president. — 7. El resultat ha estat nul. — 8. S'ha aplicat a un treball constant. — 9. No hi ha un home més prudent que ell. — 10. Compra'n mig quilo. — 11. Trobo aquest paràgraf molt fàcil d'entendre. — 12. Que és lleig aqueix capell! — 13. Portava un vestit blau. — 14. En Joan no és capaç d'això. — 15. Aquest mecanisme és ben potent. — 16. Era un període virulent. — 17. Bèlgica és bilingüe. — 18. Deia l'Artemi: jo no en sóc digne.

PLURAL DELS ADJECTIUS

148.—Els adjectius fan el plural seguint les mateixes regles que els noms substantius.

Noteu que els d'una terminació en *aç, iç, oç*, tenen una sola forma al singular, però dues al plural; així, *audaç* fa *audaços* al plural masculí i *audaces* al plural femení.

Noteu també els plurals de *cru, nu* (femení, *crua, nua*), que són *crus i nus* (i no, com fan alguns ben impròpiament, *crusos i nusos*) i els de *gras, gros* i *espès*, que són *grassos, grossos* i *espessos*.

ADJECTIUS DETERMINATIUS

149.—Els *adjectius determinatius* són mots que limiten l'extensió dels substantius sense qualificar-los. Així, en *els meus vestits* l'abast del mot *vestits* ha quedat limitat als vestits que són meus, però no diu com són. Els adjectius determinatius poden ésser: *demonstratius*, *possessius*, *numerals*, *quantitatius*, *indefinites*, *relatius* i *interrogatius*.

DEMONSTRATIUS

150.—Els *adjectius demostratius* són: **aquest**, **aqueix** i **aquell**. Tots són de dues terminacions, tant per al singular com per al plural. Ex.: *aquest* carrer, *aquesta* casa, *aquests* nois; *aqueix* càntir, *aqueixa* muntanya, *aqueixes* escales; *aquell* riu, *aquella* riera, *aquells* rierols.

Aquest expressa proximitat a la persona que parla o escriu, i *aqueix* proximitat a la que escolta o rep l'escrit. Així, si un barceloní escriu a un gironí dirà *aquesta ciutat* si es vol referir a Barcelona, i *aqueixa ciutat* si es vol referir a Girona.

La llengua moderna confon sovint els dos demostratius *aquest* i *aqueix*; però els bons escriptors s'esforcen a restablir l'ús propi de cadascun, sobretot dins passatges on de l'ús indistint podria sobrevenir una confusió de sentit.

Respecte a la forma de plural *aquests*, cal tenir present

que, dins la llengua parlada, perd la primera s; així mateix es perd la s del singular davant els noms començats en consonant. Així diem : [aquet] carrer [aquets] carrers, [aquets] estris; però cal escriure: aquest carrer, aquests carrers, aquests estris.

Exercicis (§ 150)

Substituir les sèries de punts per l'adjectiu demostratiu que correspongui, dins els fragments epistolars següents :

1.—Si voleu que us declari tot el meu pensament, us he de dir que vós sou .... persona que m'ha fet deixar la meva terra per venir en .... on vós viviu.

2.—Us adreço .... lletra a la casa del vostre cosí, on sé que vivíeu ara fa un any. Si ja no fóssiu en .... casa, el vostre parent serà tan amable de fer-la arribar a les vostres mans; car .... ciutat on residiu no és tan gran que no hi hagi manera de trobar-vos, més coneixent .... gran afecte que sempre heu mantingut envers el vostre cosí.

3.—Us prego que vulgueu parlar amb .... senyors que ja coneixeu per dir-los que la setmana entrant deixaré .... meva estada per traslladar-me en .... ciutat, on tindrem la satisfacció de reprendre .... partides d'esport que tant ens delitaven.

4.—El minyó que us portarà .... lletra és un meu nebot, al qual podeu respondre de paraula sobre totes .... demandes que us faig referents a les coses que s'esdevenen en .... vila. De passada .... mateix minyó us podrà informar d'allò que ací passa i que té un xic pertorbada momentàniament la dolça tranquil·litat d'.... tros de món en què vivim com a aïllats, per bé que entre la solitud d'.... masia i la vida generalment pacífica d'.... vila no es comptin de distància geogràfica sinó .... vint quilòmetres.

5.—Rebudes les mostres de les cartolines de la casa Bordàs d'.... ciutat que m'enviares, les he confrontades amb .... de què et parlava i que em foren proporcionades per un comerciant d'.... plaça. Reconec que les teves són superiors a

aqueixa
aquesta
quella
queixa
quell
queixos
questa
queixa
quelles
queixa
quella
queixa
quelles

les meves en qualitat; ...., però, són més pròpies que .... per a l'objecte a què van destinades. Quan tornaràs en .... poble, on t'espero amb ànsia, en parlarem detingudament i prepararem les colleccions amb .... calma tan necessària que tu no assoliries mai dins .... Babilònia en què et bellugues.

POSSESSIUS

151.—Els *adjectius possessius* són : **meu, teu, seu, nostre, vostre, llur.**

Meu, teu i seu són de dues terminacions tant en singular com en plural; *nostre i vostre* tenen dues terminacions al singular i una al plural; *llur*, que equival, i és encara preferible, a *seu*, quan la cosa posseïda és de més d'un posseïdor, només té una forma al singular i una al plural.

Meu, teu, seu, nostre i vostre anteposats al nom que determinen, han d'anar sempre precedits de l'article. *Llur* no sol portar article al davant. Tractant-se d'aquest adjectiu, és preferible usar-lo sense article, o bé darrera el nom determinat.

152.—Equivalent a *el meu, el teu i el seu* respectivament, hi ha els **adjectius possessius febles** *mon, ton, son*, amb les formes de femení *ma, ta, sa* i les formes dels plurals respectivament *mos, tos, sos; mes, tes, ses*. Són usats dins el llenguatge parlat gairebé exclusivament amb alguns noms de parentiu.

Cal anar amb molt compte en l'aplicació del possessiu *llur*; és una errada corrent emprar-lo davant éssers o objectes pertanyents a un sol posseïdor. El *llur* sols està ben usat quan els posseïdors són més d'un. Així està mal usat dient :

aquest senyor viu de llurs rendes; però està ben usat dient :
aquests germans malgasten llurs rendes.

EXEMPLES :

El MEU pare, la MEVA mare, els MEUS germans, les MEVES ties; el llibre TEU, la feina TEVA, els TEUS diners, les cases TEVES; el SEU pa, la SEVA voluntat, en Ramon i els SEUS amics; MON pare; TES germanes; en Joanet i SON avi; el NOSTRE patrimoni, la NOSTRA casa, els NOSTRES diners, les NOSTRES llars, el VOSTRE lloc, la VOSTRA ciutat, els VOSTRES seients, les VOSTRES claus; aquests nois i LLUR mare, demà acabaran les tasques LLURS.

«¿Qui és que no haja oït com en Lacedemònia les mullers d'alguns presos e condemnats a mort, per tal que poguessen estorçre [alliberar] llurs marits, entrassen de nits en la presó per excusa de prendre llur comiat; puis, despullades les vestidures, faeren-les vestir als dits marits llurs, los quals, fenyents [fingint] espècie de dolor, ab los caps coberts eixiren de la presó e fugiren?» (*Metge*). — «E feta llur reverència, anaren a prendre comiat de l'Emperadriu» (*Tirant*) — «recers en què les foques un jorn s'enterrossaren, - i agulles on penjaven llur niu los aligots» (*Verdaguer*). — «Cada gota de rosada - té son arc de Sant Martí, - cada ocell sa refilada, - cada palau son jardí» (*Verdaguer*).

Exercicis (§§ 151, 152)

a) Substituir les frases *en cursiva* per un *adjectiu possessiu* adient :

1. La casa és *d'en Ramon i del seu germà*. — 2. Em refereixo a aquell minyó que és tan amic *de tu i del teu cosí*. — 3. Aquesta ploma ahir era *d'en Pere*, però ara és *de mi*; car me l'ha regalada. — 4. He sentit dir elogis *de tu i de la teva germana*. — 5. Aquests instruments són més perfeccionats que els *de l'oncle Josep*. — 6. La il·lusió *d'en Feliu* era que els seus oncles el mantinguessin en la confiança *d'ells*. — 7. Aquesta és la tasca *de nosaltres*. — 8. He vist la professora *de tu i de les teves germanes*.

b) Destriar de les frases següents les que tinguin

llur ben usat, de les que el tinguin mal usat, i corregir aquestes darreres :

1. El carboner estava lliurat a les tasques llurs. — 2. Aquells homes complien llur dura missió de bon grat. — 3. En Joanet i la Lluïseta han anat a passeig acompanyats per llur germà gran. — 4. Eren ben coneguts com a intrigaires; tothom coneixia els maneigs llurs. — 5. Feia festa amb el permís de llur cap d'oficina. — 6. Llur cap va caure damunt el de la seva germana i llurs llàgrimes es barrejaren.

NUMERALS

153.—Els *adjectius numerals* poden ésser : *cardinals*, *ordinals*, *partitius* i *collectius*.

154.—**Numerals cardinals** : anomenen simplement els nombres; són tots invariables llevat d'*un* i *dos*, que fan el femení *una* i *dues* (no *dugues*) i *cent* que fa el plural *cents*, *centes*. Heus-en aquí la sèrie :

un; una	setze	trenta-un; -una
dos; dues	disset	trenta-dos; -dues
tres	divuit	trenta-tres
quatre	dinou	quaranta
cinc	vint	cinquanta
sis	vint-i-un; -i-una	seixanta
set	vint-i-dos; -i-dues	setanta
vuit	vint-i-tres	vuitanta
nou	vint-i-quatre	noranta
deu	vint-i-cinc	cent; cents, centes
onze	vint-i-sis	dos-cents; dues-centes
dotze	vint-i-set	quatre-cents; quatre-centes
tretze	vint-i-vuit	mil
catorze	vint-i-nou	milió
quinze	trenta	bilió...

Un, usat com a nom del primer nombre natural, és *u*.

Cal advertir que el guionet dins els numerals sols és usat per als compostos de desenes i unitats i per als que expres- sen un cert nombre de centenes. Així, el nombre 35728544 serà transcrit : *trenta-cinc milions, set-cents vint-i-vuit mil, cinc-cents quaranta-quatre*.

155.—Numerals ordinals : expressen ordre i, llevat dels quatre primers, que tenen forma pròpia (*primer, segon, tercer* o *terç, quart*), es fan afegint al cardinal corresponent la terminació *-è*. Tots tenen masculí, femení, singular i plural. Ex. : *primer, primera, pri- mers, primeres; quart, quarta, quarts, quarts; cin- què, cinquena, cinquens, cinquenes; vuitè, vuitena; desens, quinzenes, trentens; quaranta-cinquè...*

En lloc de *cinquè*, podem dir *quint*.

156.—Numerals partitius : expressen part o fracció de la unitat. Són idèntics als ordinals, i per tant es formen del cardinal mitjançant l'addició de la termi- nació *-è*. Noteu que hi ha la forma especial *mig*; que de *terç* i *tercer*, sols s'usa *terç* com a partitiu, i que en lloc de *desè, centè* i *milè*, hom usa habitualment *dècim, centèsim* i *millèsim* amb *s* sonora (no *cen- tèssim* i *millèssim*, amb *s* sorda i *ss*).

És un mal ús, on no havem de caure, de formar els ordinals i els partitius afegint la terminació [*-au*], en lloc de *-è*. No direm, doncs, p. e. [*octau*], sinó *vuitè*, ni [*vint-i-dosau*], sinó *vint-i-dosè*.

Direm, però : un llibre *en octau* (del llatí *in octavo*) per designar un format que té per mida la vuitena part d'un full normal del paper.

Per a designar els intervals musicals, hom usa els

llatinismes *quinta*, *sexta*, *sèptima* i *octava*, i no és gens recomanable d'usar en aquest cas la forma pròpia dels ordinals. Així direm : *la setena simfonia de Beethoven*; però : *un acord de sèptima*.

«E diu que la guineu respòs [respongué] que cant hi ha de diverses maneres, car algun cant hi ha qui s'apella *quinta* e *octava*» (*Eiximenis*).—«La *cinquena* carrera, lo Gran Conestable l'encontrà tan bravament, que de la sella lo féu sortir» (*Tirant*).—«Era fadrí - jove lo mort - e, per sa sort, - *vint-i-cinquè* - marit dels que - hagut havia» (*Roig*).—«per tan poc aconseguís repòs de la *setena* part del temps, ço és, d'un dia de cascuna setmana» (*Eiximenis*).

157.—Numerals col·lectius : expressen un nombre divers d'objectes, pres com a unitat. Ex.: *centenar*, *miler*, *parell*. S'usen també com a col·lectius, els femenins dels partitius. Així : *dues dotzenes de taronges*, *una vintena d'anys*, *deu desenes fan un centenar*.

Exercicis (§§ 154 a 156)

Escriure amb lletres les expressions numèriques següents : $5 + 8 = 13$; 4 vegades 11 són 44; 37 duros són 185 pessetes; 102 taronges són 8 dotzenes i $\frac{1}{2}$.

Visc al número 222, 5.e pis, 3.ª porta.

El capítol XIXe és molt interessant.

24e — 57e — 88e — 114e — 333e.

Des de la 7.ª cadira.

Els senyors Gambusí han estat els 7.^{ens} d'arribar.

$\frac{5}{4}$	$\frac{1}{5}$	$\frac{12}{17}$	$\frac{36}{37}$	$\frac{125}{468}$	0,34	0,028	0,2
---------------	---------------	-----------------	-----------------	-------------------	------	-------	-----

52603	1934	0,0011	0,808	0,00027	47216598,0503
-------	------	--------	-------	---------	---------------

QUANTITATIVUS

158.—Els *adjectivus quantitativus* expressen quantitat sense precisar-la. Són : *quant, molt, tant* i *poc*, de dues terminacions, així al singular com al plural; *bastant* i *gaire*, que sols tenen una terminació per al singular i una per al plural; *més, menys, massa, força, que, gens* i *prou*, invariables.

No són gens recomanables les formes femenines *bastanta* i *bastantes*, que alguns empren.

EXEMPLES :

quant paper! *quanta* feina! *quants* llibres vols? *quantes* noies!; *molt* paperam, *molta* terra, *molts* senyors, *moltes* coses; té tant *talent* com ella, *tanta* colla que són, *tants* dies, *tantes* setmanes; pren *bastant* aliment, beu *bastant* d'aigua, té *bastants* llibres; hi ha *poc* menjar, *poca* vianda, *pocs* conills, *poques* gallines.

vols *gaire* cordill? *gaire* llana? *gaires* fesols? *gaires* verdures?

més pa, *menys* carn; *massa* paper, *massa* cançons; *força* feina, *força* diners; *que* gent!; *que* dones!; si et queda *gens* de paper, guarda'l; no tindrè *prou* fil; ja té *prou* trifulgues.

159.—Tots aquests *quantitativus*, llevat *massa, força* i *que*, poden usar-se seguits de la preposició *de*. Ex. : *molta de gent, quanta de feina, tants de llibres, prou de pa, bastant d'aliment.*

Noteu que, encara que *prou, massa* i *força* facin sovint en el llenguatge parlat els plurals *prous, masses* i *forces*, han de deixar-se invariables.

«Tant és covinent e *bastant* la fermança, que culpables seríem si la refusàvem» (Llull).—«tantes que serien *bastants*

a desconfir tot lo món» (*Curial*).—«en aquest temps que vós ireu a parlar ab Tirant, io replegaré los *més* diners que poré» (*Tirant*).—«E a penes n'ha passada una barcada, lleixa-la [la deixa] a la riba entre *molta* sutzura» (*Metge*).—«sense *gaires* feits [fets] d'armes» (*Boades*).—«ab grans batents que penjaven, e com *gens* de vent feia, tots se marejaven» (*Tirant*).—«*Quantes* solemnitats penses que sien servades...?» (*Tirant*).—«Car en una batalla se llig [llegeix] que són estats vencedors los cristians, en altra los infels; en una los *més*, en altra los *menys*» (*Canals*).

INDEFINITS

160.—Els anomenats *adjectius indefinits* determinen el nom al qual s'ajunten, amb el mínimum de precisió. Són: *un, algun, tot, mateix* i *cert*, que tenen dues terminacions al singular i dues al plural; *altre*, que en té dues al singular i una al plural; *tal* i *qualsevol* (o *qualsevulla*), que en tenen una al singular i una al plural; *cada* i *cap*, invariables.

Ambdós (fem. *ambdues*) i *sengles* són sempre plurals.

El plural de *qualsevol* és *qualssevol*, i no es distingeix per la seva pronunciació ordinària del singular.

EXEMPLES: *algun* dia, *alguna* tarda, *alguns* diaris, *algunes* pedres; *un* sant, *unes* noies, *tot* el món, *tota* la vetlla, *tots* vosaltres; *totes* quatre mosses; ella *mateixa*, els *mateixos* vestits; *certa* genteta, *certs* escrits; un *altre* llibre, una *altra* classe; uns *altres* tons, unes *altres* mostres; *cada* matí, *cada* tarda; *cap* dia no l'hi trobo; tens *cap* agulla?; *qualsevol* cosa, uns vestits *qualssevol*; *tal* dia, *tal* ocasió.

Respecte a l'indefinit *altre*, cal tenir present que no es pot substituir per *demés*, adjectiu estrany al cata-

là. En lloc de *els demés*, hem de dir *els altres*, o *tots els altres*; i en lloc de *demés* (sense article) cal dir *tots els* o *els... tots*. Així no direm: *vosaltres cantareu i els demés callaran*, sinó, *i els altres o tots els altres, callaran*; *el president i demés senyors de la Junta s'aixecaren*, sinó *el president i tots els senyors de la Junta, o tots els altres senyors de la Junta, o els senyors tots de la Junta, s'aixecaren*. L'expressió *els demés* és usada pels nostres clàssics dins el sentit de *la major part*, com es dedueix dels exemples posats més endavant.

Cal tenir present que *vari*, *vària*, *varis*, *vàries*, és un adjectiu qualificatiu que significa divers, diferent, i que no es pot usar com a adjectiu indefinit. Així hom no dirà: *ho hem vist en vàries escoles*, sinó *ho hem vist en algunes escoles*, o en *unes quantes escoles* i també *a diferents escoles*, o *a diverses escoles*.

«mentre les romanes visqueren pobrament, observaren ab sobirana diligència castedat; tantost que foren riques mudaren les *demés* llur propòsit» (*Metge*).—«occiren los *demés*, e prengueren los *altres*» (*Desclot*).—«Aprés Tirant batejà quasi tots los presoners, per ço com los *demés* eren parents del rei ben acostats» (*Tirant*).—«Jo devise que la batalla se faça a peu, ab camisa de tela de França, ab *sengles* targes de paper» (*Tirant*).—«quants pensaments e quantes *vàries* cogitacions abraçaren aquella dolorosa nit los dos amants» (*Curial*).

«un temps eren teatre i escenari
on la colònia del poder romà
juntava un poble remorós i *vari*».

(Costa)

INTERROGATIUS

161.—Sols hi ha un *adjectiu interrogatiu*, que pot revestir les formes **quin, quina, quins, quines**. Ex. : *QUIN llibre vols? QUINA hora és? per QUINS nois preguntes? QUINES coses t'enduu?*

L'adjectiu interrogatiu pot ésser emprat dins frases dubitatives o interrogatives indirectes, i així mateix dins frases admiratives. Ex. : *No sé QUIN llibre comprar. Ves amb QUINS mitjans podràs realitzar-ho. QUINES flors tan boniques!*

«*quin plaer, quina consolació pot ésser a una donzella que tothom se riga*» (*Tirant*).—«*ni quins reis se senyorejaren en Espanya*» (*Boades*).—«*deu dir als parçoners de quin gran, ne de quines mides, ne de quantes goes lo farà*» (*Costums de Tortosa*).—«*Cavaller, ¿quin mal havets vós que no us llevats de terra?*» (*Curial*).—«*¡E, sancta Maria, dix lo rei, e quins noms!*» (*Curial*).

RELATIUS

162.—Sols hi ha l'adjectiu relatiu **qual**, que s'usa sempre precedit de l'article definit, i pot revestir les formes **el qual, la qual, els quals, les quals**. Recordem que mai no ha d'usar-se sense l'article. Ex. : *He llegit un escrit al diari, EL QUAL escrit caldrà... Donarem una festa a fi d'any, LA QUAL festa consistirà en... Té dues ferides sota de l'ala, LES QUALS ferides són...*

«*e començà a dubtar en sa fe, per lo qual dubte caec [caigué] en molt gran pensament*» (*Llull*).—«*...e ésser tot hom*

qui no sia batejat de pus vil condició que neguna creatura; en la qual vil condició està tot hom qui no sia batejat» (Llull). — «Aquelles costumes eren franqueses que lo poble d'aquella ciutat havia, per les quals franqueses lo rei d'aquella ciutat no podia tenir justícia» (Llull). — «hauries a atorgar que Déu és injust, la qual cosa és impossible» (Metge). — «Per les quals paraules pots veure com justícia principalment guarda al profit de la comunitat» (Eiximenis). — «tenir en comanda rebuda per en Marc Joan, notari de Barcelona, cent cinquanta florins, la qual comanda io he feta dreçar a vós» (Carta del segle XV).

EXERCICIS DE REPÀS

a) Destrieu de les frases següents els adjectius *qualificatius* o *determinatius* que continguin, i separeu aquests darrers en les distintes menes que havem estudiat.

1. El meu nen ha dibuixat unes boniques rotllanes de colors varis. — 2. No sé quines cançons cantarà. — 3. Els altres minyons encara eren més endimoniats que els nostres alumnes. — 4. Que coses que ens ha contat el teu amic! — 5. No té gaires diners, però té molta alegria. — 6. Aquest esport no té els mateixos avantatges. — 7. Amb vint-i-quatre hores del dia, no tenia prou temps per als seus afers. — 8. Quantes persones envejarien la teva sort! — 9. En aqueix escrit no hi ha tantes errades com en el d'aquell minyó. — 10. Ja tenim prou aigua. — 11. Li digué certes expressions ofensives. — 12. Són les mateixes raons que em donà son germà. — 13. No té prou força per a aixecar aquest gran pes. — 14. La nostra criada no sap mai quina hora és. — 15. Alguns dies han venut tota la mercaderia. — 16. Ja ha passat l'examen més difícil de tot el curs, del qual examen estava molt espantat. — 17. Han posat poques cadires i massa tamborets a la sala gran. — 18. Quina poca traça que té el vostre hereul

- 19. Té bastant de gana; cada dia menja amb força delit.
 — 20. No té gaire paciència; el trobareu enfurismat moltes vegades.

b) Substituiu les formes dolentes *demés* i *els demés* per les correctes de l'indefinit català :

1. Tot s'ho emportaven : cassoles, paelles i demés atuells de cuina. — 2. Uns quants restaren : tots els demés havien anat desfilant. — 3. Cadernereres, pinsans i demés moixons. — 4. La senyera del Cercle homenatjat fou saludada per les banderes de les demés societats. — 5. Són invitats els socis i demés persones interessades. — 6. No fou tan solemne com les demés festes de l'any.

c) Corregir les errades que hom pugui trobar en l'ús dels adjectius de les clàusules següents :

1. Dins aquesta aula, hi fa massa de calor. — 2. Aquest estiu he llegit forces llibres. — 3. Ja ha vingut vàries vegades. — 4. He rebut carta de la meva família, en quina carta el pare em diu que no podrà venir aquest mes. — 5. Hi ha més de dies que llonganisses. — 6. No em posis més terrosos de sucre; ja n'hi ha prous. — 7. Era un minyó molt intelligent per a aquests afers, de qual minyó ja t'havia parlat. — 8. Ha volgut explicar masses de coses en tan poca estona. — 9. Ens volia enganyar amb unes excuses qualsevol. — 10. Ha cantat forces de cançons.

VIII

PRONOM

163.—Hi ha diverses menes de PRONOMS: *personals*, *demonstratius*, *indefinites*, *interrogatius* i *relatius*.

PRONOMS PERSONALS

164.—Pronoms personals són els que s'usen per a substituir els substantius, sols o acompanyats d'atributs i complements, en qualsevol de llurs funcions dins l'oració.

165.—El conjunt de formes diverses que prenen els pronoms personals segons l'ofici que fan dins l'oració, substituint un dels seus elements, constitueix llur **declinació**.

166.— Dins la declinació s'anomena **nominatiu** la forma que pren el pronom quan fa de *subjecte*; **acusatiu** la que pren quan fa de *complement acusatiu* o *directe*; i **datiu** la que pren quan fa de *complement datiu* o *indirecte*. Ex.: ELLA (nominatiu) *escriu una lletra*. Agafa una cadira i *dóna-LA* (acusatiu) a l'àvia. *Dóna-LI* (datiu) la cadira.

167.— Els pronoms personals poden ésser **forts** o *accentuats* i **febles** o *inaccentuats*.

PRONOMS PERSONALS FORTS

168. — Els pronoms personals forts són :

jo, mi	<i>primera persona singular</i>
tu	<i>segona persona singular</i>
ell, ella	<i>tercera persona singular</i>
nosaltres, nós	<i>primera persona plural</i>
vosaltres	<i>segona persona plural</i>
ells, elles	<i>tercera persona plural</i>
si	<i>reflexiu de tercera persona</i>

Hi ha encara el pronom **vós**, de segona persona, usat per al singular, i amb el verb en plural com a fórmula de respecte; alguns el substitueixen per **vostè**, amb el seu plural **vostès**, que exigeix el verb en tercera persona.

EXEMPLES : Jo *venia assedegat*.—Treballen per a MI.—Tu *sortiràs demà*.—Mentre **vós** *dineu*, **ELL** *es vestirà*.—**ELLA** *diu que no, però NOSALTRES creiem que si*.—**NÓS**, *bisbe de Vic, ordenem...*—**VOSALTRES** *començareu de seguida*.—Quan **ELLES** *entraran*, **ELLS** *sortiran*.—*Cadascú per a SI*.—Com **VOSTÈ** *vulgui*.

Nós pren la forma *nòs* dins l'expressió familiar *nòs amb nòs*.

169. — Els pronoms personals forts, *usats simplement* fan de SUBJECTE; *precedits de preposició* fan de COMPLEMENTES VERBALS.

EXEMPLES :

Fent de **subjecte** : Jo *tinc set*.—Tu *cantaràs*.—**ELL** o **ELLA** *ho han escrit*.—**NOSALTRES** *no sortirem*.—Si **VOSALTRES** *veniu*, **ELLS** *també vindran*.—**ELLES** *estrenaran vestits nous*.

Fent de **complement acusatiu** : *Crideu-me a MI quan vul-*

gueu alguna cosa.—Digues-ho a ELL primer que tot.—Despatxi'ns a NOSALTRES, que hem estat primeres.

Fent de **complement datiu**: Doni la preferència a ELLS.—A MI no m'agraden els cascavellics, i a VÓS?—Fem aquesta feina per a VOSALTRES.

Fent de **complement preposicional**: Es refereix a MI.—No es recorda de TU.—No pensa en VOSALTRES.—Tots corriem ~~en~~ de-vers ELL.—Ells sortiran abans de VOSALTRES.

Exercicis (§§ 168, 169)

a) Assenyaleu els *pronoms personals forts* de les oracions següents i digueu de quina persona són :

1. Nosaltres portarem el berenar. — 2. Ells treballen ² el matí, però jo treballo tot el dia.—3. Parla de mi amb menyspreu. — 4. Mentre vosaltres parleu amb ell, jo arreglaré la minestra. — 5. Pots anar amb elles a tot arreu. — 6. Vós obrireu els parlaments. — 7. Cada germà treballa per a si. — 8. Ni tu ni ella no podeu deixar-vos de la seva prodigalitat. — 9. Vostè dirà! — 10. «Si manament meu—dix ell—ha lloc en tu, així com solia, jo t'ho man.» (*Metge*). — 11. «Per què a mi no plau ni vull que negú de tots vosaltres entre per mi en la batalla.» (*Rei Jaume*). — 12. «¿Com sabets vós que jo sia digne que vós me façats honor?» (*Llull*).

b) Substituir els elements en cursiva per *pronoms forts*, fent-los precedir, si cal, de *preposició*, i dir quina és la funció llur.

1. En Pere escriu els avisos i *en Pere* mateix els reparteix. — 2. Quan rebi lletra *dels alumnes*, ja l'ensenyaré a *les noies*. — 3. *Tots els qui som ací* treballem al mateix obrador. — 4. Les cosines han tramès un present a l'Oriol, i *l'Oriol* ha fet uns dibuixos per a *les cosines*. — 5. Si veniu *tu i les teves germanes*, ja farem ple. — 6. Jo he fet aquesta feina, doncs és lògic que la paga sigui per a *qui ha fet la feina* i no per *al Silveri*. — 7. Treballen cadascú per a *cadascú mateix*. — 8. Si jo et crido i *Miquel* no contestes, senyal que estàs distret.

c) Substituir els *pronoms* de les tres primeres

frases següents per *substantius*, i els de les restants, per *frases* que facin la mateixa funció sintàctica.

1. *Ell* mai no diu res. — 2. La professora explicava a *elles* tots els detalls de la planta. — 3. *Ella* i jo som de la mateixa edat. — 4. *Vosaltres* podreu passar pel senderó del mig. — 5. Així que arribi, *nosaltres* l'esbrincarem. — 6. Si tu no vols fer-ho que ho faci *ell*.

PRONOMS PERSONALS FEBLES

170. — Els **pronoms personals febles** són monosíl·labs inaccentuats que s'escriuen immediatament davant o darrera el verb formant amb ell un tot fonètic. Són **em, et, es, ens, us, el, la, els, les, li, hi, ho, en**. Molts d'ells poden revestir diverses formes segons la lletra inicial o final del verb que acompanyen. Aquestes formes són :

F o r m e s	de 1. ^a persona		de 2. ^a persona	
	singular	plural	singular	plural
darrera el verb { <i>plena</i> <i>reduïda</i>	me 'm	nos 'ns	te 't	vos us
davant el verb { <i>reforçada</i> <i>elidida</i>	em m'	ens —	et t'	— —

F o r m e s	de 3. ^a persona		neutre	adverbials
	singular	plural		
darrera el verb { <i>plena</i> <i>reduïda</i>	se lo la li 's 'l — —	los les 'ls —	ho —	hi ne — 'n
davant el verb { <i>reforçada</i> <i>elidida</i>	es el — — s' l' l' —	els — — —	— —	— en — n'

DARRERA EL VERB :

a) Quan acaba en consonant o *u*, hom usa les formes **plenes** separades del verb per un guionet. Ex. : *fes-ne, trencar-lo, donin-nos, poseu-vos, mireu-me.*

b) Quan acaba en vocal altra que *u*, hom usa la forma **reduïda** dels que en tenen; per als altres hom usa sempre la forma plena. Ex. : *posa'm, dóna'ns, aixeca't, vendre-us, pondre's, mira'l, banyi'ls, cau-re'n; faci-la, ensenya-li, endreça-les, provi-ho, pensa-hi.*

DAVANT EL VERB :

a) Quan comença en consonant, hom usa les formes **reforçades**, sense guionet. Ex.: *em cou, ens pren, et diu, es posa, el creu, els surt, en compra.* Per als que no tenen forma reforçada, hom usa la forma plena, llevat al plural de la segona persona en què usem *us* en lloc de *vos*. Ex.: *la llença, li cull, les mira; ho sé, hi torna, us porta.*

b) Quan comença en vocal o *h*, hom usa les formes **elidides** per als que en tenen, les reforçades *ens* i *els*, la reduïda *us* i les plenes per als que resten (*li, les, ho, hi*). Ex.: *m'inspira, t'hem acollit, s'ignora, l'entren, n'han dut; ens admira, els honora, us hem acompanyat, us arreplega; li havia posat, les amoi-xa, ho accepta, hi acudirà.*

171. — Tingui's present que el pronom femení de tercera persona *la*, no sol reduir-se a *l'* davant una forma verbal començada per *i* o *u* febles (precedides o no de *h*). Ex. : (referint-se a una dona), *l'acullen, l'honoren, l'insten* (amb *i* forta); però : *la importunen, la inquieten, la humilien, la ultratgen.*

172.—*Els pronoms febles de primera i segona persona* són usats per a substituir indistintament un COMPLEMENT ACUSATIU O UN COMPLEMENT DATIU de primera o segona persona; és a dir: TENEN UNA SOLA FORMA PER A L'ACUSATIU I PER AL DATIU.

EXEMPLES :

Pronoms de primera persona fent de complement acusatiu: *Crideu-ME a les sis.*—*El teu fill EM respecta.*—*El rector m'ha convidat.*—*A les dotze avisa'm.*—*Els companys ENS esperaran a l'estació.*—*Ajuda'NS.*—*Escolteu-NOS.*

Pronoms de primera persona fent de complement datiu: *Vols deixar-ME un llapis?*—*No ENS busquis brega.*—*M'ensenyava la seva col·lecció.*—*Acosta'M el gerro.*

Pronoms de segona persona fent de complement acusatiu: *En Pere T'ha cridat.*—*La teva mare ET busca.*—*Els contraris US volten.*—*Acosteu-VOS a nosaltres.*

Pronoms de segona persona fent de complement datiu: *Després ET sabrà greu.*—*Vols canviar-TE els mitjons?*—*Doneu-VOS les mans.*—*La nena US donarà una galeta.*

173.—*Els pronoms febles de tercera persona* TENEN DIFERENTS LES FORMES D'ACUSATIU I DE DATIU, és a dir usen unes formes per a substituir els COMPLEMENTS ACUSATIUS i unes altres per als COMPLEMENTS DATIUS.

174.— Les formes de l'ACUSATIU són :

<i>masculí singular</i>	el (lo, 'l, l')
<i>femení singular</i>	la (l')
<i>masculí plural</i>	els (los, 'ls)
<i>femení plural</i>	les

EXEMPLES: *Voleu un llapis? Agafeu-LO.*—*Ja EL tinc.*—*Desa'L.*—*No L'amaguis.*—*Veus aquesta llibreta? Mira-LA.*—*No LA toquis.*—*Teniu els diners? Poseu-LOS a la calaixera.*—*No ELS perdeu.*—*Compta'LS bé.*—*Heu llegit totes les lletres? No LES hem llegides totes.*—*Llegiu-LES ara.*

«La comtesa⁸⁹ pres l'anell e alterà's tota com lo véu.» (*Tirant*). — «Lo rei féu fer un vall ample e pregon, en gir de la ciutat, amb mur de terra que el féu fer riba la mar.» (*Desclot*). — «E cella de la barca, quan se foren acostats a l'armada veren-la que paria [semblava] que fos boscatge.» (*Desclot*). — «E així que jo els he donats (*els sous*) al sènyer En Jaume Güell.» (*Carta s. XV*). — «Io, senyor—dix l'ermità—les iré a comprar.» (*Tirant*).

175. — Les formes del DATIU són :

masculí o femení, singular : **li**

masculí o femení, plural : **els (los, 'ls)**

EXEMPLES : *Crida en Joan i dona-LI el berenar.*—*Busca la Maria i posa-LI el davantal.*—*Vénen els nois i ELS ensenyem de llegir.*—*Quan veurem les teves germanes ELS donarem els retrats.*—*Ensenyeu-LOS els presents.*—*Així que arribin les nenes, dóna'LS berenar.*

«E demanam-li quins [quins] ports havia de prop de la ciutat.» (*Rei Jaume*). — «E els pelen (*a elles*) les celles o lo front e los raen amb vidre subtil les galtes e lo coll.» (*Melge*).

Noti's que la forma de datiu plural, comuna al masculí i al femení, és igual a la forma d'acusatiu plural masculí; així es que *els* o *los* podrà representar tant un complement acusatiu com un de datiu, però *les* sols pot representar un complement acusatiu.

176.—*Els pronoms febles de tercera persona* també són emprats per a substituir un PREDICATIU quan aquest és un *substantiu determinat*.

EXEMPLES : *Aquesta noia sembla la secretària del gerent, però no l'és.*—*Eren els teus cosins? No ELS eren.*—*Semblen les veïnes de casa, però no LES són.*

177.—QUAN EL SUBJECTE I EL COMPLEMENT ACUSATIU D'UNA PROPOSICIÓ SÓN UNA MATEIXA PERSONA O UN MATEIX ÉSSER, el verb és dit *reflexiu*, i el complement acusatiu és expressat pel que fa referència a primeres i segones persones, singular i plural, pels pronoms **em, ens, et, us** en llurs diverses formes, i pel pronom reflexiu **es (se, 's, s')** sempre que es tracti de terceres persones, singular o plural, indistintament. Ex.: *Jo m'eixugo. Rentant-ME, m'he esquitxat. A casa ENS llevem a les sis. Ara ells ES pentinen i elles ES miren al mirall. Poden despullar-SE en aquesta caseta.*

Exercicis (§§ 170 a 177)

a) Separar convenientment les següents combinacions de *verb* i *pronom feble*:

I) portala, mireunos, ensenyali, comprantne, fixantte, posihi, acostat, afegeixla, recomanam, entenguinse, cridam, miral, véshi, aixequeros, vigileules, creulos, treguin, ajudal, encaçals, posaho, escriuli, prene.

II) emposo, lacrida, nemprava, enshumiliarem, lideia, enshemtrobat, narreplegaré, semporta, tuneix, lhananimat, emmarejava, endonen, thancradat, laimprimiran, liinflaré, linclouré, ettoca, sensenyoreix, usanomena, hoobriu, mhetret, hianirem, shanepavilat.

b) A les frases següents, tretes dels nostres clàssics, dir si els pronoms febles són de primera o de segona persona, i si fan de complement acusatiu o de complement datiu:

1. «Veritat és que Déus *nos* ha donat aquest fill En Jacme.» (*Muntaner*). — 2. «¿Quines coses *me* portes d'allà on t'he tramès?» (*Tirant*). — 3. «Senyor, si vostra senyoria *me* dona llicència.» (*Rei Jaume*). — 4. «E per açò *nos* van cer-

cant.» (*Tirant*). — 5. «E nós fer-vos hem carta de procuració general.» (*Muntaner*). — 6. «Per què us prec que em vullau prestar les armes que us he demanades, e açò us hauré a gràcia singular.» (*Tirant*). — 7. «Suplic-vos, doncs, senyor, pus no s'hi pot als fer, que em vullats dir qui són aquests dos hòmens qui us acompanyen, car gran desig he de saber-ho.» (*Metge*). — 8. «Entre la vinya e el fenollar,—amor me pres, fe'm Deus amar,—entre sospirs e plorè estar.» (*Llull*). — 9. «Mon palafre m'ha menat en aquest lloc.» (*Llull*). — 10. «Si no m'engan, vós m'havets dit que sots entrat en infern.» (*Metge*). — 11. «Ara no t'enfellesques.» (*Metge*). — 12. «E així jo us he dita cosa dels catalans que és vera veritat.» (*Muntaner*). — 13. «Respon clarament a l'argument e no em mens amb circuïcions.» (*Metge*). — 14. «D'inestimable alegria m'alegre io, mon natural senyor, com vos veig amb tan esforçat ànimo de valerós cavaller.» (*Tirant*). — 15. «Per què us suplique, mon senyor, puix vos só devota, que plàcia a la celsitud vostra fer obrir les portes de la vostra gloriosa habitació a mi, innocent de tal delit, puix vos desige servir, e acceptar-me per serventa, e en lo vostre benaventurat repòs ésser companyona de tots los altres estaments femenils, e acollir-me en la vostra desijada glòria.» (*Tirant*).

c) Escriure per a cadascuna de les clàusules següents, una altra clàusula de sentit equivalent, substituint el complement acusatiu pel pronom feble corresponent.

1. La mare fa el dinar.
2. En Joan posa els llibres al prestatge.
3. La minyona escombra el menjador.
4. Si portes la cadira, arreglaré la cadira.
5. Maria! eixuga les copes.
6. Andreu! crida els alumnes.
7. L'Àngel ja crida els alumnes.
8. Si voleu algun llibre, agafeu algun llibre.
9. No deixis el llapis damunt la taula; desa el llapis.
10. Plegueu els mocadors i poseu els mocadors al calaix.

11. Regava *les dàlies del jardí*.
12. Ja he vist *el llibre nou*.
13. Porta *els teus dibuixos* i ensenya *els teus dibuixos* a aquests senyors.
14. La noia posa *els domassos* al balcó.
15. Deixeu anar *els gossos*.
16. No deixis *el balanci* a fora; entra *el balanci* al rebedor.
17. Mira *la Marial* quin goig que fa!
18. Vols que compri *el diari*?
19. Mireu *el retrat*, però no taqueu *el retrat*.
20. No enganyaràs *la mare* així com així!

d) A les clàusules següents subratllar el *pronom feble* que fa de *complement acusatiu* i dir quina frase representa o substitueix :

1. Deseu-los junts amb els altres barrets. — 2. Que no la vestiràs igual que la seva cosina? — 3. Acabem de rebre lletra d'ell; llegeix-la. — 4. Crida'm a les vuit. — 5. Prenia un dolç i el donava a la seva àvia. — 6. Agafeu el barret i poseu-vos-el. — 7. Tothom et volia veure. — 8. Qui s'embolica amb aquesta gent? — 9. No t'enfadis, home. — 10. Si us acompanya en Pere, anireu ben guiats. — 11. No ens amoïnis i deixa'ns acabar la tasca. — 12. M'he emportat la cartera i l'he deixada al tren; és la segona vegada que la perdo.

MODEL :

1. Deseu-los junts amb els altres barrets.
los = els barrets.

e) Escriure per a cadascuna de les clàusules següents, una altra clàusula de sentit equivalent, substituint el *complement datiu* pel *pronom feble* corresponent.

1. Demà arribaran uns estrangers i vosaltres comprareu per a ells algunes guies de Barcelona. — 2. Trameteu als corresponsals les notes d'aquest mes. — 3. Dóna a mi el got i queda, per a tu, la copa. — 4. Reserva un bon seient per

als convidats. — 5. La Càndida posa a la nena les sabates. — 6. En Miquel renta les mans a ell mateix abans de dinar. — 7. El porter dóna a nosaltres, quan passem, el bon dia. — 8. No posis el plat a taula a les nenes, mentre no estiguin ben assegudes. — 9. He comprat, per a tu, un joc de bitlles. — 10. Demà explicaré a vosaltres una rondalla d'en Comtanaps. — 11. Què vol que digui a vostè? — 12. Això no sembla, a nosaltres, prou enraonat.

f) Subratllar els *pronoms reflexius* de les frases següents i dir quins fan de *complement acusatiu* i quins fan de *complement datiu* :

1. No em posaré el barret. — 2. Avui us haureu de fer el dinar. — 3. En Miquel sempre se'l posa de gairell. — 4. Si em bellugo, em descobriré. — 5. No et destorbis per res. — 6. Vols dir que s'ho creurà? — 7. Quan us rentareu podreu utilitzar aquest rentamans. — 8. Abans em feia la clenxa al cantó; ara em pentino endarrera. — 9. Qui s'ho havia de pensar! — 10. Arregleu-vos els calaixos, que després us els vindré a veure. — 11. Però és possible que no t'hagis dutxat mai? — 12. Oh! no en facis cas, aquest sí que de seguida s'enfila. — 13. Vaig amagar-me darrera unes mates del jardí. — 14. No te la posis, que suaries massa. — 15. No ens vam aturar fins a la dreuera de cal Borni.

PRONOM NEUTRE

178.— El pronom *neutre ho* és emprat per a representar :

a) Un *complement acusatiu* no expressat explícitament dins casos com : *Qui ha deixat això ací? En Pere ho ha deixat.* — *¿Qui sap on viu en Joan? L'Arnau ho sap.* — «*E la guineu qui ho viu, cridà dient així tost après.*» (Eiximenis). — «*Si d'açò em voliets complaure, io us ho grairia molt.*» (Curial).

b) Un *predicatiu* expressat per un *adjectiu* o un *substantiu indeterminat* dins una oració formada amb un dels verbs *ésser, estar, semblar, aparentar*, i anàlegs. Ex. : *Diuen que és molt ric; doncs no ho aparenta.*—*Està disgustat, encara que no ho sembli.*—*¿Sou músic, vós? Sí, ho sóc.*—*Semblen germans, però no ho són.* Als dos primers exemples ho representa respectivament els adjectius *molt ric* i *disgustat*, i als segons, els substantius indeterminats *músic* i *germans*. De vegades hom usa en aquest cas, dins el llenguatge col·loquial, el pronom *-EN* en lloc de *HO*, però aquesta substitució no és recomanable. (*Semblen germans, però no EN són.*)

PRONOMS ADVERBIALS

179.— El *pronom adverbial en*, o una de les seves formes, és usat per a representar :

a) Un *complement acusatiu indeterminat* de qual-sevol gènere i nombre. Ex. : *Tens tinta vermella? No EN tinc.* (Observi's la diferència entre *tens tinta vermella?* i *tens la tinta vermella?* tot fent la resposta corresponent a cadascuna de les dues preguntes).

b) El *substantiu sobreentès que en un complement acusatiu aniria darrera un adjectiu numeral cardinal, un quantitatiu o un indefinit*. Ex. : *Si hi ha seients de segon rengle, compreu-NE dos per a mi.* (El complement acusatiu seria *dos seients*, però com que ometem el substantiu, l'hem de substituir pel pronom *NE*). *Tens gaire feina? EN tinc molta.* (En aquest exemple el complement acusatiu, queda partit pel

verb *tinc*). *Queda algun exemplar de «En Peret»?* No EN queda cap. — «Aquest és lo tresor que dona lo diable, car d'altre no EN pot dar.» (Eiximenis).

c) El substantiu sobreentès que dins un complement directe aniria precedit de la preposició *de*. Ex.: *Quines roses més boniques! Fes-NE un pom per a la mare.* — *De les peres que teniu a la cistella, EN prendré un parell.*

d) Un complement preposicional introduït amb la preposició *de*. Ex.: *L'afer va endavant; n'hem parlat amb l'alcalde (de l'afer).* — *Us heu recordat de la junta d'avui? Sí, estàvem parlant-NE, quan has entrat. EN parlàvem ara mateix (de la junta).* — «*Del que sabeu - mai me'n parreu.*» (Roig).

e) Una determinació circumstancial de lloc introduïda amb la preposició *de*. Ex.: *Si obres l'armari, EN traurem els llibres (de l'armari).* — *Entràvem a la classe a les set i EN sortíem a les nou (de la classe).* — *Quan tu vas a ciutat, ells ja EN tornen (de ciutat).* — «*E, pus gitat me n'haja, doncs me n'ha tret*» (de la ciutat). (Eiximenis).

180. — El pronom adverbial **hi** és emprat per a representar :

a) Un complement preposicional introduït amb les preposicions *a* o *en*. Ex.: *Aquesta feina li vindrà de nou, però ja s'HI acostumarà aviat (a la feina).* — *No oblida la Rosa; sempre HI pensa (en la Rosa).*

b) Una determinació circumstancial de lloc introduïda amb una preposició altra que *de*. Ex.: *Vas a casa el dentista? Jo també HI vaig (a casa el dentista).* — *Obre el calaix; ¹desa-HI els mocadors (al calaix).* —

«així que en la Seu no hi podien pus caber» (Pere III).

c) Un *predicatiu* expressat per un *adjectiu* o un *substantiu indeterminat* dins una oració formada amb verbs com *tornar-se*, *quedar-se*, *presentar-se*, *romandre*. Ex. : *Aquesta tinta no és negra, però s'hi torna a mesura que es va assecant.* — *Jo vaig quedar parat, però ell encara s'hi va quedar més.*

Exercicis (§§ 176, 178 a 180)

a) Escriure per a cadascuna de les clàusules següents, una altra clàusula equivalent, substituint l'element en cursiva (*complement acusatiu neutre*, *predicatiu*, *complement preposicional* o *determinació circumstancial*) pel *pronom feble* corresponent.

I. Complement acusatiu neutre :

1. No puc sentir *això que dius*. — 2. Tot el que has vist, vés i explica *tot el que has vist* als teus companys. 3. — Vols que posem *allò que va portar ton germà* a l'armari? — 4. Fes *això* per mi.

MODEL :

No puc sentir *això que dius* = No ho puc sentir.

II. Predicatiu :

1. Aquesta roba s'ha tornat *lletja* i abans no era *lletja*. — 2. Els còmics que treballen avui són els mateixos que actuen *diumenge*? No són *els mateixos que actuaren diumenge*. — 3. Romangué *ensopit* uns deu minuts? Romangué *ensopit* uns deu minuts. — 4. Veritat que en Pere aparenta *menys anys que no té*. — 5. Son germà és *metge*, però ell no és *metge*. — 6. Sempre es queda *mut*, però avui no es quedarà *mut*. — 7. Encara que la tarda es presenta *rúfola*, no es presenta tan *rúfola* com ahir. — 8. És veritat *això*? No és *veritat*.

MODEL :

Aquesta roba s'ha tornat lletja, i abans no era lletja = i abans no HO era.

III. Complementes preposicionals :

1. El meu germà es dedica a la venda de colonials. — 2. Si s'entossudia en alguna cosa, ningú no era capaç de convèncer-la. — 3. Sempre parla dels seus fills. — 4. A la junta pròxima m'abstindré de votar. — 5. Ja has pensat en la festa del diumenge? — 6. Vaig convèncer els excursionistes d'anar a veure el dòlmen. — 7. En Felip no ha volgut contribuir a les despeses de la Festa Major. — 8. El doctor ha vacillat en l'aplicació d'aquell específic. — 9. La nena ha après molt de pressa de ballar sardanes. — 10. ¿Ja sap de llegir, el teu germanet? — 11. M'he oblidat d'agafar la màquina de retratar. — 12. Quan ens haurem acostumat a aquest clima, haurem de marxar. — 13. Recorda't de portar el llibre de francès. — 14. S'arrisca a tots els perills. — 15. Cada dia s'exercita una estona en el maneig de les eines.

MODEL :

El meu germà es dedica a la venda de colonials = s'HI dedica.

IV. Determinacions circumstancials :

1. Ara acabem d'arribar d'Alella. — 2. Vols venir amb mi a l'Ateneu? — 3. Què t'has fet al genoll? — 4. Quan tornareu del bosc ja trobareu el sopar a punt. — 5. Passa l'estiu a Cabriels. — 6. Jo pujo per la drecera de la Conreria, però tu no pugues mai per aquesta drecera. — 7. Ahir vespre va sortir cap a Mallorca amb el «Jaume I». — 8. Serem en aquella muntanya abans no es pongui el sol. — 9. Digué que no jugaria contra el Madrid, però va jugar contra el Madrid. — 10. Treballa a la Marítima des dels catorze anys.

MODEL :

Ara acabem d'arribar d'Alella = Ara N'acabem d'arribar.

b) Escriure per a cadascuna de les clàusules se-

güents, una altra clàusula substituïnt els *pronoms febles* en cursiva per un mot o frase que hi sigui adient, i expressar quin element de la proposició representa el pronom.

1. La teva àvia *en* sabia un niu. — 2. Ens *hi* trobem cada dijous. — 3. *Hi* entràvem a les vuit i en sortíem a les dotze. — 4. Us *en* burleu massa i algun dia us sortirà malament. — 5. *Ho* és més que no et pensaves. — 6. No vaig estar segur de si *els* eren o no els eren. — 7. Quan es va casar ja *ho* era. — 8. *En* parla tot sovint. — 9. *Hi* contribueix amb una quantitat fixa. — 10. No me'n queda cap. — 11. No *ho* és tant com aparenta. — 12. M'*hi* han fet avesar, vulgues no vulgues. — 13. No veus que no *ho* és? — 14. Et vaig dir que te'n recordaries! — 15. Amb els cabells tan negres no *ho* sembla.

MODEL :

La teva àvia *en* sabia un niu = La teva àvia sabia un niu
de rondalles; *en* = substantiu dins un complement acusatiu.

TAULA DE LES FUNCIONS DIVERSES QUE
PODEN REPRESENTAR ELS PRONOMS
FEBLES DINS L'ORACIÓ

Pronoms que poden representar un
complement acusatiu

em	} personals; 1. ^a persona reflexius i recíprocs	<i>Sempre</i> EM <i>criden</i> .
		<i>Cada dia</i> EM <i>llevo a les sis</i> .
ens	}	<i>Mai no</i> ENS <i>agafen</i> .
		<i>Nosaltres</i> ENS <i>trobem cada dia</i> .

et us	} personals; 2. ^a persona reflexius i recíprocs	} <i>Vols que ET renyin? Per què T'ajups? Qui US acompanyarà? No US vestiu tan aviat.</i>
el la els les	} personals; 3. ^a persona	} <i>Ja EL porto (el barret). Ja LA tinc (la gorra). Ja ELS duré (els llibres). Ja LES trec (les gallines).</i>
es	} reflexiu 3. ^a persona... recíproc 3. ^a persona...	} <i>Ella ES pentina. En Pau i en Gil ES carte- gen.</i>
ho	} neutre	} <i>Dóna-HO a la Maria.</i>
en	} indeterminat . . . . . } substantiu sobreentès dins un complement a- cusatiu, precedit d'ad- jectiu numeral cardinal, quantitatiu o indefinit, o de la preposició «de»	} <i>Tens pa? No EN tinc.</i> } <i>Desembolica els vasos, i porta'n dos. Sents aire? No EN sento gens. Et queda encara algun ca- lendarí bonic? Sí, encara EN tinc algun de passa- dor. Agafeu cireres i feu-VOS-EN un tip.</i>

*no és qual que:
Tens el pa? - No el tinc*

**Pronoms que poden representar un
complement datiu**

em ens	personals, reflexius i recíprocs, 1. ^a persona	<i>No EM toquis la cadira. Sempre M'arrenco la crosta. Tu ENS portaràs tots els paquets. Nosaltres ENS fem la feina.</i>
et us	personals, reflexius i recíprocs, 2. ^a persona	<i>Jo ET deixaré la gramàtica. Mai no ET treus la gorra. La Maria US prepara el dinar. Vosaltres US feu massa compliments.</i>
li els	personals 3. ^a persona	<i>Vesteix el nen i posa-LI el jersei. Crida la nena i dóna-LI la corda. Arregla els ocells i posa'LS aigua. Acompanya les alumnes i ELS explica rondalles.</i>
es	reflexiu, 3. ^a persona recíproc, 3. ^a persona	<i>El pare ES renta les mans. En Jordi i en Miquel ES busquen les pessigolles.</i>

Pronoms que poden representar un predicatiu

el la els les	} substantiu determinat	} <i>Que és en Pere, o no L'és? Et penses que era la pa- drina i no L'era. Semblaven els teus parents, però no ELS eren. Em creia que eren les meves cosines, però veig que no LES són.</i>
ho hi	} substantiu indeterminat o adjectiu	} <i>En Pere és metge; son pare i son avi ja HO eren. Aquest noi és eixerit enca- ra que no HO sembli. Deien que es tornaria agre, i no S'HI ha tornat.</i>

Pronoms que poden representar complements
preposicionals

en	} quan són introduïts amb la preposició «de»	} <i>Es recorda gaire de mi? Sí, se'N recorda molt.</i>
hi	} quan són introduïts amb les preposicions «a» i «en»	} <i>Quan procedirem a l'elecció dels càrrecs? HI procedi- rem de seguida. ¿Ja s'exercita en el maneig de la regla de càlcul? S'HI exercita molt.</i>

**Pronoms que poden representar determinacions
circumstancials**

en	{ quan són introduïdes amb la preposició «de»	{ <i>A quina hora tornareu de Tiana? EN tornaré a les vuit.</i>
hi	{ quan són introduïdes per qualsevol preposició altra que «de»	{ <i>Viu a Cervelló? HI viu. Puja en aquest vagó; jo també HI pujaré. Sempre passo per aquest carrer; tu no HI passes? Vaig cap a València. — HI vas per mar o per terra? Li dic que no vagi contra corrent, però ell HI va sempre. Jo no pujo mai amb «La Bètula». — Doncs jo HI pujo molt sovint.</i>

EXERCICIS DE REPÀS

Escriure per a cada una de les clàusules següents, una altra clàusula equivalent, substituint l'element *en cursiva* pel *pronom feble* equivalent, i dir quin element de la proposició representa :

1. La planxadora ha acabat *el midó*. — 2. La Maria porta *les gallines a jòc*. — 3. La Joana dóna menjar *a les gallines*.
- 4. La Cèlia tanca *les gallines* a la gàbia. — 5. Aparelleu

a vosaltres i sortirem. — 6. Desa el vestit a l'armari. — 7. La portera explica el que ha passat a tothom. — 8. Esperava a nosaltres a la Plaça Nova. — 9. Tan gran que és i encara vesteixen a ell com si fos una criatura. — 10. Tens tinta blava? No tinc tinta blava. — 11. Has vist els mobles nous? — 12. A casa tinc un tapís d'Armènia. — 13. Dirigiu la carta al Masnou. — 14. Escriviu una carta a la tia. — 15. El pobre noi contava a mi totes les seves tragèdies. — 16. M'ha semblat que eren les meves cosines, i efectivament eren les meves cosines. — 17. Recorda a tu mateix de venir. — 18. En Joan fa a ell mateix la clenxa al mig. — 19. Deixeu les eines al banc. — 20. Mentre no hàgiu acabat això. — 21. No podeu moure a vosaltres mateixos d'ací. — 22. Sortireu d'ací tan bon punt haureu acabat la tasca. — 23. Poseu per a mi una lliura de cireres. — 24. Si l'aigua és ben fresca, beuré un vas d'aigua fresca. — 25. Vigila els nois. — 26. Que no esgarriïn a ells mateixos. — 27. Quan anirà cap a Madrid? — 28. Quan ell va a l'hort jo ja torno de l'hort. — 29. Ja s'acostumarà al fred. — 30. Aquell paper era bo, però aquest encara és més bo.

MODEL :

La planxadora ha acabat el midó = La planxadora l'ha acabat;

l' = complement directe.

COMBINACIONS DE PRONOMS FEBLES

181.—Una proposició pot portar no sols un, sinó dos i fins tres dels seus elements reduïts a pronoms febles. Ex. : *La minyona LI obre la porta. Ahir ME LA presentaren. La mare ME N'HI posa cada dia.*

COMBINACIONS BINÀRIES

182.—La *combinació de dos pronoms febles*, anomenada també **combinació binària**, forma com un tot que s'anteposa o posposa al verb, obeint les normes següents :

I.—El pronom que està en *datiu* s'escriurà primer que el que està en *acusatiu*, llevat en algun cas particular de trobar-se combinats dos pronoms de tercera persona.

II.—Si el primer pronom és EM, ET o ES, adopta sempre la forma plena, llevat quan va davant de HI i HO, cas en què adopta la forma elidida M', T', S', tant si la combinació va davant com darrera el verb.

III.—Si el primer pronom no és cap dels tres anteriors, adopta la forma que adoptaria si anés tot sol amb el verb.

IV.—Quan la combinació va anteposada al verb, el segon pronom adopta la forma que adoptaria si anés tot sol, i quan va posposada adopta la forma reduïda, si és que en té, i si no en té adopta la forma plena precedida d'un guionet.

EXEMPLES :

ME'N donarà mitja dotzena. — No ME'L faci curt. — Avui ME LA compraré. — Ja cal que TE'LS estudiïs. — No TE'N moguis. — Quan TE LES trauràs? — Deixeu-ME'LS avui. — No SE'LS pot acabar. — Vull enganxar-ME-LES amb pasta blanca. — No M'HO puc creure. — Què S'HI posarà? — El pare T'HI clavarà una tatxa. — El mestre ENS EL deixa. — Porteu-NOS-LA aviat. — Cada dia US EN portaré. — Feu-VOS-EL de vellut. — No ELS HO diguis. — Deixi'LS-HO fer. — Ja ELS EN triaré un.

183.—El datiu de tercera persona singular LI, en posar-se en contacte amb els acusatius també de tercera persona EL, LA, ELS, LES, es redueix a HI i es col·loca després d'ells formant les combinacions L'HI, LA HI, ELS HI i LES HI.

EXEMPLES :

1. Donaràs avui el premi al teu deixeble? L'HI donarà demà. — 2. Posa la bufanda al nen petit. Ja LA HI posaré. — 3. No facis els problemes al teu germà. No ELS HI faig mai. — 4. Ja has tornat les eines al fuster? Si, ja LES HI he tornades.

La resposta de l'exemple 1, equival a : *donarà demà el premi al meu deixeble*, i en ella s'hà substituït el complement acusatiu *el premi* pel pronom EL, i el datiu *al meu deixeble* pel pronom LI, els quals havien de donar la combinació LI'L, però, havent reduït el LI a HI i havent invertit l'orde dels pronoms, ha resultat la fórmula emprada L'HI.

Hi ha algun sector del domini lingüístic (València...) que no fa cap d'aquestes alteracions i conserva les formes normals *li'l*, *li la*, *li'ls* i *li les*. Ex.: *Jo LI'L poso* (el barret al noi). *Tu LI LA portaràs* (la fruita a la mare). *La nena LI'LS deixarà* (els paquets a l'oncle). *La mestra LI LES dóna* (les llibretes a la nena).

184.—Aquest canvi del pronom *li* en *hi* sols té lloc quan es troba en contacte amb els pronoms esmenats al paràgraf anterior (*el*, *la*, *els*, *les*). Dins el parlar de Barcelona, hom fa també aquest canvi quan es troba amb el pronom *ne*. És una errada que cal corregir curosament. Així mai no direm : *Si no té paraigües, jo N'HI deixaré*, sinó : *Si no té paraigües, jo LI'N deixaré*.

185. — Cal tenir ben present que **cada pronom sols substitueix un sol element d'una oració**, i que per a cada element substituït cal posar un pronom, i aquest ha d'ésser precisament el que correspongui a l'element substituït, atesos el gènere i nombre del substantiu que en sigui el mot principal. Cal tenir en compte aquesta advertència, especialment en escriure les combinacions *l'hi* i *els hi*, les quals són usades molt sovint d'una manera indeguda. La primera, es troba emprada en llocs on sols substitueix un sol element (un complement datiu) i pren el lloc del datiu *li*; p. e. *ja L'HI deixarem un paraigua*, en lloc de *ja LI deixarem un paraigua*; i la segona es troba en combinacions on el pronom *hi* ocupa indegudament el lloc dels acusatius *el, la, els, les, ho, en* i encara usada substituïnt un sol element (un complement datiu plural) prenent el lloc del datiu *els*. Ex. :

Volent dir	Construcció errada	Construcció bona
<i>dono el paper als nois</i>	ELS HI dono	ELS EL dono
<i>dono la ploma als nois</i>	ELS HI dono	ELS LA dono
<i>dono els llapis als nois</i>	ELS HI dono	ELS ELS dono
<i>dono les flors als nois</i>	ELS HI dono	ELS LES dono
<i>dono això als nois</i>	ELS HI dono	ELS HO dono
<i>dono dolços als nois</i>	ELS HI dono	ELS EN dono
<i>dono dolços als nois</i>	ELS HI dono dolços	ELS dono dolços

186. — Cal tenir compte també de l'ús molt estès i absolutament inadmissible d'una forma especial de pronoms, pronunciada *se*, que s'usa al llenguatge parlat envaint el lloc dels veritables pronoms febles que fan aquella funció. Així hom sent sovint frases

com : *feu-ZE la part; mengem-ZE una poma; anàvem quedant-ZE els darrers; posem-ZE-la de gairell; arregleu-z'ho vosaltres mateixos*; en lloc de les formes correctes : *feu-VOS la part; mengem-NOS una poma; anàvem quedant-NOS els darrers; posem-NOS-la de gairell; arregleu-VOS-ho vosaltres mateixos*.

Tals formes vicioses no són altra cosa sinó formes ultrareduïdes, usades pel poble, dels pronoms febles *ens* i *us*, l'expressió ínfima de les quals és una sola *s*. Això es veu clar dins el darrer dels susdits exemples, que, si havia d'ésser transcrit amb fidelitat a la veu popular, ho hauria d'ésser en la forma: *arregleu's-ho vosaltres mateixos*. Als exemples restants, hom pot observar la mateixa forma ultrareduïda seguida d'una *e* merament eufònica. Així : *feu's* [-e] per *feu-vos*, etc.

Exercicis (§§ 183, 185, 186)

a) Substituïu els punts suspensius per *li*, *l'hi*, *la hi*, *li hi* o *li ho*, segons convingui.

1. Vol que ... pengi el barret? — 2. Això ell no s'ho ha inventat, ja em penso qui ... ha dit. — 3. Fes una torrada per a la nena i dona... — 4. Així que el vegi ... diré això que em dius. — 5. Deixi, si vol, aquest paquet, nosaltres ... guardarem. — 6. Volia que ... donessin un llibre, però no ... van voler donar. — 7. Ho tindrem tot a punt, però no ... ensenyarem fins després de sopar. — 8. Vaig jugar amb en Costa i ... vaig fer el mat de pastor. — 9. Es creia trobar la nena al jardí, però no ... va trobar, i això que ... havia dit que no se'n mogué. — 10. El vestit que portava avui, em sembla que ja ... he vist portar altres vegades. — 11. S'ha fet una esgarrinxada molt grossa; ... hem rentada amb aigua oxigenada i després ... hem tapada perquè no se ... infectés. — 12. Això que m'ha fet, mai no ... perdonaré. — 13. En

Jordi s'ha quedat una tercera part de la fruita i ha donat l'altra a la Miquela; ves si no ... podia donar tota. — 14. Sempre ... enviava segells per a la col·lecció. — 15. Si ... falta el primer de la sèrie quarta jo ... donaré. — 16. Tot el que ha passat, no sé si ... podré explicar. — 17. Deixi la maleta, ja ... faré pujar. — 18. El disc que demana, no ... puc servir. — 19. Jo, això no ... faria fer. — 20. Si ... manava, no ho faria. — 21. Vaig triar una poesia i ... vaig donar perquè l'estudies. — 22. He comprat un rellotge per a l'Isidor i ... he tramès a Terrassa. — 23. Tot això, no ... dic perquè sí; sinó perquè hi posi remei. — 24. La nena ens va ensenyar una butxaqueta del seu davantalet, i tots ... vam posar confits. — 25. Si vol el diari d'avui, ... puc deixar.

b) Canviar totes les combinacions *els hi* defectuoses, per la forma que calgui, dins les frases següents:

1. Arregla'ls-hi l'esmorzar. — 2. Si et demanen el compàs, deixa'ls-hi. — 3. Això, *els hi* donaré per pocs diners. — 4. He anat al camp per veure els teus germans i no *els hi* he trobats. — 5. Després de córrer tant encara *els hi* va escapar el tren. — 6. Si no volen berenar no *els hi* donis. — 7. Que agafin les bufandes per al vespre, però ara no *els hi* posis. — 8. El cop que han rebut, qui *els hi* traurà? — 9. Si volen que *els hi* posem aigua calenta, diguin ho, i *els hi* posarem. — 10. Els nens tenen uns vestits de marinera, però no *els hi* puc posar perquè ja *els hi* vénen massa justos. — 11. Nosaltres portem els llibres a la cartera; vosaltres també *els hi* porteu? — 12. No em volen deixar la goma, però ara tampoc no *els hi* vull; me'n compraré una, i així no *els hi* hauré de demanar més. — 13. D'aquesta mena *els hi* donaré quatre parells, però d'aquesta altra no *els hi* podré donar cap. — 14. Tant se val que *els hi* expliquis la lliçó com que no *els hi* expliquis. — 15. Quan la mestra us preguntí els noms d'aquestes nenes, digueu-los-hi. — 16. Sempre que els seus fills li demanaven les claus, ell *els hi* donava. — 17. Jo sempre *els hi* dic: no feu aquestes bajanades. — 18. No cal que els nois portin els llapis; jo ja *els hi* deixaré. — 19. Això és dels cosins, ¿*els hi* vols donar? — 20. Si *els hi* calen unes tisores ja *els hi* por-

tarem.—21. Han sol·licitat un permís per a visitar el Museu, i *els hi* hem facilitat. — 22. Han fet uns treballs desastrosos; no *els hi* mireu, que us esgarrifareu. — 23. Sempre que *els hi* dicto un fragment, *els hi* dic de quin autor és. — 24. La sala, pinta'ls-hi d'un to verdós. — 25. Tu ara no *els hi* diguis res; ja *els hi* direm després de dinar.

c) Escriure correctament les combinacions i contraccions pronominals vicieuses que figuren a les següents proposicions :

1. Posem*xe* tots la camisa blanca. — 2. Ja *el*xe*les* tindrem llestes; van destroçans'*ho* tot. — 3. Anem*çem* per aquest altre camí? — 4. En Pere i tu mai no s'*ajudeu* en res. — 5. I vosaltres després, feu*ç*e un nus a la cua. — 6. Diu que ell també hi era, però no s'*hem* vist. — 7. Hauriem de portans'*hi* una tenda de campanya. — 8. *En*ç*ela* vam partir com a bons germans. — 9. Qui s'*ho* ha dit? — 10. No *sels* ensenyarem, nol — 11. Acaba de dins'*ho* ara mateix. — 12. Encara *sen* sortirem prou barat! — 13. No vull *feu*ç*e* cap retret. — 14. Ja s'*heu* entès? — 15. Volia posau*çeni* dos per a cadàscú (de préssecs a la motxilla). — 16. No *useles* he pogudes acabar. — 17. Canvieu*çels*. — 18. Nosaltres *es* posarem al darrera. — 19. D'una manera o altra hem de demostra*u*ç*e* el nostre agraïment. — 20. Què s'*ha* dit ell? — 21. Apuntemns'*hi* per a la segona volta. — 22. Cordeu*ç*e l'armilla. — 23. Qui *els-ela* fa *el*ç*ela* paga. — 24. Aquesta broma podia costau*ç*e molt cara. — 25. Déixal*ç*ela damunt la taula. — 26. Hem anat al Tibidabo amb els nostres veïns; ells s'*hi* han quedat a dinar, però nosaltres no *si* hem pogut quedar perquè teníem feina a la tarda. — 27. Vam menjan*ç*ela tot caminant. — 28. No s'*ho* volem creure? — 29. Pensava portau*ç*ela avui mateix. — 30 No s'*arruï*nareu per tan poca cosa!

SITUACIÓ DELS PRONOMS FEBLES RESPECTE AL VERB

187.—Els pronoms febles i llurs combinacions s'anteposen generalment al verb en llurs modes personals, llevat l'IMPERATIU.

Amb aquest darrer i amb l'INFINITIU i GERUNDI s'exigeix la posposició dels complements representats pels pronoms febles.

Així direm : *el criat* EM PORTA *el capell*, o M'HA PORTAT *el capell*; però : *tu*, PORTA'M *el capell*, o VA CAURE TOT PORTANT-ME *el capell*. Així mateix : SE'L POSA; però : *l'inviten a* POSAR-SE'L.

Quan el verb és usat en perfet perifràstic, els pronoms febles poden anar *davant l'auxiliar* o *darrera l'infinitiu*. Són igualment correctes : *no m'ho va donar*, o : *no va donar-m'ho*.

Cal evitar la repetició del pronom feble a les dues posicions. Així mai no direm : *ell em va dir-me; ja li vaig posar-li*.

188.—**Per a ben usar una combinació de dos pronoms febles, cal atendre al sentit d'allò que volem expressar;** això és, quins són els noms o frases que cal representar per pronoms. Coneguts aquests noms, i establert que hagin d'ésser anteposats o posposats, seguirem el següent procés de composició, que comprèn tres períodes :

- a) determinació del pronom que correspon a cadascun dels noms, o frases, pel seu ofici gramatical;
- b) forma que pren la combinació dels pronoms,

tenint en compte l'ordre de llur combinació relativa;
c) forma gràfica definitiva de la combinació segons la seva situació respecte al verb.

EXEMPLE : Havem de contestar la pregunta : *Ja ha-
veu donat l'encàrrec als porters?* No cal contestar :
Sí; aquest matí havem donat l'encàrrec als porters.
Els elements de la proposició, *l'encàrrec* i *els porters*,
caldrà sovint que quedin sobreentesos a la resposta;
i aleshores hauran d'ésser substituïts per pronoms.
Quins pronoms febles els corresponen?

Per tractar-se d'una forma de verb en indicatiu,
determinem prèviament que els pronoms han d'ante-
posar-se.

Tot seguit procedirem així :

a) Essent *l'encàrrec* un complement acusatiu mas-
culí i singular, haurà d'ésser substituït per l'acusatiu
de tercera persona *el* (o alguna de les seves formes
secundàries *'l* o *l'*).

Representant *els porters* un complement datiu en
plural, requereix el datiu *els* (o la seva forma re-
duïda *'ls*).

b) Establerta la regla de prioritat del datiu, la
combinació requerida serà *els el*.

c) Com que la combinació precedeix una forma
verbal començada en *h*, caldrà usar el segon pronom
en la seva forma elidida *l'*; quedarà, doncs, la combi-
nació gràficament fixada en la forma *els l'*, i la res-
posta serà : *Sí; aquest matí ELS L'havem donat.*

ADVERTIMENT. — Cal tenir present que procedint com ha-
vem dit, pervindrem a un resultat no sempre igual a allò a
què ens podria conduir l'instint vulgar o la rutina de la llen-
gua parlada. El curós practicant del llenguatge ha de rebut-

jar, però, tot altre resultat que no pugui ésser raonat. Així a l'exemple damunt dit cal rebutjar formes tan corrents dins la llengua parlada com ELS EL *havem donat*, i ELS HI *havem donat*.

NOTA.—No és admesa la combinació de dos pronoms *en* o dos *hi*, ni en general la d'un d'aquests amb *ho*, com ara la que es derivaria de les clàusules: *porten patates de l'hort; van a passeig amb cotxe; treu allò del calaix; deixa això a terra.*

Exercicis (§§ 187, 188)

a) Amb els elements següents formar combinacions de *verb i dos pronoms*, i compondre'n clàusules.

Forma verbal	Complement acusatiu	Complement datiu	Altres complements o determinacions	
1. posa	+ el	+ es		
2. deixeu	+ la	+ em		
3. porten	+ en		+ hi	
4. donaria	+ el	+ et		
5. han perdut	+ ho	+ ens		
6. compra	+ en	+ li		
7. parlarà		+ em	+ en	
8. trenca (imperatiu)	+ els	+ li		
9. haurà acabat	+ ho	+ es		
10. trobàveu	+ us		+ hi	
11. acuso	+ em		+ en	
12. faria		+ em	+ hi	
13. vendrem	+ les	+ ens		
14. convencé	+ el		+ en	
15. tiren	+ la	+ ens		
16. envia	+ en	+ em		
17. acosteu (imp.)	+ el	+ nos		
18. digués	+ ho	+ us		
19. surt		+ es	+ en	
20. gronxeu (imp.)	+ us		+ hi	

MODEL :

1. = se'l posa. — No veu que se'l posa de gairell?

b) Separar convenientment els pronoms febles de les combinacions següents :

a) portanshi, feuvosen, mirimho, mengemnosla, buscanten, poseuvoshi, comprimen, acostisel, guardatho, riureten, amaganttel, veneulin.

b) usnhanportat, melinspirà, elselsensenyarem, thohauriescregut, linompliré, shifixa, elshiprenc, ensendonaran, sencompra, selestima, lihodic, ushoguardo.

c) A cadascuna de les combinacions següents canviar la posició dels pronoms, anteposant-los si van posposats, o viceversa, i fer el canvi que calgui en el temps del verb.

1. digueu-m'ho. — 2. se'n compra. — 3. us ho partireu. — 4. gronxant-m'hi. — 5. els els portaré. — 6. li'n donarem. — 7. t'ho deixarem. — 8. enfileu-me-la. — 9. deseu-vos-ho. — 10. els en treuen. — 11. tanqueu-l'hi. — 12. te n'has convençut. — 13. pren-t'ho. — 14. l'hi deixarem. — 15. me'n menjaria.

MODEL :

1. digueu-m'ho = m'ho direu.

d) Escriure per a cada una de les clàusules següents, una altra clàusula de sentit equivalent, substituint els *complements verbals* que contenen per *pronoms febles* :

1. Porto el dinar al pare.
2. Porto el dinar a la mare.
3. Porto el dinar als homes.
4. Porto el dinar a les dones.
5. Torno els diners al pare.

6. Torno els diners a la mare.
7. Torno els diners als homes.
8. Torno els diners a les dones.
9. Explico la comèdia al pare.
10. Explico la comèdia a la mare.
11. Explico la comèdia als homes.
12. Explico la comèdia a les dones.
13. Deixo les eines al pare.
14. Deixo les eines a la mare.
15. Deixo les eines als homes.
16. Deixo les eines a les dones.
17. Dono dolços al pare.
18. Dono dolços a la mare.
19. Dono dolços als homes.
20. Dono dolços a les dones.

MODEL :

Porto el dinar al pare = *l'hi porto*.

Oferim ací l'esquema analític d'aquesta substitució pronominal, que no cal escriure en fer l'exercici, sols com a guia del procés mental a què condueix l'aplicació de les regles donades.

el dinar = *el*

al pare = *li*

$el + li = el + hi = l' + hi = l'hi$

e) Escriure tres clàusules equivalents a cadascuna de les següents, substituint respectivament per *pronoms febles* : I, *el primer* dels complements o determinacions circumstancials; II, *el segon* solament dels complements o determinacions circumstancials; III, tots dos complements o circumstancials alhora.

1. Donarem això a la nena.
2. Donarem això a les noies.
3. Donarem això al noi.

4. Donarem això als nois.
5. En Pere porta flors a l'àvia.
6. El carter dóna les lletres als parroquians.
7. Tiraré aigua a les plantes.
8. Tiraré caramels als cosins.
9. Porteu els nois a l'Institut Escola.
10. Diuen el que saben als seus companys.
11. He vist ballar aquestes danses al Liceu.
12. He vist la professora al teatre.
13. Portaré els llibres als deixebles.
14. Acompanyarem les nenes a l'escola.
15. Llegirem el diari al tramvia.
16. Dibueixen ninots a la llibreta.
17. Dibueixen els mapes a la llibreta.
18. Repartiren bombons a les nenes.
19. Demanarem els horaris al conductor.
20. Parlàvem de l'excursió als veïns.
21. Empaiten la canalla pel carrer.
22. Vaig parlar de tu a la mare.
23. Demanava la clau al manyà.
24. La masovera tira moresc a les gallines.
25. El nen dóna el llonguet a l'elefant.
26. Deixa el barret al penjador.
27. Penja la llonganissa al rebost.
28. Trobarem els nostres amics al parc.
29. Posarem les espadenyes a les motxilles.
30. Tornarem els paraigües als amics.

MODEL :

Donarem «això» «a la nena».

I. *ho* donarem «a la nena».

II. *li* donarem «això».

III. *li ho* donarem.

(això = *ho*; a la nena = *li*)

(*ho* + *li* = *li ho*, per la prioritat del datiu sobre l'acusatiu)

f) Dins les clàusules següents substituir el *complement verbal*, o *determinació circumstancial*, pel *pronomen feble* corresponent :

1. No van deixar-hi programes.
2. Ho encarreguem sempre a l'ordinari.
3. Tu li explicaràs això que has vist.
4. Sempre t'atures en aquell aparador.
5. Mai no es fia del porter.
6. Així que arribi em posaré les espadenyes.
7. Vam portar-li la màquina de retratar.
8. Us convenceu de la seva poca substància?
9. Anava donant-li la medecina.
10. Aviat s'habituarà a llevar-se d'hora.
11. Poseu-hi les cireres.
12. Ja et diré el que fa al cas.

MODEL :

no van deixar-hi programes = no *n'*hi van deixar,
o no van deixar-*n'*hi.

g) Establir la diferència de composició i de significat entre cada parell de les expressions següents :

<i>facis</i>	<i>faci's</i>	<i>deixin-se'l</i>	<i>deixi'ns-el</i>
<i>parteixis</i>	<i>parteixi's</i>	<i>donin-s'ho</i>	<i>doni'ns-ho</i>
<i>veuries</i>	<i>veuria's</i>	<i>veient-hi</i>	<i>veient-t'hi</i>
<i>prenguin</i>	<i>prengui'n</i>	<i>cusin-se</i>	<i>cosint-se</i>
<i>portin</i>	<i>porti'n</i>	<i>convèncer-la'n</i>	<i>convèncer-l'en</i>
<i>compren</i>	<i>compra'n</i>	<i>posant-hi</i>	<i>posant-t'hi</i>
<i>buscar-li</i>	<i>buscar-l'hi</i>	<i>paguin-s'ho</i>	<i>pagui'ns-ho</i>
<i>entrem-ho</i>	<i>entra-m'ho</i>	<i>porta-n'hi</i>	<i>porta-li'n</i>

COMBINACIONS TERNÀRIES

189.—Quan concorren amb el verb tres pronoms febles, expressant complements o determinacions cir-

cumstancials d'aquell, es segueix l'ordre de posar els *complements davant les determinacions circumstancials*, i entre els complements, el datiu en primer lloc com a les combinacions binàries.

Ex. : Donada la clàusula :

es fica el rellotge a la butxaca, on *es* = complement datiu, *el rellotge* = complement acusatiu, *a la butxaca* = determinació circumstancial.

fent les substitucions degudes :

el rellotge = *el*
a la butxaca = *hi*

tindrem la combinació .

$es + el + hi = se l'hi$

i la clàusula *SE L'HI fica*.

NOTES :

a) La combinació expletiva *se'n*, pròpia d'alguns verbs com *anar-se'n*, permet la intercalació d'un altre pronom feble datiu. Ex. : *Aquest gos sovint SE me'n va de casa*. Si es tracta, però, del pronom adverbial *hi*, cal posar-lo en darrer terme. Ex. : *Li han demanat que anés a veure'l, i ara SE n'hi va*.

b) Les combinacions *l'hi*, *la hi*, *els hi* (o les variants *los hi*, *'ls hi*) i *les hi*, en què *hi* representa un complement datiu, admeten la concurrència d'un altre pronom datiu reflexiu; i aleshores aquest pronom precedeix la combinació. Ex. : *Tenia uns guants, però el seu germà se'LS HI va posar*.

c) No és admesa cap combinació ternària amb dos pronoms *en*, o dos *hi*, com ara la que es derivaria de les clàusules : *li vaig treure taques del capell; els van portar a la fira en cotxe; li va cosir el botó a l'armilla*.

Exercicis (§ 189)

Construir clàusules equivalents a les següents, on els *complements verbals* i les *determinacions circumstancials* seran substituïts pels *pronoms febles* corresponents :

1. Posa'm el berenar a la bossa.
2. El gos se'ns va menjar la carn.
3. Vosaltres us en poseu a la sopa?
4. Deixa'm la llibreta a la taula.
5. Us han trobat fruita al calaix.
6. Ens han tirat la gorra a terra.
7. Se'ls menjarà tota la hisenda.
8. En Jordi s'amaga els cromos a la pitrera.
9. Ja us han posat sucre al cafè?
10. Encara se'm coneix el sol a la cara.
11. Porteu-me una cadira al jardí.
12. El sol se us menjarà el color.

PRONOMS DEMOSTRATIUS

190. — Els *pronoms demostratius* són : **aquest**, **aqueix** i **aquell**, que poden adoptar les mateixes formes que els adjectius corresponents; i els neutres **açò**, **això** i **allò**, invariables, el primer dels quals té un ús molt més limitat que els altres. Ex. : *M'ho han portat AQUESTS. Ves AQUELLA què hi dirà. Feia com AQUELL qui dorm. On posarem AIXÒ? D'ALLÒ, no en facis cas.*

Hi ha també el demostratiu neutre arcaic **ço**, reducció de **açò**.

Exercicis (§ 190)

Subratllar els *demostratius* (adjectius i pronoms) i destriar les clàusules en què el demostratiu faci de pronom d'aquelles en què faci d'adjectiu :

1. Aquestes són les circumstàncies més favorables. — 2. Ja és madura aquesta fruita? — 3. No vull sentir parlar més d'això. — 4. Feia com aquell qui no ho sent. — 5. No et firs d'aquella pilastra. — 6. Aqueix minyó treballa molt. — 7. Es allò que diu la gent... — 8. Aquelles rai, que no han de comptar. — 9. «Tro a tant [fins a tant] que faça ço que volran». — 10. «Saber bé respondre a aquells qui d'amors les enqueren». — 11. «E per venir a aquesta conclusió». — 12. «E tot altre vin [vi] e bon flairant, del qual han així clara coneixença, com si tostemps havien navegat, o fet mercaderia d'aquell».

PRONOMS INDEFINITS

191.—Els *pronoms indefinits* són : **algú, ningú, cadascú, tothom, altri, qualsevol, res, tot, alguna cosa o quelcom, un, una, un hom, hom.** Ex. : **ALGÚ** ha trucat. — **No es veu NINGÚ.** — **CADASCÚ** es portarà el seu. — **Veieu com TOTHOM** ha format? — **Treballa per a tu sense perjudicar ALTRI.** — **QUALSEVOL** t'ho dirà. — **Us ha sobrat RES?** — **TOT** s'ho creu, el babau! — **En això hi ha ALGUNA COSA** de veritat. — **UN** fa tot el que pot. — **UNA** no se'n mouria mai. — **Mentre UN HOM** se'n surti! — **HOM** s'espavila quan no té un pa a la post.

«Null temps no vulles trufar ab injúria d'altri si vols que la tua trufa sia plasent a tots» (*Eiximenis*). — «Mas io per apagar lo foc d'altri he encès lo meu» (*Curial*). — «Mas molt bé escusen — vicis amats — e los pecats — d'altri especulen — e se'n tribulen» (*Roig*).

L'expressió *en Tal* tradueix les expressions castellanques de *Fulano* o *Zutano*. El conjunt d'aqueixes dues expressions es tradueix per *en Tal i en Tal*.

Exercicis (§ 191)

Completar les clàusules següents amb un pronom *indefinit*, de manera que cadascun dels de la llista del paràgraf 191 es trobi usat dues vegades :

1. Quan ... està de gresca. — 2. He fet el viatge en va, no hi he trobat ... — 3. És tan popular que ... te'n sabrà donar raó. — 4. La Maria treballa per ... — 5. Hem acordat que ... es pagui el tramvia. — 6. Davant de tanta gent ... es troba tota cohibida. — 7. No et preocupis, això ... t'ho dirà. — 8. Encara no heu sabut ... del teu parent? — 9. ... diria que s'ho fessin ells. — 10. ... no ha vist la meua estilogràfica? — 11. Quan ell no és ací, és que li ha passat ... — 12. L'esveïment fou tan gran que ... fugí a la desbandada. — 13. Ja ho portes ...? No t'has oblidat ...? — 14. Ja hi haurà ... que s'hi deixarà caure. — 15. Allò que no vulguis per a tu no ho facis a ... — 16. Davant d'aquestes pressions ... es deixa convèncer fàcilment. — 17. ... volia saber, quan preguntava tant! — 18. Amb l'ús d'aquesta conjunció, ... denota que l'oració que segueix és una subordinada causal. — 19. Quan hi ha tanta de feina ... no s'atreveix a fer festa. — 20. ... que es porti el paquet. — 21. Si ... et pregunta res, digues que no ho saps. — 22. ... no voldria parlar, però tant i tant t'empenyen que a la fi has de cedir. — 23. Qui ... s'ho gasta en feteses, després no pot subvenir a les veritables necessitats. — 24. Per això tants d'escarafalls? Si ... ho sap fer! — 25. Davant de les companyes ... no gosa comprometre-les.

PRONOMS INTERROGATIUS

192.—Els *pronoms interrogatius* són : **què**, que es refereix a coses, i **qui**, que es refereix a persones.

Ex. : *De QUÈ haveu parlat? — QUÈ et duran els reis? — QUI ha vingut? — De QUI es tracta? — A QUI ho has preguntat? — Vols dir-me QUÈ busques act? — Saps QUI parlarà demà?*

Ultra l'ús dins frases directament interrogatives, aquests pronoms, així com l'adjectiu interrogatiu **quin**, són emprats dins frases dubitatives o en preguntes indirectes. Ex. : *No sé QUÈ t'empatolles! — No sé QUI pot haver-ho fet. — No entenc a QUI pot referir-se. — No comprenc QUÈ pot buscar-hi — Pregunta-li QUÈ vol per a demà. — M'agradaria saber QUI li ho ha explicat.*

Exercicis (§ 192)

De les clàusules següents, la meitat tenen el *quin* correcte, i l'altra meitat el tenen incorrecte. Separar aquests dos grups, i al segon, fer-hi les esmenes que siguin convenients :

1. Amb quines eines penses fer-ho? + 2. Hi ha una perra quines branques s'esqueixen del pes de la fruita. + 3. La casa groga és la quina fou heretada per la noia Ros. — 4. Quines ganes tenia de desfogar-me! + 5. Estem molt agraïts a les seves comandes, les quines procurarem de servir-li ràpidament. — 6. Ja em diràs quins són els teus autors preferits. + 7. Li deixaré llegir uns documents, quins documents li aclariran els dubtes que encara té. — 8. Dignes, ¿quins són els ocells auxiliars del pagès? + 9. Una noia quins cabells són negres com l'atzabeja. — 10. ¿Ja saps quin dia torna la colònia de Tossa? — 11. No he pogut saber mai quina mena de planta és aquesta. + 12. Pujarem en una tartana la quina fa molts anys que fa aquest servei. — 13. «De quin color la voleu, blanca o vermella?» + 14. Amb en Miquel, quines idees són tan oposades a les meves, som, no obstant això, excel·lents amics. + 15. Tenia molts alumnes de batxi-

l·lerat, quins alumnes li havia proporcionat el Sr. Clapers.
— 16 «Quina bella sort de tenir germana!».

PRONOMS RELATIUS

193. — Són el pronom *feble* **que**, els *forts* **què** i **qui**, el pronom compost **el qual** amb les seves altres tres formes, **la qual**, **els quals**, **les quals**, i el pronom adverbial **on**.

Cal recordar que els *pronoms relatius* són emprats per a introduir les *oracions de relatiu* tant si són *adjectives* com si són *substantives*.

Les oracions de relatiu *adjectives* són les que s'intercalen o s'afegeixen en una altra oració, a fi d'explicar o determinar el sentit d'un mot d'aquesta darrera que convé que quedi ben precisat. Ex. : Si diem : *la noia és cosina meva*, l'oració no queda ben explícita perquè no diu de quina noia es tracta. Si volem precisar-la podem afegir : *la noia QUE US PORTA EL PA CADA MATÍ, és cosina meva*, on l'oració *que us porta el pa cada mati* és posada per a precisar l'abast del mot *noia*. Així mateix si diem *he perdut el llapis*, ens pot convenir determinar quin llapis he perdut, i podem fer-ho mitjançant una oració, p. e., *QUE M'HA DEIXAT EN JOAN*. Les dues oracions *QUE us porta el pa cada mati* i *QUE m'ha deixat en Joan* són anomenades de relatiu, i el primer mot d'elles és un mot que alhora que fa de mot d'enllaç entre les dues oracions, és un pronom, perquè representa dins la segona oració el mot que quedava imprecís a la primera, i que dins l'oració de relatiu constitueix un dels seus elements. Així, a la primera d'aquestes dues oracions *adjectives* de relatiu el pronom relatiu *que* vol dir *la noia* i fa de subjecte de l'oració *la noia* (=QUE) *us porta el pa cada mati*; i dins la segona *que* vol dir *el llapis* i fa de complement acusatiu de l'oració, que seria : *en Joan m'ha deixat el llapis* (=QUE).

Les oracions de relatiu *adjectives* per elles mateixes no

constitueixen mai un dels elements de l'oració principal sinó que es troben dins un d'aquests elements, adjuntades a un substantiu per explicar-lo o determinar-lo així com ho podria fer un mer adjectiu o un grup adjectival.

Les oracions de relatiu substantives són les que, equivalent a un substantiu, constitueixen elles soles tot un element de l'oració principal. Així si diem : QUI OLI REMENA *els dits se n'unta*, la primera oració, de relatiu, és el subjecte íntegre de l'oració total. (Vegeu paràgraf 204).

194. — El mot representat pel pronom relatiu és anomenat el seu ANTECEDENT.

ÚS DEL RELATIU FEBLE

195.—S'usa el pronom relatiu feble **que** (mot que cal no confondre amb la conjunció *que*, la qual mai no és un element de l'oració que introdueix) quan representa el SUBJECTE o el COMPLEMENT ACUSATIU de l'oració del relatiu, com als exemples del paràgraf 193, o bé una DETERMINACIÓ CIRCUMSTANCIAL DE TEMPS.

Altres exemples :

Fent de SUBJECTE :

*He conegut el senyor que escriu aquests articles.—
El tren que arriba a les onze, és el correu.*

•Mas bé coneixia la volentat de les gents de Pulla e de Principat, *que no l'amaven ne el preaven* (Rei Jaume). — •En Ferrando, de les viles de Xàtiva, *que ara és ciutat, d'Algesira, de Murvedre...* (Pere III). — •E prenguí dins Barut fer grans magranes de certs materials compostes, *que estan sis hores en poder-se encendre* (Tirant).

Fent de COMPLEMENT ACUSATIU :

Els articles que ell escriu, són molt interessants.

«ell devia venir amb quatre galeres QUE feia armar» (*Pere III*). — «Com los hagués contat lo procés QUE li havia tengut lo pescater» (*Eiximenis*). — «E soferen de grans malanances QUE altre hom no podria sofrir» (*Desclot*).

Fent de CIRCUMSTANCIAL DE TEMPS :

Això fou aquella setmana QUE va nevar tant.

«Maleït sia lo jorn que jo primerament m'acosté a vós» (*Metge*).

ÚS DELS RELATIUS FORTS

196. — S'usen els pronoms forts **què, qui, quan** representen un complement preposicional de l'oració de relatiu, i per tant van sempre darrera una preposició : **què** referint-se a cosa i **qui** referint-se a persona. Ex. : *Ací tens el martell amb QUÈ he clavat els claus.* — *L'obra a QUÈ us referiu està exhaurida.* — *Aquells amb QUI anava jo ahir, són els meus veïns.* — *La noia de QUI s'ha enamorat, és molt intelligent.*

«Porta cascú una bona llança e dos dardes e un sarró de cuir, en *què* porta son pa a dos o a tres jorns» (*Desclot*). — «No ens volem retre ne donar sinó a vós, de *qui* som, e no volem estar traïdors» (*Pere III*). — Vejares li era [Li semblava] que tot quan faïa degué fer per aquella entenció per *què* era creat» (*Llull*).

ANTECEDENT D'UN RELATIU

197. — L'ANTECEDENT d'un PRONOM RELATIU pot ésser un SUBSTANTIU (acompanyat o no d'un *adjectiu*), o bé un PRONOM. Ex. : *L'ARBRE que hi ha al jardí... El*

BARRET TOU *que porto...* NOSALTRES, *que encara som joves...* ELL, *que hi va cada vespre...*

De vegades, per evitar repeticions innecessàries, l'antecedent queda reduït a l'ARTICLE DEFINIT i el nom es dóna per sobreentès. Ex. : *El llibre que he comprat avui i EL que vaig comprar ahir són del mateix autor.* — *Vols aquesta cadira? No, vull LA que tens tu.*

198. — L'antecedent d'un relatiu pot ésser també l'ARTICLE DEFINIT *el*, el PRONOM DEMOSTRATIU *aquell* o el PRONOM INDEFINIT *tothom*, SENSE QUE CAP D'ELLS REPRESENTI UN NOM SOBREENTÈS. Ex. : *EL QUI diu això, ment. Pensa bé EL QUE et dic. Com AQUELL QUI no fa res. Mulla TOTHOM QUI s'acosta.* (Vegeu paràgraf 204).

RELATIU COMPOST

199. — Quan l'*antecedent* és un *substantiu*, els pronoms relatius simples *què*, *que* i *qui* poden ésser substituïts pel *relatiu compost*, **el qual**, en una de les seves quatre formes, segons el gènere i el nombre de l'antecedent. Ex. : *Trobàrem un pastor, EL QUAL ens mostrà la dreuera.* — *És una fera amb LA QUAL ningú no s'atreveix.* — *La muntanya de Montserrat, LA QUAL veiem d'ací estant...* — *Els pobles ALS QUALS no arribi el telègraf...* — *Les noies amb LES QUALS tu enraonaves...*

Aquesta construcció és especialment recomanable sempre que l'ús dels pronoms relatius simples pugui ocasionar una frase equívoca. Així, si diem : *La ger-*

mana del pintor DE QUI parlàvem ahir, el qui no expressa clar si parlàvem de la germana o del pintor, la qual cosa es precisa dient: *La germana del pintor*, DE LA QUAL parlàvem ahir, o bé: *LA germana del pintor*, DEL QUAL parlàvem ahir.

«La dolor que jo he de mon fill, lo qual veig anar morir en aflicció e penitència» (*Llull*). — «No haurà paciència ni nobleza de coratge per la qual vença son treball» (*Llull*). — «Pau hi fou mesa entre els dos dessús dits reis Peres, la qual fo publicada en lo mes de maig...» (*Boades*). — «... apellat Pere així com ell; del qual he oït moltes de voltes recitar al meu avi» (*Boades*). — «Tu apelles raó ço que ha nom imaginació, la qual ensems amb lo seny o sentiment és comuna als homes e als animals bruts» (*Metge*).

200. — La forma *neutra* del relatiu compost és **la qual cosa**. Ex.: *Hauries de perdre moltes nits*, LA QUAL COSA no va bé per a la salut. — *Ha acomiadat ignominiosament els meus germans*, LA QUAL COSA jo no li perdonaré mai.

«... e encara dixés-nos que ens fariets mal, LA QUAL COSA NÓS no creem» (*Rei Jaume*). — «... es poden esdevenir innumerables perills a la cosa pública. Per raó de LA QUAL COSA fa mester...» (*Eiximenis*).

RELATIU ADVERBIAL

201. — Ultra aquests pronoms, i l'adjectiu relatiu, esmentats ja en tractar dels adjectius, hi ha el pronom adverbial **on**, que introdueix oracions de relatiu expressant una determinació circumstancial de lloc.

Ex.: *La sala ON es reuniren els comissionats.*—*La*

vinya ON *hem collit aquests raïms*. En aquest cas també és lícit d'emprar els altres relatius: *la sala* EN QUÈ *es reuniren...* O EN LA QUAL *es reuniren*; *la vinya*, EN LA QUAL...

«I venc de França, *on* ell se n'era retret, fugint de la gran crueltat del rei En Pere» (*Boades*). — «En una bella plana per *on* passava una bella aigua» (*Llull*). — «La rica vall de Sòller, entre serrals estesa, *on* totes les vivendes tenen un hort al fons» (*Alcover*). — «Grans urnes d'alabastre i de porfiri,—*on* brinda somniadora recordança» (*Costa*).

RELATIU ATRIBUTIU

202. — Hi ha unes oracions de relatiu en les quals l'ANTECEDENT expressat pel pronom relatiu compost amb què són construïdes, ÉS UN ATRIBUT DEL NOM SUBSTANTIU QUE FIGURA AL COMENÇAMENT DE L'ORACIÓ. Així, si tenim la clàusula: *És un senyor, la paciència* DEL QUAL *no té límits*, i substituïm dins l'oració relativa el pronom pel seu antecedent, obtindrem: *la paciència del senyor no té límits*, en la qual el subjecte és *la paciència del senyor*, que està format pel substantiu *paciència* i la frase *del senyor*, que li fa d'atribut, tot essent el mot *senyor* l'antecedent.

Per a aquesta mena d'oracions el castellà posseeix un relatiu especial, *cuyo*, síntesi de relatiu i de possessiu. (*Es un señor CUYA paciencia no tiene límites*), mot que no té equivalent directe en català i que s'ha volgut traduir erròniament per *qual* o per l'interrogatiu *quin*, trencant les lleis de la concordança i atribuint a aqueixos mots la mateixa valor del relatiu-possessiu castellà: *És un senyor, qual paciència*, o *quina paciència, no té límits*. Aquesta construcció és absolu-

tament inadmissible. Els nostres clàssics empraven sempre la que hem donat primerament. EXEMPLES :

«En la via era una bella font dejús un bell arbre, a l'ombra del QUAL estava un cavaller...» (Llull). — «En aquesta terra singular hi ha tres coses precioses, les virtuts de les QUALS no són conegudes sinó per fort pocs» (Eiximenis). — «... fer paraments blancs ab creus de sant Jordi, sots la invocació del QUAL és fundat l'orde de cavalleria» (Curial). — «... ne de lo que a vostres amics e frares haveu acostumat de fer; en lo nombre dels QUALS estim a mi una grandíssima felicitat ésser rebut en alguna part» (Document del segle XV).

ORACIONS RELATIVES PLEONÀSTIQUES

203.— Cal tenir present que a les oracions de relatiu *l'antecedent sols ha de venir representat pel pronom relatiu*, i que després no ha d'ésser repetit mitjançant l'ús d'un pronom feble. Així, doncs, serà incorrecta una oració com : *És una lliçó QUE ja LA sé de memòria*; on l'antecedent lliçó ve representat dins l'oració relativa pel pronom relatiu *que* i pel pronom feble *la*. Aquest *la* és abusiu; cal dir : *És una lliçó QUE ja sé de memòria*.

ORACIONS DE RELATIU SUBSTANTIVES

204.— Les oracions de relatiu substantives (vegeu el final del paràgraf 193) són introduïdes amb el pronom *qui* o amb les combinacions *el qui*, *aquell qui*, *tothom qui* quan designen una persona; i amb les combinacions *el que*, *allò que* i *ço que* (arcaica, molt poc usada) quan designen una cosa.

EXEMPLES :

Designant una persona : QUI *menja sopes se les pensa totes. Aquest paquet, que el porti* QUI *vulgui. QUI se'n calça no se'n vesteix.*

EL QUI *arribarà primer a la meta, guanyarà la copa. Refia't* DEL QUI *jo t'enviaré. Ell després protegeix* AQUELLS QUI *primer ha arruïnat. S'ho escoltava com* AQUELL QUI *sent ploure. TOTHOM* QUI *tingui targeta verda que entri per aquesta porta.*

Designant cosa : *Fes-te ben capaç* DEL QUE *has de dir. EL QUE cal és sortir aviat d'aquest mal pas. No sóc jo qui t'ha de dir* ALLÒ QUE *hauries de fer. ÇO QUE esperàvem, era l'arribada del correu.*

«Mal haja qui se n'ira—encara ni encara—» (*Pere III*). — «Encara, que ambdós los reis hi sien lo primer jorn de juny, e aquell qui hi fallís ... fos tengut per fals e deslleial» (*Pere III*). — «E cell qui [aquell qui] ho farà, que sia aital com damunt és dit» (*Pere III*). — «On açò és, Sènyer, gran viltat d'aquells qui han versemblantment d'home en figura e en faisó, e en les obres són semblants a bèsties» (*Llull*).

Cal no confondre aquestes combinacions *el qui, la qui, el que*, de les oracions relatives substantives, amb les combinacions que resulten a les oracions relatives adjectives quan després de l'article hom omet el substantiu per evitar-ne la repetició. Així, en *Dóna'm aquest llibre i EL QUE hi ha damunt de la taula*, la combinació *el que*, és el resultat de l'omissió del substantiu *llibre* dins la combinació *el llibre que*, suma de l'antecedent *el llibre* i el relatiu *que*. En canvi, en *Fes EL QUE et sembli*, no hi ha cap ommissió, ni cap substantiu sobreentès : l'article *el* és tot l'antecedent. (Vegeu paràgrafs 197 i 198).

Exercicis (§§ 195 a 204)

a) A les clàusules següents, tretes dels nostres clàssics, indicar la funció sintàctica (subjecte, complement acusatiu, determinació circumstancial, relatiu atribut, ...) que fa el pronom relatiu dins l'oració subordinada :

1. «E féu-li molt gran reverència, *la qual* los cavallers veren per entre els arbres» (*Curial*). — 2. «Per ço que de son coratge pogués gitar lo pensament e el desig *en què* era entrat» (*Llull*). — 3. «Mas altres enemics hi ha *de què* no et pots gordar sens gran reguard» (*Metge*). — 4. «Bé en conec l'amor *que* em portats» (*Metge*). — 5. «...adreçava a la delitosa font *on* l'ermità estava, *que* en aquell cas se delitava llegir un llibre» (*Tirant*). — 6. «E venc-li un cavaller e dix-li com per son servei s'era endeutat, en tant que un lloc *de què* vivia n'havia empenyorat» (*Eiximenis*). — 7. «... e tramès lo cavaller, a peu, en la ciutat de Bordell [Bordeus], al seu procurador, *que* ell hi havia ja tramès» (*Desclot*). — 8. «No són tots amics *aquells qui* rien [riuen] a hom» (*Proverbi medieval*). — 9. «Què n'esdevenç a un cavaller alà *que* se'n menava sa muller, ella en bon cavall e sa muller en altre» (*Muntaner*). — 10. «Desamoblà—la casa mia—*del que* hi havia—furtà, robà—en quant trobà avinentea» (*Roig*). — 11. «Si guardam, en les parts de migjorn, los actes virtuosos *que* els catalans han fet en conquistar les illes de Mallorca, de Menorca e de Eivissa e los insults *que* han fets en Barbaria, veurem clarament que hi han lleixat gran renom e fama» (*Rei Martí*). — 12. «E dic-vos que us dic que us he tantes de gràcies *del que* havets fet per mon gendre» (*Carta s. xv*). *13. *De les quals* coses confiam reportareu honor e molt gran glòria» (*Joan II*). — 14. «... us portarà a diables, *als quals* vos recoman» (*Eiximenis*). — 15. «... e delliurà la comtessa del Bell Estar, *la qual* lo marit amb tres fills la incriminava d'adulteri» (*Tirant*). — 16. «En aquesta manera anaven los fets, e anaren per alguns mesos, *dins los quals* molts torneigs e juntes se feren en París» (*Curial*). — 17. «Faem recüller ben mília hòmens en barques, *que* volien

anar ab nós» (*Rei Jaume*). — 18. «E d'aquestes deu coses són los deu predicaments, *dels quals* hauràs coneixença per lògica» (*Llull*). — 19. «...portal per lo qual hom ha de passar» (*Llull*). — 20. «La gran error—*que* fet haveu—confessareu» (*Roig*).

MODEL :

1. *la qual* (reverència) = complement acusatiu.

b) Substituir tots els *qual* de les frases següents per l'expressió que calgui :

1. És un artista *quals* obres són molt apreciades pels col·leccionistes. — 2. Trobarem una font voltada d'arbres molt espessos sota *qual* ombra reposarem una estona. — 3. Aquell camí *quals* marges són plens de ginesteres florides... — 4. Necessitarem un permís de la mestressa, *qual* permís no dubto d'obtenir perquè és molt amiga de casa. — 5. És una comèdia *quals* personatges no toquen mai de peus a terra. — 6. Aquest poble està voltat de fonts, *quals* aigües teneh totes alguna virtut curativa. — 7. La casa *quals* balconns donen a la plaça és la del Sr. Paludàries. — 8. T'enviaré tres joves, amb *quals* joves pots confiar plenament. — 9. No et fiïs de l'home *quals* actes no corresponen a les seves paraules. — 10. Organitzaren una vetllada, amb *quals* beneficis pogueren pagar el dèficit que hi havia. — 11. Aquest és el senyor de *quals* obres t'he parlat en diverses ocasions. — 12. És una institució admirable, *quals* professors són tots persones de reconeguda competència.

c) Dins les clàusules següents, poseu el relatiu que calgui allà on el *que* sigui incorrecte :

1. És un senyor, *que* totes les seves finques són a l'Havana. — 2. És un senyor *que* té molts diners. — 3. Hem passat per un poble *que* totes les cases són al llarg de la carretera. — 4. Tenim una planta al jardí, *que* les flors segueixen la direcció del sol. — 5. I en tenim una altra *que* té flors tot l'any. — 6. Ja t'he dit *que* no te'n donaré cap. — 7. *Que* són

teus, els papers *que* hi ha damunt la taula? — 8. M'han donat un exemplar *que* totes les planes són tacades. — 9. No veuràs pas l'home *que* va donar-te aquest encàrrec? — 10. Has vist la casa *que* tots els pisos són per llogar? — 11. Passàrem per un carrer *que* totes les dones feien punta al coixí. — 12. Treballa en una fàbrica *que* el Director és amic meu. ✕ 13. Ja has rebut la carta *que* tant esperaves? — 14. Procura *que* ningú no se n'assabenti. — 15. És una roba *que* tots els colors són esmorteïts. — 16. Fes la tasca *que* t'ha assenyalat la mare.

d) Corregiu, a les clàusules següents, els *el que*, *la que*, etc., que siguin erronis :

1. El meu dibuix i *el que* tu has fet són els més encertats. — 2. Ens trameté un vailet, *del que* quedàrem molt contents. — 3. El senyor, *al que* vas dirigir-te per escrit, té molta influència. — 4. El camí més curt és *el que* segueix el teu germà. — 5. Per mi ja pots fer *el que* vulguis. — 6. Ja ha perdut l'amiga a *la que* confiava els seus secrets. — 7. Ja sap *els que* han de venir? — 8. He conegut una noia de *la que* m'agradaria tenir referències. — 9. Recorda't bé *del que* et pronostico; un dia o altre em donaràs raó. — 10. Trobarem un antic conegut amb *el que* conversàrem llarga estona. — 11. Havia d'anar contra el meu millor amic; *el que* em causava molta pena. — 12. No agafis el paraigua vell, agafa *el que* hi ha dins l'armari. ✕ 13. Estic preparant una obra en *la que* he posat molta confiança. — 14. Agafa *el que* primer et vingui a la mà. — 15. Justament són aquests *els que* em fan falta. — 16. Portaren una cadira amb *la que* pogueren transportar-la còmodament.

e) Dins les clàusules següents, substituïu el relatiu incorrecte i lleveu els pronoms innecessaris :

1. Farem una festa a *la que* tots hi contribuïrem. — 2. Vaig anar a trobar el meu advocat, *al que* vaig contar-li tot el que m'acabava de passar. — 3. La casa on hi viuen els teus cosins, és *la que* nosaltres deixàrem l'any passat. — 4.

És un revolt que s'hi han estavellat molts autos. — 5. Ha estat una desgràcia de la que n'han parlat els diaris vuit dies seguits. — 6. Amb el llapis que m'has deixat no s'hi pot fer res. — 7. Han muntat un negoci que hi guanyen tants diners com volen. — 8. Tinc un noi al despatx, que jo no coneixia, però del que tothom me n'ha donat excel·lents referències. — 9. És una criatura, que li han d'anar tot el dia al darrera. — 10. Veus, aquell és el turó on hi encengueren aquella gran foguera. — 11. Li faré una medecina que n'haurà de prendre una culleradeta cada dues hores. — 12. Fan una feina que no els hi acaba de sortir bé. * 13. Sortiu amb els vostres amics, als quals després els podeu acompanyar fins a casa. — 14. És un país en què s'hi fa un vi molt bo. — 15. Va arriscar-se a fer unes declaracions, que ell mateix no n'estava convençut. — 16. És un problema que s'hi han enganyat molts estudiants. — 17. Han vingut molts forasters entre els que hi veiérem molta gent de Bellvei. — 18. Parlarà el mateix orador que ja el sentírem al Masnou. — 19. Són uns marrecs que la picardia no els deixa créixer. — 20. Hi ha uns boscos que n'han tallat tots els pins adults.

ADVERBIS

205. — Els **adverbis** són respecte al *verb* allò que són els **ADJECTIUS** respecte al *nom*. Modifiquen i determinen la significació del verb, tot indicant el *lloc*, el *temps*, la *manera*, la *quantitat*, etc., o sia on, quan, com o en quin grau s'efectua la seva acció. Ex. : *El mestre seu* AQUÍ.—*Soparem* AVIAT.—*Aquesta noia canta* BÉ.—*La fruita m'agrada* MOLT.

Certs adverbis poden modificar també un *adjectiu*. Ex. : *Aquest bastó no és* PROU llarg.—*Ho trobo* BASTANT car. I encara poden modificar un altre *adverbi*. Ex. : *Aquesta noia canta* MOLT bé.—*Has vingut* MASSA aviat.

206. — Hi ha també un gran nombre de **grups** o **locucions adverbials**, o sia grups de mots que fan l'ofici d'un adverbi, mitjançant, gairebé sempre, l'ajut d'un *preposició*. Ex. : *Caminàvem* DE PRESSA. *Ens llevàrem* A PUNTA DE DIA. *Passava les hores estirat* DE PANXA AL SOL.

207.—Els adverbis, poden ésser, de *lloc*, de *temps*, de *manera*, de *quantitat*, d'*ordre*, d'*afirmació*, de *negació* i de *dubte*.

ADVERBIS DE LLOC

208.—Els principals són :

ací, aquí, allà : *Vina* ACÍ. *Aquí no en trobaràs.*
Anaven ALLÀ.

Cal observar respecte als adverbis *ací* i *aquí*, que el primer designa proximitat respecte a la persona que parla o escriu, i el segon proximitat respecte a aquell a qui hom parla o escriu. Però aquesta diferenciació s'ha perdut dins la llengua moderna, per haver caigut en desús l'adverbi *ací*, que ara comencen a restablir els nostres escriptors. Cal imitar l'exemple que aqueixos ens donen. (Compareu amb els demostratius *aquest* i *aqueix*).

«Io us man de part del meu senyor Déu Jesucrist que vosaltres, aucells vinguts tots *ací* de present» (*Eiximenis*).—«Ha mort falsament aqueix cavaller, germà meu, qui jau *aquí* davant vós» (*Curial*).—«*Ací* plou ara fort; crec que, Déus volent, sí es farà *aquí*» (*Carta s. XV*).—«*Ací* tenim noves que *aquí* se moren més que no feen abans io no partís» (*Carta s. XV*).

ençà, enllà : *Fes-te* ENÇÀ.—*Tira't* ENLLÀ.

pertot, arreu, pertot arreu, enlloc : *N'hi ha* PERTOT.—*Se'n troben* ARREU *en abundor*.—*Ja pots anar ben tranquil* PERTOT ARREU.—ENLLOC *no et diran res*.

on : *Si jo sabia* ON *l'han deixada*...

onsevulga o onsevulla : ONSEVULGA *que ho preguntis, li ho diran*.

lluny, prop : *Ve de molt* LLUNY.—*L'estació és* PROP *de casa meua*.

dalt, baix : Són DALT, *que escriuen*.—*Juguen* BAIX *al jardí*.

amunt, avall: *Puja* AMUNT. — *El trobaràs més* AVALL.

damunt, davall: *On ho vols*, DAMUNT o DAVALL? (Aquest darrer, avui en desús, és substituït per **sota** o **dessota**.)

enaire: *Ho han deixat* ENLAIRE.

dins, dintre, fora, endins, endintre, enfora: *Més val que entrem* DINS. — *S'està millor* DINTRE. — *Ja érem* FORA. — *Si l'amagues tan* ENDINS, *ningú no el trobarà*. — *Nosaltres entrarem més* ENDINTRE. — *Poseu-lo més* ENFORA.

davant, darrera, avant, enrera, endavant, endarreja: *Posa't* DAVANT. — *Seguim* AVANT. — *Vés més* ENDAVANT. — *No et quedis* ENRERA.

I les *locucions adverbials*: **a baix, a dalt, a fora, a dins, al defora, a la vora, al davant, al darrera, al damunt, al dessota, a mig aire, a la dreta, a l'esquerra, al voltant, a l'entorn, al capdamunt, al capdavall, de part de dins, de part de fora...**

Exercicis (§ 208)

Substituir les sèries de punts per un dels adverbis *ací* o *aquí* segons correspongui, dins els fragments epistolars següents:

1.—Del preu que em demaneu, us diré que ... no s'ha pujat encara. M'agradaria que em diguéssiu quines fluctuacions segueix ... el preu d'aqueix article. Jo us tindrè al corrent del que pugui esdevenir-se per ... Altrament necessito que ... sàpiguen que tinc ... alguna persona que m'assabenta del que passa per aqueixa ciutat.

2.—D'ençà que vaig partir d'... cap més nova no he sabut dels meus parents; vulgheu-me'n, doncs, dir alguna cosa, si és que en sabeu res; ... no n'ha arribat cap notícia. Quan

passi per ... el vostre cunyat viatjant, hauríeu d'interessar-lo en aquest afer, ja que ell s'interessa tant quan és ... pel que ... ens esdevé. Restem tots ... al vostre servei.

ADVERBIS DE TEMPS

209.—Els principals són :

quan : *Saps QUAN arribaran?*

ara : *ARA ho estic fent.*

adés (indica un temps molt pròxim, passat o futur) : *ADÉS ho farem.*—*ADÉS vingueren.*

adesiara (indica : *tot sovint, de tant en tant*).

abans, després : *ABANS ho fèiem així.*—*I DESPRÉS què passarà?*

aviat, tard : *Vina AVIAT.*—*No facis TARD.*

dejorn : *Ens llevarem DEJORN.*

ja : *Ells JA han arribat.*

sempre, tothora : *Treballa SEMPRE amb claror de dia.*—*TOTHORA el trobareu escrivint.*

mai : *No ve MAI amb les mans a la butxaca.*

sovint : *Si s'ho fa SOVINT, s'hi coneixerà aviat.*

ahora : *Canta i treballa ALHORA.*

llavors, aleshores : *LLAVORS s'aixecà i digué :...*
—*Era ALESHORES que havia de parlar.*

avui, demà, ahir, anit (*aquesta nit*) : *AHIR férem una jornada curta, però AVUI i DEMÀ ens toca trescar de valent.*—*ANIT vindré.*—*ANIT no he pogut dormir gens.* (Per tal de precisar ben bé el concepte d'ANIT dins el darrer exemple, hom usa també la locució **anit passada**).

«*anit ab l'aire del riu m'ha fet mal*». (*Tirant*.)

210.—Hi ha un gran nombre de *locucions adverbials de temps*, entre elles : **de matí, d'hora, de nits, de dia, de bon matí, de part de vespre, a trenc d'alba, a punta de dia, a entrada de fosc, a dues llums, cap al tard, al foscant de la nit, al capvespre, a la nit, una vegada, un cop, de vegades, tot seguit, de seguida, mai més, en l'endemig; demà passat, demà passat l'altre, abans-d'ahir, l'endemà, l'endemà passat, l'endemà passat l'altre...**

ADVERBIS DE MANERA

211.—Els principals són :

bé, millor : *Parla BÉ aquest xicot, però son germà encara parla MILLOR.*

ben (forma de BÉ davant l'adjectiu o l'adverbi modificat) : *La cambra és BEN espaiosa.*

pitjor : *Avui ho ha fet PITJOR que ahir.*

així : *Fes-ho AIXÍ, i et sortirà bé.*

com : *COM te dius?—Explica'm COM es fa això.*

debades o endebades : *ÉS ENDEBADES que li ho repeteixis; no ho arribarà a aprendre.*

tot (amb les formes de femení i plural) : *Vindrem TOT xano-xano. — Era TOTA vermella. — Estàvem TOTS suats.*

corrents : *Va venir CORRENTS.*

ensems : *Arribaren ENSEMS.*

dempeus : *descansant sobre els peus.*

•Lo varvessor, qui amb Curial parlava, llevà's dempeus, e dix : ...» (Curial.)

212.—Hi ha encara un nombre considerable d'*adverbis de manera* formats afegint la terminació -MENT a la forma femenina dels *adjectius qualificatius*: **malament, altrament, evidentment, francament, polidament, humilment, baronívolament**, etc.

Quan van seguits dos o més adverbis en -MENT, no es pot suprimir generalment la terminació de cap d'ells. Només al llenguatge literari és *permesa la supressió d'aquesta terminació, conservant però la del primer adverbi*, no la del darrer com fa el castellà. Ex.: *Vivien* POBRAMENT i HONESTAMENT, o bé en llenguatge literari: *Vivien* POBRAMENT i HONESTA (però no *pobra* i *honestament*).

«Aquell mercader fo malalt molt fortment: *espiritualment e corporalment*» (Llull).—«Déus l'havia dotada, davant totes altres de l'imperi, *amplament e molt copiosa*» (Curial).—«que així aquells qui noblement, *sàvia e profitosa* peixen les ovelles de Déu» (Eiximenis).—«e de fet n'he estat pres de Ninou [Any Nou] ençà, fort *cruelment e agra*» (Carta s. XV).—«traent la sua ànima del cors ab cruel verí, no sia mort *gloriosament, ans viciosa*» (Canals).

213.—També hi ha una quantitat innumerable de *locucions adverbials de manera*; entre les quals esmentarem: **a corre-cuita, a balquena, a dojo, a betzef, a bell doll, a cop calent, a tomballons, a poc a poc, a l'engròs, a la menuda, en orri, en renou, en doina, a gràtcient, a penes, a peu coix, a tort i a dret, a les palpentes, a les fosques, a cau d'orella, de gairell, de bell nou, de cop i volta, de cap a peus, de cap a cap, de debò, de dret, de franc, de sobte, de pressa, de trasantó, de bat a bat, de per riure, de cua d'ull, a ulls clucs, sense solta ni volta, en dejú,**

pel cap més baix, si fa no fa, de grat o per força, més aviat, amb prou feines, en un no res, amb un santiamén, amb un xic més, al cap i a l'últim, al cap i a la fi.

ADVERBIS DE QUANTITAT

214.—Els principals *adverbis de quantitat* o de *grau* són els mateixos mots que serveixen d'ADJECTIUS QUANTITATIUS, i el *numeral mig*, esdevinguts tots ells invariables.

Ex. : *Quant t'ha costat aquest llibre?*—Vam caminar *molt*.—No parlis *tant*.—Menja *poc*.—És *poc* dúctil.—Hem treballat *bastant*.—No corre *gaire*.—És *més* car que el meu, però ho és *menys* que el teu.—És *massa* llarg.—És *força* bonic.—*Que gran s'ha fet!*—No és *gens* agradable.—Bé és *prou* lluny.—Estava *mig* morta.

L'adverbi *gens* té els seus equivalents **mica** i **gota**.
Ex. : No és *mica* eixerit.—No és *gota* profitós.

L'adverbi *tant* perd la *t* final quan va davant d'un adjectiu o d'un altre adverbi. Ex. . És *tan* bonic com el teu.—Ho farà *tan* bé com el seu germà.

Hi ha encara els adverbis :

només, sols, solament : NOMÉS *ha vingut en Miquel*.—*Hi posarem SOLS una coma*.—*Ho faig SOLAMENT per complaure't*.

gairebé, quasi : *Els tinc GAIREBÉ tots*.—És *tan petit que QUASI no s'afigura*.

almenys : *Serem ALMENYS una trentena*.

Hi ha també les locucions **un poc, una mica, un xic, no gaire, si més no** (equivalent de *almenys*).

«pens que serà lluny mija llegua, poc més o menys» (*Curial*).—«tornats en nom de Déu en vostra llar, que almenys d'una cosa podets estar segura» (*Curial*).—«Lo món s'omplí de llum - el cel de melodia, - i al test del finestró - la Rosa mig s'obria» (*Verdaguer*).

ADVERBIS D'ORDRE

215.—Són els principals :

primer : *Acaba la tasca* PRIMER.

abans : *ABANS no ho escrivien així.*

després : *Ara treballem i DESPRÉS jugarem.*

I les locucions : **de primer antuvi; de bell antuvi, de bell començ.**

ADVERBIS D'AFIRMACIÓ

216.—**Sí** : *Diu la mare que sí que ho vol.*

també : *Amb nosaltres TAMBÉ vindrà la Maria.*

àdhuc; fins : *Hi havia ÀDHUC els seus cosins de Girona.—Ho van veure i ÀDHUC tocar-ho amb les mans.*

—**FINS** *sa mare li ho va dir.*

I la locució **fins i tot, o fins... i tot.**

ADVERBIS DE DUBTE

217.—**Potser** : *POTSER el trobarà dinant.*

I les locucions **tal vegada, tal volta.**

ADVERBIS DE NEGACIÓ

218.—No : *Aquesta tarda no sortirem.*
tampoc : *Avui TAMPOC no farem res de bo.*
 I les locucions **no pas**, **no gens**.

219.—Els mots **sí** i **no** no són pròpiament adverbis. Hom els classifica com a tals perquè modifiquen el sentit del verb; però llur funció modificadora no és pas la d'expressar una circumstància de la funció verbal sinó el seu sentit positiu o negatiu. *Sí* i *no* són *signes de sentit* més que modificadors del verb; i per tant, dins l'anàlisi gramatical no poden considerar-se com un membre o part de l'oració, sinó com un mer adjunt del verb.

Quan el mot *si* constitueix tot sol una resposta, és l'equivalent i el representant de tota una oració. *Ja saps la lliçó?*—*Sí.* Aquest *si* és l'equivalent de l'oració: *Ja sé la lliçó.*

Si la resposta és constituïda pel mot *no*, tot sol, havem de veure-hi una oració el·líptica, de la qual sols subsisteix la partícula negativa, per ésser sobreentès el verb amb tots els altres elements. *Vols venir a passeig?*—*No.* Aquest *no* és l'equivalent de l'oració: *No vull venir a passeig*, i l'únic element que per ell tot sol la representa.

La conveniència de classificar els mots en una o altra categoria gramatical, i sobretot la condició d'adjunt del verb que té el mot *no*, fan que ells siguin generalment considerats com a adverbis.

Exercicis (§§ 209 a 219)

Separar els *adverbis* que hi ha a les clàusules següents, i agrupar-los per llurs classes distintes.

1. Caminaven de pressa; hauria costat molt d'atrapar-los. — 2. Aleshores no li volgué dir res del que havia anat pensant lentament. — 3. Per avui passarem així; demà ja serà una altra cosa. — 4. No el posis aquí; desa'l ben desat. — 5. Serenament, plàcidament, mediteu aquest problema, per poder-ne donar aviat una solució. — 6. Quan us cridin, si-gueu promptes a alçar-vos; car hi havem d'arribar d'hora. — 7. La funció d'abans-d'ahir ens agradà més que la d'anit passada. — 8. Parlà justament; no se n'hi podia posar més ni menys. — 9. Ens relacionem força; adesiara els fem visita, i ells també vénen sovint. — 10. A l'estiu fa calor per-tot; enlloc que vagis no te n'escaparàs. — 11. L'escrit és bastant clar; no sé si es podria dir millor. — 12. Hi havia molta gent; fins i tot, gent de fora; però no pas tothom qui calia que hi vingués. — 13. De prop o de lluny gairebé tots ens coneixem. — 14. «Amunt els cors!» digué l'orador fer-vorosament. — 15. Sortírem a trenc d'alba; feia un vent que gairebé no ens deixava caminar. — 16. Comprem les pata-tes a l'engròs i l'oli a raig. — 17. Se'n va anar corrents i va tornar en un no res. — 18. Al capdavant encara no sabem com ni quan tornaran. — 19. Caminaven de quatre grapes i xisclaven esgarriofosament. — 20. No sé on és; només sé que no es pot trobar alhora ací i allà.

ELS ADVERBIS A LES ORACIONS NEGATIVES

220.—Per a la recta formació de les oracions nega-tives, cal tenir present que el caràcter negatiu els és donat per la partícula *no*, la qual ha d'anar imme-diatament davant el verb o bé davant pronoms febles que si de cas precedeixen el dit verb. Ex. : *Avui no ha fet sol.*—*Volen aquesta pilota i no els la donarem.*

221.—Hi ha uns pocs casos d'oracions negatives a les quals hom suprimeix l'adverbi *no*, perquè la

negació és expressada per un altre mot negatiu com SENSE, NI. Ex. : *Feu-ho SENSE dir res.*—*Ni tu ho agafaràs, NI jo t'ho donaré.*

22.—Els mots *ningú, res, cap, gens, mai, enlloc, i tampoc*, pel fet d'absorbir l'adverbi *no* quan estan dins una proposició negativa en la qual el verb és sobreentès (Ex. : *Qui s'espera?* NINGÚ.—*Ell té una mica de feina, però jo* GENS.—*Havies parlat alguna vegada amb aquest xicot?* MAI), són presos equivocadament per mots negatius. A les oracions negatives on figuri un d'aquests mots, és indispensable l'ús del *no* tant si el mot de referència va davant com darrera el verb. Ex. : *No el sent ningú, i Ningú no el sent.*—*Jo no li'n donaré cap, i Cap no li'n donaré.*—*No em fa gens de por, i Gens de por no em fa.*—*No se'n troba enlloc, i Enlloc no se'n troba.*

«e com ella véu que ell RES no li deia» (*Tirant*).—«de les quals vós GENS no posseïu» (*Tirant*).—«e jamai [MAI] no et poguí induir a creure-ho fermament» (*Metge*).—«É així pensats d'ordonar tot ço que io us he dit, que RES nul [cap] hom no sàpia» (*Muntaner*).—«É és menester que NINGÚ no en sàpia res, sinó lo dit mon cunyat» (*Carta s. XV*).—«e per un no res que ma senyora vos ha dit, estau tan esmaiat?» (*Tirant*).—«Aquí poràs contemplar lo gran poder de nostre senyor Déu qui de no-res fa res e de res fa no-res» (*Eiximenis*).

223.—L'adverbi *no* en alguns casos es troba emprat dins oracions afirmatives. Ex. : (Expressant temença:) *Tinc por que no vingui avui.*—*Temen que la malaltia no se li compliqui.*—(Dins certes oracions comparatives:) *Aparenta més anys que no té.*—*Fóra pitjor el remei que no la malaltia.*

«Lo metge, per temor que la febre *no* li pujàs» (*Llull*).—
 «Dubte tinc gran que *no* m'abellís la vista d'alguna d'aques-
 tes donzelles» (*Tirant*).—«hac molt pus gran amor al rei que
no havia d'abans» (*Llull*).—«puga l'enteniment entendre pus
 altament que los filòsofs gentils *no* pogren [pogueren] en-
 tendre» (*Llull*).—«dels qui tenen lo cor valerós, que donen
 més que *no* prometen» (*Tirant*).—«pitjor havia d'ésser la re-
 cruada que *no* la malaltia» (*Tirant*).—«fo feta major festa e
 pus solemne celebració que *no* lo dia de les nocés» (*Metge*).
 —«ací tenim noves que aquí se moren més que *no* feen abans
 io *no* partís» (*Carta s. XV*).—«lo qual fonc [fou] dotat més de
 seny e de gràcia de les gents que *no* d'aquells béns que als
 homes a ús comun la fortuna comana» (*Curial*).

Exercicis (§§ 222, 223)

Dins les clàusules següents afegiu *no* allà on calgui:

1. Si mai se t'ofereix una ocasió així, aprofita-la. — 2. Tens llumins? Cap en tinc. — 3. No temis; ningú et vol mal.
- 4. Res m'agrada de tot això. — 5. Si en trobes enlloc, compra'n. — 6. Enlloc n'hem trobat. — 7. Ni ell ni ella me'n van dir res. — 8. Mai ho he sentit dir. — 9. Es més gran que el seu germà. — 10. Vols res per al teu oncle? — 11. En sa vida li devia haver passat una cosa semblant. — 12. Ningú ha dit res. — 13. Temo que s'enfadi. — 14. Ell no ho sabia, ni jo tampoc. — 15. És molt poruc; res l'espanta. — 16. És molt valent; res l'espanta. — 17. Es va quedar sense poder dir un mot. — 18. ¿Hi ha gens de tinta en aquest tinter? Gens n'hi ha. — 19. Mai vol venir. — 20. Tinc una por que caigui! — 20. Enlloc podràs anar que ho passis més distret. — 21. Va fer el treball mediocrement i gens de pressa. — 22. Cap d'aquests minyons ha merescut una qualificació elevada. — 23. Sap més l'Aritmètica que la Gramàtica. — 24. Què t'ha dit? Res. — 25. Si res et fa falta, demana-ho. — 26. Mai se m'hauria acudit. — 27. De res no en pots fer res. — 28. Era tan brut que en tota la seva vida s'havia netejat les ungles. — 29. El noi gran no vol estudiar ni tampoc el petit. — 30. Prefereixo que vinguis que anar jo a casa teva.

224.—La partícula **pas** afegeix a les proposicions negatives un matís adversatiu.

Ex.: —*Li demanaré el llibre.*—*No te'l deixarà PAS.*
—*L'espero a casa aquesta tarda.*—*No vindrà PAS si està malalt.*—*M'he quedat sense llumins. No en tens PAS cap?*

Fóra incorrecta la introducció del *pas* dins una proposició merament negativa. Així a la pregunta: *vols venir a passeig amb nosaltres?*, si volem indicar simplement la nostra decisió negativa, respondrem: *no vull venir*. Respondre: *no vull venir PAS*, fóra significar repugnància a acceptar la invitació, o desconsideració intencionada.

La locució *no pas* serveix per a introduir proposicions el·líptiques on és negat parcialment el contingut d'una altra proposició.

Ex.: *Tu també hi aniràs.*—*NO PAS demà.*—*Hi era tothom.*—*NO PAS el meu pare.*—*Diumenge farem una forada.*—*NO PAS si encara fa mal temps.*

«No ho diu *pas* que no ho crega» (*Metge*).—«io no m'espante *pas* de les tues menaces» (*Tirant*).—«que s'hagen ajustar en dit monestir e no *pas* en altre lloc» (*Document s. XV*).—«hom deu llegir llibres aprovats, no *pas* llibres vans» (*Doc. s. XV*).

Exercicis (§ 224)

Suprimir la partícula *pas* d'allà on sigui incorrecta dins les clàusules següents:

1. Mai no es podria *pas* pensar l'interès que jo m'hi vaig prendre. — 2. Ni li ho vaig preguntar *pas*: no crec que em pogués *pas* treure de dubtes. — 3. Ja pot fer; no em molesta *pas*. — 4. Hem preguntat per telèfon i ens han dit que el

concert encara no s'havia pas acabat. — 5. Cal que n'hi vagin molts, però no pas tots. — 6. En aquesta hora, de vegades hi és, de vegades encara no hi és pas. — 7. Ningú no romania pas inactiu. — 8. No esperis ací el tramvia; no s'hi atura pas. — 9. Es tranquil·litza tot seguit en veure que l'altre no estava pas gens enutjat. — 10. Has fet bé de no dir-li-ho pas. — 11. El meu company no feia pas altra cosa sinó passejar-se amunt i avall tot esperant. — 12. Plourà; no podem pas sortir.

SINTAXI DE L'ORACIÓ COMPLEXA

ORACIÓ COMPLEXA

225.—Una oració pot tenir algun dels seus elements constituït per una altra oració. Aquella oració s'anomena aleshores **complexa**.

És un exemple d'oració complexa: *Quan tothom ha estat fora, en Pep ha explicat per què han suspès el festival*. Aquesta oració es descompon així:

Quan tothom ha estat fora (oració que fa de DETERMINACIÓ CIRCUMSTANCIAL de temps);

en Pere (SUBJECTE);

ha explicat (VERB);

per què han suspès el festival (oració que fa de COMPLEMENT ACUSATIU).

ORACIONS SUBORDINADES

226.—**Oracions subordinades** són les que constitueixen un dels elements d'una *oració complexa*. **Oració principal** és aquella de la qual depenen les proposicions *subordinades*. Així en l'exemple del paràgraf anterior, *en Pere* i *ha explicat* són el sub-

jecte i el verb de l'oració principal, i *quan tothom ha estat fora i per què han suspès el festival* són dues oracions subordinades.

227.— Les oracions subordinades van unides generalment a la principal amb un mot d'enllaç, o *mot conjuntiu*, que acostuma a denotar la relació que hi ha entre una i altra. Ex.: Tenim les dues proposicions independents: *Ell començarà; Vosaltres acabareu*. Si les enllacem mitjançant el mot de sentit temporal *quan*, tindrem la proposició complexa: *Ell començarà quan vosaltres acabareu*, en què *quan vosaltres acabareu* constitueix una DETERMINACIÓ CIRCUMSTANCIAL DE TEMPS de la proposició principal.

228.— Sovint hom altera l'ordre natural i posa la proposició subordinada al cap de la principal; llavors el mot d'enllaç no va al mig de les dues proposicions, sinó davant la subordinada, al començ de la proposició complexa. Ex.: Si *plou* (SUBORDINADA introduïda per la conjunció condicional *si*), *em poso l'impermeable* (PRINCIPAL). Si ho fèiem altrament, mantenint sempre el mot d'enllaç entre les dues proposicions, el sentit de la complexa variaria del tot. Compareu, com a exemple, les dues proposicions:

Si *plou*, em poso l'impermeable.

Plou, si em poso l'impermeable.

Exercicis (§§ 225 a 228)

a) A les oracions complexes següents, indicar quines són les oracions subordinades:

1. Mentre tu dorms, ell vigila. — 2. No m'agrada que enraonis tant. — 3. Si no vols pols no vagis a l'era. — 4. Saps què em va dir? — 5. Es passava les hores del dia al casino jugant a cartes. — 6. Estic segur que no m'enganya. — 7. No s'hi podrà entendre si no sap l'anglès. — 8. Quan tothom seguei a taula, farem portar la sopa. — 9. No és just que t'hi capfiquis tant. — 10. Ja els pot dir que vinguin tots demà a les quatre. — 11. Tota la seva dèria era acabar els estudis al més aviat possible. — 12. No sé pas qui li ho deu haver dit. — 13. El nen plora, perquè ha caigut. — 14. Fes-ho com t'han dit. — 15. Allà ens diran quin és el número premiat. — 16. Ja sabem on l'han amagat.

b) Fer una llista dels *mots d'enllaç* emprats per a introduir les *oracions complexes* de l'exercici anterior.

c) Amb cadascun dels *mots d'enllaç* diferents trobats a l'exercici anterior, unir les oracions següents (una de *principal* amb una de *subordinada*) i combinar deu *oracions complexes*.

ORACIONS PRINCIPALS

1. Vindrà diumenge...
2. Ja em penso...
3. El mestre vol saber...
4. No sé...
5. El van avisar...
6. No el pogueren atrapar...
7. Fes per manera...
8. Explica'm...
9. Vindrem...
10. Ja em diràs...

ORACIONS SUBORDINADES

1. ... s'ho arreglarà.
2. ... estava dinant.
3. ... estarem llestos.

4. ... t'agrada més.
5. ... corria molt.
6. ... has anat.
7. ... l'avisen amb temps.
8. ... no et taquis el vestit.
9. ... deu voler.
10. ... ha llençat la tinta.

CLASSIFICACIÓ DE LES SUBORDINADES

229. — Dins les oracions complexes, podem trobar les subordinades fent de SUBJECTE, COMPLEMENT, PREDICATIU O DETERMINACIÓ CIRCUMSTANCIAL de l'oració principal, i també les podem trobar constituent no tot un element de la principal, sinó *explicant* o *determinant* algun dels mots que la integren.

EXEMPLES :

a) Subordinada subjecte :

QUI JUGA *no dorm.*

Comparant-la amb *La nena no dorm*, o *El germanet de la Maria no dorm*, hom veu com *qui juga* fa la mateixa funció que *la nena* i *el germanet de la Maria*, o sia de SUBJECTE del verb *no dorm*.

b) Subordinada COMPLEMENT :

En Pere diu QUE HI VAGIS.

Comparant-la amb *En Pere diu això* o *En Pere diu la lliçó* hom veu com *que hi vagis* té la mateixa valor que els complements acusatius *això* i *la lliçó*, perquè també respon a la pregunta *què diu en Pere?*; per això és, com ells, un COMPLEMENT ACUSATIU.

El complement constituït per una subordinada pot ésser altre que un complement acusatiu. Ex.:

Dóna flors A QUI TE'N DEMANARÀ

on *qui te'n demanarà* fa la mateixa funció que faria, p. e., *la teva tia* (complement datiu).

Dins la clàusula

No et fis DEL QUE ET DIGUI AQUELL ADULADOR

l'oració subordinada completiva és *el que et digui aquell adulator*, introduïda amb la preposició *de*.

c) Subordinada PREDICATIU:

La seva proposició és QUE ENS REUNIM DEMÀ.

Compareu amb *La seva proposició és una absurditat*, i hom veurà com *que ens reunim demà* i *una absurditat* fan la mateixa funció, car tots dos són PREDICATIUS del subjecte.

d) Subordinada EXPLICATIVA:

En Ramon, QUE ÉS EL GRAN, *treballa amb mi*.

En aquesta clàusula, la subordinada *que és el gran* no és cap element de la proposició principal, sinó un EXPLICATIU del subjecte *en Ramon*.

e) Subordinada DETERMINATIVA:

He repartit tots els llibres QUE M'HAS ENVIAT.

La proposició *que m'has enviat* tampoc no és cap element sencer de la proposició principal, sinó simplement un DETERMINATIU del complement acusatiu *llibres*. Compareu amb *he repartit tots els llibres vells*.

f) Subordinada DETERMINACIÓ CIRCUMSTANCIAL :

M'ho ha dit MENTRE BAIXÀVEM L'ESCALA.

Compareu amb *M'ho ha dit aquest matí*, on *aquest matí* és una DETERMINACIÓ CIRCUMSTANCIAL de temps, i veureu que *mentre baixàvem l'escala* també ho és.

Les subordinades de les tres primeres meïnes són anomenades **substantives**; les de la quarta i cinquena, **adjectives**, i la de la darrera, **adverbials**, car ocupen respectivament dins l'oració complexa els llocs d'un *substantiu*, d'un *adjectiu* i d'un *adverbi*.

TAULA DE LES ORACIONS SUBORDINADES

Substantives	{	Subjectives	(a)
		Completives	(b)
		Predicatives	(c)
Adjectives	{	Explicatives	(d)
		Determinatives	(e)
Adverbials	.	(f)	

EXEMPLES CLÀSSICS :

a) «En la sua salut són salvats *aquells qui sens la sua salut foren damnats*» (Llull). — «*Qui apendre vol bon nodriment, - aquest segueca*» (Turmeda). — «*cové que jo no partesca de Sicilia*» (Muntaner). — «*si possible és que les mies fortunes en ma vida aprofiten a algun*» (Curial).

b) «Llavors Tirant ordenà *que fossen fetes festes molt singulars*» (Tirant). — «*pregaren al frare que li plagués mostrar algunes coses virtuoses e profitables a llurs ànimes e a llur vida*» (Eiximenis). — «*O Aníball membre't com has vista la mar tota sangonosa*» (Canals). — «*dels enemics prenia així mateix ço que bon los trobava*» (Muntaner). — «*¡quantes són les sollicituds e les congoxes a aquells qui es treballen en amor!*» (Curial)

c) «Déu és aquell qui sap les causes e les raons» (Canals). — «pecat de desconeixença és quan ve que algú oblida los benifets» (Rei Pere). — «La causa de la mia mort és éstada per tal com lo terme a mi constituït per nostre senyor Déu a viure fini aquella hora» (Metge).

d) «¿Com pot ésser que après llur mort són en est món tan pocs honorats, e los apòstols, que foren hòmens pobres e ahontats en aquest món, foren e són après llur mort tan honorats, colts [venerats] e celebrats?» (Llull). — «he gosat parlar après tan solemne poeta com aquell és, lo qual viurà perpetualment en lo món en jama» (Metge) — «de què alguns envejosos, dels quals totes les cases dels grans senyors són plenes, havien molt gran plaer» (Curial).

e) «la mia llengua no bastaria a dir la gran contentació que tinc de ma senyora e de vós» (Tirant). — «E el jorn que la vista fo ordenat, foren cascuns d'ells a la vista» (Muntaner). — «a la mia boca fall la veu, e als meus ulls aigua e sang, amb què més llargament la tua mort deplorant lamente» (Corella). — «lo qual novament era eixit de la presó del castell de Morella, on lo dit senyor rei, pare seu, lo havia tengut pres» (Carbonell).

f) «Dementre que el convit s'aparellava, Griselda fo aquí contínuament present» (Metge). — «Quan havia cantada la missa, Blanquerna deia algunes paraules de Déu al diaca» (Llull). — «tantost que el trompeta ha sonat, tothom se referma» (Canals). — «ne havia bé ne repòs sinó tant com ab la Güelfa estava» (Curial). — «On no arriben les armes, poden arribar los enganys» (Bruniquer).

Exercicis (§ 229)

Destriar les oracions complexes següents en sis grups, que seran de cinc oracions cadascun, segons la funció de les subordinades.

1. ¿Vols dir-me d'on has tret aqueixes flors tan boniques?
- 2. Quan van acabar, ja era fosc. — 3. Pregunta-ho al

teu cosí, que sap tantes coses. — 4. Van entrar sense que ningú els sentís. — 5. Em sembla que ja ho entendran. — 6. Aquells qui presumeixen de molt savis, solen ésser uns ignorants. — 7. No m'agrada que siguis tan deixat. — 8. Jo crec que no en vindran la meitat. — 9. No us escolteu aquest minyó, que sempre rondina. — 10. No em va agradar gens el capell que duia. — 11. No et fiïs d'aigua que no corri. — 12. El motiu principal és que no podia. — 13. Les raons que donava no em van convèncer. — 14. La casa on s'allotjava era un palau antic. — 15. Es queixava de qui més favors li havia fet. — 16. Aquells nois estan que no els podem aguantar. — 17. Si tenen temps, també visitaran el castell. — 18. En Josep, que és artista, et pot suggerir una solució. — 19. Valdrà més que m'avisis dos dies abans. — 20. Això no és el que jo busco. — 21. Encara que en Mateu no ens ajudi, ja ens en sortirem. — 22. Escolta bé el que et diuen. — 23. La persona a la qual m'he adreçat no me n'ha sabut donar raó. — 24. Aquells mals exemples, de què mai no s'havia sabut substreure, el dugueren a la perdició. — 25. Expliqueu-me què en voleu fer. — 26. El meu parer és que aquest argument no té retop. — 27. Per fi arribà el nostre heroi a la invicta ciutat de Girona, on tants amics d'infantesa l'esperaven. — 28. Mai que tornis al poble, pensa a venir-me a veure. — 29. Només qui estigui ben qualificat podrà obtenir la certificació. — 30. La millor solució fóra que el teu cosí es retirés del concurs.

MOTS CONJUNTIVUS

230. — Els **mots conjuntius**, que introdueixen les *oracions subordinades* i les endollen dins les oracions totals, són de dues menes :

a) Uns que *es limiten a la mera funció conjuntiva*, restant independents de les dues proposicions que uneixen. Aquests mots s'anomenen **conjuncions**

de subordinació. Ex.: *No volia QUE la veiessis. M'han escrit QUE arribaran demà. Hem tancat els finestrons PERQUÈ entrava massa claror. Pregunta al Miquel SI ja ha acabat la tasca.*

b) Uns altres que, ultra fer de mot d'enllaç entre les dues proposicions, *constitueixen un dels elements de la proposició subordinada.* Aquests mots són els INTERROGATIUS (*adjectius* o *pronoms*) emprats per a introduir les *subordinades interrogatives*; i els RELATIUS (*adjectius* o *pronoms*) emprats per a introduir les *subordinades adjectives*. També pertany a aquest segon grup de mots conjuntius l'adverbi pronominal *on*. Ex.: **Interrogatiu:** *Ja sé QUÈ demanen. ¿T'ha dit QUI l'acompanyava? Pregunta-li QUINA hora és. ¿Saps ON van?* **Relatiu:** *L'home QUE puja és conegut meu. He vist la casa QUE s'ha fet ton germà. És la ploma amb LA QUAL hem signat el tracte. Han admès la nena per QUI us heu interessat tant. Visitarem la cova d'ON procedeixen aquests utensilis.*

Observeu com al primer exemple de les proposicions enllaçades amb una conjunció de subordinació *no volia QUE la veiessis*, el QUE és simplement un nexa i no forma part de la subordinada, la qual consta de subjecte el·líptic (*tu*), verb (*veiessis*) i complement acusatiu (*la* = a ella). En canvi, al primer exemple de les introduïdes amb un interrogatiu *ja sé QUÈ demanen*, el QUÈ, ultra ésser un mot d'unió, és complement del verb *demanen*; i als dos primers de les introduïdes amb un relatiu *l'home QUE puja és conegut meu, he vist la casa QUE s'ha fet ton germà*, els dos QUE, ultra unir la proposició principal amb la subordinada, representen: el primer, el subjecte del

verb *puja* (*qui puja?: l'home*), i el segon, el complement acusatiu del verb *fer* (*què s'ha fet ton germà?: una casa*).

Exercicis (§ 230)

Destriar els mots conjuntius de les clàusules dels exercicis anteriors (§ 229), i distribuir-los en tres llistes de mots respectivament *relatius*, *interrogatius* i *meres conjuncions*.

SUBORDINADES IMPERSONALS

231. — Les formes impersonals del verb, INFINITIU i GERUNDI, poden constituir també el nucli principal d'una *oració subordinada*.

SUBORDINADA D'INFINITIU

232. — Essent l'INFINITIU un mode de verb amb *caràcter nominal*, una **subordinada d'infinitiu** serà una *subordinada substantiva*. Així a l'oració *no s'ha recordat* DE FER AQUELLA DILIGÈNCIA, l'oració *infinitiva* FER AQUELLA DILIGÈNCIA és un *complement* del verb *ha recordat*, introduït amb la preposició DE.

S'entreté A ENGANXAR LES PAPERETES, presenta la *subordinada infinitiva* ENGANXAR LES PAPERETES, que fa de *complement* del verb principal, i és introduïda per la preposició A.

Mai no vol CANTAR presenta l'infinitiu CANTAR (*oració infinitiva* reduïda al sol verb), fent de *complement acusatiu* del verb, *vol*.

No cal ÉSSER TAN EXIGENT presenta la *subordinada infinitiva* ÉSSER TAN EXIGENT, que constitueix el *subjecte* de la forma verbal impersonal *cal*.

Li agrada molt JUGAR A TENIS, presenta la *subordinada infinitiva* JUGAR A TENIS, que fa de *subjecte* del verb, *agrada*.

Les *subordinades completives* poden anar unides al verb de la principal mitjançant alguns dels *mots d'enllaç* anomenats PREPOSICIONS.

Les *subordinades infinitives subjectes* poden ésser introduïdes mitjançant la preposició DE; així l'exemple anterior podria redactar-se : *Li agrada molt* DE JUGAR A TENIS.

Exercicis (§ 232)

Assenyalar les subordinades d'infinitiu, i llur funció, compreses dins les clàusules següents d'autors selectes :

1. «aquesta aital santa obra és mantenir comunitat» (*Eiximenis*). — 2. «En nom de Déu omnipotent - vull començar mon parlament» (*Turmeda*). — 3. «io no he recusat de demostrar la mia grossera ineptitud» (*Metge*). — 4. «me convenia anar dels uns als altres» (*Muntaner*). — 5. «No deixà més parlar lo valerós Tirant a la Reina» (*Tirant*). — 6. «Tostemps m'ha desplagut perdre temps» (*Canals*). — 7. «punir [castigar] aitals és gran justícia» (*Eiximenis*). — 8. «io só vengut en aquest món per reembre [redimir] humana natura» (*Villena*). — 9. «Després de molts anys, resolgué tornar a casa seva» (*Verdaguer*). — 10. «jo no podré ja gojar d'elles - vora el barranc dels Algadins» (*Llorente*). — 11. «en la calma de tals paratges - tan dolç és viure, veure i sentir» (*Costa*). — 12. «a eixugar el plor de nostra cara - ve la carícia de l'absent» (*Alcover*).

SUBORDINADA DE GERUNDI

233. — Essent el GERUNDI un mode del verb amb *caràcter d'adverbi*, pot formar-se al seu volt una veritable oració gramatical, subordinada a una altra que pot ésser de verb en mode personal. Ex.: *El vaig trobar* CAVANT. CAMINANT A LES FOSQUES *va ensopegar*. ESTANT-SE AL LLIT *li van portar la mala nova*. *El vaig trobar* SORTINT DEL TEATRE. *Seguir* INCITANT-LO AIXÍ, *ja és un abús*.

Una *oració de gerundi* té un sentit *adverbial*; això és: expressa UNA CIRCUMSTÀNCIA DE L'ACCIÓ PRINCIPAL.

234. — Un fet que és conseqüència d'un altre, o que s'esdevé a continuació d'un altre, no pot ésser expressat per una proposició de gerundi, ans ho ha d'ésser per una proposició independent. Així, no és correcte: *Va prendre mal, portant-lo a la casa de socors* (ço que voldria dir que *va prendre mal mentre el portaven a la casa de socors*), sinó que caldrà escriure: *Va prendre mal i el portaren a la casa de socors*, tot construint l'oració del fals gerundi com una oració independent.

EXEMPLES DE GERUNDIS BONS:

«Aquell rei conhortà la regina *dient-li* aquestes paraules» (Llull). — «En Rocafort, *esguardant* que ell havia perduda la casa de Sicília e d'Aragó e de Mallorca, e encara de tota Catalunya, pensà que s'acostàs a misser Carles» (Muntaner). — «A mi, *encercant* entre los llibres dels filòsofs e poetes alguna cosa amb la qual pogués complaure a les dones virtuo-

ses, ocorrec l'altre dia una història la qual recita Petrarca» (*Metge*). — «en lo meu jovent he menades moltes batalles a ultrança *defenent* no la mia causa, ans l'estranya» (*Curial*). — «e ab delitós repòs passaren tot aquèll dia *festejant*, les dames de l'emperadriu e de la princesa» (*Tirant*). — «foren trameses lletres al pare sant de Roma per los bisbes dessús dits, *donant-li* raó d'aquella gran malvaduria» (*Boades*). — «e nós, *coneixent* que aquesta era la veritat, e l'als monsonega [les altres coses mentida], volguem [volguérem] la nostra pensa e les nostres obres donar, e pensar, e dreçar als manaments de nostre Salvador» (*Rei Jaume*). — «lo mercader anava'ls après, en son cavall *cavalcant*» (*Desclot*). — *Veent-la* lo seu excellent fill, conegué la molta dolor que dins portava (*Villena*). — «e tots lo seguissen *cantant e cridant, anant* sobre carros bells e resplendents» (*Canals*). — «La Cuereta anava sempre al voltant seu *saltironant* joiosament per alegrar-la» (*Verdaguer*). — «és en Godoi estanquer, un home d'una testa incommensurable, que, *assaborint* les fineses del seu clarinet, clou les parpelles, *aixecant* les celles fins a mig front i *abaixant* les pestanyes fins a mitja galta» (*Ruyra*).

EXEMPLES DE GERUNDIS DOLENTS :

«Aquest camí porta el nom pretensió de carretera, *donant-li* la fita esmentada encara més importància». — «vaig viatjar tres anys més, *adquirint* tal pràctica en el viatjar que vaig arribar a ésser una mena de viatjadòmetre». — «La resclosa és sota el conflent de les rieres, i sota d'aquella hi ha un salt d'aigua amb una gran gorga al peu, *fent* tot plegat d'aquell indret un lloc molt pintoresc». — «cada u de nosaltres es tragué diners de la butxaca, *dipositant-los* en la caixeta». — «prenguérem lo camí de la tornada *dient* a l'estrènyer tantes mans amigues: A reveure!» — «anava comentant els dictats dels metges, *concedint* per fi que després de tot, potser el metge bo, potser aquell que semblava tan pagesot, potser aquell havia endevinat la malaltia». — «Aquell cristià renegat va arribar a ésser l'home de confiança del beï, *escrivint* diferents llibres». — «Esperem que la idea mereixerà la seva adhesió, *collaborant* en tan

noble empresa». — «El riu fa una colzada, *desapareixent* per la dreta». — «Molts dels fills d'aqueixa terra han travessat la mar i han anat a treballar a aquella terra verge i rica, *tornant* després amb fortunes tan grans que cap dels més rics d'aquí pot igualar». — «Caigueren les roques *agafant* dessota seu la mà de la donzella». — «la fada *acompanyant*-la al cim de la muntanya, li fabricà un palau de coral». — «amb ses urpes estriparen els peixos, *traient*-los un diamant del mig del cor». — «El senyor X ha estat llicenciat en administració pública, *essent* apte per a exercir com a secretari municipal en poblacions de cent mil habitants o menys».

Exercicis (§ 234)

Esmenar aquelles de les clàusules següents que presenten un *gerundi incorrecte*:

1. El carreter atiava la mula, clavant-li xurriacades a les anques. — 2. Va arribar tard a l'estació, perdent el tren de les deu. — 3. Li han atribuït la culpa de tot, condemnant-lo a pagar les despeses. — 4. Aquell eminent tenor cantà diverses cançons, rebent grans ovacions i essent molt felicitat pels concurrents. — 5. Van agafar els avalotadors, portant-los a la presó i denunciant-los al jutjat. — 6. Va donar una conferència ocupant-se dels conflictes econòmics internacionals. — 7. Vivia en un mas d'allà a la vora, guanyant poca soldada, aprofitant les hores que podia fora del treball per refer els seus coneixements repassant els llibres que guardava. — 8. Tancà la porta de ferro fent córrer un feixuc forrellat en forma de serp. — 9. El senyor batlle s'alçà brindant pel triomf dels aviadors. — 10. Pronuncià discursos arreu invocant els interessos del país i parlant sense embuts de la gravetat de la situació. — 11. Travessaren una era aturant-se davant d'una porta espaiosa. — 12. Feia com un malalt caigut durant molt temps en catalèpsia, i que es revé, mirant a dreta i esquerra. — 13. Permeteu-me que m'hagi allargat tant, abusant de la vostra paciència. — 14. Havent esmorzat tornava a sortir fins a l'hora de dinar, fent cada tarda una cosa semblant. — 15. Tota ella reflectia la ferme-

sa de la salut i la candor de l'ànima, assemblant-se en això a la seva mare. — 16. Contemplava les abelles atrevides que s'introduïen als calzes de les flors, obrint i esparpillant sense pietat llurs pètals i estams. — 17. Els emissaris corrien d'ací d'allà anunciant l'arribada del candidat. — 18. El senyor Joanet saludà els dos forasters, acompanyant-los a casa seva. — 19. Llavors alçant el cap amb orgull, contestà degudament llurs bravates. — 20. Passaren obrint-se pas enmig de sacs de gra i piles de carbasses. — 21. Seieu tots, digué la tia posant-los el berenar a la taula. — 22. El casal ofereix tot el confort d'una casa rica, reunint les millors conveniències. — 23. Obrí la finestra per donar pas a les papallones alliberades, seguint amb la mirada llur vol capriciós a través dels camps. — 24. Pelava trumfes tirant les peles dins un perolet que tenia al costat. — 25. En veure'ls entrar s'aixecà saludant-los amb posat falaguer. — 26. Ha debutat la nova companyia dramàtica, causant una excel·lent impressió. — 27. Felicitem el vencedor, desitjant-li nou alè per a seguir avançant pel camí dels èxits. — 28. El segon tinent d'alcalde ha sortit de vacances, usant del permís que li ha estat concedit. — 29. El distingit esportista valencià ha fet la seva presentació a Barcelona, essent classificant com un dels millors atletes. — 30. La Junta del Cercle treballa activant els treballs de l'Exposició de dibuixos, havent rebut fins el dia d'avui valuosos oferiments.

ANÀLISI DE LES ORACIONS COMPLEXES

235. — Per a ben analitzar una oració complexa, convé guardar l'ordre següent :

- a) Destriament dels elements de l'oració total.
- b) Separació de l'oració subordinada, i determinació del seu caràcter.
- c) Anàlisi de l'oració subordinada.

d) Estudi de la naturalesa i ofici del mot d'enllaç, si n'hi ha.

Vegem alguns exemples.

I. Sigui l'oració complexa: *Una veu tremolosa que pronunciava el meu nom desvetllà de sobte el meu company.*

a) Dins aqueixa oració hi ha l'afirmació d'una cosa que *desvetllà* una persona. Els seus elements són:

Subjecte: *Una veu tremolosa que pronunciava el meu nom*
Verb: *desvetllà*

Complement acusatiu: *el meu company*

Determinació modal: *de sobte.*

b) Ací veiem que el subjecte conté una oració subordinada. La *veu*, nom essencial del subjecte és determinat per l'adjectiu *tremolosa* i per l'oració relativa *que pronunciava el meu nom*. Aquesta oració és relativa perquè el seu primer element és el pronom relatiu *que*, el qual té per antecedent el mot *veu*.

És, doncs, una subordinada *adjectiva determinativa*.

c) La subordinada expressa que hi ha *una veu* que *pronunciava* alguna cosa. Tenim, doncs,

Subjecte: *que* (representant de *una veu tremolosa*)

Verb: *pronunciava*

Complement acusatiu: *el meu nom* (cosa pronunciada).

d) Ací el nexa o mot d'enllaç és *que*. Ja havem determinat que es tracta, no d'una mera conjunció, sinó d'un pronom relatiu, per tal com es refereix a un mot antecedent.

Aquest mot d'enllaç, ultra la funció d'enllaçar la subordinada a un membre de la principal, fa de *subjecte* de l'oració subordinada. Recordem que la funció de subjecte és una de les tres funcions que poden ésser assignades al relatiu *que*.

II. *No sé quant de temps van romandre en aqueix estat.*

a) Ací expressem que hi ha una cosa que jo *no sé*. Es sobreentén, doncs, un subjecte *jo*, assenyalat per la forma de primera persona del verb. Aquest va acompanyat ací de la partícula *no*, la qual no fa altra cosa sinó canviar el seu sentit, això és, convertir el que fóra una afirmació en una negació. Tot allò que ve després del verb és la cosa no sabuda,

i constitueix, per tant, un complement acusatiu. Tenim doncs:

Subjecte (sobreentès): *jo*

Verb: *no sé*

Compl. acus.: *quant de temps van romandre en aqueix estat.*

b) El complement acusatiu constitueix tot ell una oració; per tant, oració subordinada *substantiva completiva*.

c) La subordinada no té subjecte expressat; el verb, en perfet perifràstic, *van romandre*, s'aplica a uns éssers que hom suposa ja coneguts i que no cal anomenar per la ~~a~~ claredat de l'expressió. Tenim doncs:

Subjecte: sobreentès i no precisat.

Verb: *van romandre*

Compl. preposicional: *en aqueix estat*

Determinació temporal: *quant de temps* (expressió de sentit incert o dubitatiu, com exigeix el sentit d'incertitud de tota l'oració).

d) No hi ha mot d'enllaç, com no n'hi ha generalment per a les subordinades que fan de complement acusatiu.

III. Analitzem ara aquesta estrofa de «*L'olivera mallorquina*» de Pons i Gallarza:

«Quan era una alta ermita
aqueix claper de trossejada runa
lo místic cenobita
aquí s'agenollava al clar de lluna.»

a) Ací trobem l'afirmació que algú *s'agenollava*; *aqueix* era *lo místic cenobita*; i l'acció va acompanyada d'algunes circumstàncies. Tenim, doncs:

Subjecte: *lo místic cenobita*

Verb: *s'agenollava*

Determ. temporal: *quan era una alta ermita aqueix claper de trossejada runa*

Altra determ. temporal: *al clar de lluna*

Determ. local: *aquí*.

b) La subordinada és: *quan era una alta ermita aqueix claper de trossejada runa*; i constitueix, com es veu per l'anàlisi precedent, una determinació circumstancial de temps, i per tant és una subordinada *adverbial*.

c) Destriant els elements de la subordinada, tenim :

Subjecte : *aqueix claper de trossejada runa*

Verb : *era*

Predicatiu : *una alta ermita.*

d) El mot d'enllaç és *quan*, que no té altra funció dins la subordinada sinó assenyalar la seva condició temporal; és, doncs, un *mot conjuntiu*, al qual havem d'atribuir l'ofici de mera *conjunció*.

236. — És molt corrent el cas d'una oració complexa amb dues subordinades. L'anàlisi no ofereix aleshores una dificultat major. Vegem, com a exemple, aqueixa clàusula del poema «*Rosalía*» de Verdaguer:

«La mareta, que entra a l'hort, - plora i sospira
quan la veu entre els rosers - tan esllanguida.»

Ací l'oració total pot destriar-se així :

Subjecte : *La mareta, que entra a l'hort,*

Verb (doble) : *plora i sospira*

Determinació temporal : *quan la veu entre els rosers tan esllanguida.*

El subjecte conté una subordinada, *que entra a l'hort*, que és una *adjectiva explicativa*, amb el relatiu *que* com a nexa i en funció de subjecte.

La determinació circumstantial de temps constitueix una subordinada *adverbial*, amb el mot d'enllaç *quan*, merament conjuntiu, un subjecte sobreentès, *la mareta*, un complement acusatiu, representat pel pronom feble *la*, una determinació de lloc, i un predicatiu de complement, *tan esllanguida*.

237. — És corrent així mateix el cas d'una oració complexa, la subordinada de la qual és també una oració complexa; això és, que conté una subordinada, la qual és aleshores *subordinada de subordinada*.

Proposem-nos, per exemple, d'analitzar aquesta clàusula de la narració «*La fi del món a Girona*» de Joaquim Ruyra :

«Jo ja tenia notícia d'aquest fenomen, de quan vaig estudiar el tractadet de meteorologia que formava part de l'assignatura oficial de geografia al nostre seminari.»

Trobem de bell antuvi :

Subjecte : *Jo*

Verb : *tenia*

Determ. temporal : *ja*

Compl. acusatiu : *notícia d'aquest fenomen.*

Una altra determinació temporal és constituïda per la frase *de quan vaig estudiar...* fins al final de la clàusula.

Analitzant tota aquesta frase, trobem un nexa, *de quan*, un subjecte psicològic, *jo*, un verb, *vaig estudiar* i un complement acusatiu constituït per la resta de la frase.

Dins aqueixa frase, *el tractadet...*, que constitueix el complement acusatiu de l'oració anterior, hi ha el grup principal, *el tractadet de meteorologia*, determinat per una oració adjectiva, o sia la que comença amb el relatiu *que*, el qual constitueix el subjecte d'aquesta subordinada; i és doncs, aquesta, una *adjectiva determinativa*.

Resumint, tenim : que l'oració començada *que formava part...* és una determinativa de la començada *vaig estudiar...*, la qual així mateix és una adverbial de l'oració total.

Exercicis (§§ 235 a 237)

a) Analitzar, segons les normes donades, les següents *oracions complexes*, extretes d'obres mestres de la nostra literatura :

1. — «Lo qui no tem del fort lleó les ungles,
molt menys tembrà lo fibló de la vespa.»
(*Ausiàs March*)
2. — «Quan és al mig de l'església,
els altars relluen tots.»
(*Popular*)
3. — «Dalt del cotxe hi ha una nina
que repica els cascavells.»
(*Popular*)

4. — «Les persones que ací falten
són persones de gros preu.»
(Popular)
5. — «Plau-me encara parlar la llengua d'aquells savis
que ompliren l'univers de llurs costums e lleis.»
(Aribau)
6. — «En llemosí sonà lo meu primer vagit,
quan del mugró matern la dolça llet bevia.»
(Aribau)
7. — «Ton delicat fullatge
que sota lo cel blau l'embat oreja,
és de la pau la imatge.»
(Pons i Gallarça)
8. — «L'aviram la volta amb gran volateig
quan de matinada crida son estol.»
(Alcover)
9. — «Arriba un jorn que nostra vida
ja no veu res en l'avenir.»
(Alcover)
10. — «Jo só l'esqueix d'un arbre, esponerós ahir,
que als segadors feia ombra a l'hora de la sesta.»
(Alcover)
11. — «Ha arribat un home intensament pàlid,
que la dolça lira punteja per joc.»
(Alcover)
12. — «Al llindar de la porta on ella seu,
s'acosta una figura com una ombra,
sense que en el trespol ressoni el peu.»
(Alcover)
13. — «Si aneu pel món un dia, sabreu el que això val.»
(Maragall)
14. — «va pujant un camí fins a la porta
que tanca el clos de la darrera estada.»
(Morera i Galícia)

« Ah - deia ella prop la finestreta -
pogué's volar lluny d'aquest viure estret! »

15. — «Sobre una cinta de blanca arena
que besa una aigua de cèlic blau,
grans pins hi vessen a copa plena
olor de bàlsam...»
(Costa)
16. — «Plau-me vagar per un jardí desert
quan creix l'ombra dels arbres gegantina.»
(Costa)
17. — «Plau-me veure de marbres rodejat
l'estany on neden sobre l'aigua pura
bells cignes de plomatge immaculat.»
(Costa)
18. — «Nèctar poètic amb què el cor s'anima
febre i deliris d'embriac no dóna.»
(Costa)
19. — «Qui de tal nèctar troba el gust, no cerca
l'or, ni les armes, ni el domini frèvol.»
(Costa)
20. — «¡Com reposava a l'ombra,
deslliurat lo baró dels durs arnesos,
mentre els llebrers sens nombre
jeien al sol assedegats i estesos!»
(Pons i Gallarxa)
21. — «fuig lo vent que batega
les fulles tremoloses.»
(Pons i Gallarxa)
22. — «la garlanda de flors, que al vent tremola,
estén sobre el brocal un gesmiler.»
(Llorente)
23. — «Pengen del mur l'aixada i la corbella,
que a terra fan corbar lo suat front.»
(Llorente)
24. — «des que a eixa llum m'enlairo
tot m'és aquí tenebres i foscó.»
(Verdaguer)

25. — «lo temps, que els arbres despulla,
d'il·lusions despulla el cor.»

(Verdaguer)

b) Analitzar els fragments literaris següents, des-
triant-ne totes les *oracions subordinades*, o bé les
subordinades de subordinades que contenen :

1. — «Si a la lluita no els meno ans que el sol isca,
tots dos-cents em diran traïdor a la pàtria.»

(Verdaguer)

2. — «Quan parlen d'aquesta lluita
han de dir propis i estranys :
—Si voleu valents de mena
aneu amb els catalans.»

(Verdaguer)

3. — «A l'hora que el sol es pon,
bevent al raig de la font,
he assaborit els secrets
de la terra misteriosa.»

(Maragall)

4. — «Per un cel matinal tot blau i rosa
jo veia un temple de puríssim marbre
blanquejar entre el verd de la ribera,
damunt les clares ones.»

(Costa)

5. — «en mon cervell allucinat, de sobte,
rastre deixà de meteor esplèndid
la imperial tragèdia.»

(Alcover)

6. — «¿No és cosa ben arcana i paorosa
que el sembrador mirfíc de la vida
tingui aqueixes caiences de la mort?»

(Ruyra)

7. — «Pels caminals, en dansa cadenciosa
l'esbart s'allunya de les Nou Donzelles
que l'ombra cerquen de desmais i acàcies.»
(*Oliver*)
8. — «Enyorariem la platja
si no fos el romani
que l'ànima ens embriaga.»
(*Garcés*)
9. — «a dintre el mar s'és desclosa
la flor alta de la neu
en bell temps de violetes
morades de Passió,
quan escampa olors secretes
de nard l'Encarnació.»
(*Riber*)
10. — «aquesta graderia, on solitari
només ve a seure l'abatut record,
un temps era teatre i escenari
on la colònia del poder romà
juntava un poble remorós i vari.»
(*Costa*)
11. — «Plau-me vagar per un jardí desert
quan creix l'ombra dels arbres gegantina,
veient sota el ramatge que s'inclina
com lluny blaveja l'horitzó entreobert.»
(*Costa*)
12. — «Al llindar de la porta on ella seu,
s'acosta una figura com una ombra,
sense que en el trespol ressoni el peu.»
(*Alcover*)
13. — «Dix [digué] l'Amic a l'Amat: Tu qui umples lo sol
de resplendor, umple mon cor d'amor» (*Llull*).
14. — «seria molta raó que a vós fos atorgat lo que dema-
nau» (*Villena*).

15. — «jo veig que a vós no plau que jo sia en vostre servei» (*Muntaner*).

16. — «Fèlix se llevà con [quan] viu prop de si la folla fembra, la qual saludà» (*Llull*).

17. — «el bon home dóna consell a aquells qui dubten en ço que no entenen» (*Llull*).

18. — «lo rei de qui vós parlats [parleu] ha pres altre ofici, que no és de rei» (*Llull*).

19. — «Per aquells dies en què jo estudiava llatí al Seminari de Girona, va córrer per la ciutat un llibret de previsions profètiques, el qual, després de cridar els pecadors a penediment i oració, anunciava la pròxima vinguda de tres dies de tenebres» (*Ruyra*).

20. — «Jo crec que la coral simpatia que els barris de l'Onyar m'inspiren, prové en bona part dels grans consols que en aquella ocasió em proporcionaren» (*Ruyra*).

21. — «Aquests senyors tenen raó - va dir la senyora Tuies, que devia haver-los escoltat» (*Ruyra*).

22. — «Aquest home, que revelava el seu ofici amb les xurriaques, que li penjaven sobre el pit enrotllades al coll per la tralla, donava mostres de disgust» (*Ruyra*).

23. — «Per fi la lluna aparegué com un muscle nu per damunt de les calitges, que s'anaren escorrent a son entorn com draperies que cauen» (*Ruyra*).

24. — «Allí on se li estroncava la font de la inspiració deixava l'obra, que no reprenia fins que li rebrotava la llum de dalt» (*Verdaguer*).

25. — «El noieta que duu el mocadoret al coll, si amb el temps fa una mica d'introspecció, s'adonarà que ell és obra dels atavismes» (*Carner*).

CONJUNCIONS

SUBORDINACIÓ I COORDINACIÓ

238. — Les **conjuncions** són de dues menes :

a) les **de subordinació**, que havem vist que constitueixen el nexa *merament conjuntiu* entre una oració i la seva subordinada;

b) les **de coordinació**, que enllacen dues oracions independents relacionades per llur sentit, constituint l'anomenada *oració composta*, suma d'*oracions coordinades*.

239. — Les oracions coordinades poden ajuntar-se sense cap mena de nexa, o per mitjà d'una *conjunció de coordinació*. Ex.: *Els homes treballen vuit hores, les dones en treballen sis.* — *Jo faré els paquets i tu te'ls enduràs.* — *Ja els compraria, PERÒ no tinc diners.*

LOCUCIONS CONJUNTIVES

240. — Fent els mateixos oficis que les conjuncions, hi ha les **locucions conjuntives**, o grups de mots amb funció conjuntiva. Ex.: *Sortirem ENCARA QUE plogui.*

— COM QUE *es feia fosc, hem encès els llums.*— *Vina TAN AVIAT COM puguis.*— *No els demano llur adhesió als meus principis, SINÓ QUE em vulguin escoltar.*

CONJUNCIONS DE SUBORDINACIÓ

241. — Es classifiquen principalment en **condicionals, causals, finals, temporals, modals i concessives**, segons la relació que denoten entre les dues oracions que enllacen.

a) Les **condicionals** indiquen que la subordinada que enllacen denota una *condició* necessària perquè es realitzi allò que expressa l'oració principal. Són: **si, mentre, i les locucions si bé, mentre que, sols que, només que, amb que, posat que.** Ex. : *Si véns t'esperaré.* — *NOMÉS QUE m'ajudis cinc minuts, podrem sortir junts.*

«ell li entrava fermaça que nostra Dona pregaria per ell, *ab [amb] que ell no faés nul·la deshonra a son Fill*» (*Llull*). — «dix-nos que veurien a nós, *ab que els guiàssem*» (*Rei Jaume*). — «É que d'ací avant io sia amada per Curial, *posat que ell sia vencedor, certes no ho crec ni ha raó*» (*Curial*).

La conjunció **si**, a part del seu sentit condicional, és usada per a introduir oracions *subordinades interrogatives*, com mostren els exemples següents: *Sap si el trobaré a casa?*—*Pregunta-li si té llumins.* — *Ves si t'agrada.*

b) Les **causals** denoten que la subordinada que introdueixen indica la *causa* o motiu de l'acció o estat expressats per la proposició principal. Són: **perquè, puix, puix que, ja que, vist que, com que,**

per tal com. Ex. : *Desa els llibres PERQUÈ jo li ho he dit.* — JA QUE tens son, *vés-te'n a dormir.*

«Com perdés [perderes] aquesta ciutat *puix tan fort és?*» (Tirant). — «Morir volia aquella bona dona, *pus [puix] que son fill morir vesia [veia]*» (Llull). — «A tu deman que lo cor m'enfortesques — sí que el voler ab ta voluntat lligue, — e *puis que sé que el món no em profita,* — *dóna'm esforç que del tot l'abandone*» (A. March). — «Raconta's d'un pobre sabater qui estava baix sots un alberg d'un hom ric, qui tostemps estava cantant e alegrant-se, car, *pus que era sadoll ab sa muller, no cobejava altre [altra cosa]*» (Eiximenis). — «Llegim, així mateix, de Trajà, emperador, qui son fill volgué occiure *per tal com* havia mort un infant qui guiava una fembra orba» (Eiximenis). — «Alguns roden rodes molt grans, ab llurs caps, incessantment, *per tal com* són estats reveladors de secrets e han enganats, robats e morts aquells qui en ells se fiaven» (Metge).

Dins els autors antics es troba també *per ço com*, i encara *per ço car*, equivalents a *per tal com* : «tothom se llevà *per ço com* aquell dia l'Emperador devia partir» (Tirant).

c) Les **finals** indiquen que la subordinada per elles introduïda és la *finalitat* o objecte que hom es proposa amb l'acció expressada pel verb principal. Són : **perquè, a fi que, per tal que**, Ex. : *Te'l deixo PERQUÈ el llegeixis.*

«L'ànima racional és creada *a fi que* tostemps entena, am e record Déu» (Metge). — «te prec que fer-ho vulles, *a fi que* mills [millor] e més a ta honor hi pusques proveir» (Curial). — «E açò manà *per tal que* la cosa pública fos conservada en bon estament» (Eiximenis). — «són vengut estar en est boscatge, *per tal que* Déus pusca amar e conèixer» (Llull).

Dins els autors antics es troba també *per ço que*, equivalent a *per tal que* : «e féu-li cella en aquella alta muntanya on volia estar, *per ço que* contemplàs lo Senyor e nostra Dona» (Llull).

No és lícit d'usar [*a fi de que*] en lloc de *a fi que*.

És també una error, bastant corrent, d'escriure [*per a que*] en lloc de *perquè*.

Cal no confondre la conjunció final **perquè** (homònima d'una causal) amb **per a què**, combinació de la preposició final composta **per a** i el pronom interrogatiu **què**. Ex.: **PER A QUÈ vols el bastó?** (és a dir: **PER A QUIN FI O OBJECTE?**). — *El vull PERQUÈ* (conjunció final) *m'ajudi a escalar el pendis*.

Exercicis (§§ 238 a 241)

Distingir les funcions, *causal* o *final*, de la conjunció *perquè* dins les clàusules següents:

1. Els portem això *perquè* estiguin contents. — 2. *Perquè* tothom pugui anar a veure aquella comèdia, en faran unes representacions a preus populars. — 3. Ho fa *perquè* li ho ha dit el secretari. — 4. No va venir *perquè* estava malalt. — 5. Et vindran a rebre, *perquè* no hi sabries trobar. — 6. Ens inciten *perquè* els vulguem fer costat. — 7. Han tornat a instal·lar el campament en aquell indret, *perquè* no n'han trobat un de millor. — 8. Us vindran al darrera *perquè* l'acompanyeu. — 9. obro així precisament *perquè* li tinc afecte. — 10. No veig motiu *perquè* us enutgeu.

d) Les **temporals** denoten que la subordinada diu el *temps* en què es realitza l'acció del verb principal. Són: **quan, així que, mentre, mentre que, tan aviat com, tot seguit que, des que, d'ençà que, cada vegada que, sempre que, abans que, després que, fins que**. Ex.: **QUAN** surt al carrer, tothom la mira. — *Avisa'm, AIXÍ QUE* vingui. — **TAN AVIAT COM** van ésser fora, vaig tancar el despatx. — **Jugaran FINS QUE** estaran rendits.

«*Quan* esboirar-se en nit serena el miro — la terrena pressó que trista m'és!» (*Verdaguer*). — «L'aviram la volta amb gran voleteig — *quan* de matinada crida son estol» (*Alcover*).

«Eestic ab ànsia d'aquí que m'han dit que *des que* io só

partit, lo temps se seria embarassat» (*Carta s. xv*). — «Flors sempre renadiues, *des que* us flairo — lo jardí de la terra és sens olor; — *des que* a eixa llum m'enlairo, — tot m'és aquí tenebres i fosc» (*Verdaguer*).

«Senyor, *abans que* la mia llengua res diga, te prec e et suplic me vulles oir» (*Curial*).

Amb el sentit de *sempre que* o *cada vegada que* tenim a la llengua antiga la locució **tota vegada que**, a la qual alguns han volgut donar indègudament el mateix sentit causal de la locució castellana *toda vez que*. Dels següents exemples antics es dedueix clarament el sentit en què cal usar aquesta locució arcaica *tota vegada que*: «a temps serets [sereu] de fer armes *tota vegada que* en plaer vos vindrà» (*Curial*). — «io me'n torn a la mia posada ab la mia filla, la qual me'n mene per vostra, *tota vegada que* a vós vindrà en plaer acceptar-la» (*Curial*).

e) Les **modals** serveixen per a expressar una relació de *manera* o per a establir una *comparació*. Són: **com, com si, així, així com, tant com, segons, segons que, segons com, de por que**. Ex.: *Vesteix com una reina*. — *Treballa TANT COM tu*. — *Vindrà aviat, SEGONS QUE ens han dit*.

«devora e acciu [mata] tot ço que troba, *així com* un lleó afamat, que no guarda res ne sap el que es fa» (*Eiximenis*).

f) Hi ha també locucions **concessives**, com **encara que, malgrat que, per bé que, per més que**, i les formes arcaiques **jatsia** o **jatsia que**, les quals expressen que hom concedeix una objecció a una oració, però sense destruir-ne l'efecte.

«E *encara que* les naus no fossen molt grans, eren molt ben armades de bona gent e destra» (*Tirant*). — «Servaràs fe a ton vassall, *per bé que* sia simple o pobre, car pensaràs que és ton proïsme» (*Eiximenis*). — «E *jatsia* ella sabés molt, no sabé tant, emperò, que pogués cobrir l'amor que portava

a Curial» (*Curial*). — «Curial, servint lo marquès, jatsia que per ell fos molt amat...» (*Curial*).

g) Hi ha encara la conjunció **que**, anomenada **copulativa**, emprada per a introduir tota mena d'oracions subordinades que constitueixen un element de l'oració total. La conjunció copulativa, doncs, pot introduir oracions *subjectives, completives, predicatives i adverbials*. Ex.: *Li agrada QUE PLOGUI*. — *Han dit QUE FOREN ACÍ A LES VUIT*. — *El meu parer és QUE HO DEIXIS CÓRRER*. — *No pot parlar QUE NO DIGUI UNA INCONVENIÈNCIA*.

Cal no confondre el mot feble QUE, merament conjuntiu, amb:

a) el pronom relatiu feble QUE, o el fort QUÈ, sempre precedit de preposició (*La casa QUE havem vist. La casa de QUÈ parlava*); *interrogatiu*

b) el pronom relatiu QUÈ (*Digueu QUÈ us porta. No sé amb QUÈ s'ho deu haver fet*).

La mera conjunció QUE, per raó del seu caràcter, mai no constitueix cap membre de l'oració subordinada.

Noteu com aquesta conjunció no esdevé forta o tònica, com ho fa el pronom relatiu, davant una preposició.

No és lícita la supressió de la conjunció QUE, operada per alguns, davant les oracions subordinades. Cal, doncs, evitar expressions com: *Espero vindreu a Barcelona*, pròpies d'un estil lacònic, sols admissible a les missives telegràfiques. L'expressió correcta és: *Espero QUE vindreu...*

Exercicis (§ 241 d) e) f) g))

Substituir les sèries de punts per les *conjuncions o locucions conjuntives de subordinació* més adients:

1. Vaja, Peret: ... sempre vols ... et conti rondalles, te'n contaré una que t'agradarà força. — 2. ¿Sabeu què em va dir ... vosaltres us n'haguéreu anat? — 3. No ho diré ... em

matin. — 4. No l'he vist més ... vam trobar-nos a Girona. — 5. No ha vingut ... estava malalt. — 6. Vindran ... els cridaran. — 7. Treballarem hores extraordinàries ... puguem deixar-ho llest aquesta setmana. — 8. No ho ha volgut fer, ... li hàgim demanat amb molta insistència. — 9. Hem començat a dinar ... no venien. — 10. Els portarem a sentir el concert ... s'avesin a la bona música. — 11. Puc acabar la tasca ... m'ajudis una miqueta. — 12. ... m'ho tinguis per a demà a la tarda, ja estaré content. — 13. Arribaran demà, ... no sigui encara ben segur. — 14. Hi van anar, ... no hi fossin especialment convidats. — 15. Ja saben que poden venir a casa ... vulguin. — 16. T'avisó ... hi vagis previngut.

CONJUNCIONS DE COORDINACIÓ

242.—Es classifiquen principalment en **copulatives**, **disjuntives**, **adversatives**, **consecutives** i **continuatives**.

a) Les **copulatives** denoten *simple unió* i coincidència entre les oracions que uneixen. Són: **i** i **ni**. Ex.: *La mare renta la roba i la filla l'estén. No anirem al teatre NI sortirem a passeig.*

Poden incloure's també entre les *copulatives*, certes expressions de mots repetits, com **ni ... ni**; **adés ... adés**; **ara ... ara** (o **ara ... adés**); **mig ... mig**; **sia ... sia**: anomenades **distributives**. Ex.: *No ho sabrà NI ell NI son germà. — Van fer el trajecte MIG a peu, MIG en cotxe. — ARA s'encenen, ARA s'apaguen. — Donu-li un vestit, SIA blanc, SIA de color.*

«adés era en un lloc, adés era en un altre» (*Tirant*). — «que m'escriba contínuament de tots los fets que farà, ara sien finats pròsperament, ara adversa» (*Curial*).

b) La **disjuntiva**, que és **o**, indica *incompatibilitat* o tria forçosa entre les oracions que enllaça. Ex.: *Poseu-vos el capell, o me'l trec jo.—Porteu-lo a casa, o deixeu-lo a la botiga.*

La conjunció disjuntiva pot usar-se *distributiva-ment*. Ex.: *O ve ell, o hi vaig jo.*

c) Les **adversatives** denoten *contrarietat* o oposició entre les oracions que enllacen. Són: **però**, **sinó**, **tanmateix**, **altrament**, i les arcaiques **ans** i **no gens-menys**. Hi ha també les *locucions conjuntives* adversatives **amb tot**, **així i tot**, **més aviat**, **sinó que**. En lloc de **però**, alguns escriptors usen de vegades *mes*, poc recomanable. Ex.: *Nosaltres voltem pujar, PERÒ no ens quedà temps. — No ho havem entès mot per mot; TANMATEIX n'havem deduït el sentit. — Jo no ho faria; AMB TOT, si és el teu gust, també ho faré. — No és blau; MÉS AVIAT tira a verd. — No li donava cap empenta; SINÓ QUE volia apartar-lo.— Ha vingut perquè hi ha vist un profit; ALTRAMENT no s'hauria deixat veure.*

«que ell no havia de fer *sinó* a defensar» (*Curial*). — «per tal presumeix hom que la seva compra no va *sinó* a encarir e a provocar carestia» (*Eiximenis*). — «Ensenyaren-nos encara los passats servir fe no solament als amics, *ans* encara als enemics» (*Eiximenis*). -- «Los jueus no són catius, *ans* han vera senyoria sobre ço del llur» (*Eiximenis*). — «No permeteu que nosaltres caiguem en la temptació, *ans* deslliureu-nos de qualsevol mal».

Alguns usen indedugadament com a locució conjuntiva *no obstant*, donant-li tota l'extensió de sentit que han pres modernament les locucions castellanques *no obstante* i *sin embargo*. Vegi's el capítol de les preposicions.

L'adversativa *però*, col·locada darrera de tota la subordinada o darrera d'algun mot de la subordinada, adquireix un sentit *concessiu*, com el que presenten certes altres adversatives: *amb tot, així i tot, tanmateix*.

«Alguns, *però*, afermen que no li aparec l'ànima de Samuel, mas [sinó] un diable en forma sua» (*Metge*). (El sentit no és ben bé el mateix que si deia: «Però alguns afermen...») — «així ho creus tu, qui veus com són enganat en l'esperança que havia, si ver és, *però*, ço que has dit de dones» (*Metge*).

La llengua parlada moderna usa sovint la locució *per això*, poc recomanable amb aquest sentit concessiu del *però*. Ex.: Ja l'hem convidat; no vindrà *per això*.

d) La **consecutiva** *doncs* denota que l'oració que enllaça és *conseqüència* o deducció de l'anterior. Ex.: *Només ens queden dos dies per a anar-hi; demà no hi podem anar; DONCS hi anirem demà passat.* — *¿No li digueres que vingues? DONCS ja és ací.*

«e dixeren que més volien morir que sofrir tan gran onta [vergonya] com aquesta seria. E dix lo rei: *Doncs*, pus jo us veig en tan bona voluntat, pensem-nos de ben defendre» (*Rei Jaume*). — «e si era mortal no faria sempiternalment ço per què seria creada; *doncs* segueix-se que és immortal» (*Metge*). — «nós al cel no ens en podíem pujar, ne en abís nos en podíem entrar, ne per mar nos en podíem anar; *doncs* convenia que per llurs mans haviem a passar» (*Muntaner*).

e) Les **continuatives** denoten idea de *continuitat*, de simple addició entre dues oracions. Són **encara, demés, endemés, altrament**, i les locucions **encara més, i tot, així mateix** i l'arcaica **no res menys**. Ex.: *Pots mirar tots aquests llibres i ENCARA pots consultar tots aquests altres.* — *Cal que treballem tota la tarda, i, ENCARA MÉS, una estona al vespre.*

«Deu *encara* moure los hòmens a observança de les lleis e fur e de bones ordinacions la dignitat e noblesa de bona llei» (*Eiximenis*). — «car aquells, per la dita causa, no temien perdre béns temporals, ne exili, ne persecucions, ne pèrdua de persones cares, ne *encara* morir» (*Eiximenis*). — «li mes los braços per les espatlles, e *així mateix* al senyor de Sant Jordi» (*Curial*). — «sé de cert que molts són morts qui après d'aquesta vida han greus penes e passen forts dolors; sé *així mateix* que als bons resta fama en lo món e premis eternals en lo cel» (*Canals*). — «li he dit e pregat faça sa diligència en lo que vós demanau; e *no res menys*, io hi faç [faig] e faré ma diligència tant com possible serà» (*Carta s. xv*).

f) Hi ha *encara* la **causal** arcaica **car**, en lloc de la qual hom usa sovint modernament **perquè**, i en llenguatge del poble, i àdhuc molts cops pels escriptors, **que**.

«Fèlix demanà a l'ermità on és Deus, *car* fort se meravellava com no el veia» (*Llull*). — «Los pares consellaren llurs súbdits que parlessen poc; *car* comunament en molt parlar s'enclou molt mentir» (*Eiximenis*). — Dix Melchior: Curial, no sospirar, *car* per ma fe n'havets raó; *car* io no crec sia cavaller en lo món mills amat d'una senyora» (*Curial*). — «Capità, vós sou lo més gloriós home que ui [avui] en lo món se trobe, *car* per la vostra gran cavalleria e alt enginy haveu subjugats e vençuts aquests dos reis» (*Tirant*). — «per lo primer qui vinga ençà de fiança [confiança] los me trametau, e que els me façau donar a dit P. Prat, *car* io els tindrè per rebuts» (*Carta s. xv*).

Exemples de *que* causal:

«E així, anats-vos-en, *que* no és ma voluntat parlar-li pus [més]» (*Curial*). — «A Montserrat tot plora, — tot plora d'ahir ençà, — *que* allí a l'escolania — s'és mort un escolà» (*Verdaguer*). — «Adéu, pare, adéu, Blanca, pregau per mí — *que* cap a Jesús vola mon esperit» (*Milà*). — «Riu, *que* ara núbil te somriu la vida» (*Costa*).

Exemple de *perquè*, conjunció causal de coordinació: «Ni les nines de les rondalles de fades han portat mai un faldellí

més enciser que el d'ella, *perquè* el d'ella és el veritable fal·dellí de color de lluna, que no s'obté sinó per obra d'encantament» (*Ruyra*).

243.— És vici d'alguns escriptors, sortosament més rar cada dia, d'usar en sentit *causal* la conjunció consecutiva *doncs*.

Aquesta conjunció és correcta en una clàusula com: *Plou?* DONCS *no sortim*, on precedeix la proposició *no sortim*, que és una CONSEQÜÈNCIA o continuació de la idea expressada per la proposició anterior. En canvi, *doncs* és incorrecte, dins una clàusula com: *No podrà venir*, DONCS *està malalt*, on precedeix la proposició *està malalt*, que expressa la CAUSA de la idea representada a la proposició *no pot venir*. En aquesta clàusula, cal, doncs, substituir el *doncs* per una CONJUNCIÓ CAUSAL. Així haurem de dir, p. e.: *No podrà venir*, PERQUÈ *està malalt*.

La tria d'una o altra conjunció per a substituir la falsa causal *doncs*, és moltes vegades una qüestió més d'estil literari que no pas de gramàtica.

244.— Algunes de les conjuncions de coordinació són usades també PER A ENLLAÇAR ELS DIVERSOS ELEMENTS D'UN SUBJECTE, D'UN COMPLEMENT O D'UNA DETERMINACIÓ CIRCUMSTANCIAL COMPOSTOS. Ex.: *El noi o la noia t'ho portaran*. — *No vull aquest ni aquell*. — *Pare i fill són molt astuts*. — *Hi aniré demà o demà passat*.

Exercicis (§§ 243, 244)

Substituir les sèries de punts per les *conjuncions* o *locucions conjuntives* de *coordinació* més adients:

1. No hi haurà orquestra de ball, ... tindrem una cobla de sardanes. — 2. No li agrada gaire el cinema; ... li plauria

d'acompanyar-te al teatre. — 3. Vindran en Joan i la Roser, i llur pare ... — 4. La culpa de tot era de no saber ballar; ... si n'hagués sabut, no li haurien pas mancat ocasions. — 5. Amb el seu vestit blanc de mussolina i el seu airós pentinat era l'admiració de tota la sala; ... ¿quin joiell podia ostentar millor que els seus ulls enlluernadors, ni quina pedreria més fina que aquelles dentetes descobertes pel graciós somriure? — 6. No es queixa de ningú ... d'ell mateix. — 7. No sentia altra cosa que elogis de les seves obres, i ... ell no s'ensuperbia. — 8. No hi sabia veure cap defecte; ... temia que no li fessin objeccions. — 9. Té un caràcter molt desigual: ... el veieu plàcid, ... s'exalta. — 10. No el rebutja pas, ... li plau. — 11. Ell, que semblava tan dur de cor, acabà compadint-lo i plorant la seva desgràcia: un home sensible ... — 12. ¿També dius que vindran el senyor Pere i els seus nebots? digues ... que sereu molts.

EXERCICIS DE REPÀS

a) Destriar i classificar, segons el text, les *conjuncions* i *locucions conjuntives* de les clàusules següents:

1. ¿Vols que vingui? Doncs ja vindré. — 2. Amb que em dediquis una hora ja en tinc prou. — 3. Allà et podràs banyar tant com vulguis. — 4. Si no vol menjar, deixa'l estar. — 5. Vindrà encara que plogui. — 6. S'ha fet recomanar perquè l'admetin. — 7. Es pentinava mentre l'altre acabava d'esmorzar. — 8. Quan vingui, li ho farem saber. — 9. No el van admetre perquè passava de l'edat fixada. — 10. No volia renyar-lo, sinó atreure-li l'atenció sobre aqueix punt. — 11. Ho trobarà bé, i t'ajudarà i tot a portar-ho endavant. — 12. Ho van portar secretament a fi que tinguessin una sorpresa. — 13. Mentre no es giri el temps, ja anirem bé. — 14. Parla, però sigues breu. — 15. Es van entendre perfectament, com si ja es coneguessin temps ha. — 16. Puix que tant t'hi entestes, aquí ho tens. — 17. No els ho digueu, per tal que no es desanimin. — 18. Vés i explica-li-ho, ja que hi

ets tan amic. — 19. Tothom se l'estimava, malgrat que el seu tracte fos tan poc falaguer. — 20. Si el vols veure, hi has d'anar molt d'hora; altrament no l'hi trobaràs.

b) Dins els fragments següents, destriar: 1.^r les *conjuncions de subordinació*; 2.ⁿ les *conjuncions de coordinació*; i dins cada grup, indicar els *termes o oracions* que enllacen:

1. «Poc sabien aquells imprudents el fanatisme que havia despertat el nou gerent dins de tota l'encontrada de la Vall de Flors quan els veïns d'aquesta veieren que la cotització de les Vilanius, ja abans d'ésser estampades, pujava tres i quatre enters diaris».

2. «Em sap molt de greu que no em pugueu seguir per tot, però podem fer una cosa ¿voleu que us deixem a Biarritz?»

3. «Ben vinguda — féu, endolcint la veu tant com podia, mentre indicava a la nou vinguda un lloc al divan, tot obsequiós».

4. «Els anglesos amenacen. Quan els anglesos amenacen, peguen. I peguen de debò. No hi ha dubte que guanyaran».

5. «Un cop ja allí, tancats dins l'habitació, encara que bon xic més aplacat per la moixor que havia sabut conservar la Mimí, s'hi formalitzà de debò i l'amenaçà amb dar-li les dimissòries si tornava a caure en capritxos com aquells que l'havien posat en ridícul».

(Narcís Oller)

c) Dins els passatges següents, determinar quins *doncs* són inacceptables, i substituir-los degudament:

1. Deu estar malalt, *doncs* fa tres dies que no l'hem vist. — 2. No és més que això? *doncs* és més senzill del que em pensava. — 3. Les goteres van deixar l'estatge fet un xipoll, *doncs* havia plogut tota la nit. — 4. La sala era atapeïda de concurrència, *doncs* la fama de l'orador era ben expandida. — 5. Regraciem tothom en general, *doncs* ens és materialment impossible fer-ho d'altra forma. — 6. Els banys freds

són molt recomanables, però generalment és el metge qui ha d'aconsellar-los, *doncs* poden ésser causa de greus incidents. — 7. Aquesta mena d'homens són incapaços de fer la felicitat de cap dona, *doncs* la volen com a esclava. — 8. Quatre costen cinc pessetes; *doncs* dotze en costaran quinze. — 9. Et creus trobar-l'hi? *doncs* no l'hi trobaràs. — 10. És veu que és un mal que no té remei, *doncs* tots els que han provat fins ara han fracassat. — 11. Ells dos s'avenen al que jo els he proposat; *doncs* reconeix que tots tres estem d'acord. — 12. La seva mort ha estat molt sentida, *doncs* era molt estimat per la seva cultura i el seu bon tracte.

d) A les clàusules següents, substituir convenientment els mots *en cursiva* que no siguin ben usats :

1. He tancat el llibre *per tal que* no entenia aquell galimatias. — 2. Digues-me *perquè* no em vols acompanyar? — 3. Els amoïnava *per a que* acabessin aviat. — 4. Li ho va fer dur a casa *per tal com* el volia complaure. — 5. T'afalaguen *per tal com* accedeixis a llurs desigs. — 6. L'han nomenat president *perquè* té caràcter. — 7. M'hauries de dir *per a què* el vols fer servir. — 8. *Per a què* t'amoïnes? — 9. Els van fer venir *per tal que* l'ajudessin a ordenar els llibres. — 10. No vull anar a veure aquella funció, *per què* la fan molt malament.

e) Dins les clàusules següents, distingir la funció *relativa, quantitativa, causal* o merament *copulativa* del mot *que* :

1. No ens pensàvem *que* arribessin tan aviat. — 2. És una qüestió *que* no ha estat ben compresa. — 3. Vina, *que* jugarem. — 4. No val la pena *que* t'hi capfiquis. — 5. És una d'aquelles coses *que* no es veuen clares. — 6. Mira *que* roses. — 7. *Que* hi vagis o *que* no hi vagis, tot li és igual. — 8. Em penso *que* no hi ha res a fer. — 9. He de fer avisar en Manuel, *que* ja deu frisar per saber la nova. — 10. *Que* content *que* estarà el teu pare quan ho sabrà! — 11. Digues-li de part meva *que* la sap molt llarga. — 12. Avui acabaran la

tasca els paletes *que* fan obres a casa meva. — 13. Per què t'han d'espantar uns exàmens, tu *que* estàs tan ben preparat? — 14. No voldria en Mateu *que* us ho prenguéssiu malament. — 15. El teu cosí, *que* ha vingut tan rares vegades a classe, no es podrà examinar. — 16. No tinguis por, *que* aquí no pots caure. — 17. No hi ha més cera *que* la *que* crema. — 18. Són coses *que* passen cada dia. — 19. *Que* n'és de baixà! — 20. No passa dia *que* no begui alguna copeta. — 21. Jo ho sé, *que* no t'enfadaràs. — 22. No cal *que* us desabrigueu, *que* ací no fa gens de calor. — 23. Diuen *que* té molts diners, però jo no crec *que* en tingui tants. — 24. Aquest capítol és molt llarg; els *que* vindran són més curts.

XII

PREPOSICIONS

PREPOSICIONS FEBLES

245.— Les PREPOSICIONS FEBLES del català són: **a**, **en**, **de**, **amb**, **per** i la composta **per a**.

La preposició **de** es redueix a **d'** davant un nom començat *en* *vocal* o *h*. Ex. : *anell d'or*; *cor d'heroi*. Però: *El mot «anormal» és compost DE «a» i «normal».*

CONTRACCIONS DE PREPOSICIÓ I ARTICLE

246.— Les preposicions **a**, **de** i **per** davant l'article definit masculí formen les contraccions respectives **al**, **del** i **pel**, amb llurs plurals **als**, **dels** i **pels**. Ex. : *Dóna-ho AL meu germà. El conjunt DELS oficis. Això és fet PEL meu pare.*

Les contraccions **AL**, **DEL** i **PEL** no es realitzen davant un nom començat *en* *vocal* o *h*. Ex. : *No vindran fins A L'hora de sopar. Els deures DE L'home. Li farà dir PER L'avi.*

La mateixa contracció es realitza entre el segon element de la preposició **per a** i l'article definit masculí. Ex. : *Han portat això PER ALS nostres veïns. No fa PER AL que tu vols; però : Roba PER A l'abric.*

PREPOSICIONS FORTES

247.—Les principals preposicions fortes del català són : **entre, contra, sense, fins, segons, envers, vers, devers, malgrat, durant, mitjançant, tocant, llevat, tret, salvant, ultra, vora.**

Fins, quan no va precedida d'una determinació de temps, sol revestir la forma composta **fins a**.

Llevat, tret i vora admeten també les formes respectives **llevat de, tret de i vora de** (o **a la vora de**).

Al costat de **malgrat**, són usades les formes **malgrat de i a malgrat de**.

Equivalent a **sense**, hi ha la preposició arcaica **sens**, usada encara dins la locució **sens dubte** i en alguna frase estereotipada. Fora d'aquests casos és preferible la forma moderna.

També hi ha l'arcaica **sots**, equivalent a **sota**, usada en certes locucions com **sots pena de, sots color de, sots pretext de**.

És una error que ja es va desterrant usar l'adverbi *baix* en lloc de la preposició *sota*. Així frases com [*tres graus BAIX zero; un concert BAIX la direcció del mestre X*] han d'ésser substituïdes per : *tres graus SOTA zero; un concert SOTA la direcció del mestre X*.

Ex. : No hi ha diferència *entre* tu i ell. — Faig una aposta *contra* seu (o *contra* d'ell). — «Perquè son pa he menjat — tenc-li bona lleialtat — *sense* fer son homenatge» (*Turmeda*). — «Retrau mon senyor sent Jacme que fe *sens* obres morta és» (*Rei Jaume*). — No arribaran *fins* dilluns. — L'acompanyarem *fins a* la porta. — No han parat *fins a* deixar-lo ben net. — *Segons* ton germà demà farà bon dia. — «si algun esperit de pietat havets, usats d'aquell *envers* mi» (*Curial*). — «que tu vulles exercir gràcies de pietat *envers* aquest nos-

tre públic enemic» (*Tirant*). — «que per molt inic e ingratt que ell sia estat *envers* (envers) mi, per ventura mai fui pus afectat a ell» (*Carta s. xv*). — La façana estava orientada *vers* ponent. — «L'u anà *devers* l'altre, e feren de bells encontres» (*Tirant*). — Sortí elegit *malgrat* les protestes de l'altre candidat. — «Per la força de l'ors [ós] e de les altres bèsties qui mengen carn, *malgrat de* les bèsties qui mengen herba, fo elet [elegit] lo lleó a ésser rei» (*Llull*). — «mas l'infant los hi faé [féu] tornar a *malgrat* seu (per : a *malgrat d'ell*)». — Van estar-se drets *durant* tota la cerimònia. — «alegre's la mercè vostra, que *mitjançant* lo divinal auxili, prestament tota aquesta morisma serà fora de tota la illa» (*Tirant*). — No sabia què resoldre *tocant* tal qüestió. — Es van salvar tots *llevat* un. — No ho sabia ningú *tret de* la seva mare — «e els ballesters, tots catalans, en taula de les galees, *salvant* sis galees lleugeres» (*Muntaner*). — «*Ultra* los dits mals oficis que es deuen esquivar en la cosa pública, ensenya Egrègius Romanus a esquivar los següents perills» (*Eiximenis*). — «Sènyer, jo hi faré lo que poré e encara *ultra* mon poder» (*Carta s. xv*). — Soparem *vora* el riu. — «paraments blancs ab creus de sent Jordi, *sots* la invocació del qual és fundat l'orde de nostra cavalleria» (*Curial*). — «e feren crida per tots los quatre cantons de la lliça no fos negú gosàs parlar, tossir, senyalar *sots pena de mort*» (*Tirant*). — «mostrant solaç — e gran amor — e *sots color* — de molta cura» (*Roig*).

248. — Són locucions prepositives: **d'ençà de**, **al costat de**, **a causa de**, **a fi de**, **a sabuda de**, **sense sabuda de**, **a través de**, **a despit de**, **a favor de**, **al llarg de**, **al peu de**, **a força de**, **cap a**, **dret a**, **endret de**, **en contra de**, **en esguard de**, **en front de**, **en lloc de**, **en virtut de**, **gràcies a**, **per amor de**, **per por de**, **per tal de**, **quant a**, **prop de**, **lluny de**, **a la vora de**, **al dins de**, **al defora de**, **al davant de**, **al darrera de**, **al damunt de**, **al dessota de**, **al volt de**, **al voltant de**, **enmig de**, **a la dreta de**, **a l'esquerra de**, **abans de**,

després de, a pesar de (equivalent a *malgrat*), **fora de, enfora de** (equivalents les dues darreres a *salvant, tret o llevat*).

«e així pendrem Burriana, e a *pesar del diable e dels mals hòmens que ens consellen mal*» (*Rei Jaume*).

249. — Alguns adverbis de lloc poden fer ofici de preposició; tal són: **dins, dintre, fora, davant, darrera, damunt, davall, sobre, sota, dessota, prop**, etc.

També algunes locucions prepositives de les esmentades no són sinó adverbis seguits de la preposició *de*:

«Tots aquells desesperats per ira que són caiguts *dins* la tomba jussana» (*Malla*). — «No hi ha pena ni dolor — que *dintre* el meu cor no sia» (*Popular*). — «*davant* lo rei e la reina dansaren per bon espai» (*Tirant*). — «e lo clergue, qui caigué *damunt* lo sacristà, tantost morí» (*Eximplis*). — «Lleixats-ho *sobre* nós, que a la llonga nós vos en guardarem d'onta e de vergonya» (*Rei Jaume*). — «tot lo meu desig és estar *prop* la senyora, a fi que la pogués servir en totes les coses que en plaer li venguessen» (*Curial*).

250. — Al català antic trobem usada la locució prepositiva **no obstant**, que convindria de veure restablerta en el seu veritable sentit, que és el de «sense que (tal cosa) sigui obstacle». El català modern, per influència del castellà, ha fet de *no obstant* gairebé exclusivament una conjunció adversativa; cosa que és considerada no gens recomanable.

Dins el mateix sentit de *no obstant* pot usar-se la locució **no contrastant**.

«Empero Curial, *no obstant* les coses que veia, no podia creure que la hi donassen» (*Curial*). — «Complits anys dot-

ze, — ans del catorze, — *no obstant* lo vot» (Roig). — «Lo primer d'ells fon Cèsar August, sots lo qual llur valor e senyoria fon major e qui fon més nomenat que tots los altres, *no contrastant* que fos capital idòlatra e enemic de Déu e llejament tacat del peyor pecat capital» (Eiximenis). — «E *no contrastant* que metessen llurs cossos a mort per ell, encara meteren tots llurs béns en son poder per manllevar moneda a mantenir la dita guerra» (Rei Martí).

Exercicis (§§ 247 a 250)

Completar les frases següents mitjançant una *preposició forta* o *locució preposicional* que hi sigui adient :

1. Ens crèiem que arribarien avui, però no arribaran ... demà. — 2. No eren gaire cordials les seves relacions ... el seu cosí. — 3. També ho farem ... ell. — 4. La casa d'en Miquel estava ... la del meu amic. — 5. Feia un gran fred; estàvem a sis graus ... zero. — 6. Ho havem aconseguit ... els maneigs dels nostres contraris. — 7. Ens trobàvem en un poblet del Rosselló; érem, doncs, ... Barcelona. — 8. La barca seguia el seu camí ... la costa. — 9. No l'havem vist ... el dia primer del mes. — 10. Obrarem ... les circumstàncies. — 11. La matrícula serà oberta ... demà i hi continuarà ... fi de mes. — 12. Va venir a casa ... de saludar-me. — 13. No vull saber res d'aquesta mena de negocis ... les vacances. — 14. La crisi financera es va resoldre ... l'auxili d'un grup bancari. — 15. L'orfeó cantarà unes quantes peces ... la direcció del seu mestre. — 16. Estàvem asseguts ... la font. — 17. Va pagar-ho amb uns quants mesos de presó, ... una indemnització pecuniària. — 18. No volgueren travessar el riu ... negar-se. — 19. La funció s'ha hagut d'ajornar; serà dimecres ... dimarts. — 20. Tots van comparèixer ... en Ramon. — 21. Va prendre comiat del seu amic ... el portal de casa seva. — 22. La nena s'havia amagat ... la porta. — 23. De Barcelona a Tarragona hi ha ... cent quilòmetres. — 24. Ho han ficat ... el calaix. — 25. El periòdic porta una crònica del viatge dels exploradors ... el Sahara.

ABDICACIÓ DE PREPOSICIONS FEBLES

251. — Davant una oració introduïda mitjançant la conjunció *que*, no és lícit l'ús de les preposicions *a*, *de* i *en*. Així direm :

Ho havem aconseguit gràcies Al seu ajut;

però : *Ho havem aconseguit gràcies QUE ELLS HAN ARRIBAT A TEMPS* (i no : *gràcies A que*).

Estan avesats A fer-s'ho tot;

però : *Estan avesats QUE TOT ELS HO FACIN.*

No començarem fins després d'arribar en Pere;

però : *No començarem fins després QUE HAGI ARRIBAT EN PERE.*

Es queixaven DE tu;

però : *Es queixaven QUE ELS TRACTAVES MALAMENT.*

Acostuma'l A estudiar;

però : *Acostuma'l QUE ESTUDIÏ FORÇA.*

D'ençà d'aquestes calors que no té gana;

però : *d'ençà QUE FA AQUESTES CALORS que no té gana.*

Fa tot això a fi d'amoixar-lo;

però : *Fa tot això a fi QUE L'ALTRE EL DEFENSI.*

No ha tornat des DE Nadal;

però : *No ha tornat des QUE VA ESTAR MALALT.*

S'entesta EN les seves pretensions;

però : *S'entesta QUE LI DONIN UN CÀRREC.*

Exercicis (§ 251)

Construir clàusules ajuntant a cadascuna de les oracions *incompletes* del grup α) una de les *subordinades* del grup β) que s'hi avingui.

- α) 1. Té un gran desig de ...
 2. Tots convingueren en ...
 3. Van donar-los la nova de ...
 4. Acostuma'ls a ...
 5. Tenia l'esperança de ...
 6. Tothom té dret a ...
 7. Es va adonar de ...
 8. Tot això va contribuir a ...
 9. S'han entossudit en ...
 10. Ja estaven fets a ...
 11. L'hi van deixar amb la condició de ...
 12. No confieu en ...
- β) 1. ... *que* tot els sortís malament.
 2. ... *que* el vagis a veure.
 3. ... *que* allò fóra cop segur.
 4. ... *que* sortiria aprovat.
 5. ... *que* se li fes més pesada la càrrega.
 6. ... *que* els l'havia de tornar al cap d'un mes.
 7. ... *que* li han d'admetre el noi.
 8. ... *que* llur oncle era mort.
 9. ... *que* us ajudin.
 10. ... *que* el respectin.
 11. ... *que* no siguin superbiosos.
 12. ... *que* havia perdut el portamonedes.

USOS DE LES PREPOSICIONS «A» I «EN»

252. — La preposició *a* serveix per a introduir :

- a) els complements datius.
 b) certs altres complements verbals.
 c) determinacions circumstancials vàries.

Ex.: a) *Digues* A LA MINYONA *que* vingui. — *Torna-ho* A QUI T'HO HA DONAT. — b) *Opta* A LA PLAÇA VACANT. — *S'avé* A TOTS ELS TRACTES. — *S'ofereix* A

AJUDAR-LOS. — c) *El trobareu* A CASA. — *Se'n va* AL POBLE DELS SEUS PARES. — *Poseu el vi* A LA TAULA. — *Viudran* A LES DEU. — *Vesteixen* A LA MODA ANGLESA.

El complement acusatiu es postposa al verb **sense intermedi de cap preposició**, raó per la qual és anomenat generalment *directe*. Ex. : *He vist* LA JOANA. *Demà examinaran* ELS TEUS GERMANS. *Invocava* LA MARE DE DÉU.

Excepcionalment, la preposició *a* és admesa per a la introducció del complement acusatiu quan el dit complement és un pronom personal fort. Ex. : *No estimen* A vosaltres; *estimen les vostres riqueses*.

Alguns admeten també la preposició *a* davant del complement acusatiu quan, per la construcció especial de la frase, el complement es troba situat immediatament després del subjecte, i per la naturalesa del dit complement es pot produir un equívoc. Així, si diem : *Encalçava el gos el minyó*, podrem dubtar de quin és el subjecte i quin el complement, puix que no es diu ben clar si *el gos* és qui encalça o és l'encalçat. Dins el primer supòsit, escriuriem alguns : *Encalçava el gos* Al minyó.

Resulta, però, evident que la millor manera d'evitar frases equívokes és mantenir l'ordre lògic dels termes de l'oració. Així les oracions : *El gos encalçava el minyó* i *El minyó encalçava el gos*, no donen lloc a cap confusió de sentit.

És evident també que no cal recórrer a la preposició quan el complement no és persona o ésser animat, o, en general, quan no pot ésser confós amb el subjecte. Així, és ben clara l'expressió : *Cercava el pobre fuster la solució d'aquell problema*; car mai

no se'ns pot ocórrer que dins aqueixa proposició *la solució d'aquell problema* pogués ésser el subjecte, i *el pobre fuster*, el complement acusatiu.

Tampoc no s'ha de recórrer a la preposició quan l'oració és el·líptica, això és quan el verb que manca entre el subjecte i el complement acusatiu és sobreentès. Ex.: *Jo acompanyaré la Carme, i tu, la Rosa* (sobreentès ací el verb *acompanyaràs*, el qual sol ésser representat en la conversa per una petita pausa, i en l'escriptura per una coma).

253. — Davant un *infinitiu* o *frase d'infinitiu* que fa de COMPLEMENT D'UN VERB, cal usar la preposició *a* sempre que essent el complement un nom usariem la preposició *en*. Així, tot essent correcte *s'entossudeix EN EL SEU MUTISME*, no ho fóra *s'entossudeix EN NEGAR-HO TOT*; i cal dir : *s'entossudeix A NEGAR-HO TOT*.

254. — Davant un *infinitiu* o *frase d'infinitiu* que representa una DETERMINACIÓ CIRCUMSTANCIAL DE TEMPS, cal emprar la preposició *en* (traduïda en castellà per *al*). Ex. : *EN ENTRAR ELL A LA SALA, tots es posaren drets*.

255. — Les *determinacions circumstancials de lloc*, que assenyalen l'indret vers el qual té lloc un moviment o bé l'indret on és o s'esdevé alguna cosa, són introduïdes generalment amb la preposició *a*. Ex.: *Se'n van A CASA. Pujarem AL TIBIDABO. La processó entra A L'ESGLÉSIA. Viuen AL SEGON PIS. Té la fàbrica A TERRASSA. Ha plogut A MUNTANYA. Els trobaràs AL CAFÈ DE LA PLAÇA. A QUIN POBLE s'està?*

Aqueixes mateixes determinacions són introduïdes preferentment amb la preposició *en* :

a) Davant els demostratius i els indefinits *un* i *algun*. Ex. : *Viuen EN AQUESTA CASA. Vam entrar EN AQUELLA CAMBRA. Pujàrem EN UN TURÓ MOLT ALT. Els esperarem EN ALGUN INDRET DEL JARDÍ.*

b) En certes frases, com *ha viscut EN diferents indrets de la ciutat*; i especialment en les expressions de les situacions relatives de mar i terra : *són EN mar; arriben EN terra.*

Amb circumstancials de lloc altres que els esmenats, per bé que és a voltes admesa la preposició *en*, la llengua parlada moderna prefereix la preposició *a*. Així davant l'article definit. Tot i essent més generalment admesa, i més recomanable, l'expressió *és al calaix de dalt* que no pas *és en el calaix de dalt*, no cal condemnar aquesta darrera. Allò que cal no escriure mai és [*an el calaix*] o [*a n'el calaix*].

Davant un nom propi, és de rigor l'ús de la preposició *a*. Ex. : *Viuen A Galícia. Se n'aniran A París. Això va passar A Tarragona. L'han enviat A Madrid.*

256.—La preposició *a* acompanya el mot *com* quan aquest introdueix un predicatiu; això és quan pren el sentit de «en qualitat (o condició) de». Ex. : *Ho pren COM A instrument de venjança. Hi ha qui considera la Gramàtica com A art, en lloc de considerar-la com A ciència. S'ofereix com A president del cercle.*

«aquell hom oí en lo Vangeli [l'Evangeli] com Déus mana a un hom amar son enemic» (Llull). — «venc en aquell prat,

e saludà els pastors» (Llull). — «Fort se meravellava de les gents d'aquest món, com tan poc coneixien e amaven Déu» (Llull). — «entre les quals és una aquesta de les principals, ço és amar la comunitat e la cosa pública (Eiximenis). — «No diràs paraules lleges [lletges] ne vils, per tal que no et faces tenir per vil, ne faces menysprear a tu e ta promenia, e tota ta doctrina e bons ensenyaments» (Eiximenis). — «E per ço us vull recitar quant costà a un gentil cavaller e a una noble dona lo amar-se l'un a l'altre» (Curial). — «que els hòmens muiren immutablement en aquella hora que Déus ha ordonat» (Metge). — «En una part separada d'infern, ha un lloc fort tenebrós» (Metge). — «A l'entrada de la qual ciutat està Megera, molt cruel e terrible, qui a aquelles dóna ço que mereixen» (Metge). — «car Déu tol lo cor als qui massa presumeixen de llur força» (Canals). — «Pugen-se'n en aquell puig los sobirans capitans de tot lo món» (Canals). — «Digues, home, qui vas com a foll per amor» (Llull). — «digau-li de la mia part que ell no és entrat en la terra de Sicília així com a lleal hom e bo» (Desclot). — «e jatsessia que Déus, com a coxo [coix] per la cama de misericòrdia que ha major que la de justícia» (Canals). — «e llevant-li l'elm del cap, viu-lo éstar així com a mort» (Curial). — «que vullau haver com a coses vostres e, per lo primer, avisar-me en quin punt està» (Carta s. xv).

Exercicis (§§ 252 a 256)

a) Completar les clàusules següents amb la preposició *a*, però *sols allà on calgui*:

1. Aturà ... la noia per donar-li l'encàrrec de la seva tia. — 2. Han enviat a cercar ... els paletes. — 3. He donat una fulla d'escarola ... el canari. — 4. Li agradava de llegir ... Ramon Llull. — 5. Digues ... el noi que vingui. — 6. L'àvia agafà ... la nena. — 7. Aquesta ordre no afecta ... tu ni ... el teu germà. — 8. Hem vist ... la filla gran del senyor Figueres. — 9. Em penso que espera ... algú. — 10. En Jordi estima ... la Maria. — 11. Avui he conegut ... l'oncle del meu amic. — 12. Vaig veure ... una dona que captava ... la

porta de l'església. — 13 És molt rebec : no tem ni ... son pare, ni ... sa mare. — 14. Aquella nova va deixar aclaparant ... el senyor Joanet. — 15. S'estimen més ... el noi que no pas ... la noia. — 16. Dignes ... qui has vist. — 17. El senyor Sever acompanyarà ... la mare, i en Pepet, ... la noia. — 18. Això agradarà ... la vostra filla. — 19. Vaig escriure ... la meva tia. — 20. No ens tenen gaire afecte, ni ... mi, ni ... ella, ni ... la seva germana.

b) Substituir les sèries de punts d'aquestes clàusules per una de les preposicions *a* o *en* segons calgui:

1. No es conforma ... ésser el darrer. — 2. Viu ... la casa del davant, o ... una del costat. — 3. Pregunteu-ho ... aquell minyó que s'està ... aquella porta. — 4. Tots van alçar-se ... entrar el president. — 5. No trauràs res de preguntar ho ni ... ell ni ... ella. — 6. No s'interessa ... l'afer dels seus germans. — 7. S'ha interessat ... esdevenir el personatge principal d'aquest afer. — 8. Arribarem fins ... el peu de la torre de les aigües. — 9. S'entreté ... contar rondalles als petits. — 10. Ho trobaràs ... el prestatge de dalt de l'armari. — 11. Jo ja sé que em convidaran, però ... tu, no sé si et convidaran. — 12. Ell no sabia pas ... qui t'adreçaves. — 13. Es va llevar ... sentir tocar les set. — 14. Es complau ... oferir-te els seus serveis. — 15. ... posar-se dret, va sentir-se el peu adolorit. — 16. D'ençà que està malalt, no troba goig ... la beguda. — 17. Arribaren ... el cim ... fer-se fosc. — 18. Es complau ... conrear el seu hortet. — 19. Té interès ... fer-li comprendre aquell problema. — 20. Els pescadors ja són ... terra. — 21. ... qui ho has preguntat? — 22. No assenteix ... acompanyar-me. — 23. Dinaran ... algun restaurant de la Rambla. — 24. Avisa ... els companys que acudeixin ... la reunió, que es començarà ... assolir una majoria d'assistents. — 25. Ha viscut ... diferents indrets de la ciutat; sobretot ... la barriada marítima.

LES PREPOSICIONS «PER» I «PER A»

257. — La preposició **per** indica el MOTIU, la CAUSA, el MITJÀ o l'AUTOR de l'acció expressada pel verb principal. Ex.: *Ho he fet PER tu i PER l'estimació que tinc als teus pares. No han reeixit PER la imprudència llur. El vaig fer avisar PEL meu germà. Li ho enviarem PER l'ordinari. La proposició fou redactada PER ell mateix. Hem fet fer una clau PEL manyà.*

La preposició **per a** indica la FINALITAT, l'OBJECTE, la DESTINACIÓ. Ex.: *Han fet fer domassos nous PER A la balconada gran. Han portat una carta PER AL teu pare. És massa honor PER A nosaltres. Aquest oli no és bo PER A cuinar. Això no em serveix PER A gaire cosa. Tal raonament no era prou PER A deixar-los convençuts.*

«e per ma dona a honrar, me só mes [posat] moltes vegades en perill de mort, e per ella he sostenguda molta fam e set» (Llull). — «perquè Curial no l'enujàs cascun jorn per desig de saber noves» (Curial). — «per les despeses fetes en tres carretells oli tramesos per mi» (Carta s. xv). — «Tal volta sou els llantions encesos - de l'alta glòria en lo camí florit, - fanals per Déu sospesos - que guiaran mon vol vers l'infinit» (Verdaguer). — «féu venir prestament los metges perquè li donassen alguna medecina que fos bona per al seu mal» (Tirant). — «vull cercar remei per a la vida, la qual perdria de dolor si més avant ací estava» (Curial). — «O vosaltres que un jorn entreu al temple - no us deman per a mi ni una memòria» (Costa). — «A mi plau, desplaent-me, llicenciar a tu per al que vols» (Tirant).

Noteu en aquest darrer exemple la intercalació d'un altre mot, cosa freqüent dins la llengua antiga, entre els dos elements de la preposició composta *per a*.

258. — Davant una oració subordinada *d'infinitiu*, la preposició *per* fa ofici adés de causal, adés de final, adés d'ambdues coses, sempre que l'oració subordinada depèn d'un verb d'acció voluntària. Ex. : *Sols atresorava PER satisfer la seva avarícia. La seva família ha anat a Roses PER passar-hi l'estiu. S'ha llevat de matí PER ésser el primer d'arribar. L'hem enviada a vila PER comprar provisions.*

«aquella dona *entra* sovent en aquell jardí *per* odorar les flors» (*Llull*). — «hom los man [mani] que no *usen* de la dita art *per* guanyar, sinó *per* ensenyar-ho a altres» (*Eiximenis*). — «poria ésser que algun *vendria per* robar les tendes o diria que ell *era entrat per* robar-les» (*Curial*). — «io só *vengut* en aquest món *per* reembre [redimir] natura humana» (*Villena*). — «Per ma fe, germà, no us ho *dic per* lloar mes coses, mes [però] certament Déu m'ha heretat millor que io no mereixia» (*Carta s. xv*).

Si l'oració subordinada infinitiva amb sentit de finalitat depèn d'un nom (substantiu o adjectiu) o d'un verb que no sigui d'acció voluntària, no s'usa *per* sinó *per a*. Els verbs *usar* i *emprar* solen ésser tractats com si no fossin d'acció voluntària. Ex. : *No tenien aigua PER A apagar el foc. Han portat bolets PER A vendre. Aquest oli no és bo PER A cuinar. No serveix PER A res. Tot això no era prou PER A deixar-los convençuts. Aquest estri és usat PER A netejar el jardí.*

«lo marquès havia haüt *temps per a* fer sos fets» (*Curial*). — «Per atènyer lo millor *lloc a* ells *per a* batallar e *per* mills *a* encaçar los enemics quan fugen» (*Eiximenis*). — «*treballs* molts n'he haüts en ma persona *per ella a* servir» (*Llull*).

259. — També és usada la preposició PER a les determinacions circumstancials de *lloc*. Ex.: *Han vingut PER la muntanya. Passarem PEL dret. Són PER ací a la vora. Hi havia flors PER totes les cambres.*

«celatge moradenc PER l'horitzó flotant» (*Costa*).

260. — A les determinacions circumstancials de *temps*, hom no usa mai PER A si no és en algunes expressions fixant d'una manera precisa un terme o adiantament. Ex.: *M'han citat PER A demà. Estan convidats PER al diumenge. PER Sant Sever faves a fer. Deixa-me'l PER tres dies.*

Exercicis (§§ 257 a 260)

Omplir els buits de les clàusules següents amb una de les preposicions *per* o *per a*, segons correspongui:

1. Vindran ... els volts de Nadal. — 2. En tota la població no han trobat lloc ... dormir. — 3. Li va plantar una puntada de peu ... esclafar-lo. — 4. Tenen poca aigua ... rentar. — 5. Ens hi acostarem ... veure els detalls. — 6. Han portat això ... el teu germà. — 7. Han fet una comanda ... avui mateix. — 8. Em falta temps ... despatxar tota la correspondència. — 9. Això no és bo ... res. — 10. Només ho farà ... ell, perquè ja saps l'afecte que li tinc. — 11. Aquest rètol és pintat ... un que no sap ortografia. — 12. No és prou instruït ... dur l'administració de la casa. — 13. S'a-fanyava ... plegar d'hora. — 14. Ha llogat una casa a fora ... passar-hi l'estiu. — 15. Ja hi haurà prou beguda ... tots els qui vindran? — 16. Han anat al palau ... visitar el ministre. — 17. Tenen verdura, però no ... vendre. — 18. Hi anirem ben d'hora, ... trobar lloc. — 19. No ha obrat així ... por, sinó ... fer-li major compliment. — 20. El que no vul-

guis ... tu no vulguis ... ningú. — 21. No cal tant paper ... tan poca cosa. — 22. Em sembla que hi haurà prou cadires ... seure tothom. — 23. Aquest vestit no fa ... anar al ball. — 24. La balança era prou petita ... encabir-hi aquell embalum. — 25. No guanya prou diners ... pagar els estudis de tots els fills. — 26. ... anar allà on vols, cal passar ... aqueix carreró. — 27. No empreu colors massa vius ... pintar aquest rètol. — 28. Han assenyalat el pagament ... el dia 3 del mes entrant. — 29. Trenqueu ... el corriol de l'esquerra. — 30. No és apte ... aquesta mena de feines.

LA FUNCIÓ GRAMATICAL

261. — En desxifrar l'estructura i el sentit d'una clàusula, la cosa que més interessa no és pas la mera classificació morfològica dels mots segons una llista de categories gramaticals prèviament establerta.

Allò que dóna la categoria veritable de cada mot és la seva **funció**, o sia *la relació d'aquest mot amb la idea significada*, o si més no amb els altres mots que l'ajuden a constituir la frase o clàusula.

Un mot classificat per norma general dins una mateixa categoria determinada, pot accidentalment formar part, per la seva funció, d'una altra categoria, i aquesta darrera és la que realment interessa considerar.

MOTS SUBSTANTIVATS

262. — Mots d'una categoria qualsevol poden passar a la categoria de nom substantiu. Així s'esdevé amb ADJECTIUS QUALIFICATIUS, tals com *amic, veí, valent, coix, blau, passat*, quan diem, per ex.: *tenia un AMIC; vaig cridar el meu VEÍ; el teu cosí és un VALENT*; etc. Igualment amb certs adjectius determinatius. Així, per exemple els numerals, quan diem: *un*

nombre format per quatre TRESOS, o aquest noi fa uns CINCS molt barroers; on els mots TRES i CINC són substantivats i pluralitzats.

No direm que els *pronoms* es poden substantivar, perquè llur funció és precisament la de representar un substantiu. Així i tot poden ésser tractats com a veritables substantius, com en dir: *Vull saber el QUÈ. El ME, el TE i el SE es poden apostrofar. Dins aquesta clàusula hi ha massa JOS.*

263. — També són susceptibles de substantivació els verbs dins llur mode INFINITIU. Per bé que tots els infinitius presenten caràcter substantiu o poden constituir el nucli principal d'una oració substantiva, n'hi ha alguns que han entrat plenament dins la categoria del nom substantiu. Així no sols podem formar una clàusula com: *Li agrada molt menjar bé*, on l'infinitiu no ha perdut encara la seva categoria, sinó una com: *Les fruites i llegums eren el seu MENJAR ordinari*, on MENJAR es capté com un substantiu, modificat pels adjectius *seu* i *ordinari*.

«Aquell córrer per les hortes, — aquell rodar pel jardí».
(Verdaguer)

264. — MOTS DE TOTES CATEGORIES poden en casos particulars substantivar-se. Així certs ADVERBIS, com quan diem: *L'AVUI i el DEMÀ de la nostra pàtria. Entre el POC i el MASSA hi ha un terme mitjà.* Ex.: *A les tres preguntes que li vam fer, va contestar dos sts i un NO.* Igualment els simples mots d'enllaç. Ex.: *Està bé; només hi ha un PERÒ. El DE s'apostrofa sempre davant un mot començat en vocal.*

ADJECTIUS ADVERBIALITZATS

265. — Els *adjectius quantitatus* no s'apliquen solament a modificar els substantius, sinó que també són usats per a modificar els *adjectius qualificatius*, establint una gradació de la qualitat per ells expressada. En aquest cas, els esmentats adjectius quantitatus s'anomenen *adverbis*, i perden, els que en tenen, les diferents terminacions, per esdevenir tots invariables. Ex. :

habitació molt gran; tan gran com l'altra; poc gran; bastant gran; més gran; menys gran; no gaire gran; massa gran; força gran; gens gran; prou gran.

Certs adjectius qualificatius poden usar-se també en funció d'adverbi. Ex. : *No parla* CLAR (això és : clarament). *No es sent gaire, perquè toca* FLUIX.

GRUPS FUNCIONALS

266. — No sempre és un *adjectiu* el mot que modifica un nom. El mot modificador pot ésser també un *altre mot substantiu*, el qual llavors va unit al primer mitjançant un mot d'enllaç anomenat *preposició*. Ex. *barana de marbre, gerro sense flors*. En aquests dos exemples, els noms *barana* i *gerro*, són modificats pels altres noms, *marbre* i *flors*, units els dos noms respectivament per les preposicions *de* i *sense*.

Dels mots que per l'ajut d'una preposició fan un ofici que no és el propi, es diu que formen un **grup** o

locució de la nova categoria. Així, en els exemples del paràgraf anterior, *de marbre* i *sense flors* són GRUPS O LOCUCIONS ADJECTIVALS. Hi ha també GRUPS ADVERBIALS, PREPOSITIUS i CONJUNTIUS.

Així mateix, el *nom que forma part d'un grup adjectival* pot estar modificat per un *adjectiu* o per un *altre grup adjectival*. Ex.: *roda de ferro colat*, *lletra de la seva filla*, *barra de massapà de Toledo* en els quals, els noms *roda*, *lletra* i *barra*, són modificats pels respectius grups adjectivals, *de ferro*, *de la filla* i *de massapà*, i al seu torn els mots *ferro*, *filla* i *massapà* són modificats respectivament pel qualificatiu *colat*, el possessiu *seva* i el grup adjectival *de Toledo*.

Exercicis (§§ 262 a 266)

Cercar dins les clàusules que segueixen: 1.^r *adjectius quantitatus esdevinguts adverbis*; 2.ⁿ *els mers adjectius*; 3.^r *grups adjectivals*.

1. Parlava tan baix que gairebé no sentíem les seves paraules. — 2. Menjaven en vaixel·la d'or i bevien en sumptuoses copes de cristall de Bohèmia. — 3. Tots els mobles del menjador eren de fustes precioses vàries i els de la cambra de dormir, de banús. — 4. Ha sortit un resum molt ben fet d'Història de Catalunya, amb gravats d'un excellent dibuixant. — 5. Porta un vestit verd de seda artificial i un airós capell de plomes d'estruç. — 6. Feia un vent fluix de garbí, i el llagut avançava molt a poc a poc. — 7. La façana de la Seu de Barcelona és obra del segle dinovè. — 8. Crida més, parla més fort, que no sentim el que dius. — 9. Tota la substància de la seva conversa es pot embolicar amb una fulla de bruc. — 10. Hi van anar un xic massa tard, i es van quedar sense entrades per a la funció de la nit.

TAULA DELS CANVIS DE CATEGORIA

267. — Els canvis de categoria gramatical o *traspasos de funció gramatical* que poden experimentar els mots, partint de la classificació primàriament establerta (*vegi's cap. III*), es resumeixen dins la taula següent :

Un **nom substantiu** pot esdevenir :

ADJECTIU. Ha comprat cinc metres d'una roba *violeta* per fer-se un vestit.

Un substantiu **PROPI** pot adquirir el caràcter de **COMÚ**. No te'n fiïs; és un *Judas*. En Bartomeu és el *Benjamí* de la colla.

Un **adjectiu qualificatiu** pot esdevenir :

SUBSTANTIU. He anat a passeig amb un *amic*. És a prendre cafè a casa dels seus *veïns*. Una comissió de tres *savis* anglesos està estudiant la qüestió. Han fet un homenatge als *vells* del poble.

Un **adjectiu determinatiu** pot esdevenir :

a) PRONOM. *Molts* no han rebut l'avis. *Aquest* és un d'aquells. *Qualsevol* ho endevina! *Tot* és igual.

b) ADVERBI. No ho és pas *tant* com el seu germà. S'ha portat *molt* bé.

Un **verb** pot esdevenir, o fer funció de :

a) SUBSTANTIU. Van celebrar-ho amb un *sopar*. Ha presentat un *escrit* raonant les seves pretensions.

b) ADJECTIU. Van arribar molt *cansats*. Han menjat *calamarsos farcits*.

c) ADVERBI. Ha passat el matí *escrivint*.

Un **adverbi** pot esdevenir :

a) SUBSTANTIU. El *darrera* de la casa dóna al bosc. El *tant* per cent. Era un *cap al tard* ple de dolços records.

b) PRONOM. El lilit per *on* s'escorren les aigües. Els hem anat a cercar al cafè, però no *hi* eren.

c) CONJUNCIÓ. Ja m'avisaràs *quan* estiguis a punt. *Di-guem-li abans* no se'n vagi.

d) PREPOSICIÓ. Vam fer una aturada *vora* el pont. Prenia la fresca *sota* els tells del passeig. Dormia *fora* poblat. Han tocat una sardana titulada «*Davant la Verge*».

Exercicis (§ 267)

Expressar dins quina categoria gramatical és usat cadascun dels mots o grup de mots de les clàusules següents, sense comptar els articles.

1. Les terres de la ribera han sofert una esllavissada. —
2. Ja sé què vol el germà de la dida. —
3. On anirem? On faci més bona fresca. —
4. El rebut que he signat era de dotze pessetes amb cinquanta cèntims. —
5. La criada duia mocador d'espatlles marró i gran cinyell blau cel. —
6. Entra tu primer i ves si tindrem lloc per a tots. —
7. El verd dels pollancs destacava sobre els ocres d'aquell fons. —
8. Es van trobar sense pensar-s'ho en front de la casa de les punxes. —
9. Enfilant per l'entrada i tombant a mà dreta, després de seguir un llarg passadís, trobareu l'eixida. —
10. Avui per esmorzar he menjat pa morè amb mel; és l'esmorzar que més m'agrada. —
11. Aprofita el present; no et refiïs massa de l'esdevenidor. —
12. Aviat no sabrem a què atènyer-nos; tal diu una cosa, tal en diu una altra. —
13. No m'explico per què véns tan tard; ja és la una tocada. —
14. Veus aquestes arracades que porta la Lluïsa? les hi han regalades pel seu sant. —
15. Tret dels coixos i malalts, tot el poble hi era, sense cap excepció. —
16. Qualsevol criatura de l'escola llegeix millor que aquest minyonàs.

LA INTERJECCIÓ

268. — La **interjecció** no és cap categoria gramatical a part. Les interjeccions són generalment mots de diferents categories, mots que s'han descategorit-

zat, o sia que han perdut llur funció. N'hi ha, però, algunes que no procedeixen de cap categoria, i són meres EXCLAMACIONS, com : *ah! ai! bah! au! ep! ei! o! oh! oi! ui! uix! ecs! ca! apa! hola! oidà! ooixque!*, o meres expressions onomatopeïques, com : *pum! puf! xim! xec! plaf! xap!*

Les altres interjeccions es formen adés amb *substantius*, adés amb *adjectius*, adés amb *formes verbals*, adés amb *adverbis*. Ex.: *silenci! compte! coratge! dimoni! noi! llàstima! fort! visca! vinga! hissa! cuita! da-li! som-hi! vaja! arri! amunt! bé! fora! bravo!*

Aquestes interjeccions i les exclamacions no onomatopeïques constitueixen una condensació de veritables oracions exclamatives, admiratives, invocatives o imperatives.

Altres vegades les interjeccions són constituïdes per locucions formades arbitràriament i sense sentit gramatical, locucions que responen a un sentiment fervorós. Ex.: *pit i fora! ma noi! tant de bo! tira peixet!*

Les interjeccions també poden substantivar-se. Ex.: *Feia uns AIS! — Quins XECS que es sentien! — Van cridar diferents VISQUES. — Anava tirant entre crits i REÏRES.*

FORMACIÓ DE PARAULES

269.—Tal com hem dit al capítol introductori, el cabal del lèxic del nostre idioma es va enriquint contínuament mitjançant la **formació de mots nous** i el **manlleu a altres llengües vives**.

270.—D'aquestes dues fonts d'enriquiment, la més important és la formació de mots nous, la qual, pren per base arrels populars, sàvies o estrangeres, i s'efectua per tres procediments distints: **la flexió, la derivació i la composició**.

271.—La **flexió** és el procediment per mitjà del qual les paraules sofreixen un canvi accidental en llur significat, sense que canviïn ni l'essència ni la categoria gramatical. Per mitjà de la flexió, hom expressa el GÈNERE i el NOMBRE dels noms i dels atributs llurs i hom fa la CONJUGACIÓ dels verbs. Ex.: *noi, noiA, nois, noiES; dret, dretA, drets, dretES; sortir, sortiEM, sortiREM, sortiNT*, etc.

Tots els canvis que comporta la *flexió* s'estudien detingudament dins la MORFOLOGIA.

272.—La **derivació** és el procediment de formació de paraules per l'addició a un RADICAL nominal o verbal d'un o diversos fonemes, que constitueixen allò que hom anomena **sufix**, per virtut del qual el mot pren un nou sentit i sovint canvia de categoria gramatical. Ex. : del substantiu *treball*, hom en deriva el verb *treballar*, i d'aquest, l'adjectiu *treballador* mitjançant l'addició dels *sufixos -ar i -dor*.

Els mots dels quals hom treu paraules derivades són anomenats PRIMITIUS respecte als DERIVATS CORRESPONENTS. Així *treball* és un nom PRIMITIU.

273.—La **composició** és el procediment de formació de paraules mitjançant la reunió de dos o més mots de la llengua que han deixat de representar la idea particular de cadascun per a expressar-ne entre tots una altra de nova. Així els mots que morfològicament són compostos, lògicament són simples. Ex : el mot *gira-sol*, compost de l'imperatiu del verb *girar* i el substantiu *sol*, tots dos expressius d'una idea ben determinada, ens desvetlla la idea de la flor d'aquest nom; el mot *ull de poll*, compost del substantiu *ull* i del grup adjectival *de poll* ens desvetlla la idea d'aquesta durícia i en anomenar-lo no pensem per res en el sentit particular de cap dels seus dos elements substantius.

Exercicis (§§ 269 a 273)

Classificar els mots de la llista següent en quatre grups : un de mots *primitius*, un de mots formats per *flexió*, un altre de mots formats per *derivació* i un altre de mots formats per *composició* :

somiatruites, blanca, prunera, fruits, lligabosc, casa, patinaves, espartenyer, vinagre, llibreria, blanc, pedra, didot, blancor, prunes, portamonedes, poble, sortirem, alzinar, blanc d'Escanya, gossa, préssec, pore senglar, mar.

LA DERIVACIÓ

274.—La llengua posseeix dos procediments de derivació. Un anomenat **derivació pròpia** per mitjà del qual hom produeix mots nous afegint DETERMINATS SUFIXOS als mots ja existents. Ex. : *menjador* de *menjar*. I un altre anomenat **derivació impròpia**, pel qual hom treu mots nous adés PEL SOL CANVI DE CATEGORIA GRAMATICAL d'un mot ja existent sense cap modificació exterior, adés PRENENT-NE ÚNICAMENT EL RADICAL. Ex. : Del verb *menjar*, hom en deriva sense canviar per res la seva forma externa el substantiu MENJAR (*és un MENJAR substanciós; el MENJAR d'ací no li prova*); i prenent-ne únicament el radical hom en treu el substantiu MENJA (*aquesta és una MENJA delicada*).

DERIVACIÓ IMPRÒPIA

275.—Per **derivació impròpia**, totes les categories gramaticals poden produir mots nous d'altres categories o d'altres grups dins la pròpia categoria, però no tots en el mateix grau d'intensitat. Ve't aquí alguns exemples dels principals casos de derivació impròpia :

a) *Noms propis* usats com a *noms comuns* :

un atlas	un pau
una guinea	un Rotschild
un tul	un martinet
un faianç	un bernat pescaire
un Adam	un bernat pudent
una venècia	una marieta

b) *Noms comuns* esdevinguts *adjectius qualificatius*.

la violeta	la tinta violeta
la rosa	un vestit rosa
la taronja	el color taronja
la castanya	cabells castanys

c) *Noms comuns* que fan de *predicatiu* o d'*atribut* amb una significació adjectiva :

aquell minyó és	}	un canalla
		un liró
		una fura
		un cavall
		un be
		un ninot
		un porc

d) *Noms gentilicis* esdevinguts *noms comuns* :

un havà	un canari
una persiana	un egipci

e) *Noms gentilicis* esdevinguts *adjectius qualificatius* amb un sentit més o menys pejoratiu :

un beoci	un bohemí
un aragonès	un anglès
un jueu	un andalús

f) *Adjectius qualificatius* que prenen la categoria de *noms* quan el nom determinat és sobreentès :

un savi
 un beneit
 una gasosa

un diari
 un mensual
 un impermeable

g) *Adjectius* usats com a *adverbis* :

so fort
 home baix
 lloc just
 color confús
 teixit clar

sonar fort
 parlar baix
 entrar just
 tocar confús
 veure-hi clar

h) *Derivats verbals* terminats en *-or* que són emprats indistintament com a *noms* o *adjectius* :

un treballador
 un impressor
 un revisor
 un director

una cosidora
 una metralladora
 un vetllador
 un ventilador

i) Mots de diverses categories emprats com a *interjeccions* :

nom : quietud! silenci! coratge!
adjectiu : fort!
verb : visca! cuita! da-li!

j) El pronom personal de 1.^a persona singular, és usat de vegades com a substantiu : *el jo*.

l) *Infinitius* usats com a *substantius* :

l'esmorzar
 el dinar

el menjar
 l'ésser

m) *Radicals d'infinitiu* emprats com a *substantius* :

<i>aplec</i>	d'aplegar	<i>adreça</i>	d'adreçar
<i>bateig</i>	de batejar	<i>capta</i>	de captar
<i>blasme</i>	de blasmar	<i>conversa</i>	de conversar
<i>bull</i>	de bullir	<i>menja</i>	de menjar
<i>clam</i>	de clamar	<i>tria</i>	de triar
<i>desesper</i>	de desesperar	<i>frec</i>	de fregar
<i>embolic</i>	d'embolicar	<i>reny</i>	de renyar
<i>udol</i>	d'udolar	<i>xiscla</i>	de xisclar

n) Antics participis presents esdevinguts *substantius* :

el vessant, el caient, l'entrant, els voltants, un saltant d'aigua, el corrent elèctric, el llevant, el ponent;

una variant, un mordent, un dependent, un sol·licitant, un contribuent, un estimulant, un viatjant.

o) Participis passats que prenen la categoria de *substantius* :

el llevat, el fet, un escrit, el rostit, l'embigat, l'enrajolat, el clos, el cobert, l'enunciat, un casat, un associat, un promès;

una anada, una abraçada, l'arribada, la durada, una errada, una esgarrapada, una mossegada, una pensada, la pujada, la tallada, la volada; la cabuda, la correguda, una rebuda, la vinguda; una mentida, la sortida, la bullida, una sentida, la partida; una estreta, la descoberta, la fosa dels metalls, la despesa, una escomesa, una estesa.

p) Alguns adverbis, preposicions i conjuncions poden ésser emprats com a *substantius* :

el sobre, el sota, el dins i el fora, el sí i el no, la contra; els peròs, els quès, i el llatinisme els ets i uts.

De tots aquests canvis els més interessants i que forneixen més mots a la llengua són els que substantiven adjectius, radicals de verb i participis passats.

Exercici (§§ 274, 275)

Dir el CANVI DE CATEGORIA sofert pels mots en cursiva de les clàusules següents :

1. Tira la *persiana*, que tindràs més fresca. — 2. Ens portarem el *sopar*. — 3. El *cobrador* m'ha donat aquesta moneda. — 4. Hem calculat la *cabuda* del saló. — 5. No té un xavo i encara els *anglesos* el persegueixen. — 6. Parlava tan *alt* que des de fora el sentíem. — 7. El seu pare no li volia donar el *si*. — 8. La casa està orientada a *llevant*. — 9. No te'n fiïs, és un *asel* — 10. Un llaç *rosa* t'escaurà millor. — 11. *Marieta*, puja al cel, que et darem un plat de mel. — 12. Has vist el *Citroën* del metge? — 13. Sempre el veuràs amb l'*havà* a la boca. — 14. He presentat un *escrit* al *president*. — 15. Ella i el seu *promès* treballen junts. — 16. Va donar-me una *encaixada* molt cordial. — 17. Aquest any no s'ha fet l'*aplec* del Remei. — 18. Et beuràs una *gasosa*. — 19. Un cotxe hi passa molt *just*. — 20. Ets més *paul* sempre et deixes entabanar. — 21. Fes-me un *truc* a la porta i sortiré de seguida. — 22. El *sobre*, fes-lo de caoba, però el *sota*, pot ésser de *flandes*. — 23. La nostra *parla* és per a nosaltres la més bella de totes. — 24. Vam tenir una *agafada* amb l'*encarregat*. — 25. *Amunt!* que la victòria és nostra. — 26. Al Museu Balaguer hi ha un *Greco* molt bonic. — 27. Quan era jove tenia molts *pretendents*. — 28. *Brams* d'ase no arriben al cel. — 29. No distraqueu el *conductor*. — 30. Els *Nords* han baixat un enter. — 31. Sempre vol saber el *perquè* de totes les coses. — 32. Quin *corrent* teniu a casa vostra? — 33. Al jardí tenim un *brollador* de ceràmica. — 34. Això és un *Talavera* autèntic. — 35. Hem fet una *caminada* enorme. — 36. Parla *fi*, el teu cunyat. — 37. És un *bohemi*, no crec que sàpiga avenir-se a una vida reglamentada. — 38. La nostra divisa és complaure el *comprador*. — 39. Llàstima, tan intel·ligent, però és un *cavallot!* — 40. «El ventre *topaxi* del porró».

DERIVACIO PRÒPIA

276.—Els mots PRÒPIAMENT DERIVATS consten d'un *radical* que expressa una idea ben definida i d'una *terminació* o *sufix* que ajunta una altra idea, també ben clara, a l'expressada pel radical. Així el mot derivat *fruitera* està format del substantiu *fruita*, que significa «fruit comestible de les plantes» i del sufix *-era* que en una de les seves accepcions significa «recipient guardador». La suma d'aquestes dues idees dóna la del mot *fruitera*, que és «recipient guardador de fruita, o per a posar-hi fruita».

277.—La diferència entre el *radical* i el *sufix* consisteix en això, que el *radical* és un mot que té vida independent, mentre que el *sufix* és una mena de paràsit, sense vida pròpia, la idea del qual no entra en vigor fins que s'ajunta a un mot independent.

278.—El nombre de RADICALS és incalculable; tots els *noms*, *adjectius* i *verbs*, i encara alguns *adverbis*, poden ésser-ho. El dels SUFIXOS arriba al centenar, entre els que pertanyen als mots de formació popular i de formació sàvia, entre els preferits per la llengua i els d'ús limitat.

Alguns, *vivents* encara en diversos mots, han perdut ja llur capacitat de formació de paraules noves; d'altres, estan en el ple de llur vigoria i contribueixen constantment a l'enriquiment del cabal de la llengua.

279.—En formar-se un derivat, la unió del radical i el sufix comporta alguna alteració en el radical, la qual consisteix *sempre* en la TRANSLACIÓ DE L'ACCENT TÒNIC (llevat en els adverbis derivats en *-ment*) i *algunes vegades* en l'OMISSIÓ, el CANVI O L'ADDICIÓ D'ALGUN FONEMA.

I. Translació de l'accent

280.—Per la **translació de l'accent tònic** el radical perd l'accent de la seva síl·laba forta, i aquell passa a una de les síl·labes del sufix. Ex.: *torrent* és paraula aguda, la síl·laba tònica de la qual és *rent* que té una *e* tònica damunt la qual recolza la veu; en formar el derivat *torrentada* l'accent s'ha traslladat de la síl·laba *rent* a la síl·laba *ta*, primera de la terminació, i aquella *e* (generalment tancada) ha passat a ésser una *vocal neutra*.

II. Pèrdues de fonemes

281.—Els principals casos de **pèrdua de fonemes** que experimenten adés adés els radicals són :

Els noms i adjectius acabats en **-a, -e, -o**, no accentuades, perden aquesta vocal en adjuntar-se'ls el sufix de derivació. Exemples: *caixera*, de *caixa* (caix+era); *agror*, d'*agre* (agr+or); *porxada*, de *porxo* (porx+ada).

Són excepcions els mots *home, jove, ase, cove, diaca, terme* i algun altre.

III. Canvi de fonemes

282.—Els casos més interessants són :

a) Els mots acabats en **c, t, p o s**, adés conserven aquests fonemes en el derivat, com a *rocam, brutícia, serpeta, passar*, adés els canvien pels FONEMES SONORS corresponents, com a *grogós* (de *groc*), *sedejar* (de *set*), *cabota* (de *cap*), *mesada* (de *mes*), *envasar* (de *vas*).

b) Els acabats en **-ig** o **-g** (pronunciada *tx*) la canvien en **g** o **j** (pronunciada *j*) i en alguns casos en **tj** o **tg**. EXEMPLES: *oreig - orejar; boig - bogeria; rebuig - rebutjar; mig - mitjuncer - mitger*.

c) Els mots acabats en **-u** precedida de vocal, adés la canvien en **v** com a *blavor, novetat*, adés la suprimen, com a *conrear* (de *conreu*). Hi ha mots que tot i suprimint-la en alguns derivats, la conserven en altres. EXEMPLES: *riu: riada, riuet; niu: niar, nivet*.

Hi ha encara el mot *deu*, que canvia la **-u** en **-s**, en *desè*; i *nou* i *perdiu* que la canvien en **-g**, en *noguera* i *perdigot*.

IV. Addició de fonemes

283.—a) Els NOMS ACABATS EN VOCAL ACCENTUADA i els de les excepcions esmentades al paràgraf de la «pèrdua de fonemes» (els quals antigament feien el plural en **-ns**) prenen una **-n** davant el sufix de derivació. EXEMPLES :

panarra, de *pà* (*pa+n+arra*); *capitanejar*, de *capità* (*capita+n+ejar*); *setinar*, de *seti* (*seti+n+ar*); *carboneria*, de

carbó (carbo+n+eria); *homenot*, d'*home* (home+n+ot); *jovenalla*, de *iove* (jove+n+alla).

No entren en aquest grup els mots acabats en *r* muda, encara que fonèticament siguin noms acabats en vocal accentuada.

b) Uns quants mots, no gaires, intercalen una consonant entre el radical i el sufix. Aquesta consonant és :

-d- en *grandària*, *grandet*, *grandassot*, *engrandir*, de *gran*; *bandejar*, de *ban*; *estemordir*, de *temor*; *soldada*, de *sou* (abans *sol*), i algun altre.

-r- en *pitrera*, *pitral*, *pitrada*, *espitregar*, de *pit*;

-ç- en *capçal*, *capçó*, *capçalera*, *capçana*, *escapçar*, de *cap*;

c) Hi ha encara un nombre de mots que en formar certs derivats interposen un grup de fonemes entre el radical i el sufix. Són aquests fonemes :

-ass- en *eugassada* (eug+ass+ada), *vergassejar*;

-at- en *llenyater* (lleny+at+er); *llogater*, *peixater*, *pouataire*, *vinater*, derivat de *vi*, a més d'intercalar **-at-** intercala també **-n-**;

-eg- en *pedregam* (pedr+eg+am), *lladregot*, *polseguera*;

-ell- en *gotellada*, de *gota* (got+ell+ada);

-en- en *nomenar* (nom+en+ar), *llumenera*, *llumeneta* (però *llumet*, *llumi*);

-er- en *camperol* (camp+er+ol); *geperut*, *bosquerol*;

-et- en *furetejar*, de *fura* (fur+et+ejar), *pobretalla*;

-ij- en *ventijol* (vent+ij+ol);

-in- en *blanquinós* (blanqu+in+ós), *emblanquinar*;

-iny- en *casinyot*, de *casa* (cas+iny+ot);

-iss- en *borrissol*, de *borra* (borr+iss+ol), *arbrissell*, *plomissall*;

-ol- en *hortolà* (hort+ol+à), *famolenc*, *fredolic*;

-on- en *greixonera* (greix+on+era), *sangonós*, *sangonera*, (però, *sanguejar*, *sagnar*, *sagnia*).

Exercicis (§§ 276 a 283)

a) Subratllar la vocal des d'on ha estat traslladat l'accent dins els derivats següents :

cadiraire, taulell, pentinadora, caixera, salzeda, pellaire, vermellor, temença, feridura, humilitat, garrotada, blavós, xiuladissa, fusteria, campanar, pedrera, forjador, bonyegut, covenot.

b) Indicar l'alteració soferta pel radical (SUPRESSIÓ, CANVI O ADDICIÓ de fonemes) en formar-se els derivats següents :

matinejar, solellada, aneguet, ganxet, estotjar, terregada, marejada, bonyeguet, grogós, donota, greixonera, panxeta, pujol, terrissaire, marginal, pobrissalla, llobató, fusada, feinejar, vergassada, covenet, magror, sortejar, clavar, roqueter, rierada, sabonera, carboner, rogenic, esclavatge, rondonenc, fageda, ventregada, nova.

VALOR I SIGNIFICAT DELS SUFIXOS

284.—CADA SUFIX EXPRESSA UNA O MÉS IDEES DETERMINADES segons les accepcions que tingui, que ordinàriament són poques, i molts no en tenen sinó una; i en general sempre s'aplica a un radical d'una mateixa categoria (*nom, adjectiu o verb*). Així, sabent la valor d'un sufix vivent, és fàcil de formar un mot nou o de copsar per l'anàlisi el significat d'un mot derivat. Ex. : Sabent que el sufix **-eda** expressa la idea del lloc on creix una col·lecció d'arbres d'una mateixa espècie, i aplicant aquest sufix al nom *àlber* podem formar el mot *albereda*, que significa precisament «un lloc poblat de molts àlbers».

285.—Una mateixa idea pot ésser expressada per més d'un sufix; així la idea d'instrument pot donar-se amb els sufixos **-dor, -dora, -all** i **-et** units a un RADICAL VERBAL i **-er -era** units a un NOM. Ex. : *agafador, regadora, ventall, rasplet; clauer, formatgera.*

286.—Un mateix sufix aplicat a radicals diversos pot expressar més d'una idea. Així el sufix **-alla** unit a un substantiu, expressa la idea de COL·LECTIVITAT (*pobrissalla*), i unit a un verb, expressa l'ACCIÓ i l'EFECTE d'aquest verb (*presentalla*).

287.—Els mots derivats poden ésser NOMS, ADJECTIUS O VERBS. També hi ha alguns ADVERBIS derivats.

FORMACIÓ DE NOMS DERIVATS

288.—Els sufixos més usats per a la^r formació dels diversos grups de **noms derivats** són els següents :

Noms de persona: subjecte agent d'una acció, professió o ofici.

Units a un substantiu :

-aire : *pellaire, terrissaire, bitllaire.*

-er, -era : *forner, porter, mainadera, bugadera.*

-ista, forma de preferència mots de caràcter tècnic :
linotipista, higienista; sarauista.

Units a un verb :

-aire : *captaire, mendicaire, dansaire.*

-dor, -dora : *teixidor, llaurador, fladora, llegidora.*

Exercicis (§§ 284 a 288)

a) Amb els *verbs* de la llista següent i els sufixos *-dor*, *-dora*, formar noms d'OFICI O PROFESSION. Formar també algun derivat amb el sufix *-aire* :

forjar, ordir, marcar, nuar, relligar, brodar, cantar, nedar, sargir, repussar, planxar, acomodar, cobrar, repartir, apuntar, regir, manxar, fondre, comprar, pintar, vendre, arreglar, visitar, armar.

b) Destriar els noms d'oficis de radical *nominal* i els de radical *verbal* continguts a la llista següent, i separar-ne el *radical* i el *sufix* :

carnisser, impressor, forner, pantalonera, cadiraire, empaperador, teixidor, tallador, ebenista, carter, vigilant, ordenança, cobrador, fogoner, caixista, minaire, revisor, minervista, cerer, jornaler, tramoista, fuster, pastisser, abocador, campaner, comptador, escrivent, conseller, matalasser, daurador, maquinista, dansaire, procurador, ferrer, corrector, cantaire, corista, corredor, llenyataire, dallaire, segador, sembrador, legislador, baster, predicador, ratllador, barquer.

c) Formar els noms de PERSONA AGENT derivats dels noms següents i agrupar-los segons el sufix emprat :

gerro, marbre, carro, drap, estora, ocell, cansalada, fonda, ninot, corda, palafre, vidre, ceràmica, barret, massatge, peix, verdura, bicicleta, droga, vi.

289.—Noms de lloc

Units a un nom.

-eria, forma especialment noms d'obrador o comerç, relacionats amb els de persona agent formats amb el sufix *-er* : *rajoleria*, *camiseria*, *secretaria*, *tresoreria*.

- er, -era : *femer, vesper, cotxera, ossera.*
 -at, forma regularment noms de jurisdicció : *bisbat, priorat, secretariat, rectorat.*
 -ar : *fogar, colomar, avetar.*
 -eda : *verneda, sureda, roureda.* (Aquests i alguns dels en -ar també poden ésser COL·LECTIUS.)

Units a un verb.

- dor : *menjador, rebedor, fumador, rentador.*

Exercicis (§ 289)

a) Escriure el primitiu dels derivats següents, i separar els que tinguin *radical verbal* dels de *radical nominal* :

corbateria, paller, alzar, brollador, llibreria, roquissar, vestidor, espartenyera, carbonera, veïnat, ponedor, roureda, drogueria, galliner, canyar, marquesat, emprovar, xocolateria, salzeda, vorera, assecador, arquebisbat, corredor, vidrieria, fangar, fageda.

b) Formar els NOMS DE LLOC derivats dels substantius següents :

porta, jutge, gos, pedra, barba, pi, capell, roser, príncep, rellotge, farigola, vaca.

c) Escriure 10 noms terminats en *-eria* que expressin *llocs on s'exerceixi un ofici o professió*, i dos de significació altra que els precedents, i que no hagin sortit ja en aquest paràgraf.

290.—Noms d'instruments, objectes, atuell

Units a un radical verbal :

- dor, -dora : *abeurador, regadora.* Sovint aquests noms expressen al mateix temps l'instrument o

objecte amb què hom fa l'acció, i el lloc on és realitzada; així *abeurador* vol dir la pica o atuell per a beure el bestiar, i l'indret on va a abeurar-se.

-all, *ventall, mirall*.

-et: *xiulet, rasclat*.

-er -era, *bolquer, passera*.

Units a un substantiu :

-er -era: *clauer, teler, calaixera, sopera*.

-ina: *barretina, paperina*.

Exercicis (§ 290)

a) Definir els mots següents i destriar-ne el *radical* i el *sufix* :

rascador, llançadora, raspall, nevera, espolsadors, formatgera, registradora, saler, brunyidor, geladora, tinter, agafador, panera, cullerer, escorredora, arreplegador, fregall.

b) Destriar els elements dels derivats següents, i indicar les addicions i supressions que hagin sofert els radicals :

ratera, llumenera, passera, pastera, tetera, targeter, conillera, nevera, fitxer, escudeller, genollera, gattonera, faisana, manteguera, cafetera, sabonera.

291.—Noms col·lectius

Units sempre a substantius :

-ar, forma especialment col·lectius de plantes: *canyar, alginar*;—*bestiar*.

-eda, forma també col·lectius de plantes sovint sinònims dels anteriors: *pineda, boixeda* (sinònims de *pinar* i *boixar*).

- ada**, forma collectius de coses i de fenòmens atmosfèrics : *balustrada, costellada; boirada, ventada*.
-am : *brancam, moscam*.
-alla, collectius de persona : *fadrinalla, xicalla* (vulgarment *quitxalla* per transposició de les consonants).
-atge : *brancatge, herbatge*.

Exercicis (§ 291)

a) Amb els sufixos *-ar* i *-eda*, fer els COL·LECTIUS de plantes derivats dels noms següents, formant totes les parelles de sinònims possibles :

fonoll, meló, fruita, roure, vern, salze, freixe, ginesta, farigola, espígol, pi, avet, garric, noguera, suro, plàtan, arbre, magraner, patata, avellaner, violer, roser.

MODEL : fonoll : *fonollar* i *fonolleda*.

b) Fer els collectius derivats de :

tro, gota, boira, pedra, calamarsa, calabruixa, núvol, moltó, conill, taula, graó, barca, falda, estel, senalla, euga.

c) Amb els sufixos *-am*, *-alla*, i *-atge* i els noms de la llista següent fer tots els COL·LECTIUS possibles i indicar els *canvis ortogràfics* o les *interposicions* que s'hagin hagut de fer per formar aquests derivats:

conill, rama, dona, equip, jove, fusta, corda, pobre, núvia, pedra, fadrí, pit, pastura, pols, mozza.

292.—Noms d'arbres i de plantes

Units a un substantiu :

-er : *llimoner, roser, albercoquer*.

-era : *figuera, mongetera, pomera*.

Exercicis (§ 292)

a) Fer una llista de 15 noms d'ARBRES FRUITERS acabats en *-er* o *-era*.

b) Id., id., de 15 noms de PLANTES DE SECÀ O DE REGADIU acabats en *-era*.

c) Id., id., de 10 noms de PLANTES derivades de noms de FLORS, acabades en *-er* o *-era*.

293.—Noms gentilicis

Units sempre a substantius (noms de nacions, estats, pobles, viles, ciutats, etc.)

-à, -ana : *valencià, mexicana*.

-í, -ina : *mallorquí, tarragonina*.

-ès, -esa : *portuguès, bavaresa*.

-enc, -enca : *tossenc, blanenca*.

Hi ha encara molts MOTS GENTILICIS formats per l'arrel dels noms propis corresponents. Ex. : *fenici, suec*.

Exercicis (§ 293)

a) Formar els GENTILICIS corresponents als noms següents i agrupar els que tinguin *el mateix sufix*, posant a part els formats per substantivació de l'arrel :

Andorra, Tortosa, Granada, Vic, Aragó, Turquia, Canadà, Itàlia, Ripoll, Guatemala, Armènia, Mataró, Lleida, Canadà, Irlanda, Suïssa, Alacant, Lleó, Múrcia, Olot, Albània, Figueres, Selva, Granollers, Índia, Avinyó, Albiniana, Girona, Colòmbia, Igualada, Lituània, Havana, Toledo, Terrassa, Haití, Vilafranca, Argentina, Filipines, Finlàndia, Sant Andreu, Navarra, Perú, Pirineu, Prússia,

Marroc, Barcelona, Montseny, Letònia, Xina, Sant Feliu, Bulgària, Còrdova, Nova-York, Suècia, Aran, Noruega, Berga, Empordà.

b) De la llista formada amb els noms de l'exercici anterior, extreure sis GENTILICIS formats amb l'adjunció directa del *sufix* al *nom*, DEU en què el nom hagi sofert *pèrdua* d'alguna síl·laba o vocal abans del sufix, sis que entre el nom i el sufix portin algun so *eufònic* que faci de nexa, i sis de formats amb l'*arrel* del nom primitiu.

294.—Operacions tècniques

Units a un radical verbal :

-atge : *pentinatge, tintatge, picatge.*

-ada : *pisada, premsada, estirada.*

-at : *rentat, emmotllat, pentinat.*

Exercicis (§ 294)

a) Definir les *operacions tècniques* expressades pels mots següents :

filtratge, afuatge, ajustatge, cintatge, bobinatge, drenatge, aliatge.

b) Fer els mots que expressin *operacions tècniques*, derivats dels verbs següents :

nuar, aterrar, abordar, cremar, virar, capsular, laminar, embalar, amamar, trenar, tirar, regar, drenar, dragar.

295.—Noms de cops :

Units al nom de l'objecte colpidor :

-ada : *bastonada, urpada, llançada.*

Observeu que els mots *rierada*, *riada*, *torrentada*, *marejada*, tenen metafòricament un significat semblant (cop de riera, cop de riu...).

Exercicis (§ 295)

Definir els mots següents, expressant el sentit metafòric dels que no siguin emprats en sentit recte :

fuetada, puntada, ganivetada, garrotada, campanada, vergassada, trompada, patacada, bufetada, clatellada, caparrada, burxada, grapada, estisorada, perdigonada.

296.—Noms de períodes de temps

Units a un substantiu :

-ada, poden expressar a més d'un període de temps, el guany realitzat en l'esmentat període : *mesada*, *setmanada*; *matinada*.

Exercicis (§ 296)

Definir els mots següents i dir-ne les DIFERENTS ACCEPCIONS :

setmanada, jornada, anyada, mitja anyada, temporada, vuitada, diada, estiuada, tardorada, hivernada, capvuitada, capvesprada.

297.—Noms abstractes

Derivats d'adjectius :

-esa : *fermesa*, *maduresa*.

Els adjectius en *-id* poden formar al costat de l'abstracte en *-esa*, un altre abstracte en *-itat* : *fluïdesa* i *fluïditat* de *fluid*, *acidesa* i *aciditat* de *àcid*.

-or, abstractes diversos i derivats de color : *brillantor, agror; blancor, vermellor*.

Sovint un mateix adjectiu dóna dos abstractes sinònims, un en *-or* i un en *-esa* : *dolçor, dolcesa* de *dolç*; *tristor, tristesa* de *trist*.

-itat, -etat i -tat : *esterilitat, viduïtat*. Noteu els mots *humitat* i *exquisitat* (de *humit* i *exquisit*, contraccions de *humiditat* i *exquisiditat*); *sobrietat, espesetat; igualtat, lleialtat*.

-edat i -dat : *curtedat, maldat*.

-itud : *rectitud, certitud*.

-ia, -eria, -ura : *folia, primeria; manyagueria, plaserteria* (de *plasent*, avui *plaent*); *sutzura, entremaliadura*.

-ància, -ència, aplicats a adjectius verbals en *-ant* i *-ent* respectivament : *ignorància, constància; conveniència, solvència*.

Units a un radical verbal.

-or : *inflor, gelor*.

-ança, afegit a verbs de la primera conjugació : *confiança, perseverança*.

-ença, afegit a verbs de la segona i tercera conjugacions : *coneixença, creença, partença*.

Exercicis (§ 297)

a) Formar els noms abstractes derivats dels adjectius següents. Allà on sigui possible, formar-ne els derivats sinònims :

fort, bonic, homogeni, prudent, boig, bo, evident, cruel, fals, viu, àvid, còmic, ferit, fat, sensible, covard, lleig, blanc, sensat, jove, jovial, aspre, sol, brau, prompte, fred, gentil,

serè, espès, casual, alegre, coqueta, real, moll, serè, mal, gallard, manyac, groller, escàs, greu, vidu, amarg, gelós, ximple, ros, esvelt, elegant, tolerant, dolent, dolç, germà, bell, perpetu, deslleial, curt, cru, cortès, malalt, gerent, constant, cordial, just, groc, opulent, solícit, valent, lent, mortal, tivant, privat, segur, viril, pueril, idòlatra, beneit, vigilant, suau, petulant, púber, vagant, llarg, gris, audaç, calent, sòlid, assonant, sant, penitent, sobri, solidari, parc, discrepant, fort, gasiu, innocent, pesant, petit, clar, fresc, enorme, baix, lleial, eixut, arrogant, tendre, sec, potent, generós, fragant, deferent.

b) Amb el radical dels infinitius següents i els sufixos *-or*, *-ança* i *-ença*, formar els derivats abstractes avinents :

recar, semblar, prometre, cremar, lloar, avenir, fermar, témer, escalfar, observar, frisar, creure, bonir, venjar, néixer, matar, deslliurar, tenir, concordar, picar, aliar, raspar, buidar, assegurar, tremolar, esperar, enyorar, pudir.

c) Destriar els MOTS ABSTRACTES de les frases següents; separar-ne el *primitiu* del *sufix* i dir les addicions, supressions o canvis que el primitiu ha sofert en formar-se el derivat.

1. Sempre ens tracta amb molta delicadesa. — 2. T'ho contemples amb una passivitat inexplicable. — 3. «La verdor dels pins, la blavor del mar». — 4. No té prou resistència econòmica. — 5. ¿Has vist amb quina facilitat ho ha fet? — 6. Aquest xicot ha perdut l'espontaneïtat i ara vol semblar ingenu. — 7. No li'n donis més; això ja és llamineria. — 8. Després d'aquells anys de migradesa, avui ja té la tranquil·litat de veure's el principal problema resolt. — 9. Al temps de l'antigor, quan les bèsties parlaven... — 10. Sempre contesta amb brusquedat. — 11. Li han preguntat les lleis de la inèrcia i no les ha sabudes. — 12. Té una grandesa d'esperit com pocs la tenen. — 13. Sempre duu la darrera novetat de la temporada. — 14. És una nullitat,

no te'n fiïs pas. — 15. Té una finor i una suavitat al tacte, molt exquisides. — 16. Aquella negror assenyala aigua. — 17. Per la violència no aconseguiràs sinó perjudicar-te. — 18. És una raresa que no li vull deixar passar. — 19. Anava vestit amb una gran propietat, no li mancava cap detall. — 20. Lincoln abolí l'esclavitud dels negres d'Amèrica.

298.—Noms de magnitud

Derivats d'adjectius

-ada : *llargada, amplada, alçada.*

-ària : *llargària, amplària, alçària, gruixària i fondària.*

-itat : *profunditat.*

299.—Acció i efecte d'un verb

-ança, -ença : *assegurança, prometença.*

-ment : *naixement, penediment.*

-ció : *elevació, punició.*

-alla : *troballa, contalla.*

-et : *xisclet.*

-dura : *soldadura, feridura.*

-atge : *moblatge, viratge.*

-ada : *fiblada, suada.*

Exercicis (§ 299)

Formar els noms que expressen l'acció, l'efecte o les dues coses alhora dels verbs següents :

abellir, accentuar, aclarir, afectar, afinar, aplicar, avenir, barrar, botar, brodar, bufar, caldejar, caminar, campar, carenar, cobejar, competir, conformar, continuar, créixer, damnar, destriar, empadronar, ensenyar, enyorar, esmotxar, establir, explotar, fermar, frisar, fundar, gemegar, gri-

nyolar, humiliar, liquidar, lluir, mirar, merèixer, petar, plorar, polir, recrear, refilear, retirar, rodar, sofrir, sondar, tirar, traduir, trobar, venjar, vessar, xarbotar, xiular.

300.—Acció múltiple.

Units a un radical verbal.

-issa : *trencadissa, escampadissa.*

-òria : *criddria.*

Exercicis (§ 300)

Formar els noms que designin SIMULTANEÏTAT i ABUNDÀNCIA de l'acció expressada pels verbs següents, i incloure cadascun d'ells dins una clàusula de sentit ben determinat :

bellugar, cridar, piular, córrer, comprar, xerrar, esfullar, demanar, remenar.

MODEL : Aquella bellugadissa em feia girar el cervell.

301.—Augmentatius, diminutius i despectius

a) AUGMENTATIUS :

-às -assa; *vaporàs, homenàs, barcaassa, casassa.*

-arro -arra (d'ús més limitat i vulgar) : *homenarro, veuarra.*

b) DIMINUTIUS :

-et -eta : *peuet, banquet, cadireta.*

-ó, -ona : *filló, casona, marona.*

-oi, -oia : *nassoi, petitoia.*

Els dos darrers formen diminutius afectuosos, i són d'ús limitat.

Cal tenir en compte que hi ha diversos derivats en *-ó*, i en *-et* que han perdut llur significació merament diminutiva i han pres una significació pròpia, independent de la del primitiu. Ex. : *caixó, llardó, crostó; boixel, pitet, ullet*. Així mateix hi ha uns mots formats amb els sufixos *-ol, -ell* i *-illa* que foren diminutius i avui tenen un significat ben propi. Ex. : *fillol, llençol, pinyol; taulell, rosella, portella, forquilla, rosquilla*

c) DESPECTIUS :

-ot, -ota : *ocellot, llibrot; canyota, donota*.

Cal tenir present que també hi ha derivats en *-ot*, que han perdut llur significació despectiva. Ex. : *pebrot, de pebre; didot, de dida; illot, de illa*.

Exercicis (§ 301)

a) Fer els augmentatius, diminutius i despectius possibles dels noms i adjectius següents :

home, taula, automòbil, llibre, savi, vestit, cove, paper, tinter, gat, bastó, sac, barca, gorra, casal, pinzell.

MODEL :

home : *augmentatiu* : homenàs, homenarro.

diminutiu : homenet, homenic.

despectiu : homenot.

b) Fer una llista de dotze noms que tinguin l'aspecte i la formació d'un diminutiu o un despectiu, però que n'hagin perdut la significació i n'hagin pres una de pròpia.

FORMACIÓ D'ADJECTIUS DERIVATS

302.—Adjectius que expressen tendència a una qualitat.

-ós -osa : *verdós, asprés.*

-enc -enca : *grogüenc, vermellenca.*

Molt sovint poden formar-se d'un mateix adjectiu derivats sinònims amb les dues desinències : *grogüenc* i *grogós*; *vermellós* i *vermellenc*.

Exercicis (§ 302)

a) Escriure deu adjectius en les dues formes, en *-ós* i *-enc*, que expressin TENDÈNCIA a un color o qualitat determinada :

MODEL :

blavós i *blavenc*, amb tendència a *blau*.

b) Formar l'adjectiu corresponent al mot *blanc* i destriar-ne els seus elements.

303.—Adjectius de pertinença o relació

DERIVATS DE NOMS

-à, -ana : *ciudadà, esquerrana.*

-ista : *anarquista, budista.*

-al : *municipal, social.*

-enc, -enca : *muntanyenc, rierenca.*

-ívol : *mestrívol, joventívol.*

Exercicis (§ 303)

a) Amb els noms següents i els sufixos *-à*, *-ana*, *-al* i *-ivol*, formar els adjectius corresponents i aplicar-los a un substantiu. Destriar, a part, els elements que formin el derivat.

província, regió, estat, persona, cort, veïns, municipi, bosc, fora, castell, senyor, comarca, vila, individu, patró, confessió, caritat.

MODEL :

esperit *provincià* (provinci+à)

comitè *regional* (regio+n+al)

b) Aplicant els sufixos *-ista* i *-à*, fer els derivats que expressin el nom donat als partidaris del :

sindicalisme, treballisme, sintoisme, separatisme, centralisme, federalisme, evangelisme, realisme, impressionisme, cubisme; de Wagner, de Beethoven, de Luter, de Shakespeare, de Calderón, de Maragall, de Kant, de Bergson.

304.—Adjectius que expressen abundància de qualitat, particularitat o defecte.

DERIVATS DE NOMS :

-ós, osa : *enginyós, espaiosa*.

-at, -ada : *irat, pigada, viada* (cansalada viada, plena de *vies*). Molts d'aquests adjectius exigeixen la concurrència dels prefixos *a* o *en*, i formen llavors els anomenats mots PARASINTÈTICS (vegeu paràgraf 329) : *acabalat, apesarat; enderiat, ensunyat* (amb molt de *suny*, o molta *son*).

-ut, -uda : *cantellut, molsuda*.

Exercicis (§ 304)

a) Amb els noms següents i els sufixos *-ós*, *-ossa*, formar els adjectius corresponents, i notar les supressions i els canvis ortogràfics del primitiu en formar el derivat :

fang, mocs, verí, fàstig, rigor, peresa, mandra, febre, vanitat, orgull, candor, pretensió, calor, vent, pedra, amor, regany, bèl·lic, sort, tràfec, roca.

b) Fer els adjectius en *-at*, *-ada*, i *-ut*, *-uda*, derivats dels noms següents, i notar si algun dels adjectius que resulta, ofereix alguna particularitat en la seva formació.

traça, gep, febre, rampell, feina, força, sella, bosc, bot, turment, saber, panxa, rauxa, forat, bony, espatlla, taca.

c) Buscar dos derivats, de cada un dels sufixos continguts en aquest paràgraf, que no figurin ni al text, ni als exercicis precedents.

305.—Adjectius que expressen propensió o aptitud

DERIVATS DE VERBS :

-dis, **-dissa** : *bellugadís*, *encomanadís*.

Exercicis (§ 305)

a) Formar els mots que denoten PROPENSÍO O AP-TITUD per a rebre o verificar una acció, derivats dels verbs següents i aplicar-los dins una frase adient :

espantar, cargolar, trencar, vinclar, atribolar, esborronar, capgirar, cansar, doblegar, escolar, enganxar, escórrer, esquitllar, embrutar, esclafar, estofar, fondre, gronxar, llogar, oblidar, replegar, plegar.

306.—Adjectius que expressen una possibilitat activa o passiva

DERIVATS DE VERBS

-ble, afegit als verbs de la primera conjugació: *abordable, canviable*.

-ible, afegit als verbs de la segona i tercera conjugacions: *avorrible, increïble*.

Exercicis (§ 306)

Formar els adjectius que indiquen la POSSIBILITAT de l'acció expressada pels verbs següents, i afegir-los a un substantiu adient.

abastar, acomodar, adaptar, amortitzar, anullar, ballar, canviar, censurar, damnar, demostrar, disculpar, durar, educar, inflamar, liquidar; alludir, amansir, amorosir, aconseguir, absorbir, aclarir, corregir, derruir, guarir, creure, veure.

307.—Numerals ordinals i partitius

Els numerals ordinals i partitius són idèntics, i llevat dels que tenen forma pròpia (que són *primer, segon, tercer* o *terç* i *quart*, com a ordinals, i *mig, terç, quart, quint, dècim, centèsim* i *millèsim* com a partitius), es formen afegint als numerals cardinals, des del nombre *cinc* endavant, el sufix

-è: Ex: *cinquè, catorzè, trenta-tresè, vuitanta-sisè*, etc.

Cinquè com a ordinal té la forma concurrent *quint*: *Carles quint; districte quint; la quinta essència de la finor*.

Exercicis (§ 307)

Escriure tots els partitius des del 33e al 58e inclusius.

308.—Superlatius

-íssim : *deliciósíssim, pobríssim, baratíssim.*

Els adjectius acabats en *-ble*, canvien aquesta terminació en *-bil* abans del sufix *-íssim*. Ex. : *nobilíssim*, de *noble*; *afabilíssim* de *afable*. En realitat aquests superlatius estan formats amb el radical llatí dels adjectius corresponents.

També estan formats amb el radical llatí els superlatius d'*antic*, *greu*, *cruel* i *sagrat*, que són, respectivament, *antiquíssim*, *gravíssim*, *crudelíssim* i *sacratíssim*.

Exercicis (§ 308)

Formar el SUPERLATIU dels adjectius següents, agrupant-los segons els canvis soferts pel primitiu en formar el derivat :

prim, eixut, lleig, serè, nou, car, honorable, jove, negre, pobre, directe, bonic, ample, digne, gran, ferm, suau, correcte, viu, probable, simple, cordial, aspre, clar, breu, tendre, fort, docte, il·lustre, amable, dolç, magre, eixerit, gros, potable.

FORMACIÓ DE VERBS DERIVATS

309. — Hi ha un gran nombre de verbs formats per derivació. Gairebé tots pertanyen a la *primera con-*

jugació, i els altres, molt pocs, són de la *tercera*. No hi ha cap verb derivat que sigui de la segona conjugació, que és la menys nombrosa de totes, i la menys regular.

Els verbs derivats es formen de *radicals nominals i adjectivals*, i alguns es deriven d'*altres verbs*.

Els sufixos que s'uneixen a *radicals nominals o adjectivals* per a la formació de verbs són :

-ar : unit a un substantiu : *arrelar, creuar*; a un adjectiu : *buidar, fermar*.

-ejar : unit a un substantiu : *negociejar, feinejar*; a un adjectiu : *curtejar, ranciejar*. Aquests verbs expressen la tendència a la qualitat indicada per l'adjectiu o la seva possessió en grau reduït.

-itzar : unit a un substantiu : *teoritzar, simbolitzar*; a un adjectiu : *martiritzar, impermeabilitzar*.

-egar : s'uneix sols a substantius : *llampegar, mossegat*.

-ir : s'uneix sols a adjectius : *agrir, amorosir*.

Els verbs derivats d'altres verbs es formen afegint al radical verbal dos afixos : el darrer és sempre el sufix **-ar** o **-ejar**, i el primer pot ésser un dels cinc següents :

-ot : *parlotejar, menjotejar*.

-ass : *empudegassar, esfilegassar*.

-uss : *cantussejar, escanyussar*.

-isc : *enamoriscar-se, plovisquejar*.

-iny : *esgratinyar-se, arrapinyar-se*.

Exercicis (§ 309)

a) Amb els sufixos **-ar**, **-ejar**, **-itzar** i els noms de la llista següent formar VERBS :

vocal, treball, matí, alcohol, parrup, paladar, agonia, pesic, ronc, roda, carbó, serp, ombra, tracte, total, colònia, vespre, anàlisi, unglà, volta, òrgan, fum, full, gàrgara, força, flama, plet, calamarsa, braç, garbell, garrot, aroma, joquina, llamí, manxa, llima, moral.

b) Amb els sufixos **-ar**, **-ejar**, **-itzar**, i els adjectius de la llista següent formar VERBS :

tranquil, general, malalt, clar, millor, freqüent, doble, il·lustre, possible, idòlatra, idiota, negre, neutre, suau, civil, absent, agre, sublim, partícip, verd, dolç, calent, insolent, sincer, net, regular, uniforme, sord.

c) Indicar les *alteracions*, *supressions* i *addicions* sofertes pels noms i adjectius de les dues llistes anteriors en ajuntar-se als sufixos estudiats per formar els derivats corresponents.

d) Buscar un exemple més de cadascuna de les formes de derivació, provinents d'un altre verb, indicades al darrer paràgraf del text.

CAPBREU DELS PRINCIPALS SUFIXOS I DE LLUR FUNCIÓ

Sufixos nominals

<i>Sufix</i>	<i>unit a un</i>	<i>forma</i>	EXEMPLES
-à, f. -ana	nom	noms gentilicis	<i>valencià</i>
	nom	noms de pertinença o relació	<i>ciutadà</i>
-able	verb 1. ^a conjugació	adjectiu de possibilitat activa o passiva	<i>comptable, abordable</i>
-ada	nom	col·lectius de coses i fenòmens	<i>balustrada, nuvolada</i>
	nom	noms de cops	<i>bastonada</i>
	nom	noms de períodes de temps	<i>anyada</i>
	nom	noms expressant cosa plena	<i>senallada</i>
	adjectiu	noms abstractes de magnitud	<i>llargada</i>
	radical verbal	noms d'operacions tècniques i acció i efecte d'un verb	<i>pisada, suada</i>
-aire	nom o verb	noms d'ofici o professió	<i>cadiraire</i>
-al	nom	noms col·lectius	<i>dineral</i>
	nom	adjectius de pertinença o relació	<i>social</i>
	nom	sinònims dels primitius	<i>bassal</i>
-all	verb	noms d'instruments	<i>mirall</i>
-alla	nom	noms col·lectius de persona	<i>fadrinalla</i>
	radical verbal	noms d'acció i efecte del verb	<i>troballa</i>
-am	nom	noms col·lectius	<i>rocam</i>
-ança	verb 1. ^a conjugació	noms abstractes i de l'acció i efecte del verb	<i>assegurança, confiança</i>
-ància	adjectiu verbal en <i>-ant</i>	noms abstractes	<i>ignorància</i>

<i>Sufix</i>	<i>unit a un</i>	<i>forma</i>	EXEMPLES
-ànic	nom	noms gentilicis	<i>oceànic</i>
-ar	nom	noms collectius de plantes	<i>canyar</i>
	nom	noms de lloc	<i>fogar</i>
-ària	adjectiu	noms de magnitud	<i>llargària</i>
-arro, -arra	nom	augmentatiu	<i>homenarro</i>
-às, -assa	nom	augmentatiu	<i>vaporàs, donassa</i>
-at	nom	noms collectius	<i>dentat</i>
	radical verbal	noms d'operacions tècniques	<i>rentat</i>
	nom	noms de lloc de jurisdicció	<i>bisbat</i>
	nom	noms varis	<i>braçat, aiguat</i>
-at, -ada	nom	adjectiu d'abundància	<i>pigat</i>
-atge	nom	noms collectius	<i>brancatge</i>
	radical verbal	noms d'operacions tècniques	<i>pentinatge</i>
-àtic	nom	noms gentilicis	<i>asiàtic</i>
-au	nom	noms gentilicis	<i>eslau</i>
-ció	radical verbal	noms de l'acció i efecte del verb	<i>aprovació</i>
-dat	adjectiu	noms abstractes	<i>maldat</i>
-dís, -dissa	radical verbal	adjectiu de propensió o aptitud	<i>bellugadís, esmunyedissa</i>
-dor, -dora	radical verbal	noms de persona, subjecte agent o ofici	<i>teixidor, sargidora</i>
	radical verbal	noms d'instrument	<i>agafador, escorredora</i>
	radical verbal	noms de lloc	<i>ponedor, menjadora</i>
-dura	radical verbal	noms de l'acció i efecte del verb	<i>soldadura</i>
-è	adjectiu numeral cardinal		
	nal	adjectiu ordinal i partitiu	<i>cinquè</i>
-eda	nom	noms de lloc i collectius de plantes	<i>salçada</i>

<i>Sufix</i>	<i>unit a un</i>	<i>forma</i>	EXEMPLES
-edat	adjectiu	noms abstractes	<i>curtedat</i>
-ell	nom	diminutiu que ha pres significació pròpia	<i>taulell</i>
-enc, -enca	nom	noms gentilicis	<i>parisenc</i>
-ença	adjectiu	adjectius de tendència i de relació	<i>groguenç, rierenca</i>
	radical verbal	noms abstractes i acció i efecte del verb	
-ència	adjectiu verbal en <i>-ent</i>	noms abstractes	<i>temença</i>
-er, -era	nom	noms d'ofici o professió	<i>innocència</i>
	nom	noms d'arbres i de plantes	<i>botiguer, camisera</i>
	nom	noms de lloc	<i>llimoner</i>
	nom i radical verbal	noms d'objecte guardador i d'instrument	<i>femer</i>
-eria	nom	noms de lloc (comerç o ofici)	<i>clauer, passera</i>
	adjectiu	noms abstractes	<i>fusteria</i>
-ès, -esa	nom	noms gentilicis	<i>beneiteria</i>
-esa	adjectiu	noms abstractes	<i>aragonès</i>
-et	radical verbal	noms d'instrument	<i>vellesa</i>
	radical verbal	noms de sons	<i>xiulet</i>
-et, -eta	nom i adjectiu	diminutius	<i>xisclet</i>
-etat	adjectiu	noms abstractes	<i>calaixet, petitet</i>
-í, -ina	nom	noms gentilicis	<i>sobrietat</i>
-ia	adjectiu	noms abstractes	<i>tarragoni</i>
-ible	verb 3. ^a conjugació	adjectiu de possibilitat activa o passiva	<i>malaltia</i>
-illa	nom	nom d'objecte que fou primer un diminutiu	<i>avorrible</i> <i>forquilla</i>

<i>Sufix</i>	<i>unit a un</i>	<i>forma</i>	EXEMPLES
-ina	nom	noms d'objecte	<i>barretina</i>
-issa	radical verbal	noms d'acció múltiple	<i>trencadissa</i>
-íssim	adjectiu	adjectius de grau superlatiu	<i>grandíssim</i>
-ista	nom	noms de professió o d'ofici	<i>linotipista</i>
	nom	noms de pertinença o relació	<i>comunista</i>
-itat	adjectiu	noms abstractes i de magnitud	<i>viduitat, profunditat</i>
-itud	adjectiu	noms abstractes	<i>certitud</i>
-ívol, -ívola	nom	adjectius de relació	<i>mestrivol</i>
-ment	radical verbal	noms de l'acció o efecte del verb	<i>desviament</i>
-ó, -ona	nom	diminutius afectuosos	<i>nassó, carona</i>
-oi, -oia	nom i adjectiu	diminutius afectuosos	<i>nassoi, bonicoi</i>
-ol	nom	diminutiu que ha pres significació pròpia	<i>fillol</i>
-or	adjectiu	noms abstractes	<i>brillantor</i>
	radical verbal	noms abstractes	<i>in flor</i>
-òria	radical verbal	acció múltiple	<i>cridòria</i>
-ós, -osa	nom	adjectius d'abundància	<i>espaiós</i>
	adjectiu	adjectius de tendència	<i>verdós</i>
-ot, -ota	nom	despectius	<i>llibrot</i>
-tat	adjectiu	noms abstractes	<i>igualtat</i>
-ura	nom	noms abstractes	<i>sutzura</i>
-ut, -uda	nom	adjectius d'abundància	<i>molsuda</i>
		despectius	<i>ganxut</i>

Sufixos verbals

Sufix	unit a un	EXEMPLES
-ar	nom adjectiu	arrelar buidar
-egar	nom	llampegar
-eir	adjectiu	esfereir
-ejar	nom adjectiu	negociejear curtejar
-ir	adjectiu	espessir
-itzar	nom adjectiu	teoritzar aguditzar

Hi ha encara els cinc *infixos* -ass, -iny, -isc, -ot- i -uss-, que, intercalats entre el RADICAL i la TERMINACIÓ d'altres verbs, formen VERBS NOUS: *estiregassar*, *endormiscar-se*, *arrapinyar-se*, *xerrotejar*, *cantussejar*.

LA COMPOSICIÓ

310. — El català posseeix tres procediments per a la formació de MOTS COMPOSTOS: la *juxtaposició* o *composició paratètica*, la *composició el·líptica* o *sintètica* i la *composició per partícules*.

COMPOSICIÓ PER JUXTAPOSICIÓ

311. — Els mots formats per *juxtaposició* són els compostos per la REUNIÓ DE DOS O MÉS MOTS AGRUPATS SENSE ALTERACIÓ DE LES LLEIS GRAMATICALS, els quals dins el transcurs del temps han anat perdent llur sig-

nificació particular i múltiple per prendre'n una de conjunta i simple. Ex. : *argent viu, mestre de cases, adobacossis, busca-raons*.

312.— El català posseeix una quantitat considerable de mots formats per JUXTAPOSICIÓ, gairebé tots *noms* i *adjectius*.

313.— Els noms juxtaposats poden ésser compostos de :

nom+adjectiu : *cap gros, guàrdia urbà, Vilanova*.

adjectiu+nom : *migdia, falsa regla*.

nom+nom : *figa flor, llapis tinta*.

nom+preposició+nom : *ull de poll, llicenciat en ciències; Seu d'Urgell, Pla de Beret*.

nom+conjunció+nom : *arts i oficis, punt i coma*.

Per a fer el plural, els tres primers tipus de noms juxtaposats acostumen a pluralitzar els dos components (*caps grossos, falses regles, figues flors*, però *migdies*); els dos tipus darrers generalment pluralitzen només el primer element (*els ulls de poll*, però *els punts i comes*).

314.— Els adjectius juxtaposats poden ésser compostos de :

adj. qualificatiu + adj. qualificatiu : *blau marí, agredolç*.

adj. numeral + adj. numeral : *trenta-quatre, mil cent-dos*.

315.— Els **adjectius numerals compostos** es formen per la juxtaposició directa dels *numerals simples*,

llevat de la sèrie dels VINTS, que intercala la conjunció *i* entre els numerals. Ex. : *vint-i-u*, *vint i-tres*, *nou-cents vint-i-quatre*.

Tots aquests ADJECTIUS COMPOSTOS formen el plural com si fossin mots simples, pluralitzant el segon component, llevat els de color, que no tenen plural : *cintes blau marí*; *porta els trenta-quatres*.

Exercicis (§§ 310 a 315)

a) Descompondre els mots de la llista següent i distribuir-los en llistes diferents segons la *categoria dels elements que els componen* :

esperit de vi, mitjanit, sord-mut, caixa d'estalvis, vint-i-cinc, poca-solta, mà d'obra, tauleta de nit, herba col, Mont-roig, mitja rialla, punta i taló, quaranta-quatre, Vilanova de la Roca, plats-i-olles, migtemps, cap-i-cua, blatdemorar, gorra de cap, doctor en lletres, Caldes de Malavella, blau-vermell, seixanta-dos, Rocacorba.

COMPOSICIÓ EL·LÍPTICA

316.—Els mots formats per **composició pròpiament dita**, anomenada també **el·líptica** o **sintètica**, són aquells, els components dels quals s'han unit VIOLENTANT LES LLEIS GRAMATICALS, I PRESCINDINT D'ALGUN DE LLURS ELEMENTS, per la qual cosa el mot resultant comprèn més idees que les expressades pels components presos d'un a un. Ex. : el compost *tren correu*, que significa *tren* que porta el *correu*, s'ha format ajuntant el complement acusatiu de l'oració explicativa de relatiu amb l'antecedent i prescindint dels

mots: *que porta el*. Altres exemples: *aiguamoll, portamonedes, capgirar*.

317. — El català posseeix molts *noms, adjectius i verbs* formats per COMPOSICIÓ EL·LÍPTICA.

318. — Els NOMS d'aquesta categoria poden ésser compostos de :

nom+nom : *vagó llit, pruna clàudia*.

nom+adjectiu o participi : *celobert, sostremort*.

imperatiu+nom : *parallamps cobrellit*.

Tots aquests noms formen el plural com si fossin mots simples, llevat la majoria dels del primer grup, que sols pluralitzen el primer element : *celoberts, cobrellits*; però, *vagons llit*.

319. — Els ADJECTIUS d'aquesta categoria poden ésser compostos de :

nom+adjectiu : *palplantat, carabrut*.

adjectiu+nom : *verd poma, groc canari*.

adjectiu+adjectiu : *anglo-saxó, físico-químic*.

Tots aquests adjectius formen el plural com si fossin simples, llevat els del segon grup, que sols pluralitzen el primer element : *palplantats, carabruts, anglo-saxons*; però, *verds poma, grocs canari*.

320. — Els VERBS d'aquesta categoria poden ésser compostos de :

substantiu+verb : *capficar, ullprendre*.

adjectiu+verb : *primfilar, viltenir*.

321. — Hi ha encara un curt nombre de mots d'aquesta categoria compostos irregularment. Ex. : *corre-cuita, mata-degolla, suca-mulla; bum-bum, leri-leri, rau-rau; baliga-balaga, cric-crac, pengim-penjam, ping-pong, tallà-tallera; adéu-siau.*

Exercicis (§§ 316 a 321)

a) Distribuir els mots de la llista següent en tres llistes : una de *noms*, una altra d'*adjectius* i una altra de *verbs*, i dins cada llista agrupar els mots que la integren *segons la categoria dels elements que els corresponen*, d'acord amb les composicions assenyalsades dins el text :

aiguacuit, trempaplomes, cercapous, camacurt, escuradents, para-sol, vinagre, carvendre, cama-sec, greco-llatí, garrivat, galtaplè, pernabatre, arrencaqueixals, indo-europeu, blau turquesa, llepafils, bocabadat, colltòrcer, planoconvexa, enterramorts, tornaveu, penya-segat, apagallums, labiodental, comprendre, ventafocs, lletraferit, camatort, gris perla, esmaperdut, rentamans.

b) Fer el plural de tots els noms de la llista anterior susceptibles de tenir-ne.

COMPOSICIÓ PER PARTÍCULES

322. — La **composició per partícules** comprèn els mots compostos, el primer element dels quals és un **ADVERBI** o una **PREPOSICIÓ** (partícula o prefix) que modifica la idea expressada pel segon, que és sempre un *nom*, un *adjectiu* o un *verb*. Ex. : *avantbraç, immortal, contradir.*

Cal tenir present que hi ha un gran nombre de preposicions que no tenen altra aplicació que la de formar aquesta mena de mots compostos, car no s'usen mai independentment.

També cal saber que és aquest el procediment que ha donat i dóna a la llengua el major cabal de mots compostos.

323. -- Les partícules més usades en català per a la formació de mots compostos són les següents :

a-, an- : modifica el radical negant la qualitat que expressa. Ex. : *apètal, amoral; anastigmàtic*.

ante- : significa, «abans d'allò que diu el radical». Ex. : *antevigília, antediluvià, anteposar*.

anti- : significa contrari, oposat al radical. Ex : *antinatural, antiaeri, antiapoplèctic*.

avant- : Ex. : *avantpassat, avantbraç, avantport*. (Aquests dos darrers signifiquen : part del braç i del port que són al davant).

ben- : Ex. : *benvist, benenraonat, benestar, ben voler*.

bes- : dóna al compost el sentit de «dues vegades» el radical. Ex. : *besavi* (dues vegades avi); *bescuit* (dues vegades cuit). En certs mots té una significació pejorativa. Ex. : *bescantar*, malparlar d'algú, *bescòmpte*, errada en el compte. En altres mots significa al darrera o a través. Ex. : *bescoll, besllum*.

bi-, bis- : significa una duplicació de la idea expressada pel radical. Ex. : *bimà*, dues mans; *bisexual*, ambdós sexes; *bisanual*, cada dos anys.

Noteu el verb *bisar*, que vol dir repetir alguna cosa.

co-, con-, com- : Els compostos formats amb aquesta partícula, signifiquen : si el radical és un verb, que l'acció es realitza en companyia d'altri, i si és un nom, que la personalitat que expressa es té també en companyia d'altri. Ex. : *coexistir*, existir junt amb altri; *cohereu*, ésser hereu junt amb altri; *condoldre's*, doldre's de la pena d'altri; *consoci*, un soci respecte d'un altre soci d'una mateixa entitat; *compatró*, *comprovar*...

contra- : Ex. : *contradir*, *contraposar*, *contrallum*, *contrapès*.

des- : significa el contrari de l'acció o la qualitat expressades pel radical. Ex. : *desfer*, *descloure*, *desavinent*, *desagradable*.

dis- : de vegades és sinònim de *des-*. Ex. : *disculpar*, *disgust*, *disforme*, *discontinu*, *dissonar*. També té però altres sentits, com a: *disposar*, *discórrer*, *disseminar*; *discurs*.

en- : sols forma verbs i significa en general, que l'acció es realitza en o damunt alguna cosa. Ex. : *encavalcar*, *enclavar*, *encloure*.

entre- : generalment significa «entre mig de». Ex.: *entrecelles*, *entreacte*; també significa fer una mateixa acció «l'un a l'altre». Ex.: *entreteixir*, *entrellaçar*, i també vol dir «a mitges». Ex. : *entresuar*, *entretoc*, *entreobrir*.

ex- : significa «a fora». Ex. : *exportar*, *excloure* (cloure a fora, deixar a fora), *excèntric* (fora del centre). També té el sentit d'«haver estat allò que diu el radical». Ex. : *ex-president*, *ex-ministre*.

extra- : significa «fora d'allò que diu el radical». Ex. : *extraordinari*, *extralegal*, *extramurs*.

in-, im- : té dos sentits ben definits. En uns casos nega allò que expressa el radical. Ex. : *infeliç, indecent, incobrabable*. En altres significa que l'acció del verb es realitza dintre d'alguna cosa. Ex. : *incloure, infiltrar, imposar, importar*.

inter- : igual que *-entre*, significa generalment «entre mig de». Ex. : *intercostal, intertropical, interlinear, interposar*; í també fer una mateixa acció «l'un a l'altre». Ex. : *intercanviar*.

mal- : Ex. : *malcontent, malpensat, malcreient, malferir, malmenar*.

mig- : Ex. : *mig obrir, mig creure, mig partir, mig adormir-se*.

pos-, post- : significa «al darrera». Ex. : *posposar, postdata, postverbal, postmeridià*.

pre- : significa «abans de» «amb antelació». Ex. : *precrisià, prehistòria, prejudici; predir, prefixar, premeditar*.

re- : la significació més general d'aquest prefix és la de «tornar a fer, repetir més d'una vegada» allò que diu el radical. Ex. : *rebotre, recaure, reelegir, resseguir, rebesavi, renét, recompte*.

sobre- : significa «al damunt» o «per damunt de». Ex. : *sobreeixir, sobreposar, sobrenedar, sobrecàrrec, sobresou, sobrehumà, sobrepellts*.

sots- : significa «sota» i s'aplica només a les persones que ocupen un càrrec immediatament inferior a l'expressat pel radical, el qual elles ocupen en defecte del propietari. Ex. : *sots-inspector; sots-delegat, sots-secretari, sots-diacon*.

sub- : significa «sota de». Ex. : *submarí, subsol,*

subterrani, *subscriure*. També és sinònim de *sots*-.
Ex. : *subinspector*, *subdirector*, *subdelegat*.

super- : significa «al damunt» o «per damunt de», i és sinònim de *sobre*-. Ex. : *superposar*, *supermaxil·lar*, *superhome*, *superintendent*.

trans- : significa «d'una banda a l'altra» i «a través de». Ex. : *transpirinenc*, *transoceànic*, *transcòrrer*, *transplantar*, *transcriure* (escriure a un indret allò que està escrit a un altre).

tras- : sinònim de *trans*-. Ex. : *traspassar*, *trasmudar*, *traslluir*.

ultra- : significa «més enllà». Ex. : *ultramar*, *ultra-tomba*, *ultrapassar*.

vice- : té el mateix sentit que *sots*-. Ex. : *vice-president*, *vice-rector*, *vice-cònsul*, *vice-almirall*.

El significat que hem donat d'aquests prefixos, és el que en general tenen en els mots que ells ajuden a compondre. Això no vol dir que aquest significat sigui absolut; alguns d'ells, en algun cas, tenen altres sentits, ja d'origen, o fruit dels canvis o matisos de significat que molts mots han pres en el transcurs del temps.

Exercicis (§§ 322, 323)

a) Buscar un exemple més de MOT COMPOST, format amb cada un dels prefixos estudiats.

b) Destriar el *prefix* i el radical dels COMPOSTOS següents i definir-los :

desprestigiar, cohabitar, antepenúltim, contrapàs, arrímic, internacional, incivil, trasmudança, afònic, antisèptic, subconscient, extramurs, superdotat, premeditació, ensellar, subcomitè, impagable, inorgànic, entreveure, extraoficial,

bisetmanal, conviure, copropietari, bescanvi, ex-secretari, transformar, malviure, retrobar, descargolador, insubordinació, predestinat, anormal.

MOTS PARASINTÈTICS

324. — Ultra aquests tres procediments de composició hi ha encara un altre procediment molt usat que és el de formar mots recorrent al mateix temps a la COMPOSICIÓN PER PARTÍCULES i a la DERIVACIÓ. Són mots que porten el *radical* precedit d'una *partícula* o prefix i seguit d'un *sufix*. Els compostos d'aquesta mena són anomenats **parasintètics**. Ex. : *enribetar*, compost d'*en*+*ribet*+*ar*; *aparedat*, compost d'*a*+*paret*+*at* (amb canvi de la *t* del radical en *d*).

325. — Hom no ha de confondre els *parasintètics* amb els *compostos per partícules*. Si llevem la partícula als parasintètics tot el que queda no és un mot existent dins la llengua, en canvi als compostos per partícules, sí. Així, si comparem els mots *enverinar* i *encreuar*, veurem que llevant-los la partícula *en*, queden *verinar*, paraula no existent al vocabulari català, i *creuar*, verb de sentit ben definit. Doncs, *enverinar* és un parasintètic, i *encreuar* és un compost.

326. — Els mots parasintètics poden ésser verbs, i s'anomenen *parasintètics verbals*, i poden ésser noms o adjectius i s'anomenen *parasintètics nominals*. Els primers són molt nombrosos, en canvi els

segons són molt escassos, llevat dels que són formes o derivats dels primers.

327. — Els PARASINTÈTICS VERBALS poden tenir per radical un *nom* o un *adjectiu*.

Els sufixos emprats per a la parasíntesi verbal són **-ar**, **-ir**, amb un nombre reduït de verbs terminats en **egar**. I els prefixos més usats són **a-**, **en-**, **es-**, i en menor escala **des-**, **re-**, **trans-**, **entre-**, i **ex-**.

El verbs així obtinguts prenen el sentit que tindria el verb format per derivació (radical+sufix), però amb la modificació o determinació expressada pel prefix, que ja hem estudiat anteriorment. Ex. : *despenyar*, si existís el verb *penyar*, derivat de *penya*, significaria posar dalt d'una penya; doncs, com que el prefix *des-* modifica el sentit del verb, expressant l'acció contrària, *despenyar* voldrà dir posar, tirar, caure, a baix d'una penya.

328. — A continuació posem alguns exemples de verbs parasintètics amb llur composició :

Prefix	radical	sufix	
a	+ nom	+ ar	: agenollar, anivellar.
a	+ nom	+ ir	: adolorir, avergonyir.
a	+ nom	+ egar	: apedregar, abonyegar.
a	+ adjectiu	+ ar	: acontentar, assecar.
a	+ adjectiu	+ ir	: amagrir, acovardir.
en	+ nom	+ ar	: entaular, encatifar.
en	+ nom	+ ir	: engolir, emperesir.
en	+ nom	+ egar	: ennuegar, empudegar.
en	+ adjectiu	+ ar	: encegar, embrutar.
en	+ adjectiu	+ ir	: engelosir, endurir.

es	+ nom	+ ar	:	<i>espellar, esbrancar.</i>
es	+ nom	+ egar	:	<i>espetegar, esbufegar.</i>
es	+ adjectiu	+ ar	:	<i>estovar, escurçar.</i>
es	+ adjectiu	+ ir	:	<i>esclarir, esporuguir.</i>
es	+ adjectiu	+ eir	:	<i>esblanqueir, esgrogueir.</i>
des	+ nom	+ ar	:	<i>descarrerar, desporeçar.</i>
des	+ adjectiu	+ ar	:	<i>despacientar.</i>
re	+ nom	+ ar	:	<i>recolçar, regraciar, refredar.</i>
re	+ adjectiu	+ ar	:	<i>renovellar, refrescar.</i>
re	+ adjectiu	+ ir	:	<i>rejovenir, revellir, remollir.</i>
trans	+ nom	+ ar	:	<i>transbordar, transyasar.</i>
ex	+ nom	+ ar	:	<i>expatriar.</i>
ex	+ adjectiu	+ ar	:	<i>expropiar.</i>
entre	+ nom	+ ar	:	<i>entrebançar.</i>

329. — Entre els ESCASSOS PARASINTÈTICS NOMINALS, esmentarem : *envergadura, entaulament, intercolumni*, i els participis adjectivats de verbs parasintètics començats en **a-** o **en-**. Ex. : *agenollat, assedegat, adolorit, empantanegat, enllepolit.*

Exercicis (§§ 324 a 329)

a) Buscar quinze PARASINTÈTICS VERBALS que no figurin en cap dels exemples anteriors, i que siguin de formació diversa.

b) Definir els PARASINTÈTICS VERBALS següents i destriar llurs components :

arriscar, remollir, asserenar, alleugerir, empolsar, desbotonar, espanyar, esfilegar, empetitir, esgargamellar-se, refredar, esfereir, assedegar, enfredorir, entrevistar-se.

c) Amb els *noms* de la llista següent, els PREFIXOS

a- o *en-* i els SUFIXOS *-at* o *-ada*, formar els ADJECTIUS PARASINTÈTICS corresponents, destriant-los en dues llistes segons el prefix :

tabal, fons, paper, quefer, genoll, amor, diumenge, mainada, germà, cola, gàbia, tel, pèrdua, cofurna, pedra, diner, peresa, cotilla, manera, cabal.

d) Destriar els MOTS COMPOSTOS de la llista següent en compostos per *juxtaposició*, per *el·lipsi*, per *partícules* i *parasintètics*, determinant llur composició :

l·ligabosc, engrossir, benvinguda, esmaperdut, gratacels, sobrepujar, escura-xemeneies, afamat, regust, esbufegar, cap-gros, primfilar, entaular, voraviu, aiguafort, malforjat, encaterinat, caragròs, mosso d'esquadra, ensuperbir, blat de moro, capgirell, afartapobles, tres-cents, divuit mil, coudinar.

ORTOGRAFIA

LA VOCAL NEUTRA

330.—La **vocal neutra** no té lletra pròpia, i adés és representada per la lletra **a**, adés per la lletra **e**, segons les regles dels paràgrafs següents.

331.—Quan es troba al final dels **SUBSTANTIUS FEMENINS** és representada generalment amb **a**, com en *dona, cama, fira*; i quan es troba al final de **SUBSTANTIUS MASCULINS** és representada generalment amb **e**, com en *home, llibre, arbre*.

EXCEPCIONS : Hi ha un nombre considerable de *femenins* que representen llur vocal neutra final amb **e**. Els principals són :

àgape, barbàrie, base, calvícia, canícia, cariàtide, catàstrofe, classe, crisàlide, cúspide, diàstole, efgie, ellipse, espècie, fase, febre, flaire, frase, hecatombe, higiene, hipèrbole, imatge, índole, intempèrie, llebre, mare, mollícia, nàiade, piràmide, plèiade, progènie, prole, sèrie, sílfide, sílice, sinèdoque, sístole, superfície, torre.

Hi ha també un nombre considerable de *masculins*

que representen llur vocal neutra final amb **a**. Els principals són :

la majoria dels acabats en *-ma*; entre altres :

anagrama, anatema, axioma, cisma, diafragma, dilema, diploma, dogma, drama, emblema, enigma, epigrama, estigma, idioma, lema, miasma, neuma, panorama, poema, prisma, problema, programa, reuma, símptoma, sistema, telegrama, tema, sarcoma;

els acabats en *-arca*; entre altres :

monarca, patriarca, tetrarca;

els acabats en *-ista*; exemples :

herborista, egoista, ciclista;

els acabats en *-cida*; exemples :

suïcida, homicida, deïcida;

i també els mots :

poeta, profeta, pirata, eremita, sibarita, ilota, nauta, terapeuta, gimnasta, planeta, cometa, papa, pària, apòstata, geòmetra, trànsfuga, sàtrapa.

332.— Els mots que acaben en vocal neutra, quan fan el PLURAL la representen sempre per **e**, encara que en el singular la representin amb una **a**. Ex. : *home - homes; dona - dones; llebre - llebres; planeta - planetes.*

333.— La vocal neutra final de les TERMINACIONS VERBALS és escrita sempre **a**, llevat de la tercera persona singular del present d'indicatiu i la segona persona singular de l'imperatiu dels verbs *córrer* (i els seus compostos), *omplir* i *obrir*. Ex. : *canta, plora,*

donava, vindria, portava, hauria, pluvia, cerca, duia, feinejava; però : *omple, corre, obre, discorre*.

La vocal neutra que es troba davant una altra lletra terminal d'una forma verbal, és escrita sempre **e**. Exemples : *portes, portàvem, miraven, temies, patiren, desen, planxàreu, rentàrem, beguéreu*.

Els infinitius terminats en vocal neutra, la representen sempre amb una **e**. Exemples : *caure, ploure, viure, vendre, doldre*.

334.—Una **a** o una **e** fortes en un primitiu esdevenen una VOCAL NEUTRA als seus derivats. EXEMPLES : *mà nec, - manegar, desmanegat; bèstia, - bestiar; bestiesa*. La vocal neutra dels derivats és escrita **a** o **e** segons la vocal forta d'on procedeixi. Així, per procedir d'una **a** forta, cal escriure **a** la vocal neutra dels mots : *taulada, taulell* (de *taula*); *barquer embarcar, barqueta* (de *barca*); *barber, barbut* (de *barba*); i per procedir d'una **e** forta, cal escriure **e** la vocal neutra dels mots *teulada, teulat* (de *teula*); *ferrer, ferrar* (de *ferro*); *verdós, verdet* (de *verd*).

Així mateix hom escriu amb **e** o amb **a** la vocal neutra de moltes formes de verbs, segons la vocal forta d'altres formes del mateix verb. Així, *passem, passà, passava*, de *passa*; *tallava, tallés, tallat*, de *talla*; *rentava, rentarà, rentares*, de *renta*; *prenem, prenies*, de *prendre*.

335.—Generalment, una vocal neutra inicial o medial és escrita amb la mateixa vocal que porta el mot corresponent castellà del mateix origen. EXEMPLES :

jardí (jardin), assot (axote), feliç (felix), espòs (esposo).

Hi ha, però, un curt nombre de mots en els quals a una *a* castellana correspon una *e* catalana, i vice-versa. Els principals són :

alcàsser (*alcázar*), almogàver (*almogávar*), ametista (*amethysta*), ànet, ànec (*ánade*), assemblea (*asamblea*), cànem (*cáñamo*), cove (*cuévano*), ebenista (*ebanista*), efeminat (*afeminado*), emparar (*amparar*), enyorança (*añorança*), ermini (*armiño*), espàrrec (*espárrago*), espitllera (*aspillera*), estella (*astilla*), estendard (*estandarte*), estergir (*estarcir*), Esteve (*Esteban*), Llätzer (*Lázaro*), meravella (*maravilla*), monestir (*monasterio*), orfe (*huérfano*), orgue (*órgano*), ràfega (*ráfaga*), rave (*rábano*), resplendir (*resplandecer*), sergent (*sargento*), setí (*satén*), sèver (*acibar*), sometent (*somatén*), tàlem (*tálamo*), tràfec (*tráfago*), treball (*trabajo*), vernís (*barniz*).

ambaixada (*embajada*), arravatar (*arrebatar*), assassí (*asesino*), avaria (*averia*), banús (*abenux*), latrina (*letrina*), maragda (*esmeralda*), rancor (*rencor*), sanefa (*cenefa*), Sardenya (*Cerdeña*).

Exercicis (§§ 330 a 335)

a) Destriar els mots següents en quatre llistes, de 15 mots cadascuna : una de *masculins en e*, una de *masculins en a*, una de *femenins en a*, i una de *femenins en e*.

poma, base, sostre, tetrarca, anatema, guardiola, fetge, escudella, crisàlide, calvície, pare, sarcoma, diagrama, estigma, borsa, sílice, obstacle, efigie, tigre, profeta, panera, programa, batlle, torre, carta, pifre, cinema, diàstole, virol·la, intempèrie, xifra, bústia, miratge, idioma, el·lipse, mestre, mare, petge, fase, diorama, estalactita, teatre, piràmide, abella, cercle, sastre, imatge, axioma, drama, obra, oncle, quaresma, llebre, diafragma, endolla, hipèrbole, sogra, poeta, problema, ogre.

b) Posar els mots següents en SINGULAR, destriant-los en dues llistes : una de *masculins* i una de *femenins* :

cadires, vidres, dogmes, frases, ebenistes, famílies, feines, monarques, moreres, enigmes, fases, tigres, gimnastes, drogues, ciclistes, boires, filles, sabres, tasques, manobres, sotes, prunes, raves, el·lipses, superfícies, pirates, torres, paratges, cimes, planetes, rates, poetes, rastres, sílfides, dilemes, llunes, panorames, classes, fulles, veires, tendes, cuines, llibres, camises, signatures, bases, rellotges, frares, pinacles, boines.

c) Posar la *vocal final* que correspongui (**e o a**) als mots següents :

tass—, febr—, lampist—, belg—, tili—, turism—, planet—, fras—, cadir—, fresc—, miss—, tint—, superfície—, modist—, air—, diplom—, cuiner—, florist—, mostr—, catàstrof—, sístol—, pianist—, torr—, piràmid—, poem—, nobl—, modist—, dotz—, convex—, artist—, sèri—, full—, higien—, bisb—, caps—, patriarc—, telegram—, formatg—, cleps—, vehicl—.

d) Escriure el *plural* de tots els mots de l'exercici anterior.

e) Posar la vocal que correspongui (**a o e**) als blancs de les formes verbals següents :

<i>Present</i>	<i>Imperfet</i>	<i>Perfet</i>
jo copso	jo guardav—	jo portí
tu cops—s	tu guardav—s	tu portar—s
ell cops—	ell guardav—	ell portà
nos. copsem	nos. guardav—m	nos. portàr—m
vos. copseu	vos. guardav—u	vos. portàr—u
ells cops—n	ells guardav—n	ells portar—n

<i>Condicional</i>	<i>Present</i>
jo diri—	jo omplo
tu diri—s	tu ompl—s
ell diri—	ell ompl—
nos. diri—m	nos. omplim
vos. diri—u	vos. ompliu
ells diri—n	ells ompl—n

Imperatiu	Present	Imperfet
	jo corro	jo fei—
obr—	tu corr—s	tu fei—s
obri	ell corr—	ell fei—
obrim	nos. correm	nos. fei—m
obriu	vos. correu	vos. fei—u
obrin	ells corr—n	ells fei—n

f) Posar en TERCERA PERSONA SINGULAR totes les clàusules següents :

1. Tu picaves poc fort. — 2. Nosaltres ballàvem seriosament. — 3. Jo corro més que tu. — 4. Vosaltres miràveu la festa. — 5. Tu encenies els fanalets. — 6. Ells omplen els vasos. — 7. Nosaltres obrem d'acord amb les nostres conviccions. — 8. Tots posem la nostra voluntat per fer-ho bé. — 9. Nosaltres mengem mongetes tendres. — 10. Ells empastaven les banderetes i nosaltres les enganxàvem. — 11. Els nens trenquen l'olla. — 12. Les nenes jugaven al jardí.

g) Escriure els *infinitius* corresponents a les formes verbals següents :

seurem, valia, compromès, sabés, escriuria, mogut, dolgués, fongueren, dissol, rebia, vindré, responguí, sotmetem, prenia, depèn, veuriem, venem, romangué, trauré, llegut, coïa, merescut, complafem, planys.

MODEL : *seurem - seure; valia - valer.*

h) Fer DOS DERIVATS de cadascun dels mots següents, subratllant la *vocal* que ha persistit del primitiu i que en el derivat serveix per a representar la *vocal àtona*.

carrer, pega, fusta, teula, fanal, serra, fre, recó, barca, nervi, feina, clavell.

MODEL : *carrer - carreró, carrerany.*

i) Afegir a les formes verbals següents, les quals porten una **a** o una **e** FORTES, tres formes més del

mateix verb, en les quals aquesta a o e hagi esdevingut la representant d'una *vocal neutra*.

tapes, prega, sala, vessa, serven, marques, mana, mena, pasten, veu, pesa, baten.

MODEL: tapes - tapava, taparem, tapant.

j) Copiar les clàusules següents, substituïnt els punts col·locats al lloc d'una VOCAL NEUTRA per la vocal que la representi convenientment.

1. A la t ulad. hi ha dues teul.s tr.ncad.s. — 2. El par. ha llegit uns poem.s. — 3. La Terr. és un planet. que gir. a l'entorn del Sol. — 4. «Sobre la cint. de blanc. aren. - que bes. un. aigu. de cèlic blau, - grans pins hi vess.n a cop. plen. - olor de bàlsam, ombr. seren. - remor suau. - O dolç éstatg. de belles. i pau». — 5. «I l'arbr. que us abrig., com deu ja fer bon. ombr. - ornat de nou br.ncatg. son tronc ja r.v.lit!» — 6. Circulav. l'ordr. de treur. tot. bander. o emblem. p.r.tidist. dels balcons. — 7. La m.jori. de l.s notíci.s que .s reb.n sobr. .ls .fect.s de l'hur.cà són incontrolabl.s. — 8. Poca .ston. d.sprés, quan ha .stat possibl. d'.propar.s. a l'incendi, l'.vi.dor h.vi. ja mort i .stav. c.rbonitzat. — 9. «Bell. visió la d'.quest. ampl. vall frondos. i v.rd.jant de f.ged.s i conreus». — 10. «A l. primer. .mbr.nzid. - salt. pany i forr.llat; - a la s.gon., l.s port.s - .sclat.n b.l.ndr.jant». — 11. «Jo só l'.squeix d'un arbr., .spon.rós ahir, - que als s.g.dors fei. ombr. a l'hor. de la sest.; - m.s branques un. a un. va rompr. la t.mpest., - i .l llamp fins a la terr. m. soc. migp.rtf. — 12. «Sempr. amb l.s vel.s sospes.s - d.l cel al mar tr.nsp.rent, - sempr. .ntorn aigü.s .stes.s - que .s moguin .tern.ment». — 13. «A l'hor. que el sol .s pon, - b.vent .l raig de la font, - he .ss.borit .ls s.crets - de l. terr. mist.riosa. — 14. «Mes los càntics que r.cord.s - no són càntics t.r.r.nals; - broll.ri.n de l.s cord.s - d. l.s arp.s c.l.stials». — 15. «Jov.net no .m ll.nceu tant, - que .lgú o altr. .m pl.g.rà; - l.s got.s d.l cel quan cau.n - tot.s sab.n on .nar». — 16. Obr. la finestr. i p.ss.rà més air.. — 17. «Mentr. canvi.n los cors, - s'és d.f.llid., - que ja no pot ob.ir - tant. d.líci.». — 18. Ompl. el c.nt.ret que

b.urem aigu. fresc. i r g.lad.. — 19. «T. ram. verd. i blanc. - com c.b.ller. d'àng.l t'.mm.ntell.; - i a ta.squeixad. branc. - falt. p.l vent l'.rr.b.ssad. .stell.».—20. Corr. com un .sp.ritat.

EL SO DE «U» FEBLE

336.—Una **o** o una **u** fortes en un primitiu, esdevenen una **u** ÀTONA als seus derivats. Ex. : *sabó, sabonera, ensabonar; full, fullejar*. Aquesta **u** àtona ha d'ésser escrita **o** o **u**, segons la vocal forta d'on procedeixi. Així, per procedir d'una **O** FORTA, hom escriu **o** el so àton **u** dels mots *formar* (de *forma*), *covenet* (de *cove*), *esmolet* (de *mola*); i, per procedir d'una **U** FORTA, escriu amb **u** els mots *ullera* (d'*ull*), *puntaire* (de *punta*), *sucós* (de *suc*).

Cal tenir en compte, però, que hi ha els mots PSEUDO-DERIVATS, que aparentment trenquen la regla i que conserven una **u** àtona, mentre el primitiu porta una **o** forta. Exemples : *vulcanisme* (volcà), *bucal* (boca), *dulcificar* (dolç), *mundà* (món), *consular* (cònsul), *mucositat* (moc).

337. — També cal escriure **o** o **u** el so àton **u** de moltes formes de verbs, segons portin **o** o **u** fortes, a la síl·laba corresponent, les altres formes del mateix verb. EXEMPLES : *donàrem, doneu, donava, de dóna; dormiu, dormissis, dormia, de dorm; jugar, jugava, de juga*.

Fan excepció els verbs de la tercera conjugació *sortir, cosir, tossir, collir* i *escopir*, els quals a les formes amb **u** forta, *surt, cus, tus, cull* i *escup*, fan

correspondre les formes *sortim*, *sortia...*, *cosirà*, *cosies...*, *tossia*, *tossiren...*, *collien*, *collissis...*, *escopia*, *escopiria...*

338.—Generalment, una *u* o una *o* inicial o medial, és escrita amb la mateixa vocal que porta el mot corresponent castellà. EXEMPLES :

orella (*oreja*), content (*contento*), humil (*humilde*), muller (*mujer*).

Hi ha, però, un curt nombre de mots en els quals a una *o* catalana correspon una *u* castellana, i viceversa. Els principals són :

aixovar (*ajuar*), assortir (*surtir*), atordir (*aturdir*), atorro-llar (*aturrullar*), brúixola (*brújula*), capítol (*capítulo*), cartolina (*cartulina*), cingol (*cingulo*), cònsol (*cónsul*), cobrir (*cubrir*), complir (*cumplir*), escapolar-se (*escabullirse*), escrúpol (*escrúpulo*), escopir (*escupir*), esdrúixol (*esdrújulo*), furóncol (*forúnculo*), governamental (*gubernamental*), Joan (*Juan*), joglar (*juglar*), joventut (*juventud*), llúpol (*lúpulo*), nodrir (*nutrir*), ordir (*urdir*), polir (*pulir*), polvoritzar (*pulverizar*), ressorgir (*resurgir*), robí (*rubi*), roí (*ruin*), sofrir (*sufrir*), sorgir (*surgir*), sospir (*suspiro*), títol (*titulo*), tolar-se (*tullirse*), torró (*turrón*).

bufetada (*bofetada*), muntanya (*montaña*), subornar (*sobornar*), sufocar (*sofocar*), suportar (*soportar*), turment (*tormento*), saurí (*ṣahorí*).

Exercicis (§§ 336 a 338)

a) Escriure DOS DERIVATS de cadascun dels mots següents, subratllant la *vocal* que ha persistit del primitiu i que dins els derivats serveix per a representar el so de *u* ATONA.

coll, fum, gros, gruix, sort, sord, fusta, os, bosc.

MODEL : *coll* - *collet*, *collada*.

b) Afegir a les formes verbals següents, les quals porten una **o** o una **u** fortes, tres formes més del mateix verb, en les quals aquesta **o** o aquesta **u**, fortes, hagin esdevingut les representants d'una **u** ATONA.

compra, actua, corren, portes, afuen, collen, mulla, cobres, toca, suques, conten, furga, anota, escoltin, puja, toqui.

c) Copiar les clàusules següents, substituint els punts col·locats al lloc d'una **u** FEBLE, i d'una VOCAL NEUTRA, per les vocals que les representi convenientment.

1. L.s alzin.s del b.squet són tot.s b.lmad.s. — 2. Cal no confondr. els òrg.ns b.cals amb els òrg.ns v.cals. — 3. Els qui no v.lem mast.gar pols no anem per l.s er.s. — 4. L.s ord.nanc.s municipals prohibeix.n de f.mar i d'esc.pir dins dels tramvi.s. — 5. Aquest n.iet és excessiv.ment desmem.riat. — 6. Si ens p.sem a j.gar, no anirem a d.rmir fins tard. — 7. Enguany ja han fl.rit els r.sers de la gl.rieta. — 8. L.s p.lv.ritzacions d'aquestes aigü.s són .mprad.s per al tr.ctament de l.s br.nquitis. — 9. Duia un p.njoll de r.bins i m.ragd.s m.ntad.s en pl.tí. — 10. Li va portar t.rrons i uns p.stiss.s am.tllats que s.bia que li agr dav.n .xtr.mad.ment. — 11. Tots el tft.ls són equiv.cats; hi ha m.ltíssim.s falt.s d'.rt.grafi., i els h.auran de t.rnar a pintar. — 12. N.més els qui c.mpliran tot el deur. s.ran r.comp.nsats. — 13. En J.a.net té un c.rdill de prou gr.ixària per al que p.guessis menester. — 14. És tan poc esci.p.lós que ha s.ltat un capít.l sense ad.nar-se'n. — 15. Si ens p.sem a caminar tot seguit, encara que anem ben a p.quet a p.quet, ass.lirem el cim del p.jol abans que la f.scor no ens hagi p.gut s.btar. — 16. La nostr. llengu. no té gran ab.ndor de paraul.s esdrúix.l.s. — 17. Els m.squits ens t.rm.ntav.n b.stant d.rant l.s hor.s més cal.ros.s. — 18. Hi ha alguns p.ïs.s europeus que no t.nen pas g.verns dem.cràtics. — 19. La f.mer. que .ixi. de tota la m.ntany. er. un. cos. s.f.cant. — 20. S.spirant i sangl.tant s.mbl.v. que pr.vés d'all.ujar els t.rments que s.fria el seu pobr. cor d'.rfeneta des.mp.rada.

B - V

339.—Confonent-se dins una gran part del domini lingüístic català els sons corresponents a aquestes dues lletres, hom no podrà refiar-se de la pronúncia més corrent, que és a favor de la *B*, per a la representació correcta de tal so.

340.—Hom escriurà sempre *b* davant *l* i *r*. EXEMPLES: *blau, moble, problema; braç, broma, arbre.*

Els mots *cadavre, vrema, vritat*, usats alguna vegada, no són excepcions, sinó formes dolentes i incorrectes dels mots *cadàver, verema, veritat*.

341.—Dins les diferents formes d'un mateix mot, i dins els mots d'una mateixa família, a una *u* correspon una *v*, i a una *p*, o a una *B* pronunciada *p*, correspon una *b*. EXEMPLES: *blau — blava, blavor, blavós, blavenc; neu — nevar, nevat; teu — teva, teves; escriure — escrivís, escrivia, escrivent; ploure — plovisquejar, plovent, plovia; sap — sabia, saber, saberut; cap — cabota, acabar; llop — lloba; corb — corbera.*

Cal tenir en compte que dins aquestes famílies de mots hi ha alguns *pseudo-derivats* que trenquen la regla, fent correspondre una *v* a una *b*, i viceversa.

EXEMPLES:

corba, encorbar—curvilini, curvatura; calb, calba—calvície; prova, provar—probable; llavi—labial; devem, devia—dèbit, debitori.

342.—Generalment, en correspondència a una *b* i a una *v* (o *u*) catalanes, trobem respectivament *b* o *v* en els mots castellans corresponents. EXEMPLES :

bo (*bueno*), bonic (*bonito*), ball (*baile*), sabó (*jabón*), treball (*trabajo*), vi (*vino*), favor (*favor*), venir (*venir*), mou (*mueve*), esclau (*esclavo*).

Hi ha però els següents casos d'excepció, dins els quals a una *b* del castellà correspon una *v*, i vice-versa :

baf, baró (*barón* i *varón*), beina, bena, berbena, berruga, besllum, biga, billó, bivac, bolcar, comboi, corb (*cuervo* i *curvo*), debanar, desimbolt, mòbil (*i els seus derivats* automòbil, locomòbil, etc.), rebentar, rebolcar; advocat, alcova, almadrava, almívar, arravatar, arrova, avarca, avet, avi, avorrir, avortar, bava, canvi, caravella, cascavell, cavalcar, cavall, covard, Còrdova, crivell (*criba*), envestir, espavilat, escovilló, Esteve, esvelt, gavatx, gavany (*gabán*), galvana, gavarra, gleva, governar, gravar, fava, Havana, haver, javelina, llavi, núvol, pavelló, prova, raval, rave, savi, savina, serva, seü (*sebo*), sèver (*acíbar*), sivella, tavà (*tábano*), taverna, trava, vermelló, vernís, voga (*boga*), vogar, volta (*bóveda*), voltor (*buitre*).

De més a més, hi ha totes les formes del pretèrit imperfet d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació, que en català escrivim amb *v* i en castellà són escrites amb *b*. EXEMPLES :

sopava — *cenaba*
 sopaves — *cenabas*
 sopava — *cenaba*
 sopàvem — *cenábamos*
 sopàveu — *cenabais*
 sopaven — *cenaban*

Exercicis (§§ 339 a 342)

a) Afegir a cadascun dels mots següents, un altre mot de la mateixa família on entri una **b** o una **v**.

moure, romeu, torbar, estrep, nap, torb, llop, neu, deure, saber, plou, arxiu, corb, suau, descriure, hauria, cub, tomb, eslau, nou, clau, calb, greu.

b) Substituir el punt dels mots següents per una **b** o una **v**, segons convingui d'acord amb les regles donades :

ne.ada, sa.eruda, sa.iesa, aca.alles, ensa.onar, cur.ímetre, esde.enidor, mo.ia, afa.orir, possi.ilitat, .eremadors, escri.int, arxi.ar, tre.allar, en.inat, em.enar, en.estida, enga.anyat, can.iar, tro.a.a, em.la.ir, .erita.le, pro.a.ilitat, enfa.ât, empro.ar, re.ent.a.a, automo.ilista, ro.atori, cla.etejar, a.etar, a.iador, to.alles, no.etat, .e.em, tu.ular, es.eltesa, plo.isquejar, ha.fem, cu.ellet, gra.ador, lla.ifès, ennu.olat, .aroní.ol.

c) Substituir els punts dels mots de les frases següents per una **b** o una **v** segons convingui d'acord amb les regles donades :

1. El collar del ca.all és ple de casca.ells — 2. Sempre el tro.à.em al tom.ant de la carretera — 3. Aquest .ailet és molt espa.ilat — 4. Per Nadal cada o.ella a son corral i per Sant Este.e cada o.ella a casa se.a — 5. Pela.a un préssec ga.atx — 6. Un nú.ol tapa.a la Lluna — 7. La ta.erna d'en MalloI — 8. ¿Que tens sa.ó d'ametlles amargants? — 9. Amb el can.i d'ad.ocat, no hi guanya.en res — 10. Té una .erruga al front — 11. L'autòmo.il .a .olcar estrepitosament—12. .eieu la palla a l'ull del .ef, i no .eieu la .iga al .ostre. — 13. Hi donaràs una capa de .ernís de pinzell — 14. És una noia es.elta — 15. Li posa.en tra.es però ell reeixia sempre. — 16. L'hi rentes i li poses una .ena — 17. .am .isitar la mesquita de Còrdo.a — 18. Fes.te .afs calents — 19. Al re.edor tenen .anquetes de .oga — 20. Ací posarem un gra.at al .oix — 21. T'has assa.entat

de la resolució de l'Ha.ana? — 22. Tu demana.es un imposi.le — 23. És pro.a.le que arri.i a.ans del .espre — 24. Jo ho he sa.ut més a.iat que tu — 25. Els ro.ellons m'agraden a la .rasa — 26. Gastà.em mitja ro.a de car.ó diària — 27. Al Montseny hi ha a.ets — 28. Si .ufa el lle.eig ja anirem .é — 29. Renta't les mans al la.a.o — 30. ¿On és la gani.eta del pa? — 31. .isitarem el ga.inet de física — 32. Ens .am di.ertir d'allò més — 33. La sa.a circula a tra.és del teixit .ascular de les plantes — 34. Tinc els lla.is tallats pel fred — 35. Anomenem consonants la.ials les que pronunciem amb inter.enció dels lla.is.

G - J

343.—Escriurem **g**, i no **j**, davant de *e* o de *i*. Així, tot escrivint *rajar*, *rajolí*, *viatjar*, escriurem *rages*, *ragen*, *ragi*, *raget*; *viatge*, *viatges*, *viatger*.

Fan excepció a la regla els mots *jerarquia*, *jerglífic*, *jeure*, *jeia*, *majestat*, *jejúnnum*, *jersei*; aquells on apareixen les combinacions *-jecc-* i *-ject-*, com *objecció*, *subjecte*, i alguns noms propis, com *Jesús*, *Jeroni*, *Jeremias*, *Jerusalem* (i derivats d'aquests: *jesuïta*, *jerònim*, *jeremiada*).

Exercicis (§ 343)

a) Escriure els temps que més avall s'expressen del verb *trepitjar*, del qual és indicada la desinença que cal afegir al radical corresponent *trepitj-*.

Present d'indicatiu	Pretèrit perfet	Present de subjuntiu
—o	—í	—í
—es	—ares	—is
—a	—à	—i

—em	—àrem	—em
—eu	—àreu	—eu
—en	—aren	—in

b) A la llista següent de parelles de mots, els quals són escrits una vegada amb **g** i una altra amb **j**, esborrar el que es consideri mal ortografiat :

gendre—jendre	oxígen—oxíjen
corretgeta—corretjeta	bugia—bujia
obgecció—objecció	gersei—jersei
ginebró—jinebró	ingent—injent
viatge—viatje	rogenc—rojenc
ingectable—injectable	gerència—jerència
gesticular—jesticular	fugida—fujida
geologia—jeologia	obgetar—objectar
gentada jentada	geràrquic—jeràrquic
degecció—dejecció	sergent—serjent
geroglífic—jeroglífic	Fulgenci—Fuljenci
abordatge—abordatje	Geroni—Jeroni
gimnàstica—jimnàstica	progetista—projectista
pagès—pajès	enginy—enjiny
tragectòria—trajectòria	nostàlgia—nostàlgià
gingebre—jinjebre	subgetar—subjectar
refrigerar—refrijerar	foragitar—forajitar
regiment—rejiment	gèiem—jèiem
sageta—sajeta	magestàtic—majestàtic
gerònimes—jerònimes	gipó—jipó

«Q» I «C» DAVANT DE «U»

344. — Davant de *u* feble, seguida de vocal, hom escriu generalment *q*: *quat*re, *freqüent*, *obliquitat*, *aquós*.

Fan excepció: *acuïtat*, *ipecacuana*, i els derivats, o mots formats per la mateixa arrel, de *cua*, *cuir*,

cuina, evacuar, cuitar, cuitós, conspicu, innocu, perspicu, proficu, promiscu, vacu.

Noteu que les combinacions *qua, quie, quii, quo, cui* són monosil·làbiques, i les combinacions *cua, cue, cui, cuo* són disil·làbiques.

Exercicis (§ 344)

a) Separar amb un guionet les síl·labes dels mots següents :

inconseqüent, evacuació, quocient, equatorial, qüestionari, promiscuació, vacuïtat, delinqüència, pasqual, ipecacuanana, cuallarg, quota, següent, innocuïtat, cuirassa, quaranta, aquositat, cuinera, trentaquatrè, freqüència, qualificatiu, cueta.

b) Substituir els guionets dels mots següents per la que calgui de les combinacions **cu, qu, quí**.

a-educte, innoïtat, -atre, deli-escent, e-ànim, -irasser, -a-lificació, Pas-etes, a-àtic, cin-antenari, obli-ament, conse-ent, es-arterar, eva-ació, -òrum, -antitatiu, -eta, perspiïtat, re-isa, a-àrim, obli-itat, en-adrar, -estió, es-emàtic, fre-ència.

PLOSIVES FINALS

345.—A LA FI DE MOT O DE SÍL·LABA els *sons plosius sords p, c [k] i t*, poden ésser representats per les lletres **p-b, c-g i t-d** respectivament.

346.—A la fi de paraula, DARRERA VOCAL TÒNICA, hom escriu **p, c o t**, o sia el signe de les plosives *sordes*. EXEMPLES : *cap, tip, xarop, llop, rep, cup, es-trep; poc, manyac, poruc; gat, pebrot, paret, salut.*

SÓN EXCEPCIONS :

per a la **p** els mots : *adob*, *aljub*, *boabab*, *club*, *cub* (cast. *cubo*), *enxub*, *nabab* i *tub*.

per a la **c** els mots : *demagog*, *pedagog*, *hidragog*, *tussilag*, *estrateg*, *buldog*, *grog* (nom d'una beguda) i *sig-zag*.

per a la **t** els mots femenins en *etud* i *itud* com *quietud*, *multitud*, i els mots : *aldehyd*, *almud*, *fred*, *quid* i *sud*.

347. — A la fi de paraula, DARRERA VOCAL ATONA i DARRERA CONSONANT, hom escriu **p o b, c o g, t o d**, segons la lletra que portin els FEMENINS O DERIVATS corresponents. EXEMPLES :

~~Príncep~~ (~~príncipat~~)		<i>hidròfob</i>	(hidrofòbia)
~~filantropi~~ (~~filantropia~~)		<i>bisíllab</i>	(bisíllaba)
~~ciclopòlip~~ (~~ciclopi~~) (~~políper~~)		<i>àrab</i>	(arabesc)
<i>serp</i>	(serpeta)	<i>balb</i>	(balba)
<i>esquerp</i>	(esquerpa)	<i>destorb</i>	(destorbar)
<i>palp</i>	(palpar)	<i>tomb</i>	(tombar)
<i>llamp</i>	(llampegar)	<i>centrífug</i>	(centrífuga)
<i>públic</i>	(pública)	<i>nàufig</i>	(naufigar)
<i>màgic</i>	(màgica)	<i>càstig</i>	(castigar)
<i>aurífic</i>	(aurífica)	<i>sang</i>	(sangonera)
<i>blanc</i>	(blancor)	<i>llarg</i>	(llargada)
<i>corc</i>	(corcat)	<i>alberg</i>	(albergar)
<i>fosc</i>	(fosca)	<i>dring</i>	(dringar)
<i>desfalc</i>	(desfalcar)	<i>òxid</i>	(oxidar)
<i>fort</i>	(forta)	<i>fètid</i>	(fètida)
<i>content</i>	(contenta)	<i>sord</i>	(sordera)
<i>revolt</i>	(revolta)	<i>profund</i>	(profunda)
<i>gest</i>	(gestos)	<i>herald</i>	(heraldica)
<i>tast</i>	(tastar)		

Referent a l'ús de **b-p**, recordeu l'ortografia del mot *gàlib* i de la preposició *amb*.

Quant a la **c**, fan excepció les primeres persones del present d'indicatiu: *prenc* (malgrat *prengui*), *fonc*, *entenc*, *romanc*, etc., i els mots acabats en *ec*, menys els en *leg*: *mà nec* (malgrat *manegar*), *càvec*, *ròssec*, *préssec*, però *anàleg*, *mondleg*. Noteu per a la **g** l'ortografia dels mots *burg*, *exerg*, *pigarg*, *rang*, *mítting* i *púding*.

Quant a la **d**, noteu l'ortografia dels mots *sum and*, *dividend* i similars, la dels mots *bard*, *nard*, *ba luard*, *blanxard* i *tord* (nom d'ocell). Noteu també *gran* (malgrat *grandària*).

348.—En principi de paraula, hom escriu amb **b** la plosiva final de les síl·labes **ab**, **ob** i **sub**, qualsevol que sigui la consonant que segueixi, i amb **p** la de la síl·laba **cap**. EXEMPLES :

abdomen, abdicar, abjecció, abjurar, absència, absorbir, abstracte, abscissa, abstemi, absurd;

objecte, obscur, obsequi, observar, obstacle, obtenir, obtús, obcecació, obstinació, obstrucció;

subdivisió, subjecte, subjuntiu, submergir, submissió, subministrar, subsistir, substància, subterfugi, subvenció;

capçal, capficar, capgirar; captar, captivar, captenir.

EXCEPCIONS : *apte*, *optar*, *opció*, *òptic*, *òptim* (**ap** i **op** davant de *t* o *c*); *cabdal*, *cabdell*, *cabdill* (**cab** davant de *d*).

349.—Fora de les quatre síl·labes inicials apuntades, hom escriu generalment **p** davant *t*, *c*, *s* o *n*, i **b** davant *d*. EXEMPLES :

acceptar, precepte, adoptar, cripta, adepte. EXCEPCIONS :
dissabte, dubte, sobte.

inèpcia, adopció, erupció, corrupció.

clepsa, catalèpsia, eclipsi, copsar.

hipnòtic.

hebdomadari, molibdèn.

350.—A final de síl·laba escrivim **c** davant *c, t, s*
o *z* : *acció, occident; pacte, tractar; sacsó, fucsina;*
eczema.

Escrivim generalment **g** davant *m, n, d* o *g* : *aug-*
ment, diafragma; cognom, sagnar; maragda, Mag-
dalena; suggerir. SÓN EXCEPCIONS : *acme, dracma;*
aràcnid, estricnina, icnèumon, icnografia, tècnic;
anècdota, sinècdoque.

351.—A principi de mot escrivim generalment amb
d la síl·laba **ad** : *addició, adjectiu, admetre, adscriu-*
re, advent. Fan EXCEPCIÓ : *atlas, atlàntic, atleta, at-*
mosfera i els mots en què aquella combinació inicial
va seguida de *z* : *atzar, atzimut,* etc.

En tots els altres casos escrivim generalment **t** :
metge, sotjar, ratlla, ritme, cotna, potser, despatxar,
setze.

Exercicis (§§ 344 a 351)

a) Per cada mot de la llista següent, escriure'n
un altre de la mateixa família que aquell, i més curt
que acabi en el so de **p**. Destriar els mots trobats
en dues llistes (de 15 mots cadascuna): una dels mots
acabats en la lletra b, i una altra dels *acabats en*
la lletra p.

tubular, grupet, saber, serpejar, Aràbia, cubicar, anglofòbia, xarrupar, tombar, adoberia, drapet, verbal, destorbar, llobera, capet, rompre, corba, bulbós, torbonada, talpera, estrebar, rebre, superba, monosil·làbic, orbesa, palpejar, llampar, rumbejar, grupet, estripar.

b) Destriar els mots trobats a l'exercici anterior en quatre llistes :

1. Mots acabats en **p** DARRERA VOCAL (exemple : *rep*).

2. Mots acabats en **p** DARRERA CONSONANT (exemple : *serp*).

3. Mots acabats en **b** DARRERA VOCAL (forta : *tub*, o feble : *àrab*).

4. Mots acabats en **b** DARRERA CONSONANT (exemple : *corb*).

c) Per cada mot de la llista següent, escriure'n un altre de la mateixa família que aquell i més curt que acabi en el so de *k*. Destriar els mots trobats en dues llistes (de 20 mots cadascuna): una dels mots *acabats en la lletra g*, i una altra dels *acabats en la lletra c*.

foguerada, poquet, diftongació, fanguera, digui, pedagògic, afalagar, ceguesa, dialogar, cinquena, dringueig, poruga, naufragar, antropofagia, llampegar, manyagueria, vingués, renglera, gorguet, encarregar, amarga, plegar, presseguer, tocar, sangonós, albergueria, febrífuga, segui, riquesa, llargària, soberguejar, antropologia, estomacal, prologuista, blanquejar, ronquera, castigar, pròdiga, fosquedat, oblonga.

d) Destriar els mots trobats a l'exercici anterior en quatre llistes :

1.ª mots acabats en **c** DARRERA VOCAL (forta : *poc*, o feble : *diàleg*).

2.ª mots acabats en **c** DARRERA CONSONANT (exemple : *blanc*).

3.ª mots acabats en **g** DARRERA VOCAL (forta : *pedagog*, o feble : *càstig*).

4.ª mots acabats en **g** DARRERA CONSONANT (exemple : *sang*).

e) Per cada mot de la llista següent, escriure'n un altre de la mateixa família que aquell i més curt que acabi en el so de **t**. Destriar els mots trobats en dues llistes (de 20 mots cadascuna) : una dels mots *acabats en la lletra d*, i una altra dels *acabats en la lletra t*.

acidesa, profunditat, pledejar, total, buidor, borderia, fredolic, mudesa, llardós, reverenda, vuitanta, sortós, esmaltar, altura, rígidesa, prada, retrògrada, validesa, marcida, nòrdic, pèrfida, fluïdesa, oxidació, torta, recordar, galtuda, saludable, pontarró, verdós, sordejar, despitat, pebrotera, setena, vagabundejar, retardar, càndida, fonteta, netedat, esplendidesa, curtejar.

f) Destriar els mots trobats a l'exercici anterior, en quatre llistes :

1.ª mots acabats en **t** DARRERA VOCAL (forta : *prat*, o feble : *buit*).

2.ª mots acabats en **t** DARRERA CONSONANT (exemple : *sort*).

3.^a mots acabats en **d** DARRERA VOCAL (exemple : *àcid*).

4.ª mots acabats en **d** DARRERA CONSONANT (exemple : *vagabund*).

g) Completar les clàusules següents amb un dels mots o formes flectives llurs, de la llista que segueix:

<i>abjurar</i>	<i>capgirar</i>	<i>obstacle</i>
<i>absència</i>	<i>captènr</i>	<i>obstinat</i>
<i>cabdell</i>	<i>objecció</i>	<i>obstruir</i>
<i>capçar</i>	<i>obsequiós</i>	<i>subjecte</i>

1. Té un bastó ... d'or. — 2. Un munt de pedres ... el pas de l'aigua. — 3. Els nois de la casa es mostraven molt ... envers els convidats. — 4. Eren uns xicots molt entremaliats que ho ... tot. — 5. Les coses van anar malament perquè l'hereu no es va ... com calia. — 6. El príncep solemnement ... les seves errors. — 7. La seva ... fou motiu d'una profunda enyorança. — 8. No tot era llis; no va trobar ... ni dificultats al seu pas. — 9. No li féu la més petita... — 10. Hi han gastat quatre ... de fil. — 11. La noia es trobava ... a la voluntat dels seus pares. — 12. La minoria de la cambra es va oposar d'una manera ... als projectes del ministre.

h) Completar les frases següents amb un dels mots o derivats llurs, de la llista que segueix :

<i>enigma</i>	<i>dignar-se</i>	<i>contracte</i>
<i>dogma</i>	<i>pugna</i>	<i>occipit</i>
<i>regnar</i>	<i>tècnic</i>	<i>dictar</i>
<i>suggestir</i>	<i>anècdota</i>	<i>amigdala</i>

1. Aquesta contalla tan divertida és treta d'un llibre de ... del 1830. — 2. Al ... d'arrendament d'aquesta finca, això no hi era previst. — 3. No puc arribar a capir com ha succeït; és un fet ... — 4. Va rebre un cop tan fort a l' ... que va caure estabornit a terra. — 5. Els primers anys del ... de Jaume I foren de lluita amb la noblesa rebel. — 6. D'ençà que li hem fet treure les ... no l'ha hagut de visitar més el metge. — 7. Sempre parla d'una manera ... com si les seves paraules fossin infal·libles. — 8. Per bé que li vaig demostrar la justícia de la meva petició, ell no ... pas atendre la meva demanda. — 9. Ha fet el ... sense cap falta. — 10. En aquest treball ha acceptat les ... del seu amic i mestre. — 11. Les meves idees estan en ... amb les seves, així és que no crec que ens posem d'acord. — 12. El dictamen dels ... no és favorable a la solució proposada pel comitè.

i) Completar les clàusules següents amb un dels mots o derivats llurs, de la llista que segueix :

<i>admissió</i>	<i>Atlàntida</i>	<i>cotna</i>
<i>adscriure</i>	<i>atleta</i>	<i>fotja</i>
<i>adveniment</i>	<i>atmosfera</i>	<i>ritme</i>
<i>atlàntic</i>	<i>atzur</i>	<i>tretze</i>

1. He vist les mareas a les costes ... — 2. Al concurs d' ... un català ha guanyat el premi de llançament del disc. — 3. El dia ... d'aquest mes s'escau en diumenge. — 4. La setmana entrant seran les proves de ... dels aspirants. — 5. Aquesta dansa porta un ... massa lent. — 6. Quina bestiassa! tenia una pell tan gruixuda, que més que pell era una ... — 7. En aqueix país la ... sempre és clara. — 8. Aquell poble celebrava en tal dia el ... del seu règim actual. — 9. El cel era d'un ... transparent. — 10. Aquells quants casalots eren ... al cens d'un poblat veí. — 11. Coneixeu la llegenda de la ... ? — 12. Si anem a l'estany, podrem caçar ... i ànecs salvatges.

j) Copiar les frases següents i substituir els punts dels mots per una de les lletres **p-b**, **c-g** o **t-d** segons convingui :

1. L'aci. clorhídri. s'usa per a fregar — 2. Viu en un carrer llòbre. — 3. El color ver. és el complementari del blau i del gro. — 4. No és aquest el càsti. que et mereixies — 5. És un tipus àra. pur — 6. La primera providència fou aixafar el tu. de conducció de l'aigua — 7. Suman. la resta amb el subtrahen. ha de donar el minuen. — 8. Amb l'alju. gran reguen tota la feixa de baix — 9. La multitú. envaí tota la plaça — 10. En aquest gor. sols es pesca algun bar. — 11. Ha saltat el màne. del cavegue. — 12. És un paisatge anàle. al de La Garriga — 13. Feu-li baiar. i caixa de fusta de sarmen. — 14. Duia un abri. de pells que valia un dineral — 15. Han troba. un sarcòfa. cristià molt interessant — 16. Segueix camins tortuosos perquè és covar. — 17. En Ramon és cal. com una bola de billar — 18. Quan deixa la roba és

que ja no té ado. — 19. Ja hem buida. el cu. — 20. Has d'elevar una sollicitu. a l'alcalde — 21. El tor. arrenca els arbres de soca i arrel — 22. És sor. de totes dues orelles — 23. El seu parlar resulta eixu. i àri. — 24. Hem troba. una pell de ser. — 25. La fulla topà amb un gro. de la fusta i es trencaren algunes dents — 26. La casa està protegida contra els vents del nor. — 27. Pateix de l'estóma. — 28. Quan arrencà el tren ja tenia el peu a l'estre. — 29. Ens ha sortit un destor. i no podem marxar fins demà — 30. Aquella entitat fou el darrer baluar. dels facciosos

H

352. — Essent merament etimològic el motiu pel qual alguns mots catalans porten una **h** inicial o medial (*home, haver, conhort, subhasta*), és l'etimologia, refermada per l'ús tradicional, el guiatge per a la recita aplicació d'aquesta lletra.

Feta abstracció dels mots en què a una **f** inicial CATALANA correspon una **h** CASTELLANA (*farina, fum*) el català i el castellà empren la **h** dins els mateixos casos. EXEMPLES :

hàbit (*hábito*), herald (*heraldo*), heroi (*héroe*), himne (*himno*), heura (*hiedra*), prohibir (*prohibir*), adhesió (*adhesión*).

Hi ha, però, algunes excepcions. Les principals són: ham (*anzuelo*), hivern (*invierno*), hissar (*izar*), ahir (*ayer*), harmonia (*armonía*), hexàgon, hexagonal, hexàedre, hexàmetre (*exágono*, etc.), heptàgon, heptagonal (*eptágono*, etc.), subhasta (*subasta*), filharmònic (*filarmónico*), subtrahend (*sustraendo*).

orxata (*horchata*), os (*hueso*), ou (*huevo*), orfe (*huérfano*).

La **h** final apareix únicament a les INTERJECCIONS *ah!, eh!, oh!, bah!*

353. — La combinació **ch** gairebé no existeix en català modern. Sols la trobem :

a) als MOTS ESTRANGERS adaptats sense canvi de l'ortografia original : *chic, lunch*.

b) als COGNOMS, on tradicionalment es conserva com a transcripció del so final de *k* : *Lluch, Almerich, Estorch*.

c) al mot *chor* i els derivats (*chorista*, etc.), grafia tolerada al costat de l'adaptada a les normes generals, *cor, corista*, etc.

Noteu que alguns escriuen encara la *ch* final en noms locatius, com *Montblanch, Montjuich*, en lloc de *Montblanc, Montjuïc*, grafia que cal adoptar.

En tot altre cas que el dels mots estrangers d'adopció, cal considerar la *h* catalana com a signe gràfic SENSE CAP VALOR FÒNICA.

Exercicis (§§ 352, 353)

Destriar en dues llistes, una de mots que portin **h** inicial i una dels que la portin medial, les paraules de la llista següent, i construir amb cadascuna d'elles una clàusula o frase :

ham, horrible, heura, harmonia, adhesió, conhort, prohibir, hissar, home, hexàgon, subhasta, vehement, heure, herbolari, hereu, inhumà, heroi, exhaust, alcohol, humitat, hàbil, hivern, malhumorat, vehicle.

«S» SORDA

354.—El so de *s sorda* és representat per *s* al principi i a la fi d'un mot, i enmig de paraula quan va immediatament davant o darrera d'una consonant.

Ex.: *sal, sorra; atlas, figues; pastor, pansa, cursa; llisca.*

355.—El so de *s sorda* és representat per *ss* quan es troba entre vocals. Ex.: *rossa, tassa, assistent, massissa.*

Darrera la majoria dels prefixos acabats en vocal el so de *s sorda* és representat per *s*: *asèptic, anti-social, contrasenya, sobresortir, bisulfat, monosèpal*; però, *resseguir, ressó, dissemblant, dissociar, assolat, assenyalar.*

Noteu la confusió gràfica freqüent entre *s* i *ss* com a conseqüència d'error de pronunciació. Essent comunament l'objecte d'aqueixa confusió mots d'origen erudit, pot ésser una guia per al català l'ortografia de la llengua francesa.

Els mots més corrents amb *s sorda* en els quals es produeix sovint aquesta confusió són: *abadessa, abscissa, agressió, baronessa, comissió, compromissari, comtessa, digressió, discussió, dissertar, dissidència, dissoldre, duquessa, impressió, missió, omissió, premissa, vicissitud.*

356.—Encara el so de *s sorda* és representat per *c* davant *e, i, i ç* davant *a, o, u*, i en síl·laba inversa, en un nombre considerable de mots, per raons etimològiques. Aquests mots són:

a) els derivats en *-ança, i -ença*: *esperança* (d'*esperar*), *prometença* (de *prometre*); però *dansa, pensa* (que no són mots derivats);

b) els adjectius d'una sola terminació acabats en aquell so : *audaç, capaç, feliç, feroç*, amb els adverbis en *-ment*, corresponents : *audaçment, feliçment*;

c) els mots següents amb llurs derivats diversos :

acunçar, agençar, alçar, amenaçar, arboç, arç, arçó, argenç, arronçar, avançar, avenç, balanç, balança, balbuç, balç, beç (*nom de planta*), boç, braç, ça (*adverbi*), cabeç, cabeça, caçar, calç, calça, calçotets, calçar, cançó, capça (*de col, bròquil, etc.*), capçal, capçana, capçó, capçar, cerç, ço, començar, comerç, curaçao, destroçar, dolç, dreçar, encalçar, eriçó, eriçar, escapçar, escorç, escorça, escorçó, escurçar, esmerçar, estruç, esvinçar-se, faç (*substantiu*), façana, falç (*substantiu*), força, França, glaç, jaç, jonça, llaç, llança, llançar, llençar, llenç, llençol, lliç (*substantiu*), lliça, lliçó, lluç, maç (*sin. manat*), maça (*nom d'instrument*), mançanilla, març, novençà, parçoner, peça, pedaç, pinça, pitança, plaça, plançó, ponçó, Provença, puça, raça, romanç, romança, solaç, terç, terça, terliç, torçar, torçó, traç, traça, traçar, unça, variça, veça, vençó, *i alguns noms geogràfics catalans, com Lliçà, Castellterçol, Maçanet, Llança, Lluçà, Lluçanès.*

357.—A **c i ç** del català corresponen generalment **c o z** dins el castellà. Ex.: *cel* (cielo), *cinc* (cinco), *dolç* (dulce), *caçar* (cazar). Fóra, però, un mal guiatge, en escriure en català, fer correspondre **c o ç** a qualsevol **c o s** castellanès; car hi ha un gran nombre de mots castellans amb **c i s** a les quals corresponen en català **s o ss**. Ex. : *barnús* (alborno), *sofre* (azufre), *cas-sola* (cazuela), *sèquia* (acequia), *dansar* (danzar).

L'única norma possible per a usar correctament la **ç**, és, doncs, tenir presents les regles del paràgraf anterior i consultar sempre que calgui la llista de mots de l'apartat c). Pot ésser útil, ultra això, tenir present que no són escrits amb **ç** els sufixos o infixos de derivació **-às, -assa, -ís, -issa, -ús, -ussa, -dis,**

-*dissa* (als quals corresponen en castellà sufixos amb *s*). Exemples :

canem-às (*de cànem*), en-jog-**ass**-at (*de joc*), cuir-**assa** (*de cuir*), carn **iss**-er (*de carn*), terr-**issa** (*de terra*), pall-**ús** (*de palla*), enyora-**dís** (*d'enyorar*), xiscla-**dissa** (*de xisclar*).

Exercicis (§§ 354 a 357)

a) Formar NOMS COMPOSTOS que ajuntin els significats dels mots o elements lingüístics següents, indicats a guisa de suma :

barra+sec, contra+sentit, punxa+sàrries, a+sèptic, contra+senya, gira+sol, poli+síntesi, cama+sec, bi+setmanal, gamo+sèpal, roda+soques, anti+social, a+simetria, poca+substància, di+síl·l·l·b·i·c, penya+segat, sobre+sortir, buida+sacs, para+sol, supra+sensible, anti+sèptic, esclata+sangs.

b) Substituir els punts, representants d'un so de **s sorda** per la lletra que correspongui (**s**, **ss**, **c** o **ç**), i destriar els mots en quatre llistes diferents, una per a cada lletra :

ca.ada, ve.em, pa.eig, pen.a, gla.at, al.ària, de.tro.a, coloma.a, admi.ible, bar.eloní, gro.ària, dan.aire, .ele.tial, fero.ment, contra.egell, en.enedor, per.iana, do.ilitat, fa.i, xi.cladi.a, auda.os, mar.enc, ma.i.os, na.o., arri.ar, confian.a, capa.es, tro.o., lli.ó, cap.alera, avan.ada, trencadi.a, fran.esa, pallu.a, e.cap.a, carni.eria, impre.ioni me, adqui.i.ió, mi.ioner, comi.ioni.ta, .a.tre.a, con.ub.tan.ial, di.olu.ió.

c) Escriure els *presents* i els *pretèrits imperfects d'indicatiu* i de *subjuntiu* , l' *imperatiu* , el *gerundi* i el *participi* dels verbs *caçar* , *esmerçar* , *vèncer* i *collir* .

d) Copiar els mots següents posant al lloc del punt una **ç** o una **s** segons correspongui :

creixen.a, exten.a, comparan.a, descan.a, temperan.a, temen.a, ofen.a, nan.a, inten.a, prometen.a, venjan.a, frisana.a, bonan.a, renaixen.a, repen.a, semblan.a, contradan.a, ferman.a.

e) Escriure les formes del PLURAL, *masculines* (-os) i *femenines* (-es) dels adjectius :

voraç, tenaç, procaç, sagaç, rapaç, audaç, infeliç, atroç, precoç, feroç, veloç.

f) Copiar les clàusules següents, omplint el buit marcat per un punt, amb la lletra que correspongui (s, ss, c, ç), per a representar correctament el so de *s sorda* :

1. Va caure i es va fer a tro.os. — 2. La .olerà era de rajola fina. — 3. Han en.ofrat la vinya. — 4. Llu.a la proven.al. — 5. Una cadira de bra.os. — 6. Arrò. a la ca.ola. — 7. Un esbart de dan aires va amenitzar amb dan.ses populars la festa que es celebrava. — 8. Aquesta terri.a no és de Terra.a. — 9. He sentit cantar la «cançó de la pu.a». — 10. Serà una festa de dol.a recordan.a. — 11. Li han posat uns peda os a les cal.es. — 12. Hi han esmer.at quatre cabe.es d'alls. — 13. Les tenen tancades dins d'unes cap.es. — 14. No l'espanten les amena.es. — 15. Va cantar dues roman.es i una altra pe.a. — 16. El vent ha destro.at les cols; no en collirem ni una cap.a. — 17. Una ma.a són poques ma.es, però set ma.es ja són ma.a ma.es. — 18. Els estru.os són o.ells corredors. — 19. Tota la .erra és plena d'arbo.ars i gine.teres. — 20. No parla gen.; tot just balbu.eja. — 21. Avui la coloma.a dóna molt poques pe.etes. — 22. S'ha divertit for.a, perquè hi ha trobat for.a coneixen.es. — 23. Un ter. i dos ter.os formen una unitat sen.era. — 24. Unes mo.es molt enjoga.ades. — 25. L'edifi.i té una fa.ana que dóna a la pla.a. — 26. No te'n desfa.is. — 27. Volia que li fe.is costat. — 28. No hi hagué ven.uts ni ven.edors. — 29. Ens escur.en la ra.ió. — 30. S'han tornat enyoradi.os d'en.à que estan sols.

g) Agrupar els mots següents segons el SUFIX DE DERIVACIÓ, tant si és TERMINAL (*veuassa*) COM MEDIAL (*sedasser*), i assenyalar-ne els *primitius* corresponents :

senyoràs, arreplegadissa, pastís, fonedís, estiregassar, pallús, sedàs, menjussar, canyís, enjogassat, filassa, espellussar, canemàs, esgroguissar, escorredís, carnisser, espellissat, carnassa, pobrissalla, ferrissa, pintoràs, batussa, sabatasses, encomanadissa, fogassa, mamussar, peguissar, granissa, pedrís, rodoladís, fanguissar, tocadissa, gallinassa, calçasses, cantussol, pellissa, manassa, eguassada, gentussa, trencadís, pallissa, cargoladís, esquerdís, roquissar, esplomissat, degotís, espantadís, hortalissa, cuirassa, vergassada, esporgadissa.

MODEL

Mots en :

-as	-assa	-ass-
senyoràs (<i>senyor</i>)	carnassa (<i>carn</i>)	eguassada (<i>egua</i>)

Mots en :

-is	-issa	-iss-
pedrís (<i>pedra</i>)	pallissa (<i>palla</i>)	carnisser (<i>carn</i>)

«S» SONORA

358.—El **so de s sonora** és representat generalment per **z**, llevat quan es troba entre dues vocals, en el qual cas és representat per **s**. Ex. : *zenit, zoologia, zona; colze, benzina, esmorzar*; però *riquesa, camisa, causa, cosir*.

Fan EXCEPCIÓ :

a) Certs mots provinents del grec, on el so de s sonora entre vocals és representat per **z**; tals com :

amazona, àzim, bizanti, ozon, trapezi, topazi, piezòmetre, rizòfag, rizoma, rizotònic, i els en **-zoic** i en **-zou**, com *paleozoic, protozou*.

b) Els mots *endinsar, enfonsar, trànsigir, trans-eünt*, i els altres amb el prefix *trans*, on el so de *s* sonora és representat per *s*.

La mateixa confusió gràfica exposada en parlar de la *s* sorda es dóna amb la **s sonora**. Els mots més corrents que són indègudament pronunciats amb *s sorda* i que cal pronunciar amb **s sonora** i escriure amb **s** són :

adhesió, anàlisi, apoteosi, Àsia, asil, bàsic, basílica, centèsim, Cèsar, crisi, desídia, diòcesi, dosi, explosió, hipòtesi, idiosincràsia, infinitesimal, irrisió, magnèsia, mausoleu, metamorfoosi, mil·lèsim, misantrop, musa, museu, oasi, paràlisi, parèntesi, prosàpia, prosèlit, prosòdia, síntesi, tesi.

Exercicis (§ 358)

a) Substituir els punts, posats per assenyalar el so de **s sonora**, per la lletra que els correspongui (**s, z**), i destriar els mots en dues llistes diferents, una per a cada lletra.

ba.ar, trape.oidal, at.avara, enfon.ada, ecle.iàstic, tran.humant, hemato.ou, .ootècnià, adhe.ió, met.ina, intran.igent, o.onomètric. ba.flica, cal.e, .enital, mil·lè.ima, pro.elitisme, llon.a, Bi.anci, sal.eda, tran.acció, .el, esmor.àvem, explo.ió, on.e, irri.ori, do.ificar, gui.at, cente.imal, mi.antropia, dot.ena, afà.ia, recol.ada.

b) Copiar les clàusules següents, omplint el buit marcat per un punt amb el signe que correspongui (**s, ss, c, ç, z**) per a representar correctament el so de *s sonora* o de *s sorda* que calgui.

1. «Trave.a l'horta de .eda - riera de volts divins» — 2. «... el noi, quan sigui gran, serà una mica pe.imista, una

mica in.o.iable, poc per.onal, poc valent, poc pa.ional, gens ambi.iós, mai capa. de dominar grans perspectives d'idea o de fortuna» — 3. «En l'horit.ó es retallen esblaimades - les .imes de llunyanes .erraládes» — 4. «Neva al caire de les penyes - i en la rama del ve.ant; - i damunt els bra.os negres - de l'al.ina més gegant» — 5. «Pa.at Martorell li comen.a d'agafar por» — 6. «Ma.a la coneix aqueixa can.ó» — 7. «Pa.a brun.ent damunt de la .iutat, - que el cor.er sempre corre i mai no es can.a - i cada any pa.a més esperitat, - que el terme del camí també s'atan.a» — 8. «I, resignats, comen.aren altra volta a aprendre les can.ons» — 9. «Comen.àrem a caminar en.i.ats, com si ané.im pels camins del .el» — 10. «menyspreador de les for.es i els sentits dels homes, que sen.e pietat ens a.otava» — 11. «Les figues verdeggen - damunt els canyi.os, - els galls se pa.egen - enamoradi.os» — 12. «Més lo vull a tro.os fet, - com mes esperan.es mortes» — 13. «Ne.e itava, per a viure, a més a més de l'aire, d'unes reac.ions abundants i (si po.ible) d'un matalàs de bori.ol de canari» — 14. «Un d'aquests su.ios es morí, i tota la dispe.a, en ma.a, anà a l'enterrament» — 15. «Una pin.ellada de sol groguenc trave.ava horit ontalment el pla del Llobregat» — 16. «... amb un aire més de compai.ió que de re.igna.ió» — 17. «gras i ros com un por.ellet, afi.ionat a les cur.es, ca.at amb una dona ambi.io.a» — 18. «... voleiaven una multitud de garlandes mar.ides; aquesta vi.ió, però, no feia gens de triste.a» — 19. S'han endin.at en discu.ions bi.an.tines for.a enfado.es. — 20. «Es gla.aria més de pre.a» — 21. «...a aquests requi.its s'hi afegia el pastí. de vedella» — 22. «La meva venjan.a serà més esclatant, i faré més pale.a la for.a de mon cor» — 23. «Si no m'escandalit.e.in les teves paraules...» — 24. No confongueu les orenetes amb els fal.iots — 25. «el poca.olta més matu.er que mai hagi vist» — 26. «És un home que m'en.i.a» — 27. «Senyor, us de.itjo la for.a dels .erpents i la prudèn.ia dels lleons» — 28. «El senyor i la senyora són persones de gran ni.aga que li vénen a fer reverèn.ia, i a dar-li ferman.a de llurs .erveis — 29. «tu a les don.elles la dan.a» — 30. Digues els dot.e .ignes del .odfac — 31. «Ens endin.àrem per aquell bosc d'al.ines .entenàries» — 32. És un carrer de molt de trànit — 33.

Pa.àvem la tarda a la sal.eda — 34. S'han esbatu.at per una fute.a — 35. «Voleu res més sen.ill que la propoi.ió del Sr. Con.iliari? — 36. «Ens és una renda ben dol.a aquest senyor Jourdain, amb les vi.ions de noble.a i de gentile.a que s'ha ficat al cap» — 37. A quan, la ben.ina? — 38. Jo no hi puc tran.igir — 39. Has vist el topa.i de l'anell? — 40. S'ha fet a tro.os; no hi ha cap bo.í aprofitable.

L·L

359.—La combinació de les DUES ELES amb el *punt volat* enmig (l·l) és usada sempre que és qüestió de la duplicació del so *l*, i no de la unió convencional de dues *eles*, per a representar el so de *ella* (ll).

Havent-se viciat la pronunciació en el sentit de reduir al so d'una sola *l* la **l doble** d'un gran nombre de paraules, no ens donarà sempre un criteri ortogràfic la mera transcripció de la pronúncia corrent. Cal, doncs, tenir a la vista la llista dels mots més usuals, entre aquells que han d'ésser escrits amb *l* doble, els quals són els següents i llurs derivats:

allegar, alegoria, allegro, alleiua, allicient, al·ligació, al·literació, al·locució, al·lodial, al·ludir, al·lotropia, al·lucinar, al·luvió, ampullós, apellació, aquarella, armillar, axillar, bacillar, bagatella, bèl·lic, callígraf, cancellar, capillar, caravella, carretella, cavillar, cella, cèl·lula, circumvallació, col·laborar, col·lació, col·lapse, col·lateral, col·lecció, col·lega, col·legi, col·legir, col·ligar, col·lissió, col·locar, col·loqui, compellir, constel·lació, corolla, corollari, cristal·lí, damisella, destil·lar, el·lipse, escarapella, emol·lient, estellar, excel·lent, expellir, fallaç, fallera, fallible, fil·loxera, flagellar, fol·licle, fregatella, fregitella, fumarella, futil·la, gàl·lic, gal·linaci, gorilla, hel·lènic, idilli, il·lació, il·legal, il·legítim, il·lès, il·liberal, il·lícit, il·limitat, il·lògic, il·luminar, il·lús, il·lustrar,

imbecilitat, impellir, instal·lar, intel·lecte, intel·ligència, interpellar, libèl·lula, lilliputenc, malleable, maxil·lar, medul·la, mel·líflu, metàl·lic, metal·loide, mil·lenari, mil·lèsim, miscel·lània, mollície, mollusc, mortadella, novel·la, nulla, nullitat, ombrella, oscil·lar, palladi, palli, palliar, pàllid, papilla, paral·laxe, paral·lel, parcel·la, partíc·la, pastorella, pel·lícula, pol·len, porcel·lós, puella, pul·lular, pupilla, pusil·làtime, putxinelli, rebel·lió, refocil·lar, repel·lir, satèl·lit, sibilla, sigil·lar, síl·laba, síl·labus, síl·logisme sol·lícit, taral·lir, tarantel·la, tel·lur, til·la, titil·lar, tranquil·litat, vacil·lar, varicel·la, vel·leïtat, vil·la (francès *villa*), violoncel·lista, vitel·la, xarel·lo, xinel·la, xitxarel·lo.

Exercicis (§ 359)

Copiar les clàusules següents, substituint cada punt per **I** o **I'l** segons correspongui.

1. Surten del co.egi a dos quarts de dotze. — 2. S'ha especia.itzat en estudis d'història re.igiosa. — 3. És una inte.igència privi.egiada. — 4. Té la fa.era de co.eccionar closques de mo.uscos. — 5. L'aigua de la font de l'atzero.a és crista.ina, fresca i sa.udable. — 6. L'e.ipse, la hipèrbo.e i la paràbo.a són tres corbes, l'estudi de les quals és de gran i.ustració per a la mecànica. — 7. Ens de.itàvem contemplant aquell cel este.at. — 8. Si es troba ma.ament que prengui una tassa de ti.a. — 9. Al costat de la bòbi.a hi ha un taller de meta.úrgia. — 10. Es desgranava un idi.i sota els ti.ers. — 11. La vostra posició és i.ògica. — 12. Ce.ebraran l'esdeveniment amb unes festes so.emnes. — 13. La so.era és de fusta, però les parets són metà.iques. — 14. Anomenem para.e.epípede un cos que té para.e les cada dues cares oposades. — 15. No és pintura a l'o.i, sinó a l'aquare.a. — 16. Dins una parau.a pot haver-hi una so.a sí a ba o diverses sí.abes. — 17. Totes les coses re.atives a aquella qüestió tenien un caient nove.esc. — 18. Pel ju iol s'escaurà la data del mi.enari. — 19. Els revo.ucionaris cometeren tota mena d'i.ega itats. — 20. Van fer una insta.ació completa de mobi.iari de medu.la de saüc.

M - MP - N

360.— Davant de *b*, *p* i *m*, cal escriure sempre **m** i no *n* : *ombra*, *pàmpol*, *immens*.

Són EXCEPCIONS : *granment*, *tanmateix*, *benme-reixent*, *enmig*.

361.— Davant de *f*, escriurem per regla general **m** : *àmfora*, *triomf*; però al principi de paraula escriurem **con**, **en**, **in** : *confessar*, *enseïnat*, *infern*, llevat als mots *èmfasi*, *emfisema*, *emfiteusi*, *emfraxi*, i llurs derivats.

Són excepcions de la regla general : *fanfara*, *fanfàrria*, *fanfarró*, *anfractuós*.

362.— Davant de *n*, escriurem **m** o **n** segons la pronunciació, que en aquest cas no ofereix dubte : *condemnar*, *amnistia*, *ennegrir*, *perenne*.

363.— Davant de les altres consonants, escrivim **n** per regla general : *tancar*, *enyorança*, *venda*, *oren-ga*, *gínjol*, *enlairar*, *enllestir*, *enquesta*, *consirós*, *pintor*, *canvi*, *punxa*, *ense*.

Fan EXCEPCIÓ comte (castellà *conde*), *empremta*, *impremta*, *femta*, *domtar*, *somriure*, *premsa*, *tram-via*, *duumvir*, *triumvir*, *zumzejar*, *Samsó*, i el prefix *circum* : *circumvallació*, *circumstància*, *circumferència*.

364.— Hom escriu *mp* en alguns mots, així com en llurs derivats, els principals dels quals són :

assumpció, assumpte, atemptar, compte (castellà *cuenta*), consumpció, contemptible, exempt, impromptu, metempsicosi, peremptori, presumpció, prompte, redempció, símptoma, sumpció, sumptuós, temps, temptar, transsumpte.

Exercicis (§§ 360 a 364)

Omplir els buits de les clàusules següents amb els mots més adients de la llista que segueix :

<i>sumptuós</i>	<i>temps</i>
<i>emfàtica</i>	<i>commoure</i>
<i>himne</i>	<i>àmfora</i>
<i>ennobleix</i>	<i>circumferència</i>
<i>emmudir</i>	<i>atemptat</i>
<i>commemorar</i>	<i>símptoma</i>
<i>perenne</i>	<i>temptar</i>
<i>canvi</i>	<i>assumpte</i>
<i>conte</i>	<i>compte</i>
<i>confondre</i>	<i>redempció</i>
<i>infermera</i>	<i>trionf</i>
<i>tramvia</i>	<i>simfonia</i>
<i>premsa</i>	<i>somriure</i>

1. El President entrà als acords de l' . . . nacional. — 2. La festa d'avui té per objecte . . . el centenari de la Renaixença. — 3. Si agafes un . . . que passi per la Rambla arribaràs més tard. — 4. Durant la convalescència, la . . . per distreure'l li explicava . . . — 5. Hem de parlar d'un . . . d'importància. — 6. Aquell quadre em va . . . ; el pare fou víctima d'un . . . i la mare no tenia salut. — 7. Els pins i les alzines són arbres de fulla . . . — 8. Entràrem en un saló . . . ornat amb tapissos formosíssims. — 9. Ens va rebre amb el . . . als llavis. — 10. No hi ha . . . possible per aquesta gent. — 11. Els . . . són alarmants, això podria tenir un desenllaç fatal. — 12. La . . . té tres cents seixanta graus. — 13. Té la bellesa d'una . . . grega. — 14. Jo prefereixo a tot altre fragment de Beethoven el primer . . . de la Novena . . . — 15. Ha fet un . . . tan gran, que no la vaig conèixer; la vaig . . . amb la seva germana. — 16. Es una per-

sona . . . ; quan ell parla sembla que tothom hagi d' . . . —
 17. La seva proposició em va . . . i vaig acceptar l'oferta.
 — 18. Fes el . . . de la vella. — 19. La seva bondat . . . els
 seus actes. — 20. Jo crec en el . . . de la nostra candidatura,
 encara que la . . . no ens ajudi.

R - RR

365.—El so FORT de la **r** és representat per **rr** entre vocals : *torre, càrrega, ensorrar*, i per **r** en tota altra posició : *rei, rave; conreu, folro*.

Fa excepció la **r** que ve després d'un prefix terminat en vocal, la qual és escrita senzilla : *antiràbic, monorim, contraregistre, birefringent*. Anàlogament : *conirostre, dentirostre, tenuïrostre*, etc.

Escrivim, però, *arrítmic* i *arriçòfita*, noms formats amb el prefix privatiu *a*, i també *birrem* i *trirrem*.

366.—En final de paraula, escriurem amb **r**, encara que no es pronuncii :

a) Els infinitius aguts : *comptar, saber, tenir, fer, dur*; i els infinitius plans que no contenen una *r* suau en llur darrera síl·laba : *témer, plànyer, vèncer, créixer, ésser, córrer*. Però sense *r* final, els acabats en *re* (amb *r* suau) : *caure, rebre, vendre, cloure*, etc.

b) Aquells noms els femenins o els derivats dels quals presenten *r*. Així :

clar (clara), *àlber* (albereda), *calor* (calorós), *segur* (segura), *carrer* (carreró), *por* (poruc). Però, sense *r* : *pla* (plana), *cafè* (cafetera), *camí* (caminet), *abandó* (abandonar), *bastó* (bastons).

Porten també *r* final els substantius formats amb els sufixos :

-*ar* (collectius i de lloc) : *platanar* (de plàtan), *bestiar* (de bèstia), *colomar* (de colom);

-*er* (noms de persona, de lloc, d'instrument, de planta) : *daguer* (de daga), *femer* (de fem), *clauer* (de clau), *perer* (de pera);

-*or* (noms abstractes) : *blavor* (de blau), *sentor* (de sentir);

-*dor* (noms de lloc i d'instrument) : *parador* (de parar), *espolsadors* (d'espolsar).

Exercicis (§§ 365, 366)

a) Formar NOMS COMPOSTOS que ajuntin els significats dels mots o elements lingüístics, indicats a guisa de suma :

barba+roig, pre+revolució, mono+refringent, ultra+romàntic, cerca+raons, contra+roda, pre+rafaelisme, contra+registre, escanya+rals, escorxa+ròsses, pre+romànic, semi+recta, pseudo+racionalista, vice+regent.

b) Escriure l'*infinitiu* corresponent a les formes verbals següents :

cauré, seria, entès, copsava, entendrit, vina, entengués, esprem, traurem, lluïa, seia, estibava, havíem, sol·licitat, matisa, escaurà, correguem, hegui, sortís, defacis, emprendrem, sortiria, comprèn, despenia, torcem, aprèn, rauré, desprenem, té, pres, vençut, accentuï, tus, comprès, post, fonem, empenyem, bevia, planyi, cosim, comencés.

c) Escriure els *primitius* dels mots següents, i distingir els que acaben en *r* dels que acaben en vocal :

paperet, comissionista, robinet, blanor, coloració, canonada, maduresa, mullerar-se, Agustinet, cantiret, claror, roset, clamorejar, temorec, amorós, safiret, lleugeresa, ploralles, olorós, cantonada, cadireta, floreta, salzeda, fuster, finor, atzarós, martiritzar, funcionari, honorable, tresorejar, condicional, cartonet, frenar, calorassa.

d) Escriure els SUBSTANTIUS ABSTRACTES, derivats respectivament dels mots :

serè, fort, fi, fosc, vermell, groc, brillant, agre, dolç, trist, viu, pesant, antic, buit, tivant, blau, lleig, estret, clar, fat, cremar, sentir, abundar, gel, picar.

X - IX

367.—El so anomenat **xeix**, com el de la **x** dels mots *xiular*, *marxa*, és escrit **ix** darrera *a*, *e*, *o* i *u*, no formant part aquesta última d'un diftong. Així :

faixa, baix, eixut, peix, toixarrut, boix, uixer, flux; però : xacra, xeringa, xollar, panxa, conxorxa, clixé, guix, disbau-xa, nau-xer.

368.—El so compost anomenat **ics**, o sigui la successió de sons *cs* o *gz*, és representat **x** en mots d'origen erudit, els castellans corresponents dels quals presenten també *x* o algun cop *j*. Així :

axioma, apoplexia, índex, flexió, òxid, complex, prolix, excursió, explosiu, mixt; exaltar, exili, exordi, exultació, exigir, exhaurir, exhortar.

Noteu : *estendre* (no *extendre*), *estrany*, *estranger*, *escèptic*, *espontani*.

Exercicis (§§ 367, 368)

a) Completar els mots següents, substituint els punts per **x** o **ix** segons correspongui per a formar el so de *xeix*.

pe.era, escalfapan.es, madu.a, disbau.at, bru.ot, ca.er, e.o-rivit, an.ova, cala.os, pun.egut, mi.eta, dibu.ant, quit.uista, pi.allits, gru.ària, ru.ar, cu.xa, engui.ar, encon.at, re.a, e u-gar, rau.ós, gre.um, e.amenar, bi.est, guer.o, mo.ó, ca.onet, .emeneia, enraven.inat.

b) Escriure els *equivalents catalans* dels mots CASTELLANS següents :

expropiación, exudación, reflejo, experto, máximo, com-plejo, flujo, expresión, prefijo, ejemplar, anglosajón, ejecu-tar, lujuria, paralaje, paroxismo, paradoja, lujo, vejación, perplejo, reflexivo.

SO FINAL DE «TX»

369.— El so final de *tx* és representat generalment per *ig* darrera *a*, *e*, *o*, *u* (*gaig*, *oreig*, *estoig*, *fuig*) i per *g* darrera *i* (*mig*, *desig*).

Un curt nombre de mots (els derivats dels quals presenten *tx*) són escrits amb *tx* final : *despatx*, *em-patx*, *tatx*, *gavatx*, *campetx*, *escabetx*, *bolitx*, *es-quitx*, *resquitx*, *cartutx*, *sacabutx*, *càrritx*.

Exercicis (§ 369)

a) Per a cadascun dels mots de la llista següent, escriure un altre mot *de la mateixa família* i més curt que aquell, i distingir els mots trobats segons les dues llurs menes de terminacions, en **g** o en **tx**.

rajar, mitger, enutjós, tatxada, safaretgera, pujol, marejada, bogeria, magenc, escabetxar, lletjor, rogenc, esquitxar, fageda, batejar, trepitjar, cartutxera, fugida, estotjar, gojós, orejar, passejada, desitjós.

b) Substituir els punts per **tx**, **ig** o **g** segons convingui per a representar el so **tx** :

1. No heu pas vist l'esto. de les meves ulleres? — 2. M'ha anat un esquí, a la mà — 3. Ja has llegit «L'ore. entre les canyes» d'en Carner? — 4. Fu. del foc per caure a les brases — 5. Demà anirem a passe. — 6. T'agraden les sardines en escabe.? — 7. Ara va. al despa. — 8. ¿Què fa. ara jo? — 9. Així podrem atendre el vostre desi. — 10. «A mi. aire de la serra ve. un ametller florit» — 11. No té més que un empa. — 12. Diumenge va. anar a bate. d'un nebodet meu — 13. Aprofitem l'aigua del safare. per a regar. — 14. Quin go. d'ésser a casa! — 15. Tu et quedes la flor i a mi em deixes el rebu. — 16. En Miquel no és ros; és ro. i pigat — 17. Quin regate.! sembla la pescateria — 18. Han cantat «Les flors de Ma.» 19. He vist el ta. de la síndria tan vermell que me l'he quedada — 20. Ja no queda gairebé cap pescador que pesqui al boli. — 21. És un fa. tan gruixut que quatre homes no l'abracen.

ORTOGRAFIA DELS MOTS COMPOSTOS

370.—Els mots compostos són escrits generalment formant un sol mot: *apagallums*, *comptagotes*, *rodamón*, *cellajunt*, *alatrencat*, *palplantat*, *primfilar*, *capficar*.

EXCEPCIONS: Hom intercala un guionet entre els dos elements dels compostos següents:

a) Aquells el primer mot dels quals, no essent un prefix, acaba en vocal, quan el segon comença en

r, s o x. Exemples: *para-sol, punxa-sàries, escura-xemeneies, barba-ros, penya-segat*.

b) Els compostos de dos adjectius d'un tipus com *històrico-arqueològic, físico-matemàtic, plano-convexa, còncavo-convexa, anglo-saxó, catalano-aragonès, democràtico-socialista, hispano-americà, greco-llatí*. També *sord-mut*.

(Però sense guionet: *coxofemoral, fibrovascular, gastrointestinal, electromagnètic, linguopalatal*, etc.).

c) Els compostos amb els prefixos *pseudo, sots, vice* i *ex*. EXEMPLES: *pseudo-derivat, pseudo-compost, sots-diaça, sots-secretari, vice-president, vice-rector, ex-president, ex-regidor, ex-libris, ex-vot*.

Així mateix, *pre-romà, pre-rafaelita, pre-santificat, pre-sillogisme; no-res* (substantiu: *Déu féu el món del no-res*), *després-ahir, després-demà, poca-pena, poca-roba, poca-solta, poca-traça, poca-vergonya*.

d) Els mots:

cap-i-cua, plats-i-olles, vetes-i-fils, corre-cuita, mata-degolla, suca-mulla, nord-est, nord-oest, sud-est, sud-oest, nord-americà, sud-americà, sud-africà, adéu-siau.

bum-bum, gara-gara, gori-gori, zig-zag, ziga-zaga, leri-leri, poti-poti, rau-rau, nyeu-nyeu, nyic-nyic, piu-piu, xim-xim, banzim-banzam, barrim-barram, pengim-penjam, xiu-xiu.

cloc-piu, cori-mori, tallà-tallera.

Exercicis (§ 370)

Revisar els mots compostos de les frases següents, i corregir-ne l'ortografia.

1. No hi vagis, que et diran esgarria-cries. — 2. Ja has donat el blat-de-moro a les gallines? — 3. En Miquel és cara rodó, com son pare. — 4. Els nois no han d'ésser llepafils. — 5. En absència del president, el vicepresident obri l'acte. — 6. Posa'l al penjarrobes de la sala. — 7. Tinc un ull-depoll que no em deixa caminar. — 8. El vent bufava del nord-est i no ens deixava avançar. — 9. Mira quin espia-dimonis més bonic! — 10. Ja has anat al besa-mans? — 11. No siguis tan prim-mirat. — 12. Posa-hi el cobrellit verd. — 13. Hi ha una mata de gira-sol tota florida. — 14. És una font d'aigua minero-medicinal que té molta d'anomenada. — 15. Vés a casa el vetes i fils i porta un rodet de fil blanc. — 16. Va fer un capgirell que no sé com no es va trencar la nou-del coll. — 17. El teu amic és un boca-moll, tot ho ha d'esbombar. — 18. En aquesta casa manquen parallamps. — 19. Aquell xicot fa d'adoba-cossis. — 20. Ets un buscaraons! — 21. «Adéusiau turons, per sempre adéusiau!» — 22. Vaig anar-hi a correquita, però ja no hi vaig ésser a temps. — 23. El seu promès és mestre de cases. — 24. He posat cap-grosos, dins d'un pot amb aigua. — 25. Ton cosí mai no està quiet; sembla un argent-viu.

ACCENTUACIÓ GRÀFICA

371.—L'accent gràfic és de dues menes: **greu** (*diràs*) i **agut** (*algú*).

Quan una vocal ha de dur accent gràfic, emprem el **greu** damunt les vocals **a**, **e** **oberta** i **o** **oberta**, i l'**agut** damunt les altres.

372.—Duen accent gràfic:

a) Els mots **polisíl·labs aguts** acabats en alguna de les dotze terminacions, **a**, **e**, **i**, **o**, **u**, **as**, **es**, **is**, **os**, **us**, **en**, **in**, en què la *i* o la *u* no formen part d'un

diftong. EXEMPLES: *replà, camí, recó, dormís, encén*; però: *fanal, algun, gripau*.

b) Els mots **plans** no acabats en cap de les dotze terminacions esmentades. EXEMPLES: *epíleg, diàfan, exàmens, diríeu*; però: *mestre, galimatias, ciris, pensen*.

c) Tots els mots **esdrúixols**. EXEMPLES: *mètode, òliba, contínua, església*.

d) Els mots següents no compresos dins les regles dels paràgrafs anteriors: *bé, béns* (cast. *bien*); *bóla, bótes* (recipient); *cóc, cócs* (mena de coca); *cóm, cóms* (sin. *obi*); *cóp, cóps* (nom de mesura); *cós, cóssos* (sin. *carre-ra*); *déu, déus* (cast. *dios*) i els compostos *adéu, semi-déu; dóna, dónes* (del verb *donar*); *és* (del verb *ésser*); *féu* (pretèrit de *fer*); *fóra* (del verb *ésser*); *jóc, jócs* (sin. *joquer*, i adjectiu); *mà* (substantiu); *més* (quantitatiu); *mèu, mèus* (sin. *miol*); *mòlt, mòlta, mòlts, mòltes* (de *moldre*); *món* (substantiu); *móra, móres* (nom de fruita); *nét, néta, néts, nétes* (parentiu i els compostos *renét, besnét*); *nós* (pronom fort); *ós, óssos* (nom d'animal); *óssa, ósses* (cast. *osa*); *pèl, pèls* (substantiu) i els compostos *repèl, contrapèl, empèl*; *pórca, pórques* (mesura de terra); *què* (pronom interrogatiu, o relatiu darrera preposició); *rés* (postverbal de *resar*); *ròssa, ròsses* (substantiu); *sé* (del verb *saber*); *séc, sécs* (substantiu); *sèu, sèus* (cast. *sebo*); *sí, sícs* (afirmatiu); *só, sóc* (del verb *ésser*); *sòl, sòls* (cast. *suelo*¹ i el compost *subsòl*); *són* (del verb *ésser*); *té* (del verb *tenir*); *tòt, tòts* (broc gros del càntir); *ús* (substantiu); *véns, vénen* (del verb *venir*); *vés* (del verb *anar*); *véu* (pretèrit de *veure*); *vós* (pronom fort); i *Lés*, nom d'una població aranesa.

Exercicis (§§ 371, 372)

a) Destriar els mots següents en tres llistes de mots respectivament **aguts, plans i esdrúixols**, establint també la *separació de síl·labes*, i *subratllant la vocal tònica*.

excellència, pastora, fúria, disbarat, penós, sollicitud, xemeneia, trencaclosques, comissionista, persistent, mimografia, avetosa, sinceritat, epopeia, teatral, helicoidal, contumèlia, admiració, contínua, retòrica, asimetria, deïtat, emblemàtic, església, facilitat, maquinisme, heroi, llàntia, excitació, maons, cuereta, equanimitat, hipòdrom, harmòni, estilística, marxanta, longitudinal, apreciacions, tenuïrostre, cantàrida, elasticitat, lingüístic, prohibició, fusteria, eixarreït, cinquantenari, guixa, plenipotenciària, secretaria.

MODEL :

Mots aguts : car-ter, ba-lla-rà, con-du-ir.

Mots plans : so-me-ra, con-trac-te, cò-dol.

Mots esdrúixols : fà-bri-ca, pre-sèn-ci-a, hi-pò-te-si

b) Llevar dels mots següents, on són accentuades invariablement totes les vocals fortes, els accents sobrers; i destriar els mots en aqueixes sis categories :

1. *monosíl·labs*
2. *aguts amb accent*
3. *aguts sense accent*
4. *plans amb accent*
5. *plans sense accent*
6. *esdrúixols*

fér, vegada, centúries, àvi, petít, nét (*substantiu*), Empordà, diuen, volgué, tenia, tristór, és (*verb*), núvols, màquina, abàt, flòr, més (*quantitatiu*), frisós, violència, traginérs, esquèrra, sabrfeiu, rodóna, ciència, culléra, fadrinàtge, nació, clavell, néu, ànima, mastí, càntir, cantirèt, pà'l·lidament, pilàrs, frèd, fè, carbó, mà (*substantiu*), volantí, foscúria, llóp, bombollèig, sòl (*astre*), trèmol, emoció, xàfec, múnt, recés,

tès, quitrà, rebrót, gràcil, sèu (*greix*), gàbia, poètic, món (*substantiu*), presència, encís, ós (*animal*), pà, sèu (*catedral*), màstic, pregària, sóu (*verb*), Ramón, té (*verb*), gèrmens.

c) ACCENTUAR COM CALGUI els mots de les clàusules següents :

1. No sap que vol ni el que li han dit. — 2. Val mes un te que dos te dare. — 3. Aquelles dones cada dia venen a la plaça i venen tot el que porten. — 4. Si el saben pregar be, potser dira que si. — 5. No se quin gust tenen els creixens, perque no n'he menjats mai. — 6. Ja hi forem si no hagues estat l'avaria de la roda. — 7. Hi ha deu deus d'aigua gemada; no deu faltar mai aigua en aquesta població. — 8. Els idolatres antics adoraven diversos deus, i per això eren anomenats politeistes. — 9. Deu es complau en els homes de cor net, sense replecs ni secs traïdors. — 10. Calçava botes de muntar; d'una corretja en bandola duia penjada una bota. — 11. Mentre mossen Lluís fa el seu res no vol que li diguin res. — 12. Aquesta es la seu del seu poder. — 13. Val molt mes comprar el cafe en gra que no pas molt. — 14. De que et parlava el teu cosí? — 15. Se'n van a joc a sol post, com les gallines. — 16. Estava fora de si; no se pas que li devia passar. — 17. Si carrisueja, unta'l amb seu. — 18. Vens o no vens? Si no et decideixes tot seguit, no t'esperare mes. — 19. Diu que no pot arribar al si bemoll; pero jo crec que si. — 20. Si vos us hi esforceu, en sortireu be. — 21. Les parets son netes, pero el sol esta fet una desgracia. — 22. D'ací estant ho veuras mes be. — 23. Va repartir tots els seus bens entre els nets i netes. — 24. Ha abocat tot el liquid del cantir pel tot. — 25. Muntava l'egua rossa a l'empel. — 26. Un os va matar tres bens. — 27. Això tan sec no es sino una rossa; tot son ossos; no li lluu gens el pel. — 28. Feu una dissertació brillantíssima; t'hauria agradat molt. — 29. Un jornal de terra en aquest país es compta per dotze porques. — 30. Ves a la cambra de l'Agustí, i ves que vol; em penso que t'ha de fer un encarrec. — 31. Les Bordes és massa lluny de Les per fer-ho d'una tirada. — 32. S'ha desvetllat tant amb el joc que ara no te son.

DIÈRESI

373.—Per indicar que ha d'ésser pronunciada la *u* de les combinacions *ue* i *ui* darrera *g* o *q*, hi escrivim damunt el signe format per dos punts, anomenat **dièresi**. EXEMPLES : *següent*, *ambigüitat*, *qüestió*.

També escrivim la dièresi damunt una **i** o una **u** precedides de vocal que no siguin consonats (com ho són les de *joia*, *creuen*) i que NO FORMIN DIFTONG AMB LA VOCAL PRECEDENT, posat que no hagin de dur accent gràfic. EXEMPLES : *agraïa*, *agraïes*, *agraïen*, *veïna*, *heroïna*, *traïdor*, *conduïres*, *conduïren*, *beneïssis*, *beneïssin*, *beneït*, *beneïda*, *oïm*, *oïu*, *oït*, *traduïble*, *creï*, *creïs*, *creïn*, *continuïtat*, *ensaïmada*, *helicoidal*, *diürn*, *saiïc*; però sense dièresi: *agraïem*, *agraïeu*, *veï*, *conduï*, *conduïrem*, *conduïreu*, *benets*, *beneïssim*, *beneïssiu*, *oïs*, *deífic*, compresos dins les regles de l'accentuació gràfica.

Constitueixen EXCEPCIONS a la regla anterior :

a) Els sufixos **isme**, **ista** : *egoïsme*, *altruïsme*, *panteïsta*.

b) Els **infinitius** i **gerundis**, així com les formes de **futur** i **condicional** dels verbs. Ex. : *fruir*, *fruitint*, *fruitré*, *fruitria*.

c) Els mots formats amb algun **prefix** (*co*, *re*, *auto*, *contra*) adjunt a un altre mot començat en *i* o en *u*. Ex. : *coïncidir*, *reunir*, *autoinducció*, *contraindicació*.

Escrivem, però, *reïxo*, *reïxes*, *reïx*, *reïxen*, *reïxi*, *reïxis*, *reïxin* (formes del verb *reeixir*). També escrivem *reüll* i *reüllós*.

d) Les terminacions llatines **um** i **us**: *harmòni^um*, *triumvir*, *Màri^us*.

Exercicis (§ 373)

a) Dels *quaranta* mots següents, n'hi ha *quinse* que no han de portar DIÈRESI ni ACCENT, *deu* que han de portar **í** o **ú** (ACCENTUADES) i *quinse* que han de portar **ï** o **ü** (AMB DIÈRESI). Substituir els punts per la lletra que els correspongui, i destriar les tres llistes esmentades.

pa.s, di.rna, m.na, fru.ció, p.rria, ve.na, reb.ig, part.da, Sa.l, tram.v.a, envi.n, r.fol, c.ixa, Ass.ria, sa.quer, pern.l, arra.mat, fer.m, s.ma, pall.s, far.na, cany.s, constru.m, agra.t, tab., f.bla, ego.sta, t.adu.ssin, l.nia, .til, verd.ra, pe.c, f.sta, sarra.ns, ta.l, carb.r, tr.ita, ten.em, hero.citat, contribu.a.

b) Copiar les formes transcrites a continuació del verb *pruir*, posant-hi les DIÈRESIS i els ACCENTS que calguin, i escrivint a part les formes amb *dièresi*.

pruir; pruint; pruit, pruida, pruits, pruides
pruo, pruus, pruu, pruum, pruiu, pruen
pruia, pruiés, pruia, pruiem, pruiéu, pruien

Pr. per. prui, pruiés, prui, pruiem, pruiéu, pruien

Futur pruire, pruiras, pruirà, pruirem, pruireu, pruiran
pruiria, pruiries, pruiria, pruiriem, pruirieu, pruirien
prui, pruis, prui, pruum, pruiu, pruin
pruis, prui^{ss}is, pruis, prui^{ss}im, prui^{ss}iu, prui^{ss}in
pruu, prui, pruum, pruiu, pruin.

c) Posar DIÈRESI a tots els mots de la llista següent que n'hagin de dur.

veinatge, suïssos, paisatgista, paidor, heroi, atribuïu, construït, taujà, heroïna, harmòni^um, fatuitat, peulla, posseir, posseïdor, intraduïble, triin, arraulit, raimet, ensaimada, taumaturg, agraiment, reincorporar, pauls, escaire, reinós, feina, gairell, arruïnat, sobreseïment.

FINALS DE RATLLA

374. — Quan dins l'escriptura cal TRENCAR UN MOT AL FINAL D'UNA RATLLA, hom separa els dos elements dels **dígrafs** o *grups de lletres* **ix**, **rr** i **ss**: *rei-xa*, *corre*, *pas-sa*; i respecta la integritat dels *prefixos* **an**, **con**, **en**, **in**, **des**, **ex**, **sub**, **trans**: *an·hidre*, *con·hort*, *en·asprar*, *in·alterable*, *des·eixit*, *ex·ornar*, *sub·altern*, *trans·acció*. Igualment el prefix *ad* davant **h**: *ad·hesió*, *ad·herència*.

També separem els dos elements dels pronoms *nos·altres* i *vos·altres*.

Hom no sol deixar sola al final ni al principi de ratlla una síl·laba formada d'una sola lletra, llevat del cas d'un final darrera d'un apòstrof. Així no es considera correcte: *una a·mistat*; però sí *l'a·mistat*, car en aquest cas *l'a* constitueix una unitat fonètica. La cosa completament reprovable fóra d'escriure *l'amistat*, com igualment ho fóra d'escriure *la·amistat* per tal d'evitar l'apòstrof en final de ratlla. No escriurem, doncs: *camafeu d'ònix*, ni *camafeu de ònix*, sinó *camafeu d'ò-nix*, si el mot sencer no cap a la ratlla.

PROSÒDIA

MONOSÍLLABS FEBLES

375.—No hi ha en català altres **monosíllabs febles** sinó els següents :

- a) els ARTICLES i PRONOMS **el, els, lo, los, la, les.**
- b) els ARTICLES PERSONALS **en, En, Na.**
- c) l'ARTICLE INDETERMINAT **un, uns.**
- d) els ADJECTIUS POSSESIUS **mon, ton, son, mos, tos, sos, ma, ta, sa, mes, tes, ses.**
- e) l'ADJECTIU QUANTITATIU i PRONOM RELATIU **que.**
- f) els PRONOMS PERSONALS **me, em, te, et, se, es, nos, ens, vos, us, ho, li, ne, en, hi.**
- g) les PREPOSICIONS **a, en, de, per, amb.**
- h) les CONJUNCIONS **i, o, si, que.**
- i) les CONTRACCIONS **al, als, del, dels, pel, pels.**

Exercicis (§ 375)

Fer vint frases o clàusules de manera que a cadascuna figuri un *monosíllab feble*; i vint més on figuri un *monosíllab fort*.

ELS MOTS COMPOSTOS SEGONS L'ACCENT

376.—Quan s'ajunten dos o més elements de llenguatge (DOS MOTS, O PREFIX I MOT) per formar un **mot compost**, poden ocórrer els dos casos següents :

a) **Unió d'un element feble amb un de fort.** El compost en aquest cas conserva l'accent tònic del fort. Així s'esdevé amb *anormal* (de *a* i *normal*), *anelèctric* (de *an* i *elèctric*), *desdir* (de *des* i *dir*), *immortal* (de *in* i *mortal*), *reprenre* (de *re* i *prendre*).

b) **Unió de dos elements forts.** El compost, generalment, conserva els dos accents tòpics dels seus components. Ex. : *comptagotes*, *agredolç*, *capblanc*, *carvendre*, *hispano-suïssa*, *cap-i-cua*, *vint-i-set*, *adéu-siau*, *corre-cuita*. També conserven els dos accents tòpics els adverbis trets dels adjectius afegint-hi l'element tònic *ment*. Així, *completament*, *evidentment*.

Dins alguns compostos, però, perd la seva tonicitat un dels dos elements. Així, *tothom* de *tot* i *hom* (pronunciat a Barcelona [*tutom*], amb sols la tònica del segon element); *adesiara*, d'*adés* i *ara* (on el primer element ha perdut la seva tonicitat).

Igual fenomen s'esdevé entre dos mots que no formen cap compost, però que són pronunciats fent un tot fonètic. Així la combinació *què diu* pronunciada més correctament [*què-diu*], és pronunciada algunes vegades [*quediú*]; i així mateix *ha fet*, que ha de pronunciar-se [*àfèt*], és sovint pronunciat [*afèt*]. Cal esforçar-se a evitar tot al possible la pronunciació incorrecta d'aquestes frases.

Dins altres casos la pronunciació és vacil·lant, adés

conservant les dues tòniques, adés esborrant-se el sentit de la composició amb pèrdua de la tònica del primer element, que sol ésser de categoria gramatical inferior. Així, *contrarestar*, *entreveure*, *sobre-eixidor*, *capficar*.

Noteu, però, la tendència a mantenir-se la tonicitat dels prefixos *contra*, *entre* i *sobre* dins la major part dels compostos. Ex. : *contracop*, *entrecanal*, *sobre-alimentació*.

No hi ha qüestió de la unió de dos mots àtons, per tal com el català repugna absolutament la formació de polisíl·labs sense tònica. Així, fou una error dels escriptors de la renaixença la fusió en un sol mot dels dos elements de la preposició composta *per a*.

ELS DIALECTES CATALANS

377.—La llengua catalana, segons les variants del seu sistema vocàlic, es divideix en **tres grans varietats o dialectes**, anomenats respectivament **oriental** (que comprèn des DEL ROSSELLÓ AL CAMP DE TARRAGONA i des DE LA SEGARRA I LA Cerdanya AL MAR), **occidental** (que comprèn LES CONQUES DEL SEGRE, DELS NOGUERES I DE L'EBRE, a Catalunya; les COMARQUES D'ARAGÓ veïnes de Catalunya; i el regne de VALÈNCIA), i **balear** (que comprèn les ILLES BALEARS). (Vegeu el mapa de les terres de llengua catalana, a la pàg. 11 d'aquest volum.)

378.—La característica més important del dialecte **oriental** és formulada dins la regla següent :

Tota A i tota E FEBLE són pronunciades com a vocal neutra; i tota O FEBLE és pronunciada com una U.

Així, les finals de **cova** i **cove** esdevenen tònicament indistintes dins tot el domini oriental.

Representant convencionalment el so de la vocal neutra pel signe *ə* (una *e* a l'inrevés), aquests dos mots homòfons podrien ésser representats per la sola grafia [*covə*].

El mot *campanada*, p. e., podria ésser representat [*cəmpənədə*], el mot *enteniment* es representaria [*ən-təniment*], i el mot *empaquetar*, [*əmpəquetar*].

Així mateix, mots com *portem* i *coronà* són pronunciats respectivament [*purtəm*] i [*curunà*].

Mots com *consolació*, *explosiu* i *obreptíciament* podrien representar-se, segons llur pronúncia [*cun-sulació*, *əxplúsiu*, *ubrəptíciəment*].

379.—El dialecte *occidental* es caracteritza per la seva **mancança de vocal neutra**, i es distingeix de l'oriental per mantenir tant la *e* com la *o* amb llur so propi dins les síl·labes febles.

380.—El dialecte **balear** admet la vocal neutra, que àdhuc presenta DINS SÍL·LABES FORTES, com la primera de *plena* i la segona d'*haver*, a diferència de la norma de l'oriental que sols admet la vocal neutra dins síl·laba feble.

Aquest dialecte representa fonèticament un TERME MITJÀ entre els dialectes oriental i occidental, car converteix en vocal neutra la *a* i la *e* de les síl·labes febles, però manté la *o* dins les mateixes síl·labes.

Així els mots *consolació*, *explosiu*, i *obreptícia-*

ment, poden representar-se, segons la pronunciació balear [*consoləció, əxplosiu, obrəpticiəment*]. Compareu amb la pronúncia oriental.

381.—Àdhuc dins els dialectes oriental i balear, una *e* feble en contacte amb una *a*, que amb el so de vocal neutra produiria cacofonia, és pronunciada com una *e* tancada. Així *aeròdrom* i *balear* són pronunciats dins el dialecte central [*əeròdrum, bælear*], i no [*əəròdrum, bæləar*].

Dins el dialecte oriental, la *o* del diftong feble *ou* és pronunciada amb un timbre especial. Aquesta pronúncia és d'una valor intermèdia entre *o* tancada i vocal neutra. Així dins els mots *plourà, roureda*, hom evita pronunciacions com [*pluurà, ruureda*].

382.—Provem de representar amb major precisió que per la grafia ordinària els sons vocàlics dels mots, a fi de donar-nos compte de la pronunciació distinta dels tres dialectes. Els principis de la representació que proposem són :

a) Expressió per mitjà de l'accent gràfic, greu o agut, de la tonicitat de les vocals.

b) Transcripció de la vocal neutra pel signe ə on calgui.

c) Transcripció d'*o* feble per *u* on calgui, segons la pronúncia.

Vegeu alguns exemples

	<i>Oriental</i>	<i>Occidental</i>	<i>Balear</i>
<i>pensament</i>	pənsəmént	pensamént	pənsəmént
<i>corona</i>	curónə	coróna	corónə

<i>mare</i>	màrə	màre	màrə
<i>composició</i>	cumpusició	composició	composició
<i>solemnement</i>	sulèmnəmént	solémnemént *	solèmnəmént
<i>poble</i>	pòblə	pòble	pòblə
<i>comunica</i>	cumunicə	comunica	comunicə
<i>teatre</i>	teàtrə	teàtre	teàtrə
<i>aeroplà</i>	əeruplà	aeroplà	əeroplà
<i>penja-robes</i>	pénjə-ròbəs	pénja-ròbes	pénjə-ròbəs

* Noteu, de passada, que no sempre hi ha igualtat dels sons vocàlics oberts i tancats entre els diversos dialectes, i les diferències són molt notables entre el català de Barcelona i l'occidental.

Exercicis (§§ 376 a 382)

a) Dins cada mot de la llista següent, subratlleu cadascuna de les vocals escrites *a* o *e* que, segons la vostra manera habitual, pronuncieu com a *vocal neutra*.

farciment, escolania, peresós, campanada, espantavelles, mastegar, cercapous, criaturada, habitació, esmaperdut, enraonament, examinador, espolsadors, amargament, rapidesa, explicada, meravella, caçapapallones, aprofitable, temerari, esgarriacries, ambaixades.

[Recordem que el dialecte occidental (*ileidatà-tortosí-valencià*) manca de vocal neutra. Un alumne d'aquesta parla no tindrà, doncs, ocasió de practicar aquest exercici, si no és referint-se a la pronunciació del dialecte central; cosa altrament ben fàcil, coneguda la característica fonètica distintiva d'aqueix dialecte].

b) Transcriure segons el *sistema vocàlic* de cadascun dels *tres dialectes*, i d'acord amb els principis exposats al § 382, els mots següents :

maniobra, felicitat, esperançador, amaniment, solitari, faceciós, tronat, estiraganyosa, acostumar, escabrositat, bo-

caterrosa, opinió, estiracordetes, allusions, rodonament, diplomàtic, orfeonista, realització.

c) Transcriure en ORTOGRAFIA NORMAL (això és, la de la llengua literària) el text següent, on totes les *vocals neutres* són representades pel signe ə, i on generalment la *o* i la *u* en posició feble són supertes per un punt.

Sempre m'ha semblat unə m.nstru sitat əl p.st.lat dəls tə.ritzədors də lə músicə m.dernə quə əliminən də l'art dəls sons l'ələment əxprəssió, pər təl də realitzar un rətorn ə lə músicə purə i d.nar ə l'art m.sical unə vəlor əbs.lutə quə lə faci indepəndent i is.ladə de totəs ləs altrəs arts. No hi ha ni pot həver-hi tal rətorn, car əls sons, d'ənçà quə l'homə és homə, sempre han tingut pər ə ell unə vəlor simbòlicə, i pər tant əxprəssivə dəl món də l'əspərit. N.teu quə əls mətəix.s əvəl.tədors quə volən əfəv.rir lə səpərəció də ləs arts sə .s p səran ə pərlar dəls bəllets m.dərníssims, i əquests bəllets, com ja c nəixeu, əns volən imprəssi.nar əmb m.ltíssiməs cosəs quə no són pas músicə. Sols fəltəriən əls mots dəl p.etə, quə s'əc ntentə əvui əmb b.squeigs d'əcció, pərquə c.ntin.éssim əssistint ə lə .nió də ləs arts əntəriorment pr.cləmadə.

LLETRES MUDES

383.—La lletra **h** manca en absolut de valor fònica, dins qualsevol de les posicions en què és presentí. Ex.: *ham, herba, prohibir, exhortació, vehement, subhasta, Salisachs*: [*am, erba, pröïbir, etc.*].

384.—La **r** FINAL és muda dins una gran majoria de mots, àdhuc davant la *s* del plural. Ho és especialment dins :

a) els INFINITIUS: *cantar, poder, esprésmer, tenir, dur* [*cantà, podè, espreme, tení, du*].

b) els SUBSTANTIUS DERIVATS EN **ar, er i or**: *alzinar, fuster, negror* [*alzinà, fusté, negró*]; *alzinars, fusters* [*alzinàs, fustés*].

c) bon nombre d'altres mots: *clar, altar, plaer, sencer, lleuger, primer, tercer, monestir, ahir, flor, dir, dur, segur, madur, àlber, càntir*, etc. [*cla, altà, plaé, sencé*, etc.].

Es pronuncia, però, la **r** FINAL DELS INFINITIUS **quan porten algun pronom afixat**: *agafar-la* [*agafarla*], *sentir-nos* [*sentirnos*], *donar-te'ls* [*donàrtels*], *portar-li-ho* [*portàrlio*], *estimar-se, voler-ho, tornar-se'n, demanar-li'n, exigir la-hi, menjar-ne*, etc.;

i dins alguns altres mots com *car, mar, llar, far, or, cor, pur, avar, cigar, acer, auster, sospir, respir, safir, amor, tresor, auxiliar* (adj.), *llur*, etc.

També sol ésser muda la primera *r* d'*arbre* [*abre*], i la del seu diminutiu *arbret* [*abret*], (però no, generalment, la dels altres derivats, *arbreda, arbrissó, arbrar*), i la primera de l'infinitiu *prendre* amb tots els seus compostos (*comprendre, reprendre*, etc.), i de les formes de futur i condicional d'aquests verbs. Així *comprendré, sorprendria* són generalment pronunciats [*compendré, sorpendria*].

El mallorquí però, que emmudeix tota *r* final, conserva invariablement la *r* d'aquests verbs.

És recomanable de conservar la pronunciació de la *r* dins aquests verbs, si més no per a la perfecta distinció entre els dos verbs *despendre* (fer despeses) i *desprendre*.

385.—Són mudes **p i b**, FINALS, O DAVANT CONSO-

NANT, PRECEDIDES DE *m*. Ex. : *camp, tomb, temps, comptar, assumpció, ambdós* [*cam, tom, tems, comptar, assumció, amdós*].

386.—Són mudes **t i d** FINALS, PRECEDIDES DE *l o n*. Ex. : *alt, molt, tumult, Arnald, munt, cantant, profund, sovint, evidentment* [*al, mol, tumul, Arnal, mun, cantan, profun, sovín, evidenmén*].

També són mudes **t i d** DAVANT UNA *s* FINAL i PRECEDIDES DE *r*. Ex. : *torts, dimarts, complerts, perds* [*tors, dimars, complers, pers*].

387.—És muda la *s* afegida per formar el plural dels mots, acabats en *ig, nx i ix*. Ex. : *desigs, safareigs, esfínxs, ponxs, làrixs*.

El demostratiu *aquest* suprimeix generalment el so de la seva *s* davant un nom començat en consonant. Així, *aquest home* [*aquestome*]; però *aquest gos* [*aquetgos*]. El plural *aquests*, dins la pronúncia general continental, suprimeix sempre la primera *s*. Ex. : *aquests homes* [*aquets omes*], *aquests paquets* [*aquets paquets*].

Exercicis (§ 383 a 387)

a) Transcriure els mots següents tal com quedarien si havíem de suprimir llurs lletres mudes.

redempció, antigor, filharmònic, esprémer, incoherent, àlbers, escometent, dimarts, bestiar, bateigs, gegants, al-tars, llamps, Pilar, Mont-ras, exhortar, punts, hostier, plors, aquests, ferrer, foscó, imminent, índex, clauer, gerds, salt, gínestar, humitejar, prohóm, sants, prohibir, vehementment, herald, sovint, haver.

b) Copiar el text següent subratllant les *consonants mudes* que s'hi trobin.

La humanitat i els grans artistes, a la curta o a la llarga, sempre s'han entès. Aquell qui no té prou força per a penetrar l'ànima de les multituds, no en doni la culpa a l'excelsitud o a la puresa de la seva inspiració: és que les ales curtegen, la inspiració li manca. No és pas qüestió d'arribar i moldre. Donar un pas endavant sempre costa lluita; però una cosa és la lluita, el natural procés de tota novetat per a imposar-se i vèncer els prejudicis de la gent desprevinguda i mal acostumada per una educació viciosa, i altra cosa fer un dogma de la impopularitat, i proclamar que l'obra ben rebuda per les masses anònimes és una obra tacada de trivialitat i d'efectisme. No cal fugir de l'efectisme positiu per a caure en l'efectisme negatiu. Sovint la causa que les multituds no responguin als elegits autèntics no és la incapacitat colectiva per entendre la paraula sagrada, sinó la predicació falsa i victoriosa dels qui es proclamaven elegits, usurpant les insígnies del magisteri.

(Joan Alcover)

PARTICULARITATS DIALECTALS DE LES CONSONANTS

388.—Al CAMP DE TARRAGONA, a les BALEARS i en ALGUNES CONTRADES VALENCIANES no confonen el so propi de la **v** (LABIODENTAL) amb el de **b** (BILABIAL), com fan a la resta del territori, on una expressió com *vi bo* és pronunciada [*bi bo*].

És discutible la conveniència, defensada per alguns, de provar d'estendre aquesta distinció de sons a tot el territori de la llengua. La confusió d'aquests dos sons en un de sol dins la generalitat dels dialectes i subdialectes catalans, és tan respectable, per la seva tradició, com la voluntat evident

de mallorquins i tarragonins de mantenir llur distinció tradicional.

389.—Al BALEAR i al DIALECTE NORD-EST CONTINENTAL, el signe **ll** és pronunciat com a **i consonant** dins un gran nombre de mots, que són tots aquells on el so més corrent de *ll* no prové d'una *l* doble llatina, i que en castellà presenten una *j* corresponent. Així, dins aquells dialectes, els mots *palla*, *orella*, *abella*, *mestall*, *conill*, *ull*, *vell*, *poll*, *polls* són pronunciat [paia, oreia, abeia, mestai, conii (o cont), ui, vei (o bei), poi, pois]. En canvi, *cavall*, *lluna*, *gallina*, *pollastre*, *bell*, *sadollar*, *aquell*, *aquells*, etc., són pronunciat pertot amb el so de *ll*.

De cap manera no ha de considerar-se com a vici de pronunciació aquest fet de fonètica dialectal, per als habitants de les regions respectives.

390.—Al VALENCIÀ la **x** (*xeix*) inicial és pronunciat com **tx** (*ch* castellana). Així *xic*, *Xiva*, *xocant* són pronunciat, *txic*, *Txiva*, *txocant*.

Alguns escriptors valencians, propugnadors d'una ortografia dialectal, escriuen aquests mots *chic*, *Chiva*, *chocant*; però aquesta diferenciació gràfica va perdent-se a mesura que s'estén el criteri sobre la necessitat de l'ortografia única.

Dins el territori del valencià hi ha una zona central (HORTA DE VALÈNCIA) que usa un parlar anomenat **apitxat**, els caràcters principals del qual són l'ensordiment de tot so de **s** i de **tj**. Així, dins el parlar apitxat, els mots *casa*, *tretse*, *gener* (o *giner*), *viatge* són pronunciat com [*cassa*, *tretse*, *txiner*, *viatxe*].

També és corrent al MALLORQUÍ la substitució de

x per **tx**, i de **j** per **tj**. Ex. : *reixa* [retxa], *verdejar* [verdetjà].

391.—Els **parlars valencians** es diferencien dels altres catalans per pronunciar tota *r* final.

La supressió de la *r* final dins el mallorquí, en canvi, és gairebé absoluta. Així *mar*, *or*, *amor*, *particular*, són pronunciats [mà, ò, amó, particulà].

Ja havem vist, en tractar de la lletra *r*, com els altres parlars catalans fugen d'ambdós radicalismes.

Ni al balear ni al valencià no són mudes certes finals (p. e., *t* de *cant*) com ho són als altres parlars catalans.

Exercicis (§§ 388 a 391)

a) Transcriure a l'ortografia normal el text següent, fragment d'un poema valencià, al qual han estat aplicats expressament, ultra manta *errada ortogràfica*, els principals caràcters del PARLAR APITXAT.

O ma adorada mitx dormida!
obri eixos ulls on bec la vida;
alça ton cap del dols coixí;
mostra a ma vista embadalida
ton rostre hermós de serafí.
Ja els ocellets al jorn fan salva
i estan tocant a missa d'alba
en l'ermiteta del molí.

Ja del portal lleví la balda.
El pa més dur possa en la falda;
per als pobrets bé està bollit.
Pensa en la viuda, a qui li escalda
los ulls el plor per son marit;
i en sa txicalla, sempre inquieta,
que, al vore prop la Senyoreta
corre i s'agarre a ton vestit.

Vine : anirem per les dresseres
 on els frutals i les moreres
 trèmul dosser en l'estiu fan.
 Els rossinyols, les cadernereres,
 quan passes tu, refilaran.
 Totes les flors encapollades,
 al resplendor de tes mirades
 els tendres càlsers obriran.

En lo remans que fa la pressa
 neden, alsant coll de turquessa,
 cap d'esmeragda i rojenc pit,
 ànecs que, obrint son hala extessa,
 colpejen l'aigüa amb triomfal crit;
 i per l'espill l'imatge passa
 dels blancs coloms que entorn la cassa
 volen axí que el sol ha exit.

Calleu, txavals! Ha exit la missa.
 Ja sona prou la txillerissa
 dels teuladins prenint el sol,
 i el remoretx tan dols que encissa
 d'arbres que agrunsa el ventitxol,
 mentre, batent les hales blanques,
 del cel abaixen, i en les branques
 tots els coloms paren el volt.

(Teodor Llorente)

b) Transcriure al llenguatge literari la següent rondalla mallorquina de la col·lecció de Mn. Antoni M.ª Alcover.

Això era un pare que tenia tres fiis. Cau malalt, se posa a punt de morir, i crida es notari per fer testament.

Compareix es notari, i li diu :

—Veiam com voleu es testament!

—Ja le hi diré, diu es malalt. No tenc més que un ase i tres fiis, i vui que s'animalet sia des més pererós, perque ha de creure i pensar que hu són una cosa grossa, i vui que s'aclaresca quin e-hu és més.

Se morí aquell homonet, Déu l'haja perdonat i tots ets

morts, amén; però cap des tres fiis se bategà gens per aclarir lo de s'hereuatge.

Es bal·le a la fi hi compareix, i els-e diu :

—Que estau per bestis? Vostron pare vos fa hereus, i tendreu tanta de patxorra que no vos cuidareu de veure que és lo que vos toca? Veiam es testament que diul

No hi hagué altre remei que treure-le-hi.

Com es bal·le el va haver llegit, s'esclama :

—Si que vos coneixia de prop vostron pare! No res, hem de fer ses proves de quin és es més pererós de tots tres.

Se gira an es major i li enfloca aquesta :

—Veiam tu quines proves dónes de sa teua peresa. No pens que estigues gens apurat de donar-ne moltes.

—Fail—diu aquell—i ara he d'anar a treure coses passades?

—I de pressa!—diu es bal·le—si no vols jaure dins sa presó anit.

Com ell sentí de presó, mudà de cantet, i se va treure aquesta :

—Idò, ha de creure i de pensar, senyor bal·le, que un dia em cau un caliu de foc dins sa sabata, i si no el me treuen, me cremava tot, de peresa d'espolsar-lo'm.

—Besti, més que besti!—diu es bal·le.—Sa teua ventura va ésser jo no ésser-hi. Si jo hi som, no hu hauria consentit que el te traguessen es caliu, per veure fins allà on arribava sa teua toixarrudesa.

—Hala, tu!—diu an es segon,—veiam quines proves has fetes de pererós.

—¿I també me posarà a sa presó, si no bat boca?

—I de pressa!—diu es bal·le.—I si t'hi pos una vegada, el dimoni que és el dimoni no et traurà.

—No res, idò,—diu aquell;—ja diré colca cosa. Idò, senyor bal·le, ha de pensar i creure que un dia vai caure de desgraci dins mar, i just llavò m'abraonà una peresa tan feresta, que no tenia delit de moure peu ni cama ni de fer res per a sortir-ne. Tanta sort que passà justament una barca, ets mariners me veren, i me varen traure,

—Sa teua sort—diu es bal·le—fonc jo no ésser-hi dins sa barca, perque no hu haria consentit que et tocassen si jo hagués reparat que tu no feies res per salvar-te.

—¿I que vol que li diga, senyor bal·le?—diu aquell.

—No importa que digues res pus, no,—diu es bal·le,—per veure que ets pererós assegurat.

Se gira an es darrer, i li diu :

—Hala tu! veiam quines fantasies has fetes com a pererós! Veiam si encara resultarà que hu ets més que ets altres dos germans, i si el te faràs teu s'ase!

—Senyor bal·le,—diu es darrer,—que em pos dins sa presó, que faça lo que vulga, que m'afluix de s'ase per no haver de parlar.

Aquí es bal·le s'exclama :

—No hi ha remei, tu ets més pererós, teu és s'ase.

I s'ase va ésser des germà darrer.

I si no són morts, són vius; i si no són vius són morts, i al cel mos vegem tots plegats.

[Per a l'acabada transcripció d'aquest text popular mallorquí a la llengua literària, l'alumne s'ha de fixar en les particularitats següents :

1) Formes com *fis*, on al so general de *ll* correspon el so de *i consonant*.

2) Formes *es* i *sa* de l'article definit.

3) Combinacions pronominals com *le hi*, que cal substituir, segons el sentit del text, per les literàries normals.

4) Inversió de l'ordre dels pronoms datiu i acusatiu dins les combinacions d'aqueixos dos; com *el me*.

5) Forma feble popular mallorquina del pronom *que* i consegüent pronunciació de la conjunció *perque*.

6) Inexistència de terminació vocal dins certes formes verbals de primera persona del present d'indicatiu, com *pens*.

7) Formes antigues de certes terminacions verbals, com *traguessen*.

8) Vocals merament eufòniques, com les de les formes pronominals *e-hu*, *els-e*.

9) Forma especial del pronom neutre *hu*.

10) Formes populars especials de certs mots, com *vos-tron*, *bal·le*, *besti*, *pererós*, *colca* i *llavò*, que fàcilment poden ésser substituïts per llurs equivalents de la llengua literària].

ENLLAÇOS FÒNICS

392.— Quan dos mots es pronuncien íntimament units, i el primer acaba en consonant, el so d'aquesta pot ésser modificat per influència de la inicial del mot següent. Els casos en què això esdevé són els següents :

a) Si el mot primer acaba en **s, ç, x, tx** o **ig** i el segon comença en VOCAL o **h**, aquella consonant final esdevé sonora; si la final és una **r**, en contacte amb la vocal, el seu so s'afebleix, i passa a formar síl·laba amb la vocal següent. Així: *els amics* és pronunciat [elzamics], *dolç o salat* [dolzu salat], *feix estret* [fegestret], *despatx obert* [despadjobert], *goig esclatant* [godgesclatan], *mig any* [midjany], *car i dolent* [ca-ri dolén].

b) Igualment es torna sonora la consonant final del primer mot, qualsevol sorda que sigui (**c, p, t, f, s, ç** o **x**), davant una CONSONANT INICIAL SONORA qualsevol: això és, **c** es converteix en **g**, **p** en **b**, **t** en **d**, **f** en **v**, **s** o **ç** en **z** (*s* sonora), i **x** en **j** o **g**. Així: *pic blanc* [pig-blanc], *no sap gota de res* [sab-gota], *tot lluent* [tod-lluén], *aiguanaf dolent* [aiguanav-dolén], *sis gossos* [siz-gossos], *capaç d'això* [capaz-daixò], *peix gros* [pej-gros], *esquitx lleu* [esquidg-lleu], *mig maig* [midg-maix].

393.— A l'interior d'un mot, la consonant final d'una síl·laba és modificada en el seu so per la inicial de la síl·laba següent, segons la mateixa llei que havem observat entre dos mots contigus. Ex.: *capgirell*

[*cabgirell*], *atmosfera* [admosfera], *més-dient* [més-dient], *Dafnis* [Davnis], *dracma* [dragma], *migdiada* [midgdiada], *setze* [sed-dze], *feliçment* [felizment].

El prefix **trans** davant de vocal sonoritza la *s*: *transigir* [transigir], *transacció* [tranzacció]. També els compostos amb **fons** i **dins**: *enfonsar* [emfon-sà], *endinsar* [endinzà].

Noteu com els mots *nord* [nort] i *sud* [sut] dins llurs compostos, seguint-los vocal, conserven el so sord de la final. Ex.: *nord-americà* [nortamericà], *sud-oest* [sutoest].

Això concorda amb les regles del § 392, que exposa els ÚNICS CASOS de sonorització d'una consonant final, per bé que la pronunciació del poble és sovint incorrecta per a aquests darrers mots, per influència del signe gràfic.

394.—Hi ha casos en què la influència d'una consonant sobre l'anterior determina una completa **assimilació**. Així sol esdevenir per la influència de *g* (o *j*) i de *r* damunt **s**, i la de *ll* damunt **l**. Ex.: *més gent* [mej-gent], *sis rals* [sir-rals], *el llum* [ell-llum].

La influència de *l*, *ll*, *m* o *n* damunt **t** determina un altre fenomen assimilatiu. Així *atlas*, *vetlla*, *setmana*, *cotna* són pronunciats generalment [atlas, vell-lla, settimana, conna].

395.—Un altre fenomen d'influència remarcable és el que presenta la **n**, la qual sona com a **m** davant **f** i **v** (si aquesta darrera és pronunciada **b**), i s'assimila completament davant **m**. Així *un full*, *on vas*, *confit*, *minvar*, *enmig*, són pronunciats [umfull, ombàs, comfit, mimbà, emmitx].

La mateixa *n* sona com a *palatal* (**ny**) davant una CONSONANT PALATAL (*j, ll, x*). Ex. : *un gec, pren lluç, bon xicot, àngel, flonjo, enllaç, manxa* [*uny-gec, preny-lluç, bony-xicot, àny-gel, flony-jo eny-llaç, many-xa*].

Davant una CONSONANT VELAR (*c, g, q*), la *n* adquireix un timbre *velar*, com de *ng* o *nc*. Ex. : *un gat. ton cosí, llenca, cingle, enquesta* [*ung-gat, tónc-cosí, llenc-ca, cing-gle, enc-questa*].

Noteu encara el so de *n* VELAR que pren la *g* davant *n* : *magnànim* [*mangnànim*].

396.—La *t* final precedida de *n*, sempre muda dins mots isolats, es fa sensible en alguns enllaços. Així les expressions *Sant Antoni* [*santantoni*], *Sant Andreu* [*santandreu*], *Sant Hilari* [*santilari*], *cent homes* [*centomes*], *vint-i-dos* [*vintidós*], però en canvi *vint o trenta* [*vinotrenta*], *vint i vint* [*vinivín*], *vint i escaig* [*viniescatx*].

Exercicis (§§ 392 a 396)

Proveu de transcriure al més aproximadament possible segons la pronunciació corrent les frases següents, d'acord amb els exemples citats al text.

Fes-ho amb compte. Barret xic. Els països nord-americans. Goig excellent. Ens ha costat tres rals. Un beç molt alt. Se'l va menjar. Els grans i els petits. No s'hi està tan bé com allà. Sant Antoni de Vilamajor. Vent del nord-oest. Vaig dir-li tot el que calia. Sis nois. Aquest home és avar i trist. A sants i a minyons. Un faig altiu. Va fer un capgirell. Feix vincladís. Èt prenc dos llumins. Dit gros. Mig moll. Far esplendent. No vol transigir. No assoleix els vint-

i-un quilos; no passa dels vint i mig. Li'n dec dues. Sant Esteve de Sesrovires. Vés-me a cercar les ulleres. Vam endinsar-nos al bosc. Buirac lleuger. Safareig ample. Sant Jaume dels Domenys. Rap bullit. El cant dels joves. Posa greix a les rodes. Perd o guanya? Ni perd ni guanya; fa les paus. És una adquisició molt bona. Passen la vetlla jugant a cartes. Enganxeu-les amb goma.

REDUCCIONS DE SONS

la
397. — El so de ~~f~~**ics** ($x = cs$) es redueix a **c** ($=k$) davant **c** ($=s$). Ex. : *excés* [*eccés*] i no [*ecs-cés*]; *excitació* [*eccitació*].

També davant **c** ($=s$) s'absorbeix la **s** final de síl·laba. Ex. : *piscina* [*picina*], *abscés* [*abcés*], *consciència* [*conciència*].

Recordeu l'absorció de la **s** dins els finals *igs*, *nxs* i *ixs*, segons la regla del § 387.

398. — A les combinacions finals **nc** i **ng** és suprimida la darrera consonant, però aleshores la **n** pren un so VELAR. Ex. : *tronc*, *fang*, *estancs*.

En conseqüència, la combinació final **nx** ($=ncs$) es redueix a **ns** amb *n* VELAR. Ex. : *esfinx*, *larinx*.

399. — Les síl·labes **ex**, **subs** i **trans**, seguides de consonant, solen ésser pronunciades com **es**, **sus** i **tras**. Ex. : *exposició* [*esposició*], *subscripció* [*suscripció*], *transparent* [*traspresent*].

També la **x** d'*auxili* i derivats, sol canviar-se per una *s* sorda : [*aussili*, *aussiliar*].

No és defecte de cap mena, de no fer aquestes reduccions, ans és potser recomanable de no fer-les.

400.—En posar-se en contacte la VOCAL FINAL d'un mot amb la INICIAL del següent, si entre aquests mots no hi ha separació establerta per una pausa, la pronunciació més corrent fa que es produeixin els fenòmens següents :

a) Quan una de les vocals és neutra (*a* o *e* febles): **elisió d'aquesta vocal**, per regla general. Ex. :

quinze homes [quin-zo-mes].
 camí estret [ca-mis-tret].
 una amiga [u-na-mi-ga].
 no els veig [nols-veig].

b) Quan la segona és una *i* o una *u* febles : **formació de diftong**.

això i molt més [a-xoi-mol-més].
 no ho facis [nou-fa-cis].
 qui ho diu? [quiu-diu?].
 va sentir un soroll [va-sen-tiun-so-roll].
 la hi donen [lai-do-nen].
 li ho donaré [liu-do-na-ré].
 serà inútil [se-rai-nú-til].
 no hi cauen [noi-ca-uen].
 quatre i mig [qua-trei-mig].

Algunes vegades es forma diftong àdhuc havent-hi una vocal neutra; p. e. : *torna-ho a dir* [tor-nau-a-dir], que de vegades és també pronunciat amb expressió de la vocal neutra : [tor-nu-a-dir].

c) Quan la primera és una *i*, o una *u* febles : **conversió d'aquesta primera vocal en consonant**. Ex. :

hi haurà ball [ia-u-rà-ball].
 no hi aneu [no-ia-neu].

però : no hi vagis [noi-va-gis].
 feu això [fe-ua-xò].
 cau en terra [ca-uen-te-rra].

Exercicis (§§ 397 a 400)

a) Representar els mots i frases següents, segons les REDUCCIONS DE SO efectuades dins la pronunciació corrent.

Es veu per transparència. Agafa els llibres. No hi ha por de res. Una font amb tres raigs. L'ordenada i l'abscissa. Explica-li-ho bé. És una cosa estrambòtica. Li donarà un disgust. Diu que ho portis. Magnèsia efervescent. No pot prescindir d'estar-hi subscript. Hi ha hagut tres bateigs. Revestiments per a evitar la humitat. Una exsudació violenta. Vés-te a vestir. És una idea excellent. Obra inconscientment. Ja ho sabràs quan hi aniràs. Ni els uns ni els altres no en sabien res. Treu avellanes. Feu-hi tot el que hi sapigüeu. Fa una calor excessiva. Són reminiscències d'una mala administració.

b) Transcriure a l'ortografia normal el text següent, on han estat suprimides les *lletres mudes* i fetes les *reduccions* i *acobraments* de sons vocàlics de la parla corrent.

Davan d'aquestes nebulositats, hom tem congria altres confusions. Aquesta temença ens mena recaptà certelasticitat per la solució del problema comarcal, la qual ha de permetre precindí de tota mena de prejudicis davan de les naturals suceptibilitats. Cal tení presén que el fi que pretenien aconseguí els nostres avanpassats am les divisions iam les subdivisions de les terres catalanes estarien motivades per la bonadministració regional.

Als estudis de l'insigne historiadó-geòleg suaraludit, constatem l'esforç ques necessita per a resoldre satisfactòriamén el nostre problema. Ja, d'antuvi, la dificultat d'esbrinà quins foren els termes de les regions en quès trobava dividida

l'Espanya tarraconense. Om diu queleshores noxistien les comarques naturals, ni tampoc duran la dominació dels gods.

Les dificultats depenen potsé de la classificació mateixa, que pot esdevení destorb, un nou confusionisminconcién. Així tot nos minva laimportància de les comarques secundàries.

Després de la reconquesta pels francs i catalans, els abitans dels diferents territoris, s'uniren en aspiracions ien ideals comuns amb els de les contrades veïnes, ils d'aquestes amb les de més enllà, amb el fi de constituí el cos polític independentén.

La nova divisió del territori ha de recolzà precisamén en laindependència secular del caràcter, sensesclusa de la reducció comarcal adreçada a fe més fàcil la gestiodministrativa. És lògic, en tractà de delimitació, quom tinguin comte la topografia, l'etnografia, laistòria, laidrografia, però, ultraixò, cal sospesà l'opinió popular i la tradició, I danulàquets elemens no sen pot parlà, si nos vol quens tornem a trobà ofegats pel centralisme.

c) Transcriviu el passatge següent, marcant totes les REDUCCIONS DE SONS que fem correntment, segons l'exposició del text.

Quan vaig passar el pont de la Mostela, un pont de pedra estretíssim i d'una sola arcada, tan senzill que es diria que és l'os d'una costellada, la nit era ben entrada. A l'altra part del pont el bosc era d'una negror imponent. Certament vaig agafar por. Però... de què?... de lladres? Ni tampoc no hi somniava. D'estimbar-me? Sabia que la meua ruta no vorejava cap avenc. —Bah! això és basarda! — vaig mormolar : —una por de no res, pròpia de dones i criatures. Filosofia i avant! — Però la filosofia, que em feia avançar, no aconseguia pas tranquil·litzar-me.

Un acompassat flauteig de tòtils que sonà lluny, en una fondalada, m'encoratjà més que no els millors raonaments. Vaig posar tota la meua atenció en aquell cant adormidor, i en escoltar-lo em semblava que la meua soledat no era completa. Hi havia sers que es movien, que s'aplegaven per a

una obra de vida i que es comunicaven amb mi pels filets de llur veu. Feien certa companyia.

Un llumet, que aparegué més tard enmig de la massa confosa d'una muntanya, contribuí també a dar-me conhort. Allí hi hauria una casa i una família. Vaig figurar-me la masovera passant farina a la claror d'aquell llumet, els xavals preparant l'establada de la nit, i els jornalers recolzats a la taula parada, esperant l'hora de sopar. La bona gent estarien amb la finestra oberta, sense pensar en la caritat que feien al vianant amb sols deixar-li albirar el punt de llur posada. No era tot desert, no Jo sentia la companyor d'aquella gent llunyana, i no m'atrevia pas a dubtar de la seva existència.

Distreta així la imaginació, vaig fer bon tros de via amb cert coratge; però quan vaig perdre de vista el llumet, quan, en tombar una colzada, vaig deixar d'oír el flauteig dels tòtils, i un silenci perceptible, aterrador, vibrà a l'entorn meu en la immensitat, me va semblar que la nit me queia al damunt.

(Joaquim Ruyra)

VICIS DE PRONUNCIACIÓ

401.— El parlar de Barcelona *ensordeix* les consonants dobles dels grups **bl** i **gl**; així : *poble* i *regla* són pronunciades [*popple*, *reccla*] en lloc de [*pobble*, *reggla*]. Cal que els barcelonins i altres de la parla central afectats d'aquest vici, s'esforcin a no confondre [*bbll*] de *-bl-* amb [*ppll*] de *-pl-* (*triple*), ni [*ggll*] de *-gl-* amb [*ccll*] de *-cl-* (*article*).

402.— Un altre vici barceloní és l'*ensordiment* sistemàtic de **tg** o **tj**, això és, pronunciació d'aquests nexes com si fossin escrits *tx*. Així *viatge* és pro-

nunciat erradament [*viatxe*]. Amb aquest vici hom confon dins una sola pronunciació els mots *metge* i *metxa*.

403.— També és un vici barceloní l'ensordiment de **s intervocàlica** o de **z** en certs mots com *decisiu*, *adhesió*, *països*, *Àsia*, *centesimal*, *millèsima*, *entusiasme*, *oasi*, *cesarisme*, *asil*, *magnèsia*, *prosòdia*, *hipòtesi*, *irrisori*, *bizantí*, *amazona*, *topazi*, *risòfag*, que són pronunciats sovint [*decissiu*, *adessió*, etc.]

S'estén encara entre alguns barcelonins, principalment, el vici de *no sonoritzar* la **s final** que s'enllaça amb la vocal inicial del mot següent: *tres amics* [*tresa-mics*], *els ho porto* [*elzuporto*] són pronunciats erradament [*tressamics*, *elsuporto*]. Això pot originar confusions fòniques entre frases com *els astres* [*elzastres*] i *els sastres* [*elsastres*] (amb absorció de la *s* de l'article).

Altres vegades hom pronuncia amb *s sorda* la **z inicial** de mots com *zona*, *zenit*, *zoologia*, *zel*, *zèfir*.

Contràriament, sovint hom pronuncia a Barcelona *s sonora* per **s sorda** dins mots com *impressió*, *metgessa*, *dissertar*, *dissoldre*, *comissió*, *compromissari*, *discussió*, *abscissa*, *agressiu* [*impresió*, *metgesa*, etc.]

Aquesta mala pronunciació transcendeix a l'ortografia, com és dit al § 355. Cal aplicar-se a evitar la mala pronúncia tant com la mala grafia d'aquests mots.

404.— Alguns canvien pel so de *g* o *j* el so sonor **g** (**gz**) en certs mots dels més popularitzats d'entre els que presenten el dit so. Així *exemple*, *exercici*, *executar*, són pronunciats erradament [*egemple*, *egercici*, *egecutar*; o *etgemple*, etc.].

Altres vegades, aqueix so incorrecte de *g* és resultat d'una assimilació per influència de la síl·laba següent. Així *exigir* [egzìgir] és erradament pronunciat [eggìgir; o etgìgir].

405.—És igualment un vici de pronunciació la substitució, fora del domini valencià, del so de **x** (*xeix*) per *tx*, encara que es dóna també com a fenomen espontani en alguns indrets del Camp de Tarragona. Així, mots com *xicot*, *marxa* són sovint incorrectament pronunciat [txicot, marxax].

406.—La reducció de **l'l** a *l*, tan general, ha de considerar-se com a depauperació que cal combatre. Així, tal com, per reacció ortogràfica, escrivim *il·lusió*, *destillar*, *allegoria*, *fal·laç*, *pàllid*, *intelligent*, etcètera, és de recomanar una pronúncia adequada en lloc de la generalitzada [*ilusió*, *destilar*, etc.], sols conservada en uns pocs mots com *carretella*, *xarel·lo*, etcètera, i, parcialment en alguns altres, com *collegi*.

407.—Un defecte que transcendeix a la morfologia és el d'afegir una *t* a certs mots acabats en *i*. Així *collegi*, *geni*, *api*, *vogi*, són pronunciat sovint [*collègit*, *gènit*, *àpit*, *vògit*], i per consegüent escrits amb semblant error.

408.—És un vici molt arrelat, especialment a Barcelona, pronunciar com a simples certs mots geogràfics i gentilicis catalans formats per composició; tals com *Font-rubí*, *Font-rodona*, *Mont-ras*, *Mont-roig*, que han d'ésser pronunciat [*Fon-rubí*, *Fon-rodona*,

Mon-ras, Mon-roig] i no pas [*Fon-trubí, Fon-trodona, Mon-tras, Mon-troig*].

409. — És un vici dins aquelles contrades que pronuncien, correctament, **paia, oveia, ui**, els mots *palla, ovella, ull*, etc.. estendre aquest tret de la pronunciació a altres mots, com *cavall, aquell*, provinents de mots llatins amb *l doble*, on la tradició exigeix pronunciar amb so de *ella* (*l palatal*). Contràriament, el barceloní hauria d'abandonar la pronunciació viciosa de la semivocal *i* per *ll*, en alguns mots com *toval·lola, cella, fillol, fullola, vull*, pronunciats generalment [*tuvaiola, ceia, fiol, fuiola, vui*].

410. — Finalment, cal considerar com a viciosa la pronunciació dels mots, dins un dels grans dialectes, segons lleis d'un dialecte distint. Així, UN BARCELONÍ, p. e., **no ha d'oblidar mai la característica de la pronunciació vocàlica dins el dialecte oriental.**

No és rar el cas d'un català oriental que, en pretendre de formar un derivat d'un mot com *pena* (amb *e* clara), doni instintivament també un so d'*e* clara a la *e* del mot *penós* [*pənós*], on aquella *e*, per haver esdevingut àtona, s'ha transformat en vocal neutra.

Incorreccions semblants es donen amb la *o* àtona, especialment tractant-se de tecnicismes, com *zoologia, hidroavió*, on la pronunciació d'una *o* clara substitueix la pronunciació *u*, que correspon a tota *o* feble: [*zuulu-*], [*idru-*].

És vistent principalment l'oblit de la llei esmentada pels catalans orientals, dins la pronunciació de la *e* feble final de certs mots poc freqüents a la parla popular; així, *classe, higiene, catàstrofe, el·lipse, índole, prole, nàiade*, que haurien d'ésser pronunciats [*classə, igienə, catàstrofə, etc.*].

La lectura en veu alta és ocasió freqüent de practicar

aquest vici. Així un mot com *processó*, per falsa suggestió visual, el sentirem pronunciat amb la primera *o* clara i així mateix amb *e* clara, en lloc d'ésser llegit [*prucəssó*]. La lectura descurada fa també pronunciar erradament la **r final** de molts mots, especialment dels INFINITIUS; p. e., *portar, saber, sentir*, que han d'ésser pronunciat [purtà, sàbè, sànti].

Exercicis (§§ 401 a 410)

Esmenar la grafia de les frases següents, on alguns mots han estat transcrits segons llur *pronúncia defectuosa*.

Les ecgigències de la gent del popple. Una comissió de viatxans. Egercicis posats com a eemple. Aquesta txicota és la meva fiola. L'ajudant del colègit té molt mal gènit. Setse jutxes mentgen fetxe. Martxen plens d'ilusió. Van egecutar una obra de l'escola impresionista. No sé si és el representant de l'empresa o el mateix empresari. Hi ha hagut una contesa entre els criats de la comtesa. Diem cessarisme en record de Cèssar. Són discussions bisantines. La prossòdia no m'entussiasma. Hi ha un nombre tripple d'assilats respecte a aquestes hipòtessis. Ho han retratat amb llum de magnessi. La ciutat és dividida en sones. Una colecció de topacis. Aquesta sustància no es disol en aigua. Ens impresionà fortament tocant el violoncel. Les sílabes són les cèlules del llenguatge parlat. Aquella metgesa era molt afectada dels estudis d'osonometria. La tranquil·litat és mitxa vida. El seu èmfassi feia ampulosos els seus escrits. Tenia una intel·ligència notapple. Si no s'arrecclava el rostre, hom li trobaria una fepple palidesa. La Messopotàmia és una regió de l'Àssia. Aquells dos corredors paralels eren plens de celdes. La seva etgecutòria era transparent com aiga cristal·lina. Són crissis pròpies de damiseles massa impresionapples. Un gruix gairebé infinitesimal: una milèssima de mil·límetre. Aquest vui, aquest no vui. En aquest pedró hi ha el conflent de tres diòcessis. Destila un líquid engantxifós. L'explossió d'aquell sentiment el colocava en una posició decisiva. Duia al cap una paiola elegant i per calçat unes xineles flexipples.

ELS ENLLAÇOS FÒNICS A LA POESIA

411.—Els poetes, dins llur obligada fidelitat al ritme dels versos, han de mesurar molt acuradament els **enllaços fònics**. Tal enllaç, que dins un escrit en prosa farà a voluntat el lector, és obligat o prohibit a la lectura d'un vers determinat. El poeta és responsable de posar el lector dins el compromís de **MENYSPREAR EL RITME DESITJAT** (cosa que destruiria un element essencial del vers) o **SACRIFICAR L'ORTOÈPIA** o bona prosòdia de la llengua. Cal, doncs, que el poeta, dins una prudent llibertat, **no obligui, per tal de servir el ritme, a fer enllaços que no permet l'idioma**, evitant principalment la formació de falsos diftongs, o *sinèresis*.

Transcrivim a continuació el sonet *La immortal*, de Josep Carner; primer amb escriptura corrent, i segonament amb un anàlisi prosòdic dels seus versos.

LA IMMORTAL

—Digue'm, o dolça fetillera amiga,
a on se'n va la illusió que mor :
si un clot de terra durament l'abriga,
o el flam aeri de la posta d'or.

—Ella morir, que no coneix fadiga!
Si tu, cruel, l'has allunyat del cor,
entra al misteri d'una cova antiga
on de les dees amagà el tresor.

Allí de nou s'arrea per ventura :
muda els fermalls, la dolça lligadura,
roses novelles li ofereix l'atzar,

i torna, torna en la blavura immensa,
perquè semblant-te rara coneixença.
l'amis de nou i puguis viure encar.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Di	gue'm,	o	dol	ça	fe	ti	lle	ra	a mi ga,
a	on	se'n	va	la il	lu	si	ó	que	mor :
si un	clot	de	te	rra	du	ra	ment	l'a	bri ga,
o el	flam	a	e	ri	de	la	pos	ta	d'or.
E	lla	mo	rir,	que	no	co	neix	fa	di gal
Si	tu,	cru	el,	l'has	a	llu	nyat	del	cor,
en	tra al	mis	te	ri	d'u	na	co	va an	ti ga
on	de	les	de	es	a	ma	gà el	tre	sor.
A	llí	de	nou	s'a	rre	a	per	ven	tu ra:
mu	da els	fer	malls	la	dol	ça	lli	ga	du ra,
ro	ses	no	ve	lles	li	o fe	reix	l'at	zar,
i	tor	na,	tor	na en	la	bla	vu	ra im	men sa
per	què	sem	blant	te	ra	ra	co	nei	xen ça,
l'a	mis	de	no	u i	pu	guis	viu	re en	car.

Presentem encara una altra transcripció del mateix sonet, més rigorosament prosòdica, on són establertes les acumulacions de síl·labes per la unió fònica de dos mots, o *sinalefes* (vegeu síl·laba 5 del segon vers), i les reduccions de sons (vegeu síl·laba 9 del primer vers). Ací cada **síl·laba real** és representada per un AGRUPAMENT GRÀFIC ÚNIC.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Dí	guem,	o	dol	ça	fe	ti	lle	ra	mi ga,
a	on	sen	va	lail	lu	si	ó	que	mor :
siun	clot	de	te	rra	du	ra	ment	la	bri ga,
ol	flam	a	e	ri	de	la	pos	ta	dor.
E	lla	mo	rir,	que	no	co	neix	fa	di gal
Si	tu,	cru	el,	las	a	llu	nyat	del	cor,
en	tral	mis	te	ri	du	na	co	van	ti ga
on	de	les	de	es	a	ma	gàl	tre	sor.
A	llí	de	nou	sa	rre	a	per	ven	tu ra:
mu	dals	fer	malls	la	dol	ça	lli	ga	du ra,
ro	ses	no	ve	lles	li	o fe	reix	lat	zar,
i	tor	na,	tor	nan	la	bla	vu	raim	men sa
per	què	sem	blant	te	ra	ra	co	ne	xen ça,
la	mis	dè	no	ui	pu	guis	viu	ren	car.

412. — Els poetes moderns respecten generalment la prosòdia, essent justos en llurs enllaços fònics. Tal fet ha estat conseqüència de la tasca depuradora de la llengua i fixació de les seves lleis gramaticals. Dins les composicions dels poetes de la renaixença, no guiant-se aquells sinó d'esma per a determinar la licitud dels diftongs, trobem molts i greus manaments prosòdics. Vegeu-ne alguns exemples :

O prepotent Senyora!
O Reina celestial!
tens ares que enlluernen
a dins les catedrals;
tens rústiques capelles
a prop la inquieta mar.

Noteu com el segon vers, dins el mot *celestial* no ha estat respectada la deguda separació d'una combinació vocàlica, no susceptible de diftongació, i en canvi al tercer vers ha estat respectada dins el mot *enlluernen*. Així un vers com

o-Rei-na-ce-les-tiall

al costat d'un vers correcte com

tens-a-res-que~~en~~-llu-er-nen

demostra la negligència de les lleis prosòdiques o un poc recomanable sentit de llicència.

Noteu igualment la sinèresi *ie* del darrer vers.

Als exemples següents, el poeta gosa tractar com a **diftong** una combinació on no figura cap de les vocals *i* o *u*.

l'agut Montcada, un ferro de llança gegantina
que una nissaga d'hèroes clavada allí ha deixat.

en Aix nina gentil los poetes celebraven

La indeguda AGLUTINACIÓ DE TRES VOCALS, pot veure's a l'exemple següent :

¿A on portes ta planta sossegada,
compacta multitud? ¿Cap a on vas
amb ulls plorosos i en tes mans corones
vestimenta endolada i espaiat pas?

La facilitat amb què ací hom hauria afeblit el forçament de la pronúncia substituint la *i* per una simple coma, és una prova de la negligència que retrèiem.

Aquesta negligència arriba a extrems fantasiosos, com a l'exemple següent, en què s'aglutinen dues consonants, no susceptibles de formar nexa, la primera de les quals és la **r forta** d'una terminació verbal, cloent l'agrupació d'una **o** i una **i forta**, que, per naturalesa, NO FORMEN DIFTONG.

De sobte, se sent un crit :
tothom a l'oir! s'estremeix.

Exercicis (§§ 41, 412)

a) Transcriure DESCOMPOSTOS EN SÍL·LABES, prescindint de les lletres mudes els versos del poema

NADAL

—Què donarem?—la cançó preguntava,
i responia el repic de Nadal.
Tothom donava de grat i cantava,
que les cançons fan el compte cabal.

Tebiejava, i la neu era fosa :
per un solell cada cor en val mil
i les estrelles, fent rams de mimosa,
cobricelaven la Rosa d'Abril.

Eren els dies tan bons sense pressa,
amb les colors de la mel i la llet,
i amb aquell gust amb què el temps pren i bressa
i aquella olor que no troba retret!

I aquell espai com a casa, que al sostre
a toc de mà fos el cel. I aquells mots :
Què donarem? — El donar fa més nostre
l'alta bonesa del goig que és de tots.

L'alta bonesa, ciutat que et castigues
mudant la dita del cant de l'esplai,
i les mimoses se't tornen ortigues,
i les estrelles es fonen d'esglai;

i el fred que tens és perquè les campanes
tenen el pit com els homes rebel,
i tu, els batalls, com els cors ja no manes
i no repiquen els salts dins el gel.

Perquè la dita estrefàs i preguntes;
— Què em donaran, que em defensi el tresor
i de les penes de tots, totes juntes,
l'amagatall vares fer del teu cor.

¿Com guarniries el jaç del Nen pobre,
si la pinassa i la palla has venut :
i és mal coixí el que pots fê amb l'or que et sobra
i no tens falda, ni al pit tens virtut?

Jo de ma llar deixaria la taula
per un Nadal fet al mig del carrer.
Jo vinc, ciutat, a tornar la paraula
de la cançó de l'Infant que revé.

Cal que cantéssim el Noi de la Mare.
— Què donarem, que li sàpiga bo?—
Ai, com el pit es desglaça i s'amara
de la tonada que porta aquell so!

Llàgrimes vull, que és el plor el senderi
aplegador i el senyal més humà.
Entre nosaltres no hi hagi misteri!
Llàgrimes vull, que l'Infant somriurà.

(*J. M. López-Picó*)

b) Assenyalar les *falses diftongacions* dels versos següents :

Si un jorn t'alçares contra Déu traïdora,
prou la ignorància és càstig de ta pena.

Les llums rogenques dels cirials tremolen.

Un vel blanc tot penetrat
d'una immensa suavitat.
¡Ai celstia de l'abril,
que serena m'has entrat
en el sentit obert de bat a bat!

O Reina de la Festa, jo no et conec encara
mes sols a tu lloar-te mon cant fantasiós vol.

Un arbre gran, om centenari
s'aixeca enfront d'aquell santuari.

Aparicions angèliques vistoses se mostraren
visions que el cor de vèrgens al meu voltant trobaren
en terra de genolls.

L'oració del treball damunt la plana
s'eleva de pertot calladament.

És clar que és tan magnífic el diumenge,
si tot l'espera amb tanta devoció!

I animen amb llur vol la trista solitud
com un present gloriós d'eterna joventut.

La vida amb ses ànsies al cor se m'aferra
i tot sospirant
contemplo els ocells que volen cantant.

Els núvols de Nadal no sé què tenen
que són manyacs: no posen
gens de malícia al cel :
pel blau puríssim dolçament s'estenen,
a la llum de la posta suaus s'encenen
i de nit deixen veure algun estel.

I quan arribi aquella justa tanda
de beata pau, compliu els vostres vots.

Tot flameja i canta
tot s'arbora i riu,
i creix ressonanta
la bella complanta
del gloriós estiu.

I respirant la pols que a flor de terra sura
secretament dialoguen dos plàcids ratolins.

No diu res a la carn sa celestial nuesa;
hi ha en sos ulls d'atzur llunyàries d'infinít.

Si sent remors fuig més enllà i tremola
son ull inquiet dins la parpella oberta.

I defalleix Bizanci curull de miniatures,
reliquiaris, missals de rara perfecció.

Dormen les aigües. Una essència rara
omple els espais d'una dolçor morent.

EXERCICIS DE REPÀS

a) Transcriure el text següent, atenint-se a aquestes normes: 1. tota **a feble** i tota **e feble** serà representada per una mateixa lletra, que pot ésser la *e*; 2. tota **o feble** serà representada *u*; 3. tota **consonant muda** serà suprimida; 4. tota **consonant final** de mot o de síl·laba serà representada pel signe més adient amb el seu so (p. e. *fred* serà representat *fret*), tenint present al més possible les lleis dels ENLLAÇOS FÒNICS:

Diu que una vegada en una masia de la nostra terra, s'hi trobaren tres dels seus bisbes, el de Vic, el de Barcelona i l'arquebisbe de Tarragona, esbrinant i escatint algun assumpte en petit concili territorial.

Quan, després d'enraonar-ho bé, estigueren entesos i hagueren firmat la composta, demanaren al masiaire alguna cosa per a fer-se passar la set. Ell, com a gran requisit, els tragué una ampla ampolla de ratafia, que els serví en tres gots de cristall que els presentà en una sotacopa.

La beguda era nova per a ells, i els agradà, com sol agradar a tots els qui la tasten.

—Quina beguda és aqueixa tan bona? — li preguntaren—; com se diu?—

—És una beguda que nosaltres nos fem, — respongué el masover.

—I no té nom?—replicà un dels bisbes.

—Jo no li'n sé cap—respongué el pagès.

—Doncs ja que ningú no li ha donat nom encara, donem-l'hi nosaltres,—digué el bisbe.

—Quin li posarem? Si en trobéssim un que fos com el segell del tractat que acabem de fer, aqueix verament seria el millor.—

Els tres bisbes pensaren una mica, fins que un d'ells es donà un cop de mà al front dient:—*Rata fiat* (queda firmat).—

Amb l'aprovació dels altres dos bisbes, que celebraren l'acudit, aqueix licor català, que és el més català de tots, quedà batejat amb un nom llatí, i amb ell és conegut en totes bandes.

(Jacint Verdguer)

b) Transcriure correctament el poema següent, «A LA MORT DE NISE» (segle XVII), on han estat fetes *transcripcions* d'acord amb les normes demanades a l'exercici anterior, i encara més, altres *canvis viciosos de consonants*. (La vocal neutra hi és representada constantment per *e*).

O dures fletxez de mun fat rumpudez!
 rumpudez per ferí méz dulurozes,
 que llevant les plomez emurozes
 deixen el cor les puntez méz egudes.
 Flamez méz eclipsades que bensudes,
 eurorez elgun die lluminozes,

ombrez ja de me biste tenebrozes,
 tenebrozes, murtals, però bulgudes.
 Prinsipí trist de penez inumanes,
 terme felís de l'ànime aflijíde
 que per sulàs lu seu dutor edora;
 fletxes sereu i flames subiranes
 si llebau a mun cor la triste bide
 per dunar e mez ullz eterna eurore.

(Francesc Fontanella)

c) Posar en escriptura normal el poema següent,
 «FLOR DE NEU», que presentem amb *divisió sil·làbica*
 i els corresponents *enllaços fònics* i *reduccions de so*.

De-Bi-ci-be-rrin-le-zal-ti-ves-cres-tes,
 en-tre-ma-tes-de-li-que-ni-con-ges-tes,
 o-bre-son-cal-ze-les-blai-ma-da-flo;
 a-par-pe-tri-fi-ca-da-pa-pa-llo-na,
 can-sa-da-de-vo-là,-que-sa-rre-co-na,
 per-plo-rà-le-nyo-ran-sa-de-la-mor.

Com-llà-gri-ma-de-dol-quel-gu-na-fa-da
 de-xàn-son-cal-ze-dan-liu-na-be-za-da,
 guar-dau-na-go-ta-de-ge-la-da-mel;
 i-men-trel-torb-tot-sac-se-jant-lau-do-la
 en-sa-tom-ba-de-neu-tris-ta-tre-mo-la
 co-mu-na-ver-ge-que-de-ma-nal-cel.

No-téal-tres-flos-per-en-dol-cí-ses-pe-nes,
 ni-ro-za-des-ni-llums-nial-bes-se-re-nes;
 mai-no-la-le-gral-cant-del-ro-si-nyol;
 en-tris-ta-so-le-dat-víu-u-bli-da-da;
 nil-ma-tí-nil-mig-jorn,-nia-la-ves-pra-da
 a-be-zar-la-da-va-llaun-raig-de-sol.

Me-la-mos-tràun-pas-tó-de-la-mun-ta-nya
 i-jo-la-vaig-co-llí-fen-la-com-pa-nya
 du-nal-tra-flo-que-guar-don-el-cor-meu :
 e-zun-re-cor-que-vi-uen-tre-les-ru-nes
 dun-tems-quel-de-zen-gany-a-fe-ten-gru-nes:
 e-zun-som-ni-da-mor-del-Pi-ri-neu.

EXERCICIS COMPLEMENTARIS

a) Copiar la poesia següent, corregint-ne les errades que hi han estat fetes expressament :

ODA

Anima, cante el triomfà del dies
iluminats d'una alegria inmensa,
il·luminats d'una claror que brolla
de cels i terres!

Pura la joia de florí se abranda
deball les altes serenós, y en l'aire,
del abrilenca festa incumperable
d'aigues sunores!

O Primavera a les dulsós propícia,
torna als quintars que les demores bornen,
pels qui d'amor s'abruzen en les pires,
càrmens ubérrims!

Dona la fresca berdejant ombrela
de brancas jovas a la nua estàtua,
que rememora eternalmén als omas
la gracia antiga!

Dona a las aigüas la fervén cantada
per estinbarse en las cascades fèrvides,
i la tandreza d'un sortat idili
a les funtanes!

Posa la dolsa culó maracquina
 del erva nova en l'aspretad dels marges!
 I en vesperal divagassió celisties
 dónens per guia.

Porta als vinyàs la prepotén ufana
 per engendrà una cullita magnal!
 Llarc és l'ivern; mai no vuldrem que restin
 buides les copes!

Pròdigue mara de rialles vives,
 òbrens el chor al paradís dels somnis!
 Dónens la sava que erois ens flurexi,
 o Primavera!

(Francesch Sitjà)

b) Transcriure en ortografia moderna el text següent, tret d'una edició dels primers temps de la renaixença, esmentant també les errades de caràcter sintàctic que hom hi pugui notar.

Ja han arribat las primicias del hivern. Quatre borrallons de neu migrats y lleugers com vidre volador.

Semblavan serraduras de núvol que'ls àngels fessin caurer foradanlos ab barrinetas de plata perque'l sol eixís a guaytar assí baix y dongués escalfor y consol á tants pobres à qui'l fret sorprenía escarits de roba deixantlos balbs y tremolosos, qu'es la manera com s'acostuma rebre á aquest personatge rigorós.

Després una pluja que queya pausada com si tinguéu temor d'ensopegar i esguerrarse aná prenent lloch per entre mitg las esclétxas y desigualtats del empedrat, cobrint los sots ab transparent y enganyosa superficie la que's revoltava airada. desfogantse ab una explosió d'esquitxos cada volta que algun peu errava la distancia, ficantse allí ahont no'l demanavan.

Aqueix ha sigut lo quadro que ha presentat per primer entuvi l'hivern.

Que'l meu amich, vehí de la altra plana'n fassi la crítica si li es gustós. Jo no vull; li tinc massa temensa; además hi estich renyit.

La ampolla de vi transparent que pareixia un infús de topacis, que per consuetut regalavan als parroquians los amos de las botillerías y magatzems, aquest Nadal s'ha quedat en los prestatges, y l'elíxir preciós dins las tenebras de la bota del recó.

La coca de forma elíptica, planera, ab acanalats de mitj relleu y cristallisacions de sucre roig, aqueix requisit que sembla fet pels peixos que no poden obrir gayre la boca, aquest any també l'han suprimida com á regalo. Las criaturas l'han reclamada somiquejant; las mamàs, lo dia de Sant Esteva las apersonaven ab los bailets de manta blanca y cabells cendrosos, los qui'ls hi contestaven sense fer esment de las llágrimas que, com gotetas de llum, brillenjaven en los ulls dels nens, que'ls amos havían tingut junta y que tots plegats arrastravan lo compromís. A tan enérgica resposta, que si les senyores no n'entenían lo sentit, n'endevinavan la direcció y que'ls bailets interpretaban, convensuts que alló volia dir que no's regalava coca, los nens se quedavan ab la boca oberta, encantats los ulls y en suspens las llágrimas fins que tornaban á rependrer 'l plor quan la porta era tançada, y lo bailet xiulant escalas avall sense haber portat la coca ensucrada.

(*Emili Vilanova*)

c) Transcriure en ortografia d'avui el text següent de literatura antiga.

La paciència, fortitud e amor conjugal de Griselda, la istoria de la qual fo per mi de lleti en nostre vulgar transportada, callare, car tant es notoria, que ia la reciten les velles quan filen en ivern entorn del foch.

De Sara, Rebeca, Raquel, Judit, Ester, Rut e altres del temps de circumscisio, no res menys de moltes altres santes dones, vergens, vidues e continents, del temps de Jesucrist ença, si ten volia dir ço quen es estat, nom bastaria temps, posat que visques tant com Matusalem. Però, si not enuig, parlaret breument dalgunes del nostre temps, les virtuts de les quals me forcen parlar pus prolixament que no cuidave.

¿Quit poria suficientment dir la honestat gran e maturitat

de la reyna de Pedralbes, muller del rey en Jaume de Aragó, la qual, vivent aquell, fo molt graciosa e continua intercessora totstemps per sos pobles, james no gira sos hulls a coses desonestes, la sua almoyna null temps fo denegada als pobres, e apres la mort del dit rey acaba lo monestir de Pedralbes, que en vida de aquell havia començat, en lo qual honestament mori e fini sos dies?

¿Quit poria assats exprimir la gran saviesa, diligencia e madur consell que mostra en la guerra de Castella la reyna dona Elionor de Aragó, mare de mon Senyor, qui aci es, la qual, segons que as hoyt, es ia en gloria eternal? Notori es a tothom, que si no fos per sa industria e sforç, tot lo regne fora perdut, car lo senyor Rey, son marit, ocupat lladonchs en la frontera per resistir als enemichs, no podia entendre en les altres coses necessaries a la guerra, les quals ella supplí. La punicio dels tirants rebelles de Sicilia feta per lo senyor rey En Marti, ara regnant, ella en sa vida la sembra, e lo dit senyor Rey per gracia divinal la a collida e portada a desitjada fi e conclusio. Be feu la mort quan la llunya de aquest regne temporal, pus fo occasio que en lo celestial fos encontinent trelladada.

(De «Lo Somni», de Bernat Metge)

d) Destriar de les frases següents les que tenen *llur* ben usat, i corregir aquelles on sigui mal usat :

1. El minyó es deixà llur paraigua a casa del seu cosí. —
2. Les accions d'aquells homes no estan d'acord amb llurs principis. —
3. No hi podia fer més; era llur destí. —
4. Aquelles noies no guanyen ni per a llur vestir. —
5. Espero que sabran complir llur deure. —
6. Va parlar-me dels tres germans i de llurs proeses, i àdhuc de la fugida del més petit i de llurs conseqüències. —
7. Va proposar-los una solució; però llur proposta no fou acceptada. —
8. Que despenquin del llur, i no dels béns d'altri.

e) Dins les frases següents canviar totes les formes del pretèrit perifràstic per les equivalents del perfet simple :

1. Després que li ho van haver explicat, el van deixar sol. — 2. Li van escriure que arribarien a les onze. — 3. Així que va haver pres la medicina, li van donar una tassa de brou. — 4. No van estar sinó deu minuts per l'operació. — 5. Tan bon punt va rebre la nova, la hi va fer saber. — 6. Li van prendre el capell. — 7. Van viure molt temps al Passeig de Gràcia, i després es van traslladar a Sarrià. — 8. No hi vas anar perquè no vas poder. — 9. Els qui van fer retirar la proposició no van ésser prou oportuns. — 10. Li vaig fer un compliment, i ell me'n va fer un altre. — 11. El despatx es va obrir a les deu i es va cloure a migdia. — 12. Es van beure tot el vi que nosaltres els vam deixar. — 13. Perquè no les va haver, va dir que les va veure que eren verdes.

f) Omplir els buits de les clàusules següents amb les formes verbals que calguin per a completar-ne el sentit :

1. Ahir hi vam cabre, però avui no crec que hi ... — 2. Si no ho vol fer com li has dit, que ho ... com vulgui. — 3. Si no en voleu prendre, no en ... — 4. Volien que atenguéssim llurs indicacions, i ja les havem ... — 5. Havien de coure les costelles, i ara ja les han ... — 6. No escrigueu tots; ... només uns quants; n'hi ha prou que ... tu i jo. — 7. En lloc de «vam fer» podem dir ... — 8. No sé per què te'n vols desfer; creu-me : no te'n ... — 9. No hi volia romandre, i per fi hi ha ... tres dies. — 10. Això em plau, i sempre m'ha ... molt. — 11. Tu dius que la coneixes; doncs jo no la ..., ni la ... mai. — 12. Avui baten a l'era del costat de casa; demà ... nosaltres.

g) Escriure per a cadascuna de les clàusules següents una altra clàusula de sentit equivalent, on els complements verbals o determinacions circumstancials siguin substituïts per pronoms febles :

1. No hi ha gens de tinta. — 2. No enganxis les etiquetes amb goma. — 3. Els traurem els papers de la butxaca. — 4. Torna'm el diccionari. — 5. Treu els sécs del vestit. — 6.

No tiris més aigua a les flors. — 7. La cervesa no agrada als meus germans. — 8. Han tornat del teatre a les dotze. — 9. No havem trobat l'oncle a casa seva. — 10. Se'n torna a casa. — 11. No plaurà a les noies aquesta novel·la. — 12. Porten la capa a la padrina. — 13. Compraran joguines a les nenes. — 14. L'Aurèlia s'ha posat plantilles a les sabates. — 15. No li fan vergonya les reprensions. — 16. Porta això a l'àvia. — 17. No va voler deixar els llibres a les noies. — 18. ¿Per què no expliques allò al teu amic? — 19. Han encomanat cabòries a llurs companys. — 20. Han enviat flors a la seva cosina. — 21. Van avesar el noi a llevar-se d'hora. — 22. Vulgues ensenyar les aules als forasters. — 23. No parlis més al teu cunyat d'aquest assumpte. — 24. Posa els papers damunt la taula. — 25. Hauries d'explicar aquesta lliçó al noi. — 26. Han donat tres roses a l'Esperança, i a mi, sols m'han donat una rosa. — 27. Aquest preu semblarà exagerat al comprador. — 28. Explica'ns la funció que has vist. — 29. Va agafar tres llibretes i va ficar-les al calaix. — 30. Van fer esperar els homes al cancell.

h) A cadascuna de les clàusules següents substituir els complements i determinacions circumstancials dels verbs en INFINITIU O GERUNDI pel pronom feble corresponent, posposat.

1. Anava posant-me l'americana. — 2. Treballa per acabar la feina abans del vespre. — 3. Clavant-hi un clau quedaria fort. — 4. Va donar-los la felicitació. — 5. Estaven parlant de la situació. — 6. Voldries cosir-me aquest botó? — 7. Vaig donar les disposicions oportunes. — 8. Hem passat tot el matí, posant banderetes al carrer. — 9. Escoltant els teus arguments em vénen ganes de riure. — 10. Li digué tot el que li va venir a la boca. — 11. Quan arribàrem estava plantant cols a l'hort. — 12. Fer una caseta per al gos era una cosa molt senzilla. — 13. Mentre vas deixar les cartes a la meua taula no se'n va perdre ni una. — 14. Posant una signatura al peu del document, l'afer quedava conclús. — 15. Ja vas llegir els comunicats de la premsa?

i) A cadascuna de les clàusules següents, substituir els complements i determinacions circumstancials del verb en IMPERATIVU pel pronom feble corresponent :

1. Dóna'm el llapis. — 2. Pregunta quina hora és. — 3. Treu el tap de l'ampolla. — 4. Acaba't el pa. — 5. Feu-vos el llit. — 5. Preneu dues peres del cistell. — 6. Desa el llibre a la prestatgeria. — 7. Posa flors al pitxer. — 8. Tireu les pells al caixó de les escombraries. — 9. Espera'm al portal de l'església. — 10. Renta't les mans amb sabó. — 11. Mireu les làmines d'aquest llibre. — 12. Puja l'escala. — 13. Asseu-te en aquest banc i espera-hi la teva germana. — 14. Talla el patró amb aquestes tisores. — 15. Torna això als teus pares — 16. Pleguem els tovallons. — 17. Acompanyeu aquests senyors al tramvia. — 18. Mengem bunyols. — 19. Reguem les flors. — 20. Crida la teva germana. — 21. Porta aquesta capsa a la teva germana. — 22. Trenca nous amb el martell. — 23. Arrenca l'herba del jardí. — 24. Recorda't que demà és festa. — 25. «Enganxa el teu carro a una estrella». — 26. Endreça les joguines dins l'armari. — 27. Planteu rosers a les vores del caminet. — 28. Ensenya la baldufa a aquests nens. — 29. Penja-hi la gorra. — 30. Dóna caramels als seus cosins.

j) Practicar la mateixa substitució a les clàusules resultants de canviar del *singular* al *plural* o vice-versa els IMPERATIUS de les anteriors (DONEU-ME EL LLAPIS = DONEU-ME'L, etc...).

l) Esmenar degudament les clàusules següents incorrectes :

1. Aquest és un bosc que s'hi fan molts bolets. — 2. Ja li vaig dir-li que això no calia. — 3. Prou que va demanar-me'l, però jo no li vaig voler donar. — 4. Quan ho va saber, no se sabia avenir de que no l'hi haguessin dit. — 5. Va cantar una cançó essent molt aplaudit. — 6. Els premis que no si-

guin recollits abans del dia 30, el jurat es desentén del compromís de guardar-los. — 7. Són considerats fora de concurs tots els aspirants quina edat passi de la reglamentària. — 8. Havien dit que li enviarien la maleta, però ahir encara no li havien enviada. — 9. Aquests són els amics de què et parlava. — 10. Les portes restaran closes en començar el concert, i els quins arribaran tard s'hauran d'esperar. — 11. No s'hi entestin d'anar-hi els que no vulguin exposar-se a què els donguin un refús. — 12. Diga-li què no fagi res del què l'hi ha aconsellat aquell bútxara. — 13. Tinc moltes ganes de què vinguin aviat. — 14. L'hi hem demanat que dongués una conferència a aquest casal, lo qual l'ha afalagat molt. — 15. La Maria vesteix a llur germaneta. — 16. Doneu-els-hi la cartera. — 17. Era la mateixa capsa d'on n'havien tret aquelles joies. — 18. Ha vingut la nena quin germà va a estudi amb el seu cosí. — 19. No moveu més aqueixa cadira. — 20. Acostumeu-les a què cada dia estudiïn a les hores reglamentàries. — 21. Els has de premiar, doncs han acabat la tasca com volies. — 22. Han vingut els teus amics de Girona, els que m'han encarregat que et saludés de part seva. — 23. Demana això i no l'hi donen. — 24. Ha entrat el teu cosí i tots els demés alumnes. — 25. Vindrà la modista a la que li donaràs lo que et demani. — 26. Hem rebuda carta de l'oncle i de llurs fills. — 27. Si vol pomes ja n'hi donaré. — 28. Us demanen els confits? Porteu-els-hi. — 29. S'han reunit baix la presidència del senyor rector. — 30. Han insistit en demanar que no veniu. — 31. Va caure de cavall trencant-se una cama i havent-lo de portar al dispensari més proper. — 32. Teniu que habituar-vos a llegir a poc a poc. — 33. Hi ha que confessar que mai pensa en executar-ho. — 34. Mira't aquestes làmines, i queda't la quina t'agradi més. — 35. Li va caure-li al damunt, escaldant-se tota la mà esquerre. — 36. Si les noies no us en demanen, no les en hi doneu. — 37. L'hi vaig pagar el llibre, i encare no m'el ha portat. — 38. Duieu-me la motxilla, doncs jo estic molt cansat. — 39. Aquets nois mai es renten les mans a l'asseure's a taula. — 40. Agafeu-se fort, perque podriau caure. — 41. Demà tinc d'anar a la feina molt de jorn. — 42. Si té carxofes, compra'n-hi quatre. — 43. Hi han més dançaires d'els

que'm pensava. — 44. És un autor de quina producció no en conec res. — 45. No hi pots anar-hi, sinó és a peu; doncs d'altra manera no's pot passar. — 46. ¿Que hi vens a fer ací? jo'm creia que ja te'n hauries anat a la muntanya. — 47. Ara sentiré aquesta Sinfonia, que no l'havia poguda sentir mai. — 48. No els hi donguis més explicacions; ja els n'hi has donat prou. — 49. Si trobes el gat damunt del llit, treu-lo. — 50. Les hi adressat a una casa que els hi agradarà molt i que hi trobaran molt bon tracte.

ERRADES PRINCIPALS

que el lector és pregat d'esmenar dins el text, abans de posar-se a estudiar-lo.

(Els mots a esmenar són en cursiva; les correccions, en rodó. Els números indiquen la pàgina i ratlla corresponents).

-9. 11, *superior*, superior». — 24. 23, *inoblidades*, inoblidables. — 26. 1, *trasplantades*, transplantades. — 33. 14, *pom*, llom. — 56. 11, *anomenat*, nomenat. — 89. 28, *un altre*, i un altre. — 93. 10, *assoleix*, *assoleixi*. — 133. 12, *rèntesi*, *rèntesis*. 181. 7, *corriem en*—, *corríem de*—. 181. 12, *treballen el*, *treballen al*. — 185. 1, *comtesa*, *comtessa*. — 190. 3, *sembrar*, *semblar*. — 191. 31, *calaixi*, *calaix i*. — 199. 8, *mi*, *mi*. — 212. 17, *deixar hi*, *deixar-hi*. — 213. 20, *veure l*, *veure'l*. — 217. 9, *haver ho*, *haver-ho*. — 217. 21, *desfogar me.*, *desfogar-mel*. — 226. 21, *ella*, *ell*. — 239. 14, *tolh m*, *tothom*. — 259. 5, *el seu nom*, *el meu nom*. — 260. 9, *per la a*, *per a la*. — 263. 14, *volateig*, *voleteig*. — 273. 17, *relatiu*, *interrogatiu*. — 280. 13, *seguir per*, *seguir per*-. — 285. 31, *en front*, *enfrent*. — 304. 15, *en front*, *enfrent*. — 350. 15, *vicec-ònsul*, *vice-cònsol*. — 350. 28, *contrapàs*, *contrapassa*. — 364. 20, *m.r.gd.s*, *m.ragd.s*. — 364. 35, *s.mbl.v.*, *s.mblav.* . — 368. 27, *-o -i -i*, *-o -i -i*. — 369. 7, *oxigen-oxijen*, *oxigen-oxijen*. — 371. 1, *boabab*, *baobab*. — 371. 13, *filantrop* (*filantropia*), *príncep* (*principat*). — 371. 14, *ciclop* (*ciclopi*), *pòlip* (*políper*). — 378. 25, (*armonia*), (*armonia*). — 387. 2, *propo.i ió*, *propo.i.ió*. — 388. 11, *vel'leïtat*, *vel'leïtat*. — 388. 28, *so*

era, so.era.—388. 34, *mi enari*, *mi.enari*.—392. 18, *rosses*, *ròs-*
ses.—395. 8, *esqui a la mà*, *esqui. a la mà*.—419. 19, *sevulga*,
sevulla. — 422. 9, *l'ics*, *la ics*.—427. 27, *d'ics*, *de ics*.—428. 26,
composició, *composició*. — 431. 8, *desitjàt*, *desitjat*. — 441. 16,
errrades, *errades*.

A la pàg. 263, el fragment literari assenyalat amb el n.º 12, ha d'ésser substituït pel següent :

«Ah—deia ella prop la finestreta—
pogués volar lluny d'aquest viure estret!»

(Carner)

TAULA DE MATÈRIES

	<u>Pàgs.</u>
NOTA PRELIMINAR DE LA PRIMERA EDICIÓ	5
ADVERTIMENT PER A LA SEGONA EDICIÓ	9
LA LLENGUA CATALANA	13
I. FONOLOGIA	31
Elements del mot, pàg. 31.—Vocals, 32.—Consonants, 33.—Accent tònic, 34.—Divisions de les consonants, 35.—Valor fònica de les consonants, 37.—Diftongs, 43.—Divisió dels mots en síl·labes, 44.	
II. L'ORACIÓ GRAMATICAL	46
Subjecte i predicat, 46.—Oracions el·líptiques, 47.—Complements verbals, 49.—Complements acusatiu i datiu, 49.—Determinacions circumstancials, 52.—Predicatiu, 54.—Exercicis de repàs, 56.	
III. CATEGORIES GRAMATICALS	58
Anàlisi elemental, 62.	
IV. LA CONJUGACIÓ	66
Modes del verb, 66.—Conjugació incoativa, 70.—Indica-	

tiu, 71.—Condicional, 74.—Subjuntiu, 76.—Imperatiu, 77.—Temps compostos, 79.—Verb *haver*, 82.—Verb *ésser*, 84.—Significança dels temps verbals, 85.—Observacions sobre l'ús d'alguns temps, 87.—Paradigmes de la conjugació regular, 90.—Exercicis de repàs, 94.—Verbs irregulars, 95.—Alteracions a la terminació, 95.—Alteracions al radical, 99.—Alteracions ortogràfiques del radical, 101.—Alteracions eufòniques del radical, 103.—Alteracions fonètiques del radical, 103.—1.^r grup: Radicals velaritzats, 104.—Verbs en *-ndre*, 104.—Verbs en *-ldre*, 107.—Verbs en *-ler*, 108.—Altres verbs de radical velaritzat, 109.—2.ⁿ grup: Canvis del diftong radical, 111.—Verbs que al gerundi canvien la *u* en *v*, 112.—Verbs que al gerundi supprimeixen la *u*, 114.—Verbs que al gerundi canvien la *u* en *i*, 115.—3.^r grup: Verbs d'irregularitat especial, 118.—*Anar*, 119.—*Estar*, 120.—*Fer*, 121.—*Saber*, 122.—*Cabre*, 123.—*Voler*, 124.—*Poder*, 124.—*Veure*, 125.—*Tenir*, 127.—*Venir*, 127.—*Ésser* (o *ser*), 128.—*Heure* o *haver*, 129.—*Néixer*, 129.—*Córrer*, 130.—*Dir*, 131.—*Dur*, 132.—*Veu* passiva, 134.—Temps d'obligació, 136.—Participi, 137.—Concordança del participi, 139.

V. NOM SUBSTANTIU 143

Formació del femení, 143.—Gènere dels noms, 144.—Formació del plural, 147.

VI. ARTICLE DEFINIT 152

Article neutre, 155.

VII. ADJECTIU 160

Adjectiu qualificatiu, 160.—Adjectius d'una terminació, 161.—Plural dels adjectius, 165.—Adjectius determinatius, 166.—Demostratius, 166.—Possessius, 168.—Numerals, 170.

—Quantitatius, 173.—Indefinites, 174.—Interrogatius, 176.—
Relatius, 176.—Exercicis de repàs, 177.

VIII. PRONOM 179

Pronoms personals, 179.—Pronoms personals forts, 180.—
Pronoms personals febles, 182.—Pronom neutre, 189.—Pro-
noms adverbials, 190.—Taula de les funcions diverses que
poden representar els pronoms febles dins l'oració, 194.—
Exercicis de repàs, 198.—Combinacions de pronoms febles,
199.—Combinacions binàries, 200.—Situació dels pronoms
febles respecte al verb, 206.—Combinacions ternàries, 212.
—Pronoms demostratius, 214.—Pronoms indefinites, 215.—
Pronoms interrogatius, 216.—Pronoms relatius, 218.—Us
del relatiu feble, 219.—Ús dels relatius forts, 220.—Ante-
cedent d'un relatiu, 220.—Relatiu compost, 221.—Relatiu ad-
verbial, 222.—Relatiu atributiu, 223.—Oracions relatives
pleonàstiques, 224.—Oracions de relatiu substantives, 224.

IX. ADVERBIS 230

Adverbis de lloc, 231.—Adverbis de temps, 233.—Adver-
bis de manera, 234.—Adverbis de quantitat, 236.—Adverbis
d'ordre, 237.—Adverbis d'afirmació, 237.—Adverbis de dub-
te, 237.—Adverbis de negació, 238.—Els adverbis a les ora-
cions negatives, 239.

X. SINTAXI DE L'ORACIÓ COMPLEXA 244

Oració complexa, 244.—Oracions subordinades, 244.—
Classificació de les subordinades, 247.—Mots conjuntius, 251.
—Subordinades impersonals, 253.—Subordinada d'infinitiu,
253.—Subordinada de gerundi, 255.—Anàlisi de les oracions
complexes, 258.

XI. CONJUNCIONS 268

Subordinació i coordinació, 268.—Locucions conjuntives, 268.—Conjuncions de subordinació, 269.—Conjuncions de coordinació, 274.—Exercicis de repàs, 279.

XII. PREPOSICIONS 283

Preposicions febles, 283.—Contraccions de preposició i article, 283.—Preposicions fortes, 284.—Abdicació de preposicions febles, 288.—Usos de les preposicions *a* i *en*, 289.—Les preposicions *per* i *per a*, 295.

XIII. LA FUNCIO GRAMATICAL 299

Mots substantivats, 299.—Adjectius adverbialitzats, 301.—Grups funcionals, 301.—Taula dels canvis de categoria, 303.—La interjecció, 304.

XIV. FORMACIO DE PARAULES. 306

La derivació, 308.—Derivació impròpia, 308.—Derivació pròpia, 313.—Valor i significat dels sufixos, 317.—Formació de noms derivats, 318.—Formació d'adjectius derivats, 331.—Formació de verbs derivats, 335.—Capbreu dels principals sufixos i de llur funció, 338.—La composició, 342.—Composició per juxtaposició, 342.—Composició el·líptica, 344.—Composició per partícules, 346.—Mots parasintètics, 351.

XV. ORTOGRAFIA 355

La vocal neutra, 355.—El so de *u* feble, 362.—*b-v*, 365.—*g-j*, 368.—*q* i *c* davant de *u*, 369.—Plosives finals, 370.—*h*, 378.—*s* sorda, 380.—*s* sonora, 384.—*ll*, 387.—*m-mp-n*, 389.

—*r-rr*, 391.—*x-ix*, 393.—So final de *tx*, 394.—Ortografia dels mots compostos, 395.—Accentuació gràfica, 397.—Dièresi, 401.—Finals de ratlla, 403.

XVI. PROSÒDIA 404

Monosíl·labs febles, 404.—Els mots compostos segons l'accent, 405.—Els dialectes catalans, 406.—Lletres mudes, 410. Particularitats dialectals de les consonants, 413.—Enllaços fònics, 419.—Reduccions de sons, 422.—Vicis de pronunciació, 426.—Els enllaços fònics a la poesia, 431.—Exercicis de repàs, 437.

EXERCICIS COMPLEMENTARIS 440

ERRADES PRINCIPALS 449

PUBLICACIONS D'INTERÈS ESCOLAR

	<u>Ptes.</u>
MARVÀ: Curs pràctic de Gramàtica Catalana. Grau superior. 2. ^a edició	8'50
MARVÀ: Curs pràctic de Gramàtica Catalana. Grau elemental.	3'00
FABRA: La conjugació dels verbs en català	1'00
JORDANA: El català i el castellà comparats	3'00
MARVÀ: Exercicis de Gramàtica Catalana. 6 volums: I, Ortografia; II, Morfologia; III-IV, Sintaxi; V, Prosòdia; VI, Formació de paraules (Preu de cada volum: 1 pta.)	6'00
MARVÀ: Clau dels «Exercicis de Gramàtica Catalana»	1'50
FABRA: Diccionari Ortogràfic abreujat	1'50
NICOLAU D'OLWER: Resum de Literatura Catalana	2'50
LLEONART: Manual d'Història de la Cultura	2'50
Les cent millors poesies líriques de la Llengua Catalana	3'50
JORDANA: Formulari de documents en català	2'50
JORDANA: Correspondència familiar i de societat (models i comentaris)	2'50
JORDANA: Com s'han d'escriure les cartes comercials	2'50
VALLÈS: Matemàtiques del Treball. Resum d'Aritmètica.	4'50
CRUSAT: Curs d'Aritmètica general i aplicada. Primera part	5'00
KÜHNEL: Resum de Comptabilitat	1'00
VILA: Resum de Geografia de Catalunya. 5 volums.	7'00

EDITORIAL BARCINO

PORTAFERRISSA, 17 — BARCELONA

E. E. T. E. T.

— —

GRAMÀTICA
CATALANA

BARCELONA

1934 4